

ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 783
Παρασκευή
7 Μαρτίου 2003
Τιμή: 4 Ευρώ

Ο πόλεμος την Πέμπτη και δεκατρείς ...και η δίκη κάθε μέρα

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 2003

Μπους είναι πανέτοιμος

Δίκη με τα παράθυρα

Ρόκο της Intracom

αζί με τον ΟΤΕ στα Βαλκάνια

Κύπρος δέσμια τηλεσιγράφων

Τουρκία δοκιμάζει

ο μέλλον της

λοβοτομή της ανθρωπότητας

ο νερό πνίγει

θεσσαλικό κάμπο

ομοκρατία και διαφθορά

Παλατινή Ανθολογία

και το Εφημερολόγιο

ISSN 1108-9822



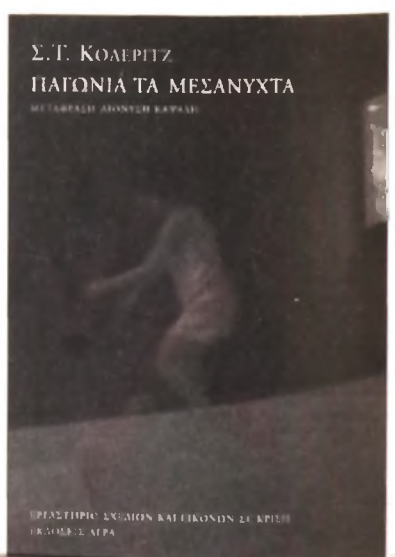
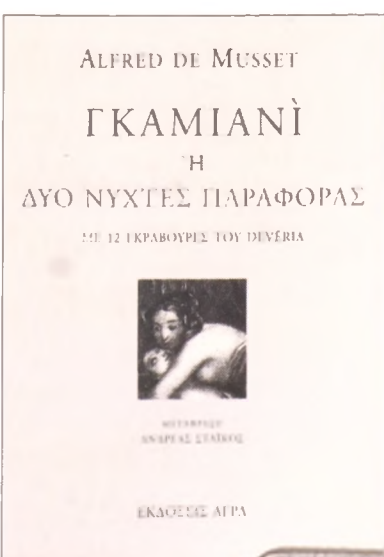
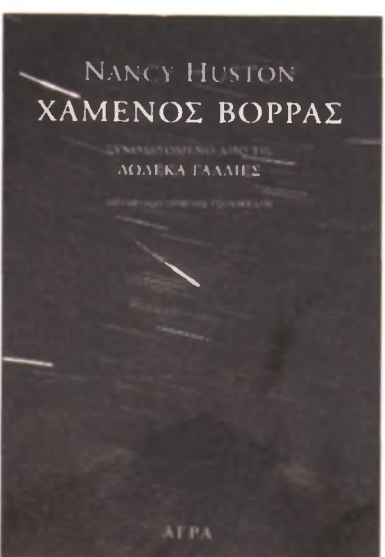
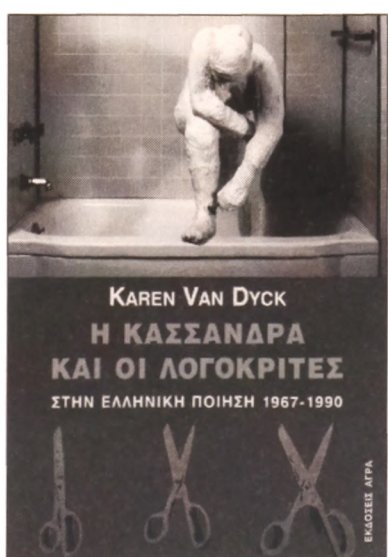
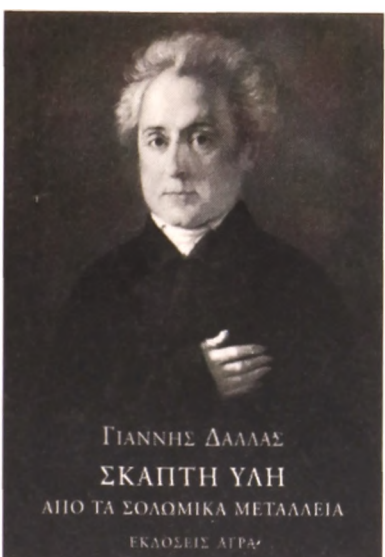
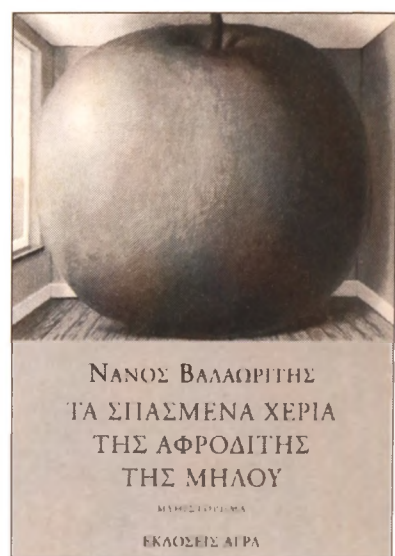
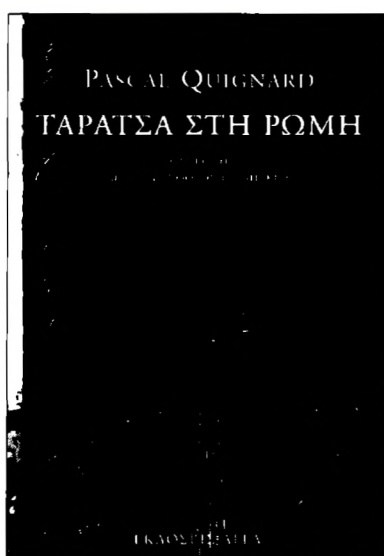
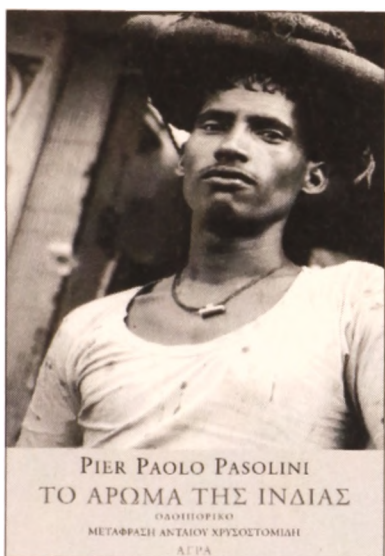
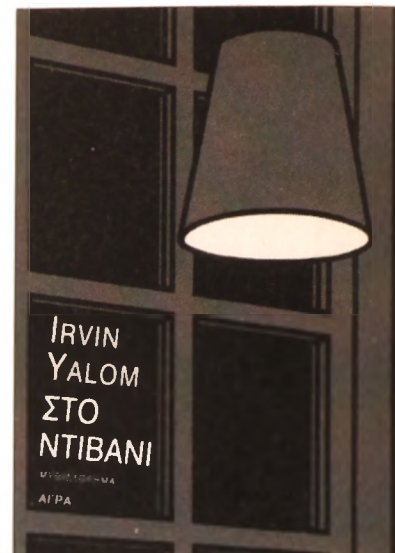
9 771108 982000

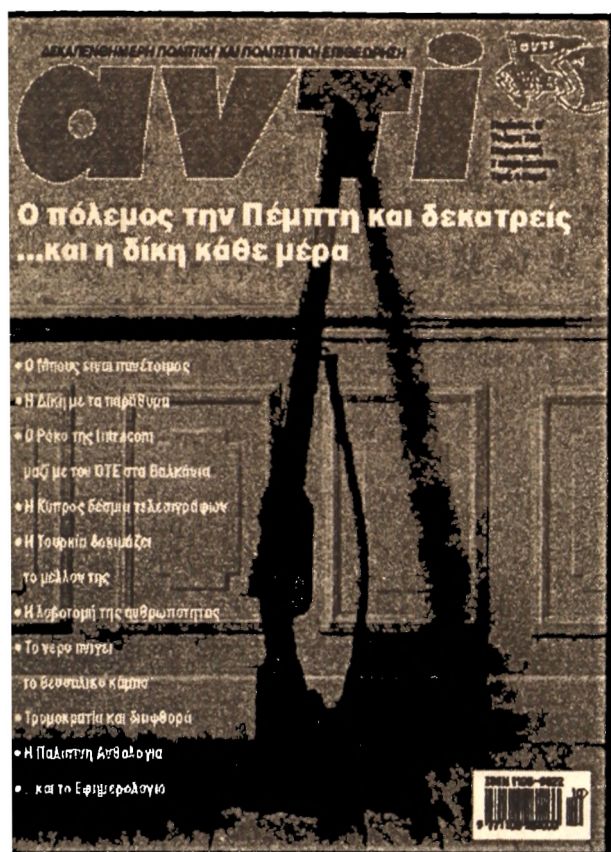


10



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ





Περίοδος Β' • Έτος 30ο • Τεύχος 783

Παρασκευή 7 Μαρτίου 2003

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrprou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 76 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 152 δολ. ΗΠΑ

ΥΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Η πραγματικότητα του καναπέ	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Η Δίκη δεν σκιάζει τον πόλεμο	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Εφημερολόγιο από την Εφήμερη	12
• Αγαθή Κριστίν: Όταν ο Ρόκο ή Κρόκο ταξιδεύει στα Βαλκάνια	14
• Μέσα στην Ενημέρωση	15
• Μανόλης Καρέλλης: Σε ποια βάρκα πατάει ο κ. Γεώργιος Παπανδρέου;	16
• Μάνος Στεφανίδης: Γυάλινη αλήθεια	17
• Όλγα Φωτακοπούλου: Μια «παράλληλη» δίκη	18
• Θ. Μπατρακούλης: Το τηλεσίγραφο Ανάν και τα σχέδια του πλανητάρχη	20
• Σ. Λέτσιος: Το νερό απειλεί τον θεσσαλικό κάμπο	22
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Το φαινόμενο του «παράπλευρου» πολέμου	23
• Τάκης Διαμαντής: Ποιος απειλεί την Τουρκία;	26
• Ε. Αρεταίος: Φαντάσματα της οθωμανικής και κεμαλικής κληρονομιάς	27
• Μ.Γ.Β.: Ινδία: Παράπλευροι κίνδυνοι	29
• Δώρα Τσόγια: Η λοβοτομή της ανθρωπότητας	30
• Γιάννης Παπακώστας: Μεταξύ βαρβαρότητας και καλαισθησίας	32
• Α. Τζιόλας: Από τη μια η επαίσχυντη τρομοκρατία. Από την άλλη τι;	34
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	36
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	39
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	40
• Δ. Χαρίτος: Μέρες κινηματογραφικής ευφορίας	44
• Ε. Μουντράκη: Variété	46
• Ε. Μουντράκη: Νέες ομάδες ψάχνουν	46
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Η πόλη-κόσμος	48
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Εφήμερη για πάντα	49
• Μάνος Στεφανίδης: Άνοιξη	50
• Δάφνη Τζανέτη: Περί επικοινωνίας, μελαγχολίας και λοιπών δαιμονίων	54
• —: Γιώργος Μανουσάκης	55
• Τζίμης Παπανικολόπουλος: Παλατινή Ανθολογία	56
• Θανάσης Μαρκόπουλος: Η ιστορία της λογοτεχνίας εν τη γενέσει της	60
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Εξώφυλλο: Ρενέ Μαγκρίτ, «Ο Επιζών» (1950),
γκουάς σε χαρτί, 46x37 εκ., ιδιωτική συλλογή.

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΠΕ

ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ αυτές διεξάγεται η δίκη της 17N στον Κορυδαλλό. Το πανελλήνιο παρακολουθεί τις διάφορες περιπλοκές της διαδικασίας και τα τηλεοπτικά παράθυρα με τις ατελείωτες συζητήσεις, προκειμένου να πληροφορηθεί την ώρα εξόδου του Σάββα Ξηρού από το χώρο της αίθουσας του δικαστηρίου και άλλα ομοίως ανούσια, ων ουκ έστιν αριθμός.

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ της τηλεοπτικής αναμετάδοσης λειτούργησε «ως ισχυρό σοκ» σε μια κοινωνία που έχει βυθιστεί για τα καλά στους καναπέδες και καθημερινά την απασχολούν θέματα όπως η «Φάρμα», τα τηλεοπτικά σίριαλ ή παιχνίδια, απίθανα κουτσομπολιά διαφόρων αγνώστων και ασήμαντων σταρς οποιασδήποτε προέλευσης. Έτσι καθηλωμένη στον καναπέ την διαμόρφωσαν –την κοινή γνώμη– με υποδόρια διαδικασία, χρόνια τώρα. «Ανεπαισθήτως» ύψωσαν τείχη από τον κόσμο και την πραγματική ζωή τα κανάλια και απομόνωσαν την κοινή γνώμη από τα πραγματικά προβλήματα. Μια ολόκληρη κοινωνία είναι αδρανοποιημένη και πληροφορείται τα πάντα μέσω των τηλεοπτικών αναμεταδόσεων.

ΑΝΑΜΕΤΑΔΟΣΕΩΝ οι οποίες στρεβλώνουν την πραγματική ζωή, τις σημαντικές ειδήσεις, τα ουσιώδη γεγονότα. Παρουσιαστές με ανασηκωμένο φρυδάκι και χαμογελαστό πλην περισπούδαστο ύφος, οι οποίοι πριν λίγες ημέρες, όταν σε όλη τη γη εκατομμύρια πολιτών διαδήλωναν εναντίον του πολέμου, βρήκαν να προβάλουν ως πρώτη είδηση ένα ταξίδι του τέως βασιλιά. Τόσο σοβαροί οι άνθρωποι που υποτίθεται ότι έχουν ως «λειτουργήμα» την ενημέρωση της κοινής γνώμης. Δημοσιογράφοι κατά δήλωση, που απλώς ενεργούν ως γυαλιστεροί υπάλληλοι μεγαλόσχημων αφεντικών.

ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ τηλεοπτικού κανιβαλισμού έχουν επικρατήσει και σχετικά με τη διαδικασία της δίκης της 17N. Είναι φυσικό λοιπόν και αναμενόμενο το ενδιαφέρον του κοινού να εξανεμισθεί. Οι κάμερες θα αποσυρθούν, προβλέπουμε, πολύ σύντομα. Η έλλειψη της εικόνας θα δώσει νέα φτερά στη φαντασία των υπευθύνων στα τηλεοπτικά κανάλια, προς πλήρη ευτελισμό της τηλεόρασης· αυτής της τηλεόρασης που ουδείς τολμά να θίξει –ή απλώς να αδειοδοτήσει– και προς την οποία όλοι προστρέχουν για «πέντε λεπτά παράθυρο»... Αυτής της τηλεόρασης που κατά την άποψή μας συνιστά πολιτικό πρόβλημα.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ τα μεγάλα γεγονότα που θα επηρεάσουν τη μοίρα και το μέλλον μας, αφήνονται στην ηγεσία των ΗΠΑ, που παίζει με τα παιχνίδια του πολέμου χωρίς κανένα πρόσχημα, χωρίς κανένα μέτρο, χωρίς κανένα δισταγμό, γράφοντας στα παλιά της παπούτσια τους διεθνείς νόμους, αλλά και το δεδηλωμένο αίσθημα των λαών.

Η ΕΠΙΘΕΣΗ στο Ιράκ, ο προαναγγελθείς νεοπόλεμος, θα γίνει στις δεκατρείς ή στις εικοσιντρείς του μήνα. Ο θάνατος και ο όλεθρος θα παγώσουν τότε όλη τη γη. Διότι πρέπει όλοι να καταλάβουμε την ισχύ του πυρός και της οικονομίας των ΗΠΑ. Πρέπει όλοι να δεχτούμε τον καινούργιο κόσμο που σχεδίασαν και τους κανόνες που επιβάλλουν –και οι οποίοι ρυθμίζουν πλέον τη ζωή μας– σύμφωνα με τα δικά τους μέτρα.

ΤΙ ΚΑΝΟΥΜΕ εμείς όμως για όλα αυτά; Οργανώσεις και ομάδες ακτιβιστών της ειρήνης σε όλο τον κόσμο δραστηριοποιούνται. Δεν αρκεί όμως αυτό, όσο η μεγάλη αδρανοποιημένη μερίδα πολιτών βουλιάζει στην εικονική πραγματικότητα που της σερβίρεται καθημερινά, προσφέροντας άλλοθι στην αδυναμία της πολιτικής να αρθρώσει λόγο αντίστασης στην υπερδύναμη.



ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΡΧΙΣΕ Η ΜΗΤΕΡΑ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ
ΑΔΙΚΩΝ...

DESERT
STORM 2

ΜΠΟΥΣΙΑΔΑ

ΚΑΙ ΣΤΟ
ΙΡΑΚ ΟΠΟΥ
ΝΑ'ΝΑΙ ΑΡΧΙΖΕΙ
Η ΜΗΤΕΡΑ ΟΛΩΝ
ΤΩΝ ΑΔΙΚΩΝ...



Η Δίκη δεν σκιάζει τον πόλεμο

Η ΤΡΙΤΗ ΗΜΕΡΑ της «Δίκης της 17N» (Τετάρτη 5 Μαρτίου) έκλεισε με σύσσωμη την υπεράσπιση να ζητεί την τηλεοπτική κάλυψη της δίκης. Και αυτό γιατί –κατά την εκτίμησή της– ο πρόσφατος νόμος είναι όχι μόνο «νόμος σκοπιμότητας» (αφού ψηφίστηκε λίγο μετά τις συλλήψεις και λίγο πριν από την έναρξη της δίκης...), αλλά και «αντίθετος με το πνεύμα του συνταγματικού νομοθέτη». Όσο για τον εισαγγελέα, αισθάνθηκε την ανάγκη να διατυπώσει την αντίθεσή του στην επιχειρηματολογία της υπεράσπισης: «Άλλο δημοσιότητα –είπε– και άλλο κάμερες»... Εξέφρασε, μάλιστα, έκπληξη για την «τοποθέτηση» ορισμένων κατηγορουμένων, οι οποίοι, ενώ δεν θέλουν να φωτογραφηθούν, από την άλλη ζητούν την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης...

ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές (Τετάρτη βράδυ), δεν είναι γνωστό αν το δικαστήριο θα δεχτεί τις ενστάσεις της υπεράσπισης, για την «αντισυνταγματικότητα» του νόμου ή για τη σύνθεση του δικαστηρίου κ.λπ.

Όπως και αν έχει το πράγμα, βέβαιο είναι ότι οι 19 κατηγορούμενοι, με τις πρώτες τοποθετήσεις τους, έσπευσαν να μας δώσουν το στίγμα τους, τη στάση, δηλαδή, που θα ακολουθήσουν ή προτίθενται να ακολουθήσουν, κατά την πορεία της δίκης. Πάντως, κατά την εκτίμηση των περισσότερων «παρατηρητών», «αυτός που κάνει το παιχνίδι» (και που καθορίζει τη γραμμή) είναι ο Αλέξανδρος Γιωτόπουλος. Το παίζει, φυσικά, σκληρός. Η δίκη αυτή, είπε, δεν είναι πάρεξ μια «φθηνή αμερικανοβρετανική κατασκευή», στην οποία ενέχονται «χουντικοί εισαγγελείς», «κλητήρες του αμερικανού πρέσβη», και άλλοι ομοειδείς. Το μόνο που δεν είπε ήταν για τα θύματα της 17N, για το αίμα και τον πόνο που σκόρπισε η «επαναστατική» αυτή οργάνωση.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ, σε προβολή, ο Δημήτρης Κουφοντίνας, αντιμετωπίζει το κατηγορητήριο από μια άλλη σκοπιά: Αυτός και οι όμοιοί του –είπε– προσομοιάζουν στους ήρωες του Εικοσιένα ή στους αγωνιστές που πάλεψαν, στα

χρόνια του εμφυλίου πολέμου και μετά, για τη σοσιαλιστική ανέλιξη της Ελλάδας. Αλλά και αυτός δεν είπε λέξη για την «αναγκαιότητα» των φόνων, των βομβιστικών ενεργειών ή των ληστειών. Κατά ποια λογική ανατρέπεται ένα «αστικό, φαύλο καθεστώς», δολοφονώντας έναν έλληνα βιομήχανο ή έναν βρετανό ταξίαρχο; Αλλά και τι είδους «παιχνίδια» έπαιξε η «επαναστατική» αυτή οργάνωση, όταν, σε περιόδους έντασης των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δολοφονούσε τούρκο διπλωμάτη; Σε αυτά και σε άλλα παρεμφερή ερωτήματα, η ελληνική κοινή γνώμη περιμένει απαντήσεις. Από αυτούς που επινόησαν την τέλεση των εγκλημάτων αυτών (τον αρχηγό ή τους αρχηγούς, δηλαδή), αλλά και από αυτούς που έκαναν πράξη το σχέδιο.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ...

Η ΟΠΟΙΑ ΔΙΚΗ, όμως, δεν μπορεί να επισκιάσει τον πόλεμο που έρχεται, με τους Αμερικανούς και τους Βρετανούς να έχουν ήδη μοιράσει –από τώρα–

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2001)



Α' εξάμηνο 2001

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)

δύο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
729 έως και 741 (ο 54ος)
και 742 έως και 753 (ο 55ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών

Στους τόμους του περιοδικού ANTI

αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.



Β' εξάμηνο 2001

ους ρόλους τους. Τρεις βρετανικές μο-
νάδες (η 7η τεθωρακισμένη ταξιαρχία,
η 16η αερομεταφερόμενη μεραρχία
και η 3η ταξιαρχία κομάντος) θα ανα-
λάβουν επιχειρήσεις στο νότιο Ιράκ,
ενώ οι αμερικανικές δυνάμεις θα κινη-
θούν με στόχο την κατάληψη της Βα-
γδάτης.

ΦΥΣΙΚΑ, η άρνηση της τουρκικής
Εθνοσυνέλευσης να επιτρέψει την ανά-
πτυξη (ή τη διέλευση) αμερικανικών
πρατευμάτων, όπως και η σθεναρή δι-
πλωματική αντίσταση Γαλλίας, Γερμα-
νίας, Ρωσίας και Κίνας, «δεν πτόησαν
την αποφασιστικότητα του προέδρου
Μπους», ο οποίος διέταξε την ανάπτυ-
ξη άλλων 60.000 στρατιωτών στον Περ-
σικό Κόλπο. (Υπολογίζεται ότι, μετά
την άφιξη και των στρατευμάτων αυ-
τών, η αμερικανοβρετανική αρμάδα θα
αριθμεί συνολικά 300.000 ετοιμοπόλε-
μους άνδρες).

ΤΟ ΠΕΝΤΑΓΩΝΟ, στο μεταξύ, πι-
στεύει ότι η «ισοπεδωτική» δύναμη της
αμερικανικής αεροπορίας θα «ισοπε-
δώσει» και τον ιρακινό στρατό, ώστε
να μη διεξαχθούν οδομαχίες, για την
κατάληψη της Βαγδάτης. Πλην, και σε
αντίθεση με τα σχέδια του Πενταγώ-
νου, ο Σαντάμ Χουσεϊν στηρίζει την
άμυνά του στην προάσπιση, κυρίως,
της Βαγδάτης. «Ο Σαντάμ θέλει να με-
τατρέψει τη Βαγδάτη σε Στάλινγκρα-
ντ», επισημαίνουν ορισμένες αμερικα-
νικές εφημερίδες, ενώ αμερικανοί
αμυντικοί αναλυτές πιστεύουν ότι ο
Σαντάμ θα επιδιώξει, με τη δημιουργία
ομόκεντρων ζωνών άμυνας γύρω από
την πρωτεύουσα, να κερδίζει χρόνο,
για να διαπραγματευθεί την κατάπαυ-
ση των εχθροπραξιών. Παράλληλα, η
Μόσχα, μέσω του υπουργού της Εξω-
τερικών Ιγκόρ Ιβανόφ, διαμήνυσε
στην Ουάσιγκτον ότι δεν προτίθεται
να... απόσχει της ψηφοφορίας στο
Συμβούλιο Ασφαλείας και ότι –ως
έσχατο μέσο– θα χρησιμοποιήσει και
το δικαίωμα αρνησικυρίας. Επιμύθιο:
«Η Ρωσία ενδιαφέρεται για το μέλλον
του Ιράκ.» Άρα...

ΠΑΝΤΩΣ, η Ουάσιγκτον θα μπορού-
σε, ενδεχομένως, να δεχθεί –ως προ-
σωρινή λύση– την συμβιβαστική πρό-
ταση του Καναδά, για παράταση των
επιθεωρήσεων όπλων, ως τα μέσα

Απριλίου, λόγω χάρη. Η μικρή αυτή
παράταση δεν θα ανέτρεπε τα πολεμι-
κά σχέδια του αμερικανικού Πενταγώ-
νου, εφόσον η αρνητική στάση της
Τουρκίας (εκτός εάν ανακληθεί, με
δεύτερη ψηφοφορία...) μετέθεσε, εκ-
των πραγμάτων, για δυο ή τρεις εβδο-
μάδες, την επίθεση εναντίον της Βα-
γδάτης.

ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ;

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, πολλά τα ερωτηματι-
κά ως προς τη στάση που θα τηρήσει,
τελικά, η Άγκυρα, εν όψει της συνά-
ντησης που θα έχουν, τη Δευτέρα, στη



του Δημήτρη Πετσετίδη

Χάγη, οι Τ. Παπαδόπουλος και Ρ.
Ντενκτάς, ύστερα από τη γνωστή πρό-
σκληση του γενικού γραμματέα του
ΟΗΕ, Κόφι Ανάν, για την αποδοχή ή
όχι του δημοψηφίσματος για λύση του
Κυπριακού. Το πρώτο ερώτημα, βέ-
βαια, είναι αν, στη συνάντηση αυτή, θα
βρίσκεται ο Ντενκτάς ή κάποιος άλ-
λος, εφόσον, βέβαια, ο Ρετζέπ Ταγίπ
Ερντογάν, που, από την Κυριακή εκλέ-
γεται βουλευτής και αναλαμβάνει την
πρωθυπουργία, θα έχει φροντίσει να
ξηλωθεί ή αντικατασταθεί ο Ντενκτάς.
Το δεύτερο ερώτημα είναι αν και κατά
πόσο ο Ερντογάν θα έχει τη δύναμη να
συγκρουσθεί με τους πασάδες του Επι-

τελείου, οι οποίοι πολλαπλώς στήρι-
ξαν –και στηρίζουν– τον Ντενκτάς.
[Μια μέση λύση θα ήταν αν ο Ντενκτάς
παρέμενε, προσωρινά, πρόεδρος της
ΤΔΒΚ, του ψευδοκράτους, δηλαδή,
αλλά την τουρκοκυπριακή κοινότητα
εκπροσωπούσε, στη Χάγη, άλλος
Τουρκοκύπριος, με τις ευλογίες, φυσι-
κά, της Άγκυρας.] Το τρίτο ερώτημα
είναι αν, παρά τις εσωτερικές αντιθέ-
σεις τους, Ερντογάν και πασάδες θα
υποχρεωθούν, τελικά, να λάβουν υπ'
όψη τους τη βούληση της τουρκοκυ-
πριακής κοινότητας, την υπόδειξη των
Αμερικανών που συνιστούν αποδοχή
του σχεδίου Κόφι Ανάν, αλλά και την
προειδοποίηση του Γκύντερ Φερχόι-
γκεν, αρμόδιου επιτρόπου για τη διεύ-
ρυνση της Ευρώπης, σύμφωνα με την
οποία «αν δεν λυθεί το Κυπριακό, θα
καταστεί δύσκολη, για την Τουρκία, η
ένταξη των ενταξιακών της διαπραγ-
ματεύσεων με την Ευρώπη».

ΑΥΤΑ ΩΣ προς τις ζυμώσεις (ή δια-
βουλεύσεις) που γίνονται στην τουρκι-
κή ή τουρκοκυπριακή πλευρά... Και με
την ελληνοκυπριακή πλευρά, τι γίνε-
ται;... θα ρωτήσετε, ίσως. Όσο οι
Τούρκοι λένουν «όχι», τα πράγματα
είναι εύκολα. Τα προβλήματα αρχί-
ζουν από τη στιγμή που οι Τούρκοι (ο
Ντενκτάς ή ο Ερντογάν ή το τουρκικό
κατεστημένο) πουν «ναι»... Πάντως,
χτες Πέμπτη, αναμενόταν στην Αθήνα
ο νέος πρόεδρος της Κυπριακής Δημο-
κρατίας Τ. Παπαδόπουλος, για δια-
βουλεύσεις με την ελληνική κυβέρνη-
ση. Η Αθήνα, όπως είναι γνωστό, τάσ-
σεται υπέρ της αποδοχής του σχεδίου
Κόφι Ανάν, πιστεύοντας ότι, μακρο-
πρόθεσμα, τα όποια αρνητικά στοι-
χεία του θα απαλειφθούν. Δεν είναι
βέβαιο ότι, την άποψη αυτή της ελλη-
νικής κυβέρνησης, συμμερίζονται όλα
τα μέλη της νεότευκτης κυπριακής κυ-
βέρνησης. Πάντως, οι Κύπριοι απέ-
δειξαν ότι –μέσω του Εθνικού τους
Συμβουλίου– καταφέρνουν να ανακα-
λύπτουν χρυσές τομές σύγκλισης. Πά-
ντως, ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης κα-
τέστησε σαφές ότι τις όποιες αποφά-
σεις θα τις πάρει η Λευκωσία. Και ο
νοών νοείτω.

ANTHΩP

ΑΧ ΑΥΤΟ ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ...

- Ωραίος ο μίστερ Κόκκαλης. Τώρα του έφταιξε ο Κάτανετς και προσέλαβε τον Ρώσο Προτάσωφ.
 - Ό,τι και να πεις πάντως το φιλοκομμουνιστικό παρελθόν δεν κρύβεται. Κόκκινο στο κόκκινο!
 - Είναι τελικά αστείο αν σκεφτεί κανείς πως δύο οικονομικοί κολοσσοί και μεγαλοπαράγοντες του τόπου, ο Μπόμπολας και ο Κόκκαλης, ξεκίνησαν ως προστατευόμενοι της πρώην ΕΣΣΔ και των δορυφόρων της.
 - Ο ένας με τη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια και ο άλλος με τη Στάζι.
 - Κόκκινος καπιταλισμός και φουάγκρα σοσιαλισμός.
 - Τι τόπο κυβερνάτε, κ. Σημίτη μου! Γι' αυτό κι εσείς αποφεύγετε να πολυασχολείσθε μαζί του.
 - Και αφήνετε στο πόδι σας τον Γιωργάκη, τον Κωστάκη, τη Βασούλα, τον Νεονάκη και εκείνο το παιδάκι που όλο μας σκανδαλίζει.
 - Εσείς δεν είστε κυβέρνηση, είστε παιδικός σταθμός...
 - Μήπως ήρθε η ώρα να πάρετε τα κουβαδάκια σας και να πάτε να παίξετε κάπου αλλού; Ό,τι σκάψατε, σκάψατε!
- Μανωλάκης ο βομβιστής**

ΤΙ ΑΛΛΟ ΘΑ ΖΗΤΗΣΟΥΝ ΟΙ ΗΠΑ;

Περισσότερο από αποκαλυπτικό το επεισόδιο που σημειώθηκε στη Νέα Υόρκη σε βάρος του καθηγητή Βένιου Αγγελόπουλου, τον οποίο αμερικανοί αστυνομικοί συνέλαβαν στο αεροδρόμιο και κράτησαν σιδηροδέσμιο επί ώρες, για μια «φιλική», όπως δηλώθηκε, συζήτηση-ανάκριση, που αφορούσε τελικά την «17 Νοέμβρη».

Όχι τόσο για τις βρόμικες και παράνομες μεθόδους που ακολουθούν διεθνώς και σε όλα τα επίπεδα οι Αμερικανοί –αυτό είναι πλέον δεδομένο– όσο για το τι σημαίνουν αυτές για το μέλλον, καθώς στρέφονται πλέον απ' ευθείας όχι μόνο κατά των κυριαρχικών δικαιωμάτων των χωρών, αλλά και κατά των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με πρόσχημα τον φόβο από πιθανές τρομοκρατικές εκδηλώσεις, τις οποίες σε τελευταία ανάλυση κατά ένα μεγάλο μέρος τις προκαλεί η ίδια η αμερικανική πολιτική.

Ο ίδιος ο καθηγητής Αγγελόπουλος διαμαρτύρεται –δικαίως– για την ταλαιπωρία στην οποία υπεβλήθη και ζητά την αποκατάσταση της ηθικής ζημίας που υπέστη από τις αμερικανικές αρ-

χές. Ένα ερώτημα όμως είναι τι ηθική αποκατάσταση μπορεί να έχει και μέσω ποιου μηχανισμού.

Έτσι κι αλλιώς βοήθεια από το ελληνικό κράτος μάλλον αποκλείεται, αφού την ηθική τουλάχιστον συμπαράσταση που του όφειλε την κατανάλωση στην εσπευσμένη φυγάδευσή του απ τις ΗΠΑ –πάλι καλά που δεν είχαμε έφοδο το FBI στο ελληνικό προξενείο–, ενώ την ίδια στιγμή το υπουργείο Εξωτερικών προσπαθούσε με κάθε τρόπο να υποβαθμίσει το συμβάν και να παραπλανήσει την κοινή γνώμη.

Σημαντικότερο ερώτημα ωστόσο, με αφορμή το παραπάνω επεισόδιο, είναι μέχρι πού μπορεί να φτάσει η υποτελής στάση του ελληνικού κράτους έναντι της απροκάλυπτα προκλητικής συμπεριφοράς των Αμερικανών. Συμπεριφορές που παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις, καθώς μεά την κυρωση της ετεροδικίας, έρχεται τώρα και η απαίτηση των Αμερικανών να τους δίνονται από πριν όλα τα προσωπικά δεδομένα όσων προτίθενται να ταξιδέψουν στη χώρα τους.

Τ.Κ.Δ.

ΚΑΖΑΝΙ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Την ώρα που τα βλέμματα όλου του κόσμου είναι στραμμένα στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών, ελπίζοντας σ' ένα θαύμα που θα απέτρεπε την επίσημη έναρξη της επίθεσης των Αμερικανών και Βρετανών εναντίον του Ιράκ, στο Ισραήλ η κυβέρνηση του Αριέλ Σαρόν δημιουργεί ήδη εκρηκτική κατάσταση, συνεχίζοντας το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών της με τους Παλαιστίνιους.

Έτσι, εδώ και πάνω από μία εβδομάδα, μετά τον σχηματισμό της νέας κυβέρνησης που πέτυχε με τη συμμετοχή μιας σειράς μικρών δεξιών και ακροδεξιών κομμάτων, ο Σαρόν έχει ξεκινήσει εκτεταμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις, με ισχυρές δυνάμεις συνοδευόμενες από τανκς και ελικόπτερα, που πνίγουν στο αίμα πόλεις και χωριά των Παλαιστινίων, έχοντας προ-

καλέσει ήδη δεκάδες θυμάτων ανάμεσα στον άμαχο πληθυσμό και κυρίως γυναίκες και παιδιά.

Η επιθετική τακτική που επέλεξε ο Σαρόν, αποτελεί εκτός των άλλων και μια απάντηση στην πρόσφατη δήλωση του αμερικανού προέδρου Τζορτζ Μπους, ο οποίος αναφερόμενος στις «θετικές συνέπειες του πολέμου κατά του Ιράκ», περιέλαβε και τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους, κάτι που την επόμενη μέρα έσπευσε να αρνηθεί ο ισραηλινός πρωθυπουργός.

Επίσης είναι φανερό ότι η νέα κυβέρνηση επιδιώκει να αποδυναμώσει τους Παλαιστίνιους, και, ενόψει της αναταραχής που αναμένεται να δημιουργηθεί από τον επικείμενο πόλεμο, να δημιουργήσει τετελεσμένα που θ' αξιοποιηθούν αργότερα.

Τ.Κ.Δ.



ΠΟΥ ΝΑ ΤΡΕΧΟΥΝ...

Φωτιά έχει πάρει το 1521 από τις κλήσεις των πολιτών που «καταδίδουν» τις λακκούβες που συναντάνε στο δρόμο τους. Όλη η υπόλοιπη ειδησεογραφία «ωχριά» μπροστά σ' αυτή την επαναστατική κυβερνητική σύλληψη. Αυτό είναι να έχεις κυβέρνηση σοσιαλιστική... Στα ψιλά όμως πέρασε η υποσημείωση της ανακοίνωσης ότι αυτές «θα διορθωθούν το καλοκαίρι που θα είναι κατάλληλες οι συνθήκες». Και... παχιές οι μύγες...

ΟΦις

Ο ΧΑΒΑΛΕΣ

«Αυτή είναι η Ελλάδα», είχε αναφωνήσει πριν από καιρό ο πρωθυπουργός μας σε ένα ξέσπασμά του, κανείς όμως δεν έδειξε να τον παίρνει στα σοβαρά. Κι όμως...

Τέτοιος λαός που είμαστε, έχουμε τους ηγέτες που μας αξίζουν, αφού εμείς τους εκλέξαμε. Έχουμε αυτή τη χώρα, όπως την καταντήσαμε δηλαδή. Τρώμε τέτοιο ρεζίλι διεθνώς, για όσα κάνουμε οι ίδιοι, ή για όσα δεχόμαστε να μας κάνουν οι άλλοι, βάζοντας μάλιστα κάποτε και το χέρι μας.

Ακόμα και η τρομοκρατία που έχουμε μίζερη είναι. Και με την ίδια μίζερια αντιμετωπίζεται, εκεί στον Κορυδαλλό.

Τέτοιος λαός. Που στενάζει στα γήπεδα, στον τζόγο και στα τηλεοπτικά παράθυρα. Ένας λαός χαβαλές δηλαδή...

T.K.A.



ΒΙΟΙ (ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΙ) ΑΣΥΜΒΑΤΟΙ

Η διαφορά θέσεων και απόψεων, αλλά και συμπεριφοράς, ακόμα και ανάμεσα σε διπλωμάτες της ίδιας χώρας δεν είναι κάτι ασυνήθιστο. Είναι όμως όχι μόνο ασυνήθιστο, αλλά και εκρηκτικό, όταν αυτή παρουσιάζεται δημόσια από Αμερικανούς και μάλιστα σε μια ιδιαίτερα ευαίσθητη και κρίσιμη περίοδο για την κυβέρνηση της χώρας τους.

Η «βόμβα» έσκασε πριν από μία εβδομάδα, όταν ο πολιτικός σύμβουλος της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα Τζον Μπρέιντι Κίσλινγκ παραιτήθηκε από τη θέση του, στέλνοντας μια επιστολή στον προϊστάμενο υπουργό του Κόλιν Πάουελ, στην οποία εξέφραζε την αντίθεσή του για τον προετοιμαζόμενο πόλεμο κατά του Ιράκ, επεσήμαινε με παρρησία την αρνητική εικόνα που έχουν δημιουργήσει διεθνώς οι ΗΠΑ και, αφού διευκρίνιζε ότι οι Έλληνες είναι μεταξύ των καλύτερων φίλων του αμερικανικού λαού, τόνιζε: «Σας καλώ να ακούσετε τους φίλους μας σ' όλο τον κόσμο. Όταν οι φίλοι μας φοβούνται εμάς, αντί να φοβούνται για μας, είναι ώρα να ανησυχούμε.»

Η διαφορά σημειώθηκε μόλις πριν από μερικές ημέρες, όταν έγινε γνωστό ότι ο επικεφαλής της ίδιας πρεσβείας Τόμας Μίλερ σε συνέντευξή του στους *Νιου Γιορκ Τάιμς* δήλωσε αναφορικά με την «17 Νοέμβρη» ότι «αυτοί που συνελήφθησαν και δικάζονται στον Κορυδαλλό αντιπροσωπεύουν το κυρίως σώμα του επιχειρησιακού τμήματος της οργάνωσης», υπονοώντας σαφώς ότι υπάρχουν και άλλοι –προφανώς οι εγγέ-

φαλοι– που παραμένουν ασύλληπτοι.

Να θυμίσουμε ότι ήταν ο ίδιος ο κ. Μίλερ που μερικούς μήνες παλιότερα έπλεκε το εγκώμιο της ελληνικής αστυνομίας, τονίζοντας την χρησιμη συνεργασία της με το αμερικανικό FBI –ούτε κουβέντα δεν έλεγε για τη βρετανική Σκότλαντ Γιαρντ– για την εξάρθρωση της τρομοκρατίας στη χώρα.

Βεβαίως ο κ. Μίλερ επανέλαβε αυτό που εκφράζουν ορισμένοι έλληνες πολίτες. Το ερώτημα όμως είναι αν ως διπλωμάτης –και μάλιστα μεγάλης και ισχυρής χώρας– επιτρέπεται να εκφράζει δημόσια απόψεις και να αφήνει υπόνοιες σε βάρος άλλης χώρας με γλώσσα και επιχειρήματα καφενείου.

Θα πει κανείς ότι δεν υπάρχει καμία σχέση ανάμεσα στον Μίλερ και τον Κίσλινγκ. Κι όμως, στο ενεργητικό του αμερικανού πρεσβευτή το τελευταίο διάστημα περιλαμβάνονται και αρκετές οργισμένες αντιδράσεις για τις εκδηλώσεις που οργανώνονται κατά του πολέμου στο Ιράκ, ή για μεμονωμένα άτομα που εκφράζονται δημόσια για το θέμα αυτό.

T.K.A.



* Οι εκσυγχρονιστές Σημίτης - Βενιζέλος - Λιάνης χαρίζουν γήπεδο στον κατάσκοπο της πατρίδας τους (έ, ρε Καραϊσκάκη, τι σου 'μελλε να πάθεις!). Κι εκείνος για αντάλλαγμα τους ετοιμάζει... στρατό από ερυθρούς χμερ (κι ας πάνε να κουρεύονται οι πρόσφυγες του '22).

E.A.

ΠΕΡΙ «ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΟΡΕΞΙΑΣ»

«Πολιτική ανορεξία» πράγματι διαπιστώνεται, όχι όμως κατά τη γνώμη μας λόγω επιτυχιών, αλλά λόγω κορεσμού βιολογικού φυσικά. Γιατί οι επιτυχίες ανοίγουν την όρεξη, ενώ ο κορεσμός την απομακρύνει. Αν όμως εντρυφήσει κανείς περισσότερο στον αφορισμό του υπουργού Δημόσιας Τάξης, δεν αποκλείεται να συμφωνήσει. Υπάρχουν πράγματι επιτυχίες στο πολιτικό έργο του ΠΑΣΟΚ, μεγάλες και μοναδικές. Κανείς άλλος δε θα μπορούσε να διαψεύσει έναν ολόκληρο λαό. Εκείνο το πέτυχε. Μικρή επιτυχία είναι αυτό; Τους μόνους βέβαια που δεν μπόρεσε να διαψεύσει ήταν οι τρομοκράτες. Όμως και αυτούς τους συνέλαβε και τους εκδίκηθηκε έτσι για την αποτυχία της διάψευσης. Μήπως και αυτό δεν είναι μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες;

Αλέκος Τζιόλας

ΤΟΥΣ ΑΓΓΙΞΕ;

Δεν ξέρω αν και πόσο άγγιξε τελικά τους έλληνες πολίτες η απόφαση όλων των πολιτικών νεολαιών για παθητική αντίσταση στο χάλι της τηλεόρασης. Ούτε αν πραγματικά ο πρόεδρος της Δημοκρατίας απείχε από την τηλεθέαση το βράδυ της περασμένης Τετάρτης, όπως είχε υποσχεθεί.

Το θέμα είναι ότι η νεολαία αποφάσισε να πάρει θέση συλλογικά, ανεξάρτητα από κομματική προέλευση, σε ένα σοβαρό πρόβλημα της κοινωνίας μας και να αντιδράσει με την δυναμικότητα και την μαχητικότητα που της πρέπει. Μια καλή προσπάθεια, αρκεί να μην περιοριστεί μόνο σ' αυτό.

Τ.Κ.Δ.

★ Το 'πε το BBC, το πιάσατε; Ο επαπειλούμενος πόλεμος εναντίον του Ιράκ γίνεται μόνο και μόνο για να μπορέσει ανενόχλητος ο Σαρόν να αφανίσει τους Παλαιστίνιους, σκοτώνοντάς τους όλους ως τρομοκράτες, την ώρα που εμείς ασχολούμαστε με τον Μπους, τον Μπλιξ κ.λπ. Δηλαδή δεν γίνεται:

- για το πετρέλαιο.
- για να διαλυθεί η ΕΕ.

Ε, σιγά μη γίνεται για να παταχθεί η τρομοκρατία... Είναι μια ιδέα κι αυτό.

Ναπ.

ΤΡΙΠΛΕΣ...

Σημαδιακός ο καβγάς που άναψε στη βουλή κατά τη συζήτηση για το γήπεδο Καραϊσκάκη και την χαριστική παραχώρησή του στον «Ολυμπιακό».

Το αστείο μάλιστα ήταν ότι με τους αντιφρονούντες στο επίμαχο θέμα, από τα κόμματα της Αριστεράς, ένωσε την φωνή του και ο επίτιμος της ΝΔ Κωνσταντίνος Μητσοτάκης.

Και δεν ήταν μόνο ότι τον άφησε έκθετο το ίδιο του το κόμμα, το οποίο «μέτρησε» όπως φαίνεται (ενόψει μάλιστα πιθανών πρόωγων εκλογών) τους φίλους της πειραϊκής ομάδας, βγήκε και ο

υπουργός Πολιτισμού Ε. Βενιζέλος και, κάνοντας τρίπλα στον Μητσοτάκη και τους άλλους με την επίκληση ακόμα και του Συντάγματος, τους προκάλεσε να δηλώσουν δημόσια ότι η αντίδρασή τους στο υπό συζήτηση θέμα προέρχεται από την αντίδρασή τους στο πρόσωπο του προέδρου του Ολυμπιακού Σωκράτη Κόκκαλη.

Και τι έγινε; Πανδαιμόνιο – όπου όμως, αν εξαιρέσουμε τον ΣΥΝ, τον μόνο που επιμένει να καταγγέλλει τα διαπλεκόμενα σε κάθε ευκαιρία και να το εννοεί, επί της ουσίας δεν μίλησε κανείς.

Τ.Κ.Δ.

ΑΠΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στις συνθήκες του ύστερου καπιταλισμού η βία αποτελεί βασικό μοχλό οικονομικής δραστηριότητας, παραγωγής χρήματος και επενδυτικής δραστηριότητας. Όλοι καταλαβαίνουμε πως ο επικείμενος όσο και προαναγγελθείς νεοπόλεμος (κατά την έκφραση του Έκο) είναι η πιο εύγλωττη όσο και μακάβρια απόδειξη του ανωτέρω αξιώματος, αλλά εγώ θα χρησιμοποιήσω ένα πιο προσωπικό παράδειγμα με την άδειά σας.

Τις προάλλες άγνωστοι έσπασαν το τζάμι του αυτοκινήτου μου σε πάρκινγκ του μετρό και μου πήραν πορτοφόλι και κινητό (είμαι ομού αφελής και ξεχασιάρης). Μόλις αντιλήφθηκα το γεγονός, σκέφθηκα ως αριστερός. Η κοινωνική ανισότητα, η αυξανόμενη ανέχεια μαζί με την ανεργία προλεταριοποιούν συγκεκριμένα τμήματα και ομάδες πληθυσμού, ενώ συγχρόνως στρέφουν τους νέους σε πράξεις απελπισίας (τσαντάκηδες, μπουκαδόροι, «παραθυράδες», πορτοφολάδες). Αν συνυπολογίσει κανείς το δράμα των ναρκωτικών καταλαβαίνει γιατί είναι τόσο συχνά τα φαινόμενα τέτοιας μορφής βίας στην καθημερινότητά μας. Αφού λοιπόν μάζεψα τα σπασμένα γυαλιά και συγχώρεσα αυτούς που εξέφρασαν εμπράκτως και συναμφοτέρως την κοινωνική αδικία, προσπάθησα ν' αποκαταστήσω τις ζημιές. Και τότε διαπίστωσα πως ένας ολόκληρος μηχανισμός τέθηκε σε ενέργεια ενώ παράλληλα αφυπνίσθηκαν πλείστοι όσοι τομείς του τριτογενούς τομέα της οικονομίας μας. Έκανα

δήλωση στην ασφάλεια και ήρθε ο πραγματογνώμων, επισκέφθηκα συνεργείο υαλοπινάκων και αγόρασα καινούργιο τζάμι. Υπολόγισα ότι περισσότεροι από πέντε υπάλληλοι απασχολήθηκαν για αρκετό χρόνο με την περίπτωση μου δικαιολογώντας τον μισθό τους, παράγοντας έργο και χτυπώντας αναλόγως την ανεργία. (Και δεν υπολογίζω εδώ την γραφειοκρατική προώθηση της δήλωσής μου, την ηλεκτρονική της αρχειοθέτηση κ.λπ.). Έχασα όμως και την ταυτότητά μου. Πρώτα πήγα στο τμήμα της περιοχής του πάρκινγκ για να δηλώσω την απώλεια και έπειτα στο τμήμα της γειτονιάς μου για να εκδώσω καινούργια. Απασχόλησα σχετικά δύο όργανα και έπειτα πήγα στο φωτογραφείο –πόζες– και στο Δημαρχείο για πιστοποιητικό γεννήσεως (πάλι δύο άτομα απασχολήθηκαν). Στη συνέχεια έβγαλα ένα παράβολο 9 ευρώ στην εφορία (δύο άτομα) και ξαναπήγα στο τμήμα μαζί με ένα μάρτυρα –αμισθί αυτός– για τα περαιτέρω.

Τώρα που το σκέφτομαι, ένα σπασμένο τζάμι πέραν του ότι εξισσοροπεί –κάπως– την κοινωνική αδικία αναδιανέμοντας την οικονομική ύλη –όπως έκανε και το Χρηματιστήριο–, τροφοδοτεί επίσης παραγωγικά διάφορους κλάδους της Εθνικής μας Οικονομίας. Η εμπειρία αυτή μ' έκανε σοφότερο και πιο φιλοσοφημένο. Η συμβουλή μας προς τον πρωθυπουργό και τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας; Για το καλό του τόπου και επειδή τα άλλα σας πλάνα έχουν αποτύχει... Σπάστε τζάμια! Μανωλάκης ο Βομβιστής

Φεστιβάλ Τέχνης στα Χανιά

Υπο την αιγίδα της Νομαρχίας Χανίων, του Δήμου Χανίων και της Δημοτικής Πολιτιστικής Επιχείρησης Χανίων το Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Όμμα (Ελ. Βενιζέλου 43, Χανιά) διοργανώνει το **1ο Διεθνές Φεστιβάλ Τέχνης «Χανιά 2003»** από 15 έως 30 Μαρτίου, στο εκθεσιακό κέντρο Νεώρια, στο Τελωνείο και στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Όμμα. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη έκθεση που έχει ποτέ γίνει στα Χανιά και μια από τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα. Παίρνουν μέρος 75 καλλιτέχνες (30 Έλληνες και 45 ξένοι από 27 χώρες). Για περισσότερες πληροφορίες: Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Όμμα: τηλ. & φαξ: 2821042100. Email: Omma@omma.gr <http://www.omma.gr>

ΕΓΩ ΠΑΝΤΩΣ ΕΙΜΑΙ ΜΕ ΤΟΝ Κ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟ

Γιατί ο κ. Μιχαλόπουλος ενσαρκώνει με τον πιο γνήσιο τρόπο το δαιμόνιο της φυλής. Ποιος άλλος εκτός από Έλληνα θα μπορούσε να συλλάβει το κενό της ανάγκης για ασφάλεια, που δημιουργούσε η παρουσία της 17N, και θα το κάλυπτε τόσο γρήγορα; Είναι επίσης και ως προς τις ιδέες και τις μεθόδους γνήσιος Έλληνας. Οι άλλοι είναι ξενόφερτοι και στα δύο.

Αποτελεί γνήσια έκφραση και του συστήματος, συμβάλλοντας αποτελεσματικά στη συντήρησή του, ενώ οι άλλοι επιζητούσαν την ανατροπή του. Βέβαια κι εκείνοι συνέβαλαν στη συντήρησή του με το δικό τους τρόπο, αλλά βίαια. Όμως ετούτος ειρηνικά.

Αποσπούσε όσα χρήματα ήθελε, χωρίς να βάφει τα χέρια του με αίμα, πράγμα που είναι και η πεμπτούσια του συστήματος. Τα χρήματα δε που αποσπούσε ήταν από πλούσιους και από ομοϊδεάτες του, όχι από φτω-

χούς, και συνέβαλε έτσι όχι μόνο στην ανακατανομή του πλούτου στη χώρα μας, αλλά και στην αποδυνάμωση της άρχουσας τάξης, πράγμα που είναι βασική επιδίωξη της Αριστεράς.

Είχε μια ευγένεια η συμπεριφορά του. Γιατί, παρ' όλο που οι ομοϊδεάτες του ήταν, με χριστιανικά κριτήρια, βουτηγμένοι στην αμαρτία, «ας το βρούνε από το Θεό» έλεγε χριστιανικότητα με τις πράξεις του. Γιατί να γίνεται κριτής τους; Αυτός απλώς ήθελε να τους τα παίρνει και τους τα έπαιρνε, με το γάντι βέβαια.

Ένας τέτοιος άνθρωπος αποτρέπει και την τρομοκράτηση των φιλήσυχων πολιτών από τους τρομοκράτες, πράγμα που συμβάλλει στο να επιδίδονται οι πρώτοι απερίσπαστοι στα ειρηνικά τους έργα. Πολίτες αφοσιωμένους στο έργο τους χρειαζόμαστε εξάλλου.

Είναι επίσης χριστιανός και δη ορθόδοξος, τόσο δε πιστός, ώστε να τον έχει δεξί του χέρι ο Αρχιε-

πίσκοπός μας και να τον παίρνει συνοδό πάντα στα κρίσιμα ταξίδια του, όπως στη Μόσχα λ.χ.

Καθότι εκδότης, ήταν καθαρά πνευματική η προσφορά του. Έτσι συνέβαλε και στην ανάπτυξη των γραμμάτων.

Κι αν η διαφθορά εξαιτίας της τρομοκρατίας μετουσιωθεί κι εκείνη σε τρομοκρατία, όπως φερ' ειπείν συνέβει στην Αμερική και απλώθηκε σε όλο τον κόσμο, όμως αυτή είναι τρομοκρατία αναγκαστική, δηλαδή δικαιωμένη.

Δεν είναι εξάλλου ο μόνος που εκμεταλλεύθηκε την ύπαρξη της 17N. Και πολλοί άλλοι, ο καθένας με το δικό του τρόπο, επωφελούνται. Αυτός απλώς χάρη στα προσόντα του πρωτοτύπησε.

Άρα, αν είσαι Έλληνας, ορθόδοξος, αριστερός και ιδεολόγος, δεν μπορεί παρά να είσαι με τον κ. Μιχαλόπουλο. Κι εγώ, επειδή πληρώ όλες αυτές τις προϋποθέσεις, είμαι μαζί του.

Με ποιον θέλατε να είμαι;

Αλέκος Τζιόλας

ΜΙΚΗΣ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΟΣ

Πριν αλέκτορα φωνήσαι ο Μίκης εγκατέλειψε την έπαλξη του Μοντέρνου, το μικρόφωνο της διαδήλωσης εναντίον του πολέμου και ενεργοποιήθηκε στη συνθήκη του Μεταμοντέρνου. Προχθές εμφανίσθηκε στο Mega, στην χιουμοριστική εκπομπή του Λαζόπουλου, ως κρίνων ζώντας και νεκρούς, αλλά μες από τους όρους και τις συμπαραδηλώσεις της τηλε-διασκέδασης. Υπενθυμίζεται ότι στην ίδια εκπομπή παλαιότερα είχε εμφανιστεί παίζοντας τον εαυτό του και ο Ευάγγελος Γιαννόπουλος. Και επ' αυτών ουδείς λόγος.

Στη δημοκρατία δικαιούται ο καθένας να διαθέτει τον εαυτό του όπως προαιρείται και στην τηλεοπτική δημοκρατία το μεγαλύτερο και το πιο επικοινωνιακό βήμα είναι το γυαλί. Όμως αναρωτιόμαστε: Όταν η ζωή και η ιστορία, ο θαυμασμός των νεότερων και η αγάπη των παλιότερων, τόσο αυτών που και σήμερα σ' αγκαλιάζουν όσο κι εκείνων που δεν υπάρχουν πια, σε έκαναν Μίκη, αξίζει ένα γυαλί, μια ματαιοδοξία να σε μετατρέψουν σε Μήτσο;

Μ.Σ.

ΑΠΟΡΙΑ ΨΑΛΤΟΥ

Αυτό που συμβαίνει με τον Κόκκαλη δεν είναι απλώς σκάνδαλο. Είναι απόδειξη της πλήρους καταρράκωσης κάθε έννοιας Δικαίου. Εδώ και ενάμιση χρόνο του έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για σωρεία κακουργημάτων – μαζί και αυτό της κατασκοπίας. Σε όλες τις χώρες του κόσμου ποινική δίωξη σημαίνει: α) ανάκριση β) προφυλάκιση, όταν μιλάμε για κακουργήματα και γ) δίκη και καταδίκη. Εδώ τι συμβαίνει; Φυσικά τίποτα. Το πασοκικό καθεστώς το απαγορεύει διότι ο άνθρωπος είναι δικός τους.

Θεωρία Πρωτόπαπα

Και όχι μόνον αυτό. Του δίνει και κρατικές προμήθειες κιάλας. Σαν αυτή της ασφάλει-

ας των Ολυμπιακών Αγώνων. Η εταιρία SAIC που επιλέχθηκε είναι συμφερόντων Κόκκαλη. Ο δε απίθανος κ. Πρωτόπαπας λέει πως εφόσον δεν έχει καταδικασθεί είναι αθώος! Ας υποθέσουμε τώρα εμείς οι ανόητοι πως συλλαμβάνεται ο δικτάτορας Παπαδόπουλος. Μέχρι να καταδικασθεί είναι αθώος. Δεν του δίνουμε λοιπόν και κανένα υπουργείο μέχρι να γίνει η δίκη; Οι άνθρωποι δεν παίζουνται δηλαδή. Τι να πει πια κανείς;

Προς κ. Κρουσταλλάκη

Λοιπόν, τι θα γίνει κε Εισαγγελεύ; Θα ανακριθεί ο κατηγορούμενος; Οι νόμοι δεν ισχύουν για τους επιχειρηματίες;

Α.Δ.

ΓΙΑ ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

Τα έργα δεν προγραμματίζονται ούτε τις παραμονές των εκλογών, ούτε κατ' απαίτηση του εκλογικού σώματος. Δεν σχεδιάζονται ούτε καθ' υπόδειξη των περιοίκων, ούτε επειδή συμβαίνει να διαθέτουμε τη συγκεκριμένη «λωρίδα» γης. Δεν χρηματοδοτούνται ούτε περιστασιακά ούτε με βάση το υπόλοιπο του «ταμείου». Και δεν κατασκευάζονται ούτε τμηματικά, ούτε με τη λογική του μοιράσματος της «πίτας».

Η υποδομή της χώρας είναι μια εξαιρετικά σοβαρή υπόθεση για ν' αφεθεί στην τύχη της. Απαιτεί κράτος οργανωμένο και υπηρεσίες στελεχωμένες με άριστους. Προϋποθέτει εθνικό πρόγραμμα (χωροταξικό-οικονομικό) από το οποίο να προκύπτει η αναγκαιότητά τους. Χρήζει άρτιων μελετών και πιστή εφαρμογή τους. Έχει ανάγκη συστηματικού ελέγχου κατά την κατασκευή της. Και κατά τη μακρά περίοδο της χρήσης της απαιτεί διαρκή συντήρηση.

Από άρθρο του Ενημερωτικού Δελτίου του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, τχ. 2237.

ΠΕΜΠΤΗ 20 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- Πολλή συζήτηση γίνεται σήμερα για το επαπειλούμενο μποϊκοτάζ των ευρωπαϊκών προϊόντων από τους καταναλωτές των ΗΠΑ, λόγω της στάσης που κρατούν οι ευρωπαϊκές χώρες, και κυρίως η Γαλλία, στο θέμα του Ιράκ. Προφανώς, θεωρούν ότι δεν μπορούμε να κόψουμε την εξάρτηση από την Coca-Cola...

- Το «καλάσνικοφ», ως εμπορικός τίτλος, εξασφαλίστηκε για ξυραφάκια. Μετά την εμφάνιση της εικόνας του Τσε σε μπλουζάκια, ως στιλ η Διεθνής Επανάσταση δεν... αισθάνεται και πολύ καλά τελευταία...

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- Ό,τι δεν κατάφεραν κυβερνητικές επιλογές δεκαετιών για να ερημώσει η περιφέρεια, φαίνεται πως το καταφέρνει ο χειμώνας. Ένας ολόκληρος δρόμος (Διακοφτό-Καλάβρυτα) «χάθηκε» από το χάρτη. Δεν είναι ο μόνος. Παντού στην Ελλάδα κάποιος δρόμος πέφτει. Και ποιος χαίρεται στην αναμπουμπούλα; Υποθέτουμε, οι εργολάβοι: οι οποίοι προφανώς θα ξαναφτιάξουν τους δρόμους που καταστράφηκαν και βεβαίως θα ξαναπληρωθούν γι' αυτό...

Εν τω μεταξύ οι ζημιές υπολογίζονται στα 200 δισ., και ο πρωθυπουργός ζήτησε από τους υπουργούς του «να συμμετάσχουν στον αγώνα δρόμου για την αποκατάστασή τους». Αν ήταν ζεϊμπέκικα...

- Μεταφρασμένη στα γαλλικά, δωρεάν και εκτεταμένα, μοιράστηκε η αγγλική *Sun* σε πόλεις της Γαλλίας. Στο πρωτοσέλιδό της αποκαλεί «σκουλίκι» τον Ζακ Σιράκ για τη στάση που τηρεί στο θέμα του Ιράκ βεβαίως. Φωνάζει ο κλέφτης, να φοβηθεί ο νοικοκύρης.

ΣΑΒΒΑΤΟ 22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- Το θεατρικό έργο του Μάικλ Φρέιν *Κοπεγχάγη* έρχεται στο νου, όταν συμβαίνουν ατυχήματα σαν το σημερινό: Δύο από τους μαθηματικούς που θεμελίωσαν την κβαντική θεωρία, κατέληξαν, σε έναν μετά

θάνατον επιστημονικό διάλογό τους, ότι τα πάντα –ακόμα και τα πιο σημαντικά για την ανθρώπινη ιστορία– μπορούν να ανατραπούν σε δέκατα του δευτερολέπτου. Τόσο χρειάστηκε και ένα υπεραστικό λεωφορείο του ΚΤΕΛ Θεσσαλονίκης για να βρεθεί στον ποταμό Αλιάκμονα παρασύροντας στο θάνατο 16 ανθρώπους.

ΚΥΡΙΑΚΗ 23 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- «Μιλώ εκ μέρους πολλών Αμερικανών. Δεν μας αρέσει ο Σαντάμ, αλλά του δώσαμε όπλα και ο σημερινός αντιπρόεδρος έκανε μπίζνες μαζί του.» Αυτά είπε σε συνέντευξή του ο Μάικλ Δουκάκης, πρώην υποψήφιος Πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος των ΗΠΑ.

- «Ποιος λαός θα ήθελε να στερηθεί έναν Σημίτη;», αναρωτιέται σε συνέντευξή του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* ο Δημήτρης Ρέππας. Μετά απ' αυτό πίστεψα ότι τα είδα όλα για σήμερα.

ΔΕΥΤΕΡΑ 24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- Η προοπτική δεύτερου ψηφίσματος για το Ιράκ διχάζει τον ΟΗΕ. Ηνωμένες Πολιτείες και Μεγάλη Βρετανία από τη μια και όλος ο υπόλοιπος κόσμος από την άλλη. Όσοι δεν είναι με μας είναι εναντίον μας...

- Η αιφνιδιαστική επίσκεψη κλιμακίου της ΔΟΕ, το οποίο διαπίστωσε ότι 15 έργα και διαγωνισμοί προμηθειών για την Ολυμπιάδα έχουν καθυστερήσεις και βρίσκονται σε οριακό σημείο, ξανάναψε φωτιές στην «ηφαιστειώδη» σχέση της κυβέρνησης με την πρόεδρο.

ΤΡΙΤΗ 25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- «Μοναδική ευκαιρία», που όμως «δεν θα μείνει ανοιχτή για πάντα», χαρακτήρισε τη σημερινή συγκυρία για το Κυπριακό ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν. Αυτό, με μια φράση, άφησε πίσω του μετά τη διήμερη επίσκεψή του στην Αθήνα. Στη Λευκωσία υποβάλλει σήμερα στις δύο εμπλεκόμενες πλευρές έγγραφο με τροποποιήσεις του σχεδίου του.

ΤΕΤΑΡΤΗ 26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- Το είπε και η ΕΜΥ, το προσδοκά και ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας: υποχωρεί η κακοκαιρία από σήμερα, η οποία, σύμφωνα με δηλώσεις του υπουργού, ευθύνεται κατά το ήμισυ για τον δύσκολο από πλευράς πληθωρισμού Φεβρουάριο. Το άλλο μισό αφορά στο ράλι του πετρελαίου. Για το δεύτερο μισό θα φροντίσουν οι ΗΠΑ να είναι δύσκολος και ο Μάρτιος. Και ποιος ξέρει τι θα γίνει και τον Απρίλιο...

Αν εξαιρέσουμε αυτήν την κακοτυχία, η ελληνική οικονομία είναι κυρίως παραγωγική και καλοσχεδιασμένη: «Το 40% των νέων στην Ελλάδα απασχολείται σε τομέα άσχετο με τις σπουδές του.» Τάδε έφη Eurostat. Προφανώς πρόκειται για πρόβλημα στη δημιουργική λογιστική...

Το ποσοστό ανεβαίνει στο 73% για τους απόφοιτους της Φιλοσοφικής. Ε, καλά, δεν είπε κανείς ότι η ελληνική οικονομία είναι και... φιλοσοφημένη.

- Πάντως ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-ΕΕ έχει ήδη αρχίσει. Η ΕΕ δημοσίευσε σήμερα κατάλογο με αμερικανικά προϊόντα τα οποία αναμένεται να επιβαρυνθούν με δασμούς ύψους 4 δισ. δολαρίων, προκειμένου να εξαναγκαστούν οι ΗΠΑ να περιορίσουν τις φοροαπαλλαγές των εξαγωγικών επιχειρήσεων.

- Η εκδίκηση του ασφαλισμένου: Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το ΙΚΑ οφείλει να καλύπτει τις δαπάνες των ασφαλισμένων για εξετάσεις στο εξωτερικό.

- Και η εκδίκηση των... οργανισμών: Από το Σάββατο οι φαρμακοποιοί δεν πρόκειται να χορηγούν φάρμακα επί πιστώσει στους ασφαλισμένους του δημοσίου. Για μια χούφτα (συγκεκριμένα 150 εκατομ. μόνο για το 2002) παλιοευρώ, που τους χρωστά το Δημόσιο.

ΠΕΜΠΤΗ 27 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

- Σήμερα ξύπνησα μ' ένα αίσθημα ανακούφισης, που όμως δεν οφειλόταν στη λιακάδα. Νωρίς το πρωί –ώρα Ελλάδος– ο Τζορτζ Μπους, μιλώντας προς τα μέλη του Αμε-

ρικανικού Επιχειρηματικού Ινστιτούτου, ανέπτυξε το... όραμά του για την επόμενη μέρα μετά τον πόλεμο στο Ιράκ Παρακάμπτοντας την... λεπτομέρεια των «παράπλευρων απωλειών», είπε ότι το Ιράκ θα... λάμπει –όχι από τους τόνους απεμπλουτισμένου ουρανίου που θα πέσουν στη γη του– αλλά επειδή θα αποτελε «παράδειγμα για τα άλλα κράτη της Μέσης Ανατολής». Η εξέλιξη αυτή θα βοηθήσει και στη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους αφενός, και αφετέρου «οι ΗΠΑ θα προστατέψουν τα αποθέματα πετρελαίου και θα διασφαλίσουν ότι ο φυσικός αυτός πλούτος θα χρησιμοποιηθεί προς όφελος του ιρακινού λαού»!..

- Είναι όντως πολύ μεγάλες οι θυσίες που κάνουν οι ΗΠΑ για την... παγκόσμια ειρήνη. Το είπε και αυτό ο πλανητάρχης: «Το να φέρουμε τη σταθερότητα και την ενότητα στο Ιράκ δεν θα είναι εύκολο. Ωστόσο αυτό δεν αποτελεί δικαιολογία για να αφήσουμε ανέπαφους τους θαλάμους βασανιστηρίων και τα εργοστάσια παραγωγής δηλητηρίων του ιρακινού καθεστώτος.»!!!

- Η εσωκομματική αντιπολίτευση του Μπλερ τελικά έδειξε τα δόντια της. Και η κανονική αντιπολίτευση –και τυπικά την... αγκαλιά της... Έτσι ενώ 123 βουλευτές του κόμματος του βρετανού πρωθυπουργού καταψήφισαν την πρόταση για το Ιράκ, το... σκορ διαμορφώθηκε 434 υπέρ και 225 κατά. Και επειδή η όσφρηση είναι η αίσθηση με την ισχυρότερη «μνήμη», αυτό μας θύμισε το «άρωμα» από ΠΑΣΟΚ και ΝΔ, όταν ψήφιζαν μαζί τον αντιπροκρατικό νόμο...

- Δεν χάνει την εικόνα του δάσους παρατηρώντας το δέντρο η Ντόρα Μπακογιάννη. Ζήτησε την αποστράτευση της «παλαιάς φρουράς» της Ν.Δ. Το γεγονός ότι τα περισσότερα (ονομαζόμενα και «βαρόνοι») στελέχη του κόμματός της είναι και υποστηρικτές του Κώστα Καραμανλή στις εσωκομματικές ισορροπίες είναι εντελώς συμπτωματικό... Ο μπαμπάς –αν και δεν είναι πιο



Μαρτίου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 1 ΜΑΡΤΙΟΥ

• Όπλα, άρβυλα, παλάσκες και τον υπόλοιπο πολεμικό εξοπλισμό ξαραχνιάζουν από σήμερα τα στελέχη της αξιωματικής ής αντιπολίτευσης.

Ο αρχηγός ζήτησε να βρίσκονται σε κατάσταση προεκλογικής ετοιμότητας... Εν τω μεταξύ κάλπες στήθηκαν για την ανάδειξη των μελών του Πολιτικού Συμβουλίου. Οι «βροντάκηδες» (Καραμανλικοί) και οι «φουρτούνακη-

του Γεωργιοπάλη

λυκόπουλο- «θα πάρει μόνος του τις αποφάσεις του».

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

• Καλός ο «ηλεκτρονικός διαφωτισμός» που ευαγγελίζονται οι 25 υπουργοί Παιδείας της ΕΕ από την Αθήνα. Προηγείται όμως σε σπουδαιότητα -για μαθητές και εκπαιδευτικούς- η κατ'αρχήν διασφάλιση του δημοσίου χαρακτήρα της εκπαίδευσης, εξ ου και οι διαδηλώσεις της ημέρας.

• Βέτο: Ο ρώσος υπουργός Εξωτερικών κ. Ιβανόφ διεμήνυσε από το Πεκίνο ότι η χώρα του είναι αποφασισμένη να κάνει χρήση του δικαιώματος της αρνησικυρίας εναντίον του δεύτερου ψηφίσματος του ΟΗΕ για το Ιράκ.

• Αθήνα - Λευκωσία - Άγκυρα... και τελικά Χάγη. Εκεί έδωσαν «ραντεβού» Παπαδόπουλος και Ντενκτάς για τις 10 Μαρτίου. Εκεί θα δώσουν και οριστική απάντηση (μαζί με τους εκπροσώπους της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Βρετανίας) για τη διεξαγωγή ταυτόχρονου δημοψηφίσματος επί του... αναθεωρημένου σχεδίου Ανάν στις 30

Μαρτίου. ΣΑΒΒΑΤΟ 1 ΜΑΡΤΙΟΥ • Όπλα, άρβυλα, παλάσκες και τον υπόλοιπο πολεμικό εξοπλισμό ξαραχνιάζουν από σήμερα τα στελέχη της αξιωματικής ής αντιπολίτευσης. Ο αρχηγός ζήτησε να βρίσκονται σε κατάσταση προεκλογικής ετοιμότητας... Εν τω μεταξύ κάλπες στήθηκαν για την ανάδειξη των μελών του Πολιτικού Συμβουλίου. Οι «βροντάκηδες» (Καραμανλικοί) και οι «φουρτούνακη-

δες» (Μητσοτακικοί), διατηρούν ζωντανή την παράδοση της μεταξύ τους κόντρας. • Κακό ποδαρικό για το ΠΑΣΟΚ: Η β' εκλογική περιφέρεια Αθηνών, φαίνεται ότι αποβάλλει τα «σοσιαλιστικά» χαρακτηριστικά της. Σύμφωνα με διαρροές δημοσκοπήσεων στον Τύπο, η ΝΔ προηγείται εκεί κατά μία ποσοστιαία μονάδα -του ΠΑΣΟΚ, εννοείται- και πανελλαδικά κατά επτά. Έτσι ίσως να εξηγείται το πολεμικό προσκλητήριο Καραμανλή...

ΚΥΡΙΑΚΗ 2 ΜΑΡΤΙΟΥ

• Τα mini-nukes (δηλαδή μικρά πυρηνικά) ή small-build (μικροκαμωμένα) ή bunker-busters (οχυροκνηγοί) ή earth-penetrating weapons (γεωδιατρητικά όπλα) είναι έτοιμα προς χρήση από τους Αμερικανούς στον σχεδιαζόμενο πόλεμο κατά του Ιρακ. Ο «εφικτός και περιορισμένος πυρηνικός πόλεμος», σύμφωνα με αμερικανούς επιστήμονες, είναι προ των πυλών...

• Το τουρκικό κοινοβούλιο καταψήφισε την πρόταση για ανάπτυξη αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Τουρ-

κία εν όψει του πολέμου στο Ιράκ.

• «Η δίκη μας θα μπει δίπλα σε αυτή των αγωνιστών του '21», αναφέρει σε δήλωσή του ο Δημήτρης Κουφοντίνας, δήλωση που δημοσιεύει σήμερα η Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία.

ΔΕΥΤΕΡΑ 3 ΜΑΡΤΙΟΥ

• «Ο -μιας ημέρας μόλις ζωής- κλωβός», το video-wall χωρίς ήχο στην αίθουσα τύπου που έκανε τους διαπιστευμένους στον Κορυδαλλό δημοσιογράφους να ασκήσουν τις ικανότητές τους στην νοηματική, οι αλαφιασμένοι μάρτυρες που «δεν ήξεραν κατά πού να κάνουν», οι μóstρες των δικηγόρων από τα τηλεοπτικά παράθυρα, οι σκιτσογράφοι, ο Δημήτρης Κουφοντίνας που «έπιασε το χέρι της Αγγελικής», το κολύριο του Σάββα, ο «ψύχραιμος, ευγενικός, ευφυής και με χιούμορ» Πρόεδρος και ο εκρηκτικός Μάκης Τριανταφυλλόπουλος εντός και εκτός δικαστηρίου, δίνουν περιληπτικά το στίγμα της πρώτης μέρας της δίκης για τη 17Ν. Κατά τα λοιπά το τρομοκρατικό κουτσομπολιό σήμερα ανθεί - όπως ανέμεναν όλοι οι σώφρονες.

ΤΡΙΤΗ 4 ΜΑΡΤΙΟΥ

• Η επόμενη -δεύτερη- μέρα: Αισθητά μικρότερο αριθμητικά ήταν σήμερα το ακροατήριο στην δίκη. Επί της διαδικασίας: κατατέθηκαν οι ενστάσεις, και για τις τηλεοπτικές κάμερες, διαβάστηκε το κατηγορητήριο, οι περισσότεροι κατηγορούμενοι δεν το αποδέχθηκαν και μοιράστηκαν δηλώσεις τους σύμφωνα με τις οποίες δίνουν πολιτικό στίγμα στη δράση τους.

• Άριστη είναι η ακοή των δημοσιογράφων της ΝΕΤ. Αυτό είναι το αβίαστο συμπέρασμα που βγαίνει σήμερα, καθώς είναι οι μόνοι που δηλώνουν στα ρεπορτάζ τους ότι δεν έχουν πρόβλημα με τον ήχο και κανένα πρόβλημα γενικώς στην άσκηση των καθηκόντων τους στην δίκη της 17Ν. Σε αντίθεση με τους «ιδιωτικούς» -οι οποίοι μάλλον είναι κουφοί- που διαμαρτύρονται έντονα για τις συνθήκες που επικρατούν. Βέ-

βαια το πρόβλημα ίσως να μπορούσε να λυθεί με την τοποθέτηση βιονικού μοσχεύματος στ' αφτιά τους, οπότε... ας κάνει ό,τι θέλει ο Πρωτόπαπας μετά.

• Το 'κανε πάλι το θαύμα του ο (υ)πόπατος Μίλερ με τα όσα δήλωσε σε (αμερικανική) εφημερίδα, σχετικά με την (αμερικανική) άποψη ότι δεν έχει συλληφθεί όλη η 17Ν.

• Οι καιροί είναι πονηροί. Έτσι δύο τρομοκρατικές επιθέσεις με 19 νεκρούς και 103 τραυματίες συγκέντρωσαν το διεθνές ενδιαφέρον στις Φιλιππίνες. Το κατ' εξοχήν -όπως και κάθε ισλαμικό στην εποχή μας- ύποπτο κίνημα Μόρο υποστηρίζει ότι πρόκειται για προβοκάτσια του στρατού...

ΤΕΤΑΡΤΗ 5 ΜΑΡΤΙΟΥ

• Δεν ξεχνιούνται εύκολα οι νίκες. «Για να μη βρεθούν σε καθεστώς ομηρίας από τους φερόμενους ως μέλη της 17Ν», οι φρουροί τους αστυνομικοί, είναι αφοπλισμένοι!... Ουκ αν λάβεις παρά του μη έχοντος, κύριε τρομοκράτη!... Μάλιστα αυτό αποφασίστηκε σε σύσκεψη στελεχών που προηγήθηκε της δίκης...

• Δίνει ρέστα σήμερα ο ΥΠΠΟ, κ. Βενιζέλος. Αφενός διέψευσε τον πόλεμο των Ρόουζ (της... γνωστής ταινίας) και δήλωσε ότι δεν περνάνε κρίση οι σχέσεις του με τη Γιάννα. Αφετέρου αναφέρθηκε σε κείνους που έχουν πολιτικό πρόβλημα με τον Σωκράτη Κόκκαλη: ο οποίος μέχρι σήμερα νόμιζα ότι είναι απλώς ένας επιχειρηματίας. Βέβαια η οικονομία μπλέκεται συχνά-πυκνά με την πολιτική στις μέρες μας. Απλώνουν μαζί τις... μπουγάδες τους.

• Δεν βλέπουν τηλεόραση σήμερα τα νιάτα της χώρας. Οι πολιτικές νεολαίες κάνουνμποϊκοτάζ για δύο ώρες. Τομποϊκοτάζ περιλαμβάνει και το MTV... Καθώς επίσης και το MAD... Στομποϊκοτάζ συμμετέχουν και οι έχοντες... νεανικό πνεύμα, Πρόεδρος Στεφανόπουλος και Πρόεδρος Κακλαμάνης. Αυτοί «χάνουν» τα δελτία των 8.00...

Εφημέρη

Όταν ο Ρόκο ή Κρόκο ταξιδεύει στα Βαλκάνια

και δυο ερωτήματα προς τους εισαγγελείς

της Αγαθής Κριστίν

Από τον Ισολογισμό του ΟΤΕ, όπως καταχωρήθηκε στον Τύπο της περασμένης εβδομάδας, στον οποίο γίνεται ολική ενοποίηση των κονδυλίων της Μητρικής Ο.Τ.Ε. Α.Ε. και των θυγατρικών εταιρειών, πληροφορούμαστε μερικά ενδιαφέροντα στοιχεία τα οποία μας βοηθούν να παρακολουθήσουμε τους συνταξιδιώτες ΟΤΕ (του κ. Λευτ. Αντωνακόπουλου) και Ιντρακόμ (του κ. Σωκράτη Κόκκαλη) στις βαλκανικές πρωτεύουσες.

Μαθαίνουμε λοιπόν από τον Ισολογισμό του ΟΤΕ ότι θυγατρικές εταιρείες είναι οι:

1. Cosmote A.E. & θυγατρικές αυτής: Cosmoholding Albania & Albanian Mobile Communications (AMC),
2. OTE-net A.E. & θυγατρικές αυτής: Travel GR by OTE-net A.E., Voice net A.E. & OTE-net Κύπρου A.E.,
3. Hellascom A.E.,
4. Temagon A.E.,
5. OTE Estate A.E.,
6. Infote A.E.,
7. OTE Globe A.E.,
8. OTE SAT-Maritel A.E.,
9. OTE A.E. Ασφαλιστικής Πρακτόρευσης,
10. Cosmo-one A.E.,
11. OTE Plus A.E.,
12. Επιχειρησιακοί Πελάτες A.E.,
13. OTE PLC,
14. Armentel,
15. Hatwave,
16. CosmoBulgaria Mobile,
17. OTE Mobile Telecommunication Services (MTS) B.V.,
18. OTE Austria Holding,
19. Hellas-Sat Consortium Ltd. και
20. OTE International Investments Ltd.

Στη συνέχεια μας πληροφορούν τα «ψιλά γράμματα», ότι «εντός του 2002, ο Ο.Τ.Ε., βάσει αποτίμησης των συμμετοχών του σε τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς του εξωτερικού (Romtelecom, Armentel και Telecom Serbia) από ανεξάρτητους συμβουλευτικούς οίκους, καταχώρησε υποτίμηση των συμμετοχών του στην Romtelecom, στην Armentel και στην Telecom Serbia συνολικού ύψους 387 εκατ. ευρώ περίπου,

κατ' ευθείαν εις βάρος των κεφαλαίων της καθαρής θέσης, που περιλαμβάνονται στον λογαριασμό των Ιδίων Κεφαλαίων».

Από αυτά αλλά και μερικά άλλα στοιχεία προκύπτουν δύο ερωτήματα τα οποία τίθενται απ' ευθείας προς τον εισαγγελέα κ. Κρουσταλλάκη: αν μας ακούει:

ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ:

Κάποιο πρόβλημα υπάρχει με τον κλάδο των Ακινήτων τουλάχιστον όσον αφορά στην Romtelecom. Στον ισολογισμό και πάλι αναφέρεται ότι «η εντός του 2001 πραγματοποιηθείσα απόσχιση του κλάδου Ακινήτων, λογιστικής αξίας 455 εκατ. Ευρώ περίπου, τελεί υπό την ψήφιση νομοθετικής ρύθμισης, σχετικά με θέματα εφαρμογής του Ν. 2166/93 και φορολογικών διατάξεων και την υποβολή και έγκριση των σχετικών εγγράφων από τις αρμόδιες αρχές».

Δεν είναι γνωστές οι νομοθετικές ρυθμίσεις που ετοιμάζονται και για τα ακίνητα εντός Ελλάδος, αλλά στην πιο πρόσφατη συμφωνία του ΟΤΕ που ρυθμίζει τη διανομή των μετοχών της Romtelecom δεν αναφέρονται οικόπεδα και κτήρια ιδιοκτησίας της εταιρείας και ο ΟΤΕ επιβαρύνεται αντί ποσοστού 19,01% με ποσοστό 54,01%. Μήπως οι αναφερόμενες και αναμενόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις αφορούν στην συγκάλυψη της απιστίας που προκύπτει για την διοίκηση του ΟΤΕ;

ΕΡΩΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Οι παραγγελίες του ΟΤΕ προς την Intracom –που είναι στην πραγματικότητα απευθείας αναθέσεις– στο διάστημα μιας πενταετίας (με κυβερνήσεις Σημίτη) από το 1997 έως το 2001 για ανάγκες της εσωτερικής ελληνικής αγοράς παρουσιάζουν την ακόλουθη «κίνηση»:

1997	224 δισ. δρχ.
1998	14 δισ. δρχ.
1999	3 δισ. δρχ.
2000	90 δισ. δρχ.
2001	50 δισ. δρχ.
Σύνολο πενταετίας	381 δισ. δρχ. ή 1.121 εκατ. ευρώ.

Αλλά κατά την τριετία 1999-2001 ο ΟΤΕ και οι θυγατρικές εταιρείες του ή οι κοινοπραξίες στις οποίες συμμετέχει ο ΟΤΕ έδωσαν επιπλέον παραγγελίες συνολικού ύψους 585 ευρώ. Ιδού οι παραγγελίες κατά χώρα:

Ρουμανία	422 εκατ. ευρώ
Σερβία	18 εκατ. ευρώ
Αλβανία	27 εκατ. ευρώ
Βουλγαρία	43 εκατ. ευρώ
Αρμενία	75 εκατ. ευρώ
Σύνολο	585 εκατ. ευρώ

Αν λοιπόν συνυπολογιστούν οι παραγγελίες προς την Intracom την πενταετία αυτή (αν και δεν αναφέρονται οι παραγγελίες για την εξωτερική αγορά τη διετία 1997-98) το γενικό ποσό που προικοδότησε ο ΟΤΕ στις εταιρείες του Ρόκο, μας συγχωρείτε: του κ. Σωκράτη Κόκκαλη, φτάνουν στο ποσό των 1.706 εκατ. ευρώ ή 580 δισ. δρχ.

Τελικά οι «δραστηριότητες»/επενδύσεις του ΟΤΕ στα Βαλκάνια και την Αρμενία, προκειμένου να γίνουν οι παραγγελίες αυτές, κόστισαν αναλυτικά:

Ρουμανία	1.1150 εκατ. ευρώ
Σερβία	350 εκατ. ευρώ
Αλβανία	105 εκατ. ευρώ
Βουλγαρία	135 εκατ. ευρώ
Αρμενία	560 εκατ. ευρώ
Σύνολο	2.300 εκατ. ευρώ ή 785 δισ. δρχ.

ΤΕΛΙΚΑ Ο ΟΤΕ ΒΟΥΛΙΑΖΕΙ

Για τα περίεργα ανοίγματα του ΟΤΕ στα Βαλκάνια είχε γράψει το *Αντί* και παλιότερα, όταν η υπόθεση ήταν στα σκαριά. Και είχαμε καταγγείλει την ύποπτη συνεργασία του ΟΤΕ με τον τότε γνωστό μόνον ως Σωκράτη Κόκκαλη πράκτορα της Στάζι.

Έκτοτε πολλά συνέβησαν: Όπως η γενική πτώση του ΧΑΑ και η πτώση των αξιών του ΟΤΕ κατά 44%. Μόλις την Τρίτη 4.3.2003 νέα βουτιά των μετοχών του ΟΤΕ. Η γενική απαξίωση της εταιρείας οφείλεται στο γενικό ξεχαρβάλωμα της οικονομίας, αλλά σχετίζεται και με τις συναλλαγές με τον τον περνώνο εθνικό προμηθευτή.

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Riverina Holding LTD, Exarou A.E. Ναυτιλιακή και Οπτικοακουστικών Μέσων Εταιρεία, A.E. Δορυφορικών Ψηφιακών Προγραμμάτων και Τηλεπικοινωνιών Ίντερσατ, Cosmogout Ανώνυμη Ναυτιλιακή και Οπτικοακουστικών Μέσων Εταιρεία. Αυτά όλα. Τι καταλάβετε; Λοιπόν όλες αυτές οι 4 εταιρείες με ποσοστό 25% η καθεμιά είναι οι ιδιοκτήτες του καναλιού Seven. Εταιρείες offshore, τις ονομάζουν. Δεν θα μείνω άλλο στο Seven. Αυτή η ψευδωνυμία έχει απλωθεί. Οι ιδιοκτήτες των καναλιών δεν έχουν όνομα πια αλλά διάφορα ξενικά ψευδώνυμα ακολουθούμενα από ένα «Α.Ε.»...

• Όμως μετά από προσεκτική ανάγνωση των στοιχείων που κατέθεσε το ΕΣΡ την περασμένη εβδομάδα προκύπτουν τα ονόματα των φυσικών φορέων-ιδιοκτητών, τα οποία θα σας δώσω στη συνέχεια. Επειδή τα διάφορα «Holdings» και «Limited» δεν λένε τίποτε, θα δώσουμε τα ονόματα –έτσι απλά– των ιδιοκτητών των καναλιών: Για ένα γενικό μπούσουλα. Βέβαια θα ισχυριστούν ενδεχομένως μερικοί ότι δεν είναι αυτή η πλήρης πληροφόρηση, αλλά σας βεβαιώ ότι αυτή είναι η πλήρης πληροφόρηση. Τα άλλα είναι ψευδώνυμα, άλλοι κ.λπ. Έχουμε λοιπόν:

Antenna TV. Ελέγχεται πλήρως από τον Μίνωα Κυριακού και την οικογένειά του. Ο άνθρωπος δεν το κρύβει εξάλλου. Έχει πάντως και ο κ. Ευστ. Γουρδομιχάλης ένα ποσοστό 0,85%!

Alpha. Διάφορες εταιρείες

με τα περίεργα ονόματα, αλλά το κανάλι ανήκει στον κ. Ευστ. Τσοτσουρό και τον Δημ. Κοντομηνά.

Star. Διάφορα «Holdings» και «Limited», αλλά τελικά το κανάλι ανήκει στο Ίδρυμα Τύπου Λίλιαν Βουδούρη που εκδίδει τον Ελεύθερο Τύπο. Υπάρχουν και διάφορα άλλα ονόματα και εταιρείες στο μετοχολόγιο, αλλά πίσω από αυτές κρύβεται ο Βαρδής Βαρδινογιάννης. Η προίσορία του καναλιού είναι μακριά και έχει αλλάξει χέρια κατά καιρούς. Όπως άλλωστε γίνεται και με όλα τα κανάλια.

Mega. Εδώ τα πράγματα είναι λίγο μπερδεμένα. Το κανάλι ελέγχεται από τους μεγάλους του Τύπου. Δηλαδή τον Οργανισμό Λαμπράκη, τον «Πήγασο» του Γ. Μπόμπολα και τον Χρήστο Τεγόπουλο. Λέγεται μετ' επιτάσεως ότι ο Μπόμπολας θα αποκτήσει μεγαλύτερη μερίδα σε λίγο καιρό. Αναμένεται ότι θα πάρει ποσοστά (ή το σύνολο;) των μετοχών του Τεγόπουλου.

Alter. Υποτίθεται ότι το κανάλι ανήκει στον Γ. Κουρή και μαζί στην Altec του εκλεκτού της κ. Βάσως Παπαν-

Αυριανή

ΣΥΝΤΑΚΤΑΡΙΟ
Συντομεύστε την ανάγνωση για ΚΑΘΑΛΩΝ

**ΤΟ ΛΑΜΟΓΙΟ
Ο ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗΣ
ΕΚΛΕΨΕ
100.000.000
από τον Πανιώνιο!**

200 δισ.
οι ζημιές
από την
κακοκαιρία



δρέου, του Αθ. Αθανασούλη. Τις ημέρες αυτές ξέσπασε πόλεμος μεταξύ Κουρή και Αθανασούλη-Βαλσαμίδη από την άλλη. «Λαμόγιο» αποκάλεσε τον Αθανασούλη ο Κουρής, μήνυση για εκβιασμό εναντίον του Κουρή κατέθεσαν οι άλλοι. (Αν είναι δυνατόν να αποκαλεί κανείς τον κύριο Κουρή εκβιαστή!).

• Τώρα μπορείτε να λέτε ότι γνωρίζετε ποιος είναι πίσω από τις διάφορες «Holdings» και «Limited». Μέχρι βεβαίως κάτι να αλλάξει... Και να βεβαιωθείτε ότι αυτοί όλοι δεν έχουν ουδεμίαν σχέση με έργα και αναθέσεις του δημοσίου, διότι υπάρχει το «ασυμβίβαστο».

• «Λαμόγιο» λοιπόν ο Αθανασούλης κατά τον Γ. Κουρή. Απολαύσαμε το κειμενάκι με το ανεπανάληπτο «κούρειο» ύφος του, γνώριμο από τις παλιές ένδοξες ημέρες της *Αυριανής*. Τώρα πια δεν διαβάζεται αυτή η εφημερίδα. Πού είναι εκείνα τα παλιά αθυρόστομα του Κουρή, της εποχής που ο Ανδρέας την χαρακτήριζε «πρότυπη» εφημερίδα!

• Τώρα το *Καρφί* του Κακαουνάκη προσπαθεί, αλλά δεν τα καταφέρνει πάντοτε να φτάσει την παλιά ένδοξη

Αυριανή. Το *Καρφί*, η φωνή του κοκκαλισμού και του λαλιωτισμού.

• Το οποίο *Καρφί* πήρε τα κομμάτια του περιώνυμου Αραβαντινού, ο οποίος παραπέμπεται μαζί με άλλους για την υπόθεση εισαγωγής ναρκωτικών στις φυλακές. Γράφει λοιπόν για τον: «πρόεδρο των σωφρονιστικών υπαλλήλων που κατηγορείται –προσέξτε– ότι ως πρόεδρος των συνδικαλιστών υπέδειξε σε κάποιον υπάλληλο τι θα πει στην ανάκριση!». Ο καμένος ο Αραβαντινός! Για μια υπόδειξη μόνον για ένα απλό πλημμέλημα...

• Εμπλουτίζεται ο Τύπος: Μια νέα εφημερίδα ξεκίνησε τη Δευτέρα 3 Μαρτίου: *Η Απόφαση*. Κινείται στο χώρο της Ν.Δ. – «με ξεκάθαρο το νεοφιλελεύθερο στίγμα», γράφει ο διευθυντής Στέλιος Συρμόγλου. Εκδότης Ο Πάνος Καραγιάννης και αρθρογράφοι οι Νάσος Αθανασίου και Γ. Τζαννετάκος.

• Έπαινος «δημοσιογραφικής επινοητικότητας» να δοθεί στους συντάκτες του Alter που σκέφθηκαν να πάρουν φωτογραφίες από το video-wall στον Κορυδαλλό προκειμένου να τις αναμεταδώσουν στο κανάλι, οι αθεόφοβοι!

Σε ποια βάρκα πατάει ο κ. Γεώργιος Παπανδρέου;

του Μανόλη Καρέλλη

Όταν ο υπουργός των Εξωτερικών της αυτοκρατορίας παρουσίασε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών τις «αποδείξεις» του για την ύπαρξη στο Ιράκ ενός οπλοστασίου ικανού να απειλήσει τη διεθνή ειρήνη ή τη χώρα του, πολλοί ήσαν εκείνοι που εκάγχασαν, οι περισσότεροι, περίπου οι πάντες, δεν επείσθησαν, ενώ ελάχιστοι, μετρημένοι στα δάκτυλα του ενός χεριού, δήλωναν ότι σχημάτισαν «δικανική πεποίθηση».

Ενας από τους τελευταίους ήταν και ο έλληνας υπουργός των Εξωτερικών κ. Γιώργος Παπανδρέου, ο οποίος μετέφερε τον εντυπωσιασμό του από την προσεκτικά σκηνοθετημένη παράσταση του κ. Πάουελ στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και την πεποίθησή του ότι ο υπουργός «έπεισε απολύτως».

Πριν λίγες μέρες μάλιστα ο έλληνας υπουργός των Εξωτερικών κ. Γιώργος Παπανδρέου, σε άρθρο του που δημοσιεύτηκε στη *Wall Street Journal*, αναφέρθηκε στο καθεστώς του Ιράκ χαρακτηρίζοντάς το ως την «αντίθεση στη δημοκρατία». Υπεστήριξε επίσης, στο ίδιο άρθρο του, ότι η περίπτωση του Ιράκ και η έκβαση των επιχειρήσεων που το αφορούν «θα κρίνουν τη μάχη για την υπεράσπιση των δημοκρατικών θεσμών, των βασικών ελευθεριών μας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας σε παγκόσμια κλίμακα».

Και βέβαια δεν είμαστε εμείς που θα υποστηρίξουμε ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν είναι ένας δημοκρατικός ηγέτης ή ότι το καθεστώς του είναι ο παράδεισος μέσα στον οποίον φυτρώνουν τα λουλούδια των ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα περιμένουμε όμως από τον έλληνα υπουργό των Εξωτερικών να μας δώσει ορισμένες διευκρινίσεις: αν η εκστρατεία για το «μπόλιασμα» της δημοκρατίας, των ελευθεριών και των δικαιωμάτων θα είναι γενική και θα αφορά κάθε χώρα που παρουσιάζει πρόβλημα· αν αυτή αφορά επιλεκτικά το Ιράκ, να μας εξηγηθεί «προς τι η προτίμηση»·

κι ακόμα: αν η «μεταφύτευση» θα περιλαμβάνει υποκλοπές όπως αυτές που αναφέρονται στις διπλωματικές αποστολές των χωρών μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, τις συνθήκες κράτησης στη βάση του Γκουαντανάμο ή την «κατ' εξαίρεση» χρήση βασανιστηρίων για μια αποτελεσματική ανάκριση.

Ο έλληνας υπουργός Εξωτερικών κ. Γ. Παπανδρέου ρωτήθηκε πρόσφατα για μια πρόταση των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων για «αυτοεξορία» του Σαντάμ Χουσεΐν προκειμένου να αποφευχθεί ο πόλεμος. Και η απάντησή του ήταν ότι η πρόταση αυτή «συζητείται» και ότι «μπορεί να προωθηθεί», χωρίς να δώσει περαιτέρω διευκρινίσεις ούτε από ποιους «συζητείται» ούτε ποιοι «μπορούν να την προωθήσουν».

Έκανα αυτήν την ανθολόγηση δηλώσεων και συνεντεύξεων του έλληνα υπουργού των Εξωτερικών, γιατί μας ενδιαφέρουν ως Ευρωπαίους που ανήκουμε στην οικογένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης – όχι και τόσο αρραγή και ομονοούσα, ως σημειωθεί.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο τμήμα της εκείνο, πράγματι, που αποτελεί την «παλαιά Ευρώπη» (ή παλιοευρώπη, όπως μάλλον θα ήθελε να πει ο υπουργός Εθνικής Άμυνας της αυτοκρατορίας) δεν επείσθησε από τον κ. Πάουελ και από τις αποδείξεις που παρουσίασε αυτός στο Συμβούλιο της Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών – εξ ου και η αντίθεσή της στον πόλεμο.

Η ιδέα, ακόμη, της «επιθετικής εξαγωγής» δημοκρατίας, ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων –κάτι που θυμί-

ζει τους προσκόπους εκείνους που βοηθούσαν μια γηραιά κυρία να περάσει στην απέναντι πλευρά του δρόμου ενώ εκείνη δεν ήθελε– αποτελεί το νέο αμερικανικό δόγμα, όπως αυτό αναπτύχθηκε πρόσφατα. Συνιστά δε το δόγμα αυτό έναν ευφημισμό κι ένα άλλοθι για τη βίαιη εφαρμογή της αυτοκρατορικής πολιτικής της μιας και μόνης υπερδύναμης, ενώ σε καμιά περίπτωση δεν συνιστά στοιχείο της ενιαίας, της κοινής ή της όποιας τέλος πάντων εξωτερικής πολιτικής της Ευρώπης.

Τέλος, η φιλολογία για την απομάκρυνση του Σαντάμ Χουσεΐν, η αυτοεξορία του ή η με κάποιον άλλον τρόπο, περισσότερο άμεσο, εξαφάνισή του και η εγκατάσταση κυβερνήσεων υποτακτικών στην αυτοκρατορία, δεν έχει ευρωπαϊκή την προέλευση, απ' όσα τουλάχιστον είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, περισσότερο δε απηχούν ή εκφράζουν την αυτοκρατορία.

Μας ενδιαφέρουν όμως και ως Έλληνες οι δηλώσεις και οι συνεντεύξεις του κ. Γ. Παπανδρέου. Μας ενδιαφέρουν δε γιατί οι δημοσκοπήσεις τον παρουσιάζουν ως επικεφαλής στην κούρσα της διαδοχής του κ. Κ. Σημίτη, μιας διαδοχής που ενισχύεται τόσο όσο εντονότερα διαψεύδεται ή εξορκίζεται.

Προκειμένου δε οι Έλληνες που ανήκουν στο μεγάλο κόμμα που ίδρυσε ο πατέρας του κ. Γεωργίου Παπανδρέου, να κρίνουν για την καταλληλότητα του διαδόχου του κ. Κώστα Σημίτη, θα πρέπει να γνωρίζουν επακριβώς «σε ποια βάρκα έχει επιβιβασθεί», σ' εκείνη της «παλαιάς Ευρώπης» ή στην άλλη του κ. Μπους, του κ. Μπλερ και της συντροφιάς των.

Θα πρέπει ακόμη όσοι θα κρίνουν για τη διαδοχή στο ΠΑΣΟΚ να γνωρίζουν ποιες είναι οι πιθανότητες να είναι «καλός» και «κατάλληλος για το τιμόνι μιας κυβέρνησης» και ό,τι η κατοχή ενός τέτοιου τιμονιού συνιστά, και ο παππούς (Γεώργιος) και ο πατέρας (Ανδρέας) και ο εγγονός (Γεώργιος). Οι μαθηματικοί πάντως στους οποίους απευθύνθηκαν ισχυρίζονται ότι οι πιθανότητες είναι από «απειροελάχιστες» έως «μηδενικές», ενώ δεν λείπουν και εκείνοι που επιμένουν ότι η διαδοχή από παππού και πατέρα σε εγγονό αποτελεί στοιχείο και γνώρισμα της μοναρχίας και όχι της περί ης ο λόγος δημοκρατίας.



Γυάλινη αλήθεια

του Μάνου Στεφανίδη

Ρεπόρτερ: Ο Κουφοντίνας κρατάει από το χέρι την Σωτηροπούλου.

Τηλεσχολιαστής: Πολύ συγκινητικό!

Ρεπόρτερ: Ο Πρόεδρος έχει χιούμορ.

Τηλεσχολιαστής: Το γέλιο μακραίνει τη ζωή... (sic).

Ρεπόρτερ: Τους βλέπω, τους φέρνουν, έχω οπτική επαφή, με σπρώχνουν. Γιατί σπρώχνετε καλέ;

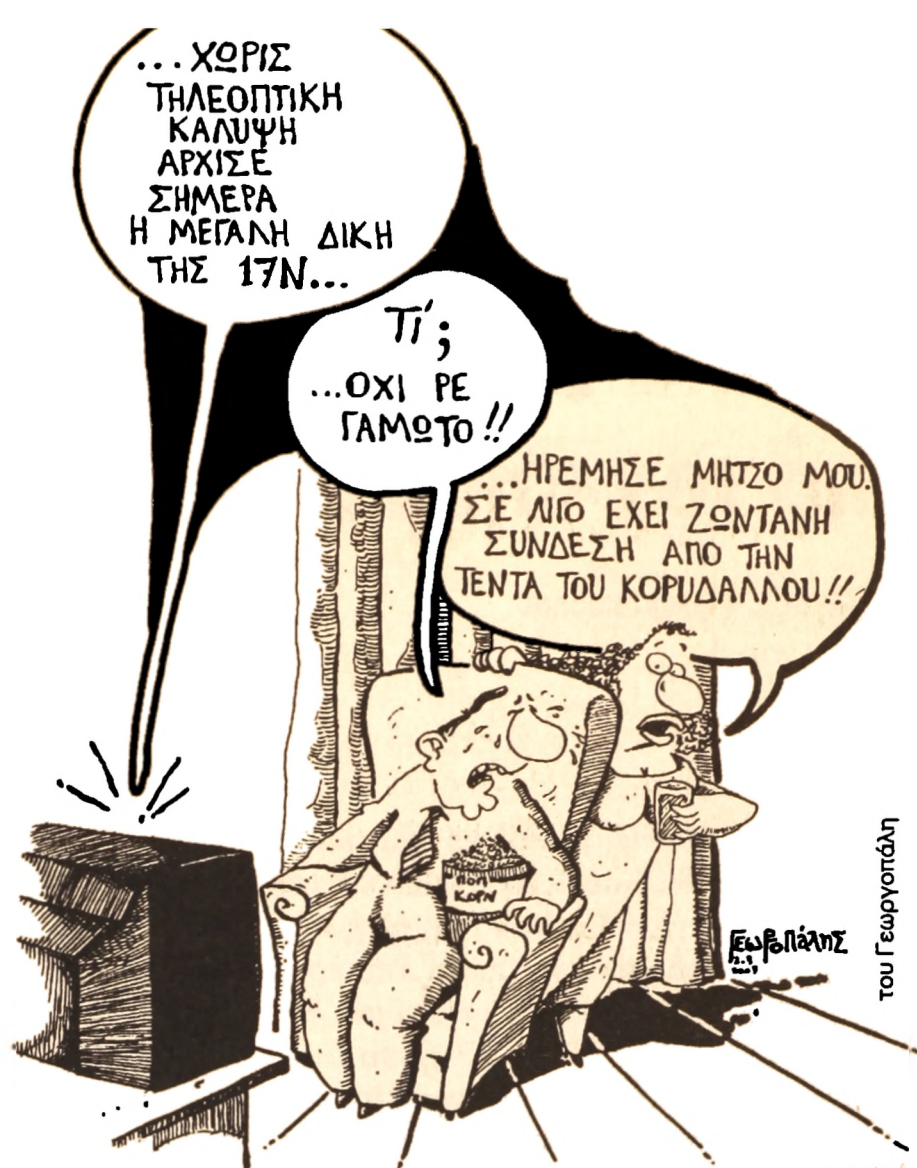
Τηλεσχολιαστής: Κράτησε οπτική επαφή!

Το είπαμε κι άλλοτε αλλά δεν βλέπεις να το επαναλάβουμε. Η τηλεόραση είναι ένα λαϊκό –έως γελοίο– μέσο, όταν το χειρίζονται λαϊκοί –έως γελοίοι– τηλεάνθρωποι. Και, πρωτίστως, επειδή ελέγχεται από την πανδαμάτορα αγορά και τα νιτερέσα της, δεν χειραγωγείται άνωθεν παρά μόνον *per se* η αφιλότιμη. Εν προκειμένω με την τηλεαπαγόρευση της δίκης η του-βούλα ξανα-αξιοποιεί ξαναπουλώντας τον παλιό, «καλό» εαυτό της. Όθεν επ' αυτού τα σφάλματα της κυβέρνησης κρίνονται μεγάλα. Έχουμε και λέμε:

Νομοθετώντας *ad hoc* δείχνει φόβο και προκατάληψη. Τι όμως φοβάται η δημοκρατία απ' αυτούς τους γιαλαντζί τρομοκράτες με την ναϊφ πολιτική σκέψη; Απαγορεύοντας επίσης το μέσο που αυτή η ίδια υποθάλπει και επισημοποιεί ως ύψιστη ενημερωτική μας κατάκτηση, πρώτον το καθιστά κριτή και κήνσορα –ενώ δεν θα 'πρεπε– και δεύτερον μυθοποιεί τη δικανική διαδικασία και τους πρωταγωνιστές της (άνευ λόγου και αιτίας).

Τρίτον και σπουδαιότερο: συνεχίζει το ατέρμονο τσατσιλίκι και την εμπορία της παραπληροφόρησης –πράγμα που η ίδια ούτως ή άλλως υποδαυλίζει συστηματικά από το καλοκαίρι– υποβιβάζοντας το δημοσιογραφικό λειτουργήμα σε παπαγαλοποίηση και τους θεράποντές του σε παπαγαλόπουλα. Το ΠΑΣΟΚ αποδεικνύεται για μια ακόμη φορά ενοχικό και φοβικό προς τα πάντα σαν να θέλει κάτι να κρύψει. Ή μάλλον φοβούμενο ως πού μπορεί να φτάσει η αλήθεια.

Ή πάλι καλύπτεται επιθυμώντας να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από την «επιτυχία» της εξάρθρωσης της 17Ν. Μια επιτυχία πάντως που άργησε πολύ κι αυτό δεν περιποιεί τιμή στις διωκτικές αρχές. Είναι όμως κρίμα που έτσι χάνεται μια ευκαιρία για να γίνει –επιτέλους– πολιτική συζήτηση σε βάθος για τα έλκη και τις δυσπλασίες της Αριστεράς (και του πολιτικού μας βίου γενικότερα) από τη δικτατορία ως σήμερα για τα λάθη, τις παρανοήσεις αλλά και τη βούλησή της για ρήξη και ανατροπή μέσα στις λεμφατικές μεταπολιτευτικές συνθήκες. Έχουμε λοιπόν να κάνουμε με σαφώς κακουργηματικές πράξεις που όμως υπαγορεύθηκαν από πολιτικά κίνητρα, ή έστω από ιδεοληπτικές πολιτικές απόψεις. Μόνο που για να διεκδικηθεί και να υποστηριχθεί νομικά η πολιτική διάσταση της δίκης –η κυβέρνηση σιωπηρά την έχει αποδεχτεί ήδη και γι' αυτό έστησε το ανάλογο φοβικό «σκη-



νικό»– θα πρέπει και οι εμπλεκόμενοι να ομολογήσουν τις πράξεις τους και να αναλάβουν το πολιτικό περιεχόμενο των πράξεων αυτών. Κάτι τέτοιο μέχρι τώρα δεν έχει γίνει (πλην ίσως της ελλιπούς δήλωσης Κουφοντίνα).

Συμπέρασμα: Η κυβέρνηση πουριτανικά φοβάται την τηλεοπτική εικόνα επειδή έχει ταυτίσει την τηλεόραση με το βλακώδες είδος που η ίδια προστατεύει και επί χρόνια εκμεταλλεύεται (όσο κι αν διαρρηγνύει υποκριτικά τα ιμάτιά της). Έτσι μια μοναδική ευκαιρία τηλεοπτικής καθάρσης χάνεται μάλλον οριστικά, ενώ φουντώνει η παρα-παραθυροειδής τηλεφιλολογία (το ψωμί των εμπόρων της εικόνας). Η υπόθεση όμως είναι τραγικά σοβαρή ώστε να εκφυλιστεί σε αστεϊάκια και πλάκες τύπου Χατζηπαναγιωτακουνάκηδων και τα ερωτήματα αμειλικά: γιατί τόσο αίμα και ποιος κατά βάθος επωφελήθηκε από την άσκοπη αιματοχυσία όλα αυτά τα πέτρινα χρόνια της αποσιώπησης.

Σίγουρα πάντως όχι ο κυρίαρχος λαός ο οποίος είδε μια σειρά αυταρχικών νομοθετημάτων να περνούν για το καλό του και διαπιστώνει καθημερινά μιαν αύξουσα αστυνομικοκρατία –και σε κέντρο και σε περιφέρεια–, έστω κι αν έχει εξουδετερωθεί η 17Ν. Άσε που ταυτίζεται ο προλογικός λόγος και η προπολιτισμική πρακτική των ξηρών και των σκληρών της εγχώριας τρομοκρατίας με τον λόγο και την πρακτική της Αριστεράς· πράγμα που δεν είναι μόνο βλάσφημο ή επικίνδυνο αλλά κυρίως ύποπτο.

Είναι τέλος τόσο διάφανα εμφανείς οι νόμοι της εικόνας, ώστε ακόμη και η απαγόρευση του θεάματος καθίσταται αυτόματα θέαμα και μάλιστα γαργαλιστικό· που θα πει άκρως εμπορικό.

Τώρα αν ερευνούμε για την αλήθεια σε όλο της το εύρος και με σύμπασες τις παραμέτρους της, τότε φαίνεται ότι θα περιμένουμε αρκετά. Κάποιοι έχουν άμεσα συμφέροντα από την παραποίηση ή και συσκοτίσή της. Οπότε αυτή η τηλεόραση είναι έτοιμη από καιρό να παίξει τον ρόλο που έχει μάθει καλά: αυτόν του προβοκάτορα!



Μια «παράλληλη» δίκη από τον «παράλληλο» τηλεοπτικό κόσμο

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων. Γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού. 9.06 π.μ. Διευθύνων την διαδικασία, Πρόεδρος των Εφετών, Μιχάλης Μαργαρίτης: «Άρχεται η συνεδρίασις». Από τη Δευτέρα 3 Μαρτίου παρακολουθούμε αποσπασματικά μια δίκη που έχει χαρακτηριστικά ντοκιμαντέρ: Σκίτσα. Ελάχιστες φωτογραφίες. Μαρτυρίες «απ' έξω» για όσα γίνονται και λέγονται «μέσα» και για όσα αναμένεται να γίνουν και να λεχθούν. Δικηγόροι που το πρωί κάνουν τη δουλειά τους «μέσα» και την συνεχίζουν στα τηλεοπτικά παράθυρα από το απόγευμα και μετά. Σχόλια και αναλύσεις. Εκτενείς και γλαφυρές περιγραφές ενός χαμόγελου, ενός βλέμματος, μιας κίνησης.

Συνηθίζεται μεγάλα πολιτικά γεγονότα να γίνονται κάποτε ταινίες. Με τη δίκη της 17N, που μόλις άρχισε, συμβαίνει ήδη μια χρονική αναστροφή: Η ταινία προηγείται της πραγματικότητας. Μάλιστα η «ταινία» αυτή είναι τηλεοπτική.

«Οι κατηγορούμενοι δεν επιθυμούν να φωτογραφηθούν όσο υπάρχει το γυάλινο κλουβί», δήλωσε ευθύς εξαρχής η συνήγορος του Δημήτρη Κουφοντίνα και της Αγγελικής Σωτηροπούλου, Γιάννα Κούρτοβικ. Μια εικόνα, χίλιες λέξεις...

Πρόκειται για μια «ταινία» που «ψάχνει» τον χαρακτήρα της: Πολιτικό θρίλερ («το ζήτημα είναι πολιτικό», ακόμα και για το κλουβί, θα ισχυρισθεί από την αρχή ο διεκδικών άτυπο ή και τυπικό ρόλο αρχηγού Δημήτρη Κουφοντίνα); Αστυνομικό θρίλερ («είναι μια καθαρά ποινική δίκη» θα ισχυρισθεί πολλάκις από τα τηλεοπτικά παράθυρα η πολιτική ενάγουσα Ε. Βόζενμπεργκ); Ολίγον κατασκοπευτικό (μην ξεχνάμε και το... πέρας των Αμερικανών από την αίθουσα – έμπνευση των οποίων ελέγχθη ότι ήταν το κλουβί, αλλά και ο ίδιος ο νόμος που καθορίζει τους βασικούς όρους της δίκης); Συναισθηματική μήπως («φαρμακερά βλέμματα», αγγίγματα χεριών, κ.λπ.);

Και επειδή εδώ είναι Βαλκάνια, η «ταινία» αυτή έχει και ολίγον από «χαλασμένο τηλέφωνο», ενώ σε μερικές περιπτώσεις τείνει και προς φαρσοκωμωδία (εντυπωσιακή θα πρέπει να ήταν η διαδικασία ελέγχου με τον... αέρα για την ανεύρεση εκρηκτικών υλών· ή η ιστορία με το video-wall στην αίθουσα τύπου που μετέδιδε εικόνα αλλά όχι ήχο, κι έτσι εξασκούσαν οι δημοσιογράφοι στην... νοηματική· ή ο πανικός που δημιουργήθηκε όταν ο Σάββας Ξηρός βγήκε απλά έξω για να του βάλουν κολύριο· ή...).

Εν αρχή... «πάει» ο κλωβός. Η απομάκρυνση του γυάλινου αλεξίσφαιρου κλουβιού που κύκλωνε τους δεκαεννέα κατηγορουμένους ήταν η μόνη ουσιαστική εξέλιξη την πρώτη μέ-



ρα της δίκης. Έγινε με τη συναίνεση υπεράσπισης και πολιτικής αγωγής. Μοναδική υπήρξε η εξαίρεση ενός δικαστή που μειοψήφησε στην απόφαση.

«Είμαστε εγκλωβισμένοι σε ένα κλουβί σαν άγρια θηρία σε ρωμαϊκή αρένα», ήταν η περιγραφή του Δημήτρη Κουφοντίνα εν μέσω αψιμαχιών για το γυάλινο κλουβί. «Θίγεται η προφορικότητα και η αμεσότητα της διαδικασίας, αφού δεν επικοινωνούμε με τους πελάτες μας», τόνισε ο δικηγόρος του Αλ. Γιωτόπουλου, Γ. Ραχιώτης. Παράλληλα τόνισε ότι δεν πρόκειται για μέτρο προστασίας των κατηγορουμένων, αφού οι ίδιοι δεν έθεσαν τέτοιο θέμα, αλλά αποτελεί ένα μήνυμα προς τους «εκτός». «Τι θέλουμε να πούμε στην κοινωνία; Ότι δικάζουμε θηρία;». Ο Σπύρος Φυτρά-

κης, συνήγορος του Γιάννη Σερίφη, αναφέρθηκε στο γυάλινο παραπέτασμα που δεν προβλέπεται από καμιά νομική διαδικασία και αν τελικά το δικαστήριο το αποδεχθεί, θα υπάρξει «υπέρβαση και κατάχρηση εξουσίας που θα επηρεάσει τη δίκαιη δίκη». Ο Πρόεδρος φάνηκε να συμφωνεί με τους δικηγόρους.

Από την πολιτική αγωγή, οι Αλ. Κατσαντώνης, Σ. Κεχαγιόγλου, Αλ. Λυκουρέζος, Τ. Βασιλακόπουλος, Λ. Παπαδημητρίου, Μ. Δημητράκοπουλος και Στ. Γεωργίου τάχθηκαν υπέρ της απομάκρυνσης. Αλλά παράλληλα διαμαρτυρήθηκαν και για τις συνθήκες της δίκης (μικρά έδρανα, συνωστισμός δικηγόρων, ακουστική της αίθουσας). Μάλιστα χαρακτήρισαν αυτές τις συνθήκες προσβλητικές.

Μετά και τη συμφωνία και των δύο εισαγγελέων Χρ. Λάμπρου και Β. Μαρκή, το γυάλινο παραπέτασμα θεωρείται πια παρελθόν. Και πολλοί την επόμενη μέρα αναρωτιούνται για τα 700 εκ. δρχ. που χρειάστηκαν για τη διαμόρφωση της αίθουσας γενικά.

Την Τρίτη ολοκληρώθηκε η ανάγνωση του κατηγορητηρίου και οι κατηγορούμενοι τοποθετήθηκαν επ' αυτού. Οι κατηγορούμενοι που εμμένουν στον πολιτικό χαρακτήρα της δίκης δήλωσαν αθώοι και κατέθεσαν στο δικαστήριο τα πολιτικά τους μανιφέστα.

Κατατέθηκε και η ένσταση για την παρουσία ή μη τηλεοπτικής κάμερας η οποία θα καταγράφει τη διαδικασία.

Οι μάρτυρες έχουν κληθεί να επανέλθουν στην αίθουσα στις 11 Μαρτίου. Έθεσε έτσι ο πρόεδρος του δικαστηρίου, άτυπα, deadline στη διαδικασία υποβολής των ενστάσεων.

Η δημοκρατία φοβάται τη δημοσιότητα; Αυτό είναι το δεύτερο μεγάλο ερώτημα των ημερών: η ύπαρξη ή μη της τηλεοπτικής κάμερας στην αίθουσα άρχισε ήδη να συζητιέται. Το πρώτο είναι ο χαρακτηρισμός της δίκης. Πολιτική ή ποινική; Και τα δυο πολυσυζητημένα και «εντός» και «εκτός».

Υπάρχει όμως και το θέμα της σύνθεσης του δικαστηρίου, σε συνδιασμό με την ένσταση για την αρμοδιότητά του, που συνδέεται ευθέως με το ερώτημα αν η δίκη είναι πολιτική ή ποινική. Όσον αφορά στη σύνθεση του δικαστηρίου, ο νόμος Πετσάλνικου κάνει προεπιλογή των δικαστών από τους οποίους θα κληρωθούν οι εφέτες που δικάζουν υποθέσεις του οργανωμένου εγκλήματος όπως αυτή της 17Ν. Ο αποκλεισμός των εφετών γίνεται με βάση τρία κριτήρια: την φυσική κατάσταση του κάθε δικαστή, τον φόρτο εργασίας και την πιθανή σύντομη συνταξιοδότησή του. Στην περίπτωση της 17Ν φέρεται ότι αποκλείστηκαν 200 εφέτες από τους 378. Όσοι αποκλείστηκαν όμως λέγεται ότι δεν έχουν δηλώσει

προβλήματα υγείας ή δεν έχουν ζητήσει αυτοεξαίρεση. Επιπλέον δεν τηρήθηκε η επετηρίδα και αποκλείστηκαν αρχαιότεροι εφέτες.

Τα δύο αρχικά ερωτήματα (πολιτική ή ποινική η δίκη, και ναι ή όχι στην κάμερα) θα εξακολουθήσουν να απασχολούν και μετά το πέρας της δίκης. Το δεύτερο κρίνονταν τις τελευταίες δύο μέρες. Ναι ή όχι στην κάμερα; Και υπό ποιες προϋποθέσεις; «Ναι, αν μεταδίδεται όλη η διαδικασία και όχι αποσπάσματά της», λένε οι κατηγορούμενοι. Κατηγορηματικά όχι λέει μέρος των συγγενών των θυμάτων.

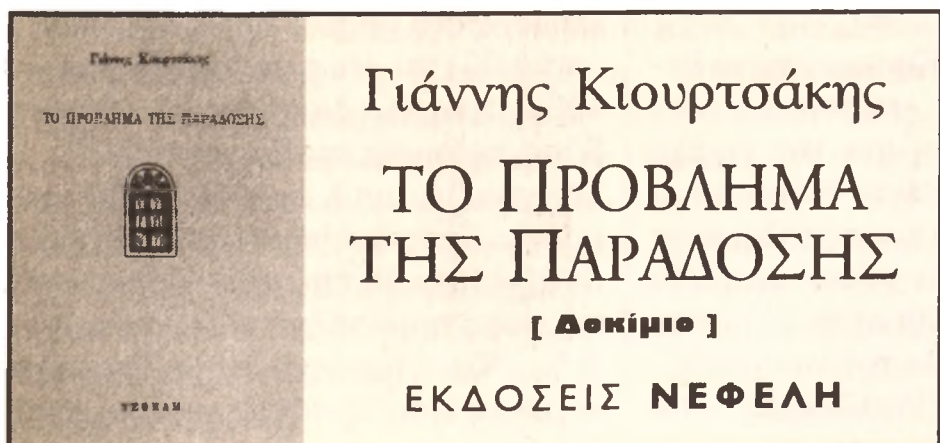
Ο νόμος Πετσάλνικου επίσης ορίζει ότι «η ολική ή μερική μετάδοση από την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, καθώς και η κινηματογράφηση και μαγνητοσκόπηση της δίκης ενώπιον ποινικού ή πολιτικού ή διοικητικού δικαστηρίου απαγορεύονται». Ωστόσο το επιχείρημα ότι «δεν πρέπει να μετατραπεί η δίκη σε θέαμα» κρίνεται ως σαθρό από τους πολέμιους της ρύθμισης αυτής. Ισχυρίζονται ότι τα βαθύτερα κίνητρα είναι πολιτικά και έχουν να κάνουν με το φόβο της κυβέρνησης για πιθανή «κακή επίδραση» των κηρυγμάτων της 17Ν. Όμως ευρύτατα τίθεται το ερώτημα κατά πόσο η κυβέρνηση, όσο και οι άλλες εξουσίες, έχουν κάποιο δικαίωμα να «προστατεύουν» με απαγορεύσεις τον ελληνικό λαό.

Κι ενώ ακόμη δεν έχει δοθεί σαφής και επίσημος ορισμός του όρου «τρομοκρατία» σε σχέση με τα όσα συμβαίνουν τον τελευταίο καιρό ανά την υφήλιο, στο Τριμελές του Κορυδαλλού διεξάγεται η μάχη για τον ορισμό της «πολιτικής» δίκης, και αναζητείται νομική βάση: Ο νόμος του περασμένου Δεκεμβρίου από τη μια και το Σύνταγμα από την άλλη.

Η δίκη αυτή συγκεντρώνει μεγάλο διεθνές ενδιαφέρον. Την παρακολουθούν, εκτός από τους έλληνες δημοσιογράφους που ξεπερνούν τους 300, αρκετοί ξένοι δημοσιογράφοι από την Ευρώπη, αλλά –φυσικά– και από την Αμερική. Συγκεκριμένα: από τα πρακτορεία Reuter, Associated Press, το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων, το B.B.C., το C.N.N., τους Times και τη Figaro.

Από την... αναμπουμπούλα και τα ευτράπελα της πρώτης μέρας στον Κορυδαλλό μάς βγάζει και ο αμερικανός πρεσβευτής στην Αθήνα Τόμας Μίλερ: «Αίσθησή μου είναι ότι οι συλληφθέντες αντιπροσωπεύουν το κυρίως σώμα του επιχειρησιακού τμήματος της οργάνωσης» δήλωσε στους «Τάιμς της Νέας Υόρκης», εννοώντας σαφέστατα ότι υπάρχουν και μέλη που δεν έχουν συλληφθεί – επαναφέροντας έτσι την υπόθεση στις σοβαρότατες και πολιτικές διαστάσεις της. Οι πιέσεις που έπονται θεωρούνται δεδομένες.

Η συνέχεια στο επόμενο επεισόδιο της «ταινίας». Cut. 



Έντουαρντ Σαϊντ ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ

Πως η Δύση αντιμετωπίζει
τον πολιτισμό της Ανατολής

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Το τηλεσίγραφο Ανάν και τα σχέδια του πλανητάρχη

του Θεόδωρου Μπατρακούλη

Έντονο είναι το παρασκήνιο μεταξύ Αθήνας-Άγκυρας-Λευκωσίας, με σκοπό την επίλυση του Κυπριακού εντός των χρονικών ορίων που έχει θέσει ο γ.γ. του ΟΗΕ, ακόμα κι αν αυτό προϋποθέτει την απομάκρυνση του Ντενκτάς και την «παράκαμψη» του νεοεκλεγέντος Προέδρου της Κύπρου Τ. Παπαδόπουλου.

Στην Κοπεγχάγη, σύμφωνα με τα Συμπεράσματα της Δανικής Προεδρίας, το δεύτερο αναθεωρημένο «σχέδιο Ανάν» παρέμενε σε ισχύ. Επισημαίνουμε ορισμένα χαρακτηριστικά σημεία του τρίτου σχεδίου του γ.γ. του ΟΗΕ: α) Προνοώντας ότι η Κυπριακή Δημοκρατία συγκροτείται από δύο συστατικά Κράτη, καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τις αξιώσεις του Ντενκτάς περί αναγνώρισης της κυριαρχίας στο κατεχόμενο τμήμα. β) Με τον μη διαχωρισμό της λύσης και της έγκρισης της ένταξης στην Ε.Ε. θα δημιουργήσει πιθανότατα πρόβλημα στην ενσωμάτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ένωση, εάν το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος είναι αρνητικό. γ) Η αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής θα ολοκληρωθεί μόνον όταν πραγματοποιηθεί η ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. –δηλαδή στο άδηλο μέλλον–, κάτι που προβλέπεται και για την άρση των περιορισμών εγκατάστασης των προσφύγων.

Το σχέδιο προτάσσει την υποχρέωση των δύο αμέσως εμπλεκόμενων μερών για την υποβολή της συμφωνίας σε χωριστά δημοψηφίσματα στις 30 Μαρτίου, μειώνοντας απελπιστικά την περίοδο διαπραγματεύσεων. Συνεπώς υποβαθμίζεται ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και του κατεχομένου τμήματός της σε διεκπεραιωτικό για την επιβολή των ρυθμίσεων που επινόησαν οι συντάκτες της λύσης.

Η τηλεσιγραφική «λύση» του Κυπριακού προωθείται ενώ οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους είναι έτοιμοι να εισβάλουν στο Ιράκ και μάλιστα ο πρόεδρος Μπους

παρουσίασε στις 26 Φεβρουαρίου ένα μεγαλεπήβολο όραμα για τον εκδημοκρατισμό του αραβικού κόσμου –από το Μαρόκο έως το Μπαχρέιν και πέραν αυτού– που θα προκύψει ως επακόλουθο της δυναμικής καθεστωτικής αλλαγής με την πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν.

Ήδη πριν από την Κοπεγχάγη, η Τουρκία ζητούσε από τις ΗΠΑ μια σειρά δεσμεύσεων, μεταξύ των οποίων και η αναβολή της ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. μέχρι την αποσαφήνιση των δικών της προοπτικών. Εργαλείο στον στόχο της αυτό ήταν η επί σειρά ετών διατήρηση άλυτου του κυπριακού προβλήματος.

Η απόφαση της Ε.Ε. για την ένταξη της Κύπρου στους κόλπους της διευρυμένης Ένωσης δημιούργησε νέα δεδομένα στο Κυπριακό, αλλά και στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Παράλληλα η αόριστη διαβεβαίωση των «15» στην Τουρκία ότι μετά από δύο τουλάχιστον χρόνια θα εξετασθεί αν τότε θα πληροί τις προϋποθέσεις για να καθορισθεί κάποια άλλη ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων, ανέδειξε σειρά ερωτημάτων και προβλημάτων για τις ευρωτουρκικές σχέσεις αυτές καθαυτές, όσο και για τις ευρωατλαντικές.

Στην απόφαση της Κοπεγχάγης το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «επιβεβαιώνει τη σαφή του προτίμηση για την ένταξη στην Ε.Ε. μιας ενωμένης Κύπρου (...) και πιστεύει ότι οι επόμενες εβδομάδες προσφέρουν μια μοναδική ευκαιρία για την επίτευξη διευθέτησης (...)», ενώ δηλώνει την προθυμία του να προσαρμόσει τους όρους διευθέτησης στη

«Συνθήκη Προσχώρησης». Από το κείμενο καθίσταται σαφές ότι υπάρχει διασύνδεση της εντάξεως με την πορεία του Κυπριακού, ενώ η αποφυγή κάθε αναφοράς στο καθεστώς του «βόρειου τμήματος» επί της ουσίας αποχρωματίζει το πρόβλημα ως πρόβλημα εισβολής και κατοχής.

Χρειάστηκε όμως να διασκεδασθούν οι υπαρκτές ανησυχίες που εγέρθηκαν από την απάντηση Φερχόιγκεν στην ερώτηση του Αλέκου Αλαβάνου, αν η ένταξη της Κύπρου θα προχωρήσει κανονικά, στην υποθετική περίπτωση που υπάρχει μεν συμφωνία επί του σχεδίου Ανάν, αλλά οι Ελληνοκύπριοι το απορρίψουν στο δημοψήφισμα. Δηλαδή, αν απορριπτόταν το σχέδιο Ανάν στο δημοψήφισμα, θα απορριπτόταν ταυτόχρονα και η ένταξη στην Ε.Ε. Έτσι, διευκρινίζοντας ότι είναι σαφής και αμετάκλητη η απόφαση της Κοπεγχάγης για την ένταξη της Κύπρου, ο κ. Φερχόιγκεν επιχείρησε να άρει την παρεξήγηση από τις αρχικές θέσεις του.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ «ΑΛΛΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ»

Τα 273 εκ. ευρώ που υποσχέθηκαν οι «15» στους Τουρκοκύπριους, καθώς και το ευρωπαϊκό διαβατήριο που θα μπορούσαν να αποκτήσουν ως πολίτες του κυπριακού κράτους, ήταν το «καρότο» για την αδιάλλακτη ηγεσία τους. Από την άλλη, μαστίγιο αποτελούσε η σαφής αναφορά στα Συμπεράσματα της Συνόδου της Κοπεγχάγης ότι, σε περίπτωση μη λύσης, το ευρωπαϊκό κερτημένο στο βόρειο τμήμα του νησιού αναστέλλεται «έως ότου το Συμβούλιο λάβει ομόφωνα διαφορετική απόφαση βάσει πρότασης της Επιτροπής».

Αν συμβεί αυτό, πολύ δύσκολα μπορούν οι Τουρκοκύπριοι να αποδεχτούν ότι η «λύση» θα πρέπει να έλθει ταυτόχρονα με την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε.... Και η Άγκυρα, δεν θα μπορούσε να περάσει τις εξετάσεις της Επιτροπής



για το αν πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, φέροντας, εκτός των άλλων, και το βάρος του Κυπριακού.

Αυτοί ήταν οι παράγοντες που εξηγούσαν την εμφανή αλλαγή στάσης που σημειώθηκε τις μέρες πριν και μετά τη σύνοδο της Κοπεγχάγης στα ΜΜΕ και σε αρκετούς διαμορφωτές γνώμης στην Τουρκία έναντι του Ντενκτάς και την ενθάρρυνση συγκεντρώσεων στα κατεχόμενα υπέρ της προτεινόμενης στο σχέδιο Ανάν «λύσης».

Νέο ογκώδες συλλαλητήριο υπέρ της παραίτησης του Ντενκτάς και της αποδοχής των «προτάσεων Ανάν» πραγματοποιήθηκε στην κατεχόμενη Λευκωσία την 27η Φεβρουαρίου. Εν μέσω της κατακραυγής της τουρκοκυπριακής πλειοψηφίας κατά της πολιτικής εντολοδόχου της Άγκυρας που ακολουθεί ο Ντενκτάς, στόχος της τουρκοκυπριακής αντιπολίτευσης ήταν να εξαναγκαστεί ο τελευταίος σε παραίτηση.

Ωστόσο το κύριο ερώτημα αφορούσε στις επιλογές των κυρίαρχων στην Τουρκία. Οι εν λόγω εξελίξεις συνιστούσαν ελιγμούς ή επικείμενη αλλαγή γραμμής; Για μια ασφαλή εκτίμηση χρειαζόταν να συνυπολογισθούν οι εσωτερικές εξελίξεις στην Τουρκία (κυρίως οι αντιπαραθέσεις μεταξύ του κυβερνώντος ισλαμικού κόμματος και των στρατοκρατών που επιδιώκουν να διατηρήσουν υπό τον έλεγχό τους τη διακυβέρνηση της χώρας) σε συνδυασμό με τη διεθνή ρευστότητα λόγω της επέμβασης στο Ιράκ και τη συνακόλουθη αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας. Στην

εξωτερική πολιτική, τα πρώτα δείγματα των προθέσεων του κατεστημένου της Άγκυρας εκδηλώθηκαν όταν έσπευσε να αμφισβητήσει την σχετική με την ένταξη της Κύπρου απόφαση της Κοπεγχάγης(!), χαρακτηρίζοντάς την, με διπλωματική νότα, «απαράδεκτη από νομικής και πολιτικής απόψεως». Τον Δεκέμβριο, ο Ντενκτάς, ανήσυχος από τις εναντίον του διαδηλώσεις, είχε θέσει ως όρο για την επίλυση του Κυπριακού την άρση του ψηφίσματος 186/1964 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, όπου γινόταν λόγος για «κυρίαρχη κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας». Ταυτόχρονα, οι κατοχικές δυνάμεις είχαν προχωρήσει σε αναδιάταξη των θέσεων τους ώστε να ελέγχουν τις αρτηρίες που συνέδεαν την κατεχόμενη Λευκωσία με την Μόρφου και την Κερύνεια. Ο κ. Ανάν, στην επίσκεψή του στην Αθήνα, άφησε να εννοηθεί ότι από τις συνομιλίες του στη Άγκυρα συμπερανε ότι το άτυπο δημοψήφισμα που έχει εξαγγείλει ο Ντενκτάς για τις 9 Μαρτίου μπορεί να αποτελέσει τον «μοχλό» για την απομάκρυνσή του.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ

Στην πλειοψηφία των εντός Βουλής ελλαδικών πολιτικών δυνάμεων επικρατεί ικανοποίηση για την αποδοχή της ένταξης της Κύπρου και συναινετικό κλίμα. Παρά τις επιμέρους κριτικές, κυβέρνηση, Ν.Δ. και Συνασπισμός συμφώνησαν ότι πρέπει να αξιοποιηθεί το σχέδιο Ανάν, να γίνει διαπραγμάτευση για τη βελτίωσή του, ώστε η δυναμική

της ένταξης να οδηγήσει σε βιώσιμη και δίκαιη λύση του Κυπριακού. Το ΚΚΕ εκτιμούσε αρνητικά την εξέλιξη του Κυπριακού στην Κοπεγχάγη, τονίζοντας σε ανακοίνωση της Κεντρικής Επιτροπής του ότι «επισημοποιήθηκε η διχοτόμηση της Κύπρου, με την ένταξη του 62% του νησιού στην Ε.Ε.».

Η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. αποτελεί σταθμό στην κυπριακή ιστορία. Πλην όμως ουδείς μπορεί να ισχυρισθεί ότι ταυτοχρόνως λύθηκε και το Κυπριακό, ούτε ότι ανετράπη (τουλάχιστον ακόμη) το καθεστώς της δια των όπλων διχοτομήσεως το οποίο επέβαλε το καλοκαίρι του 1974 ο αμερικανό-πνευστος «Αττίλας», με πρόσχημα την αφροσύνη της χούντας των Αθηνών. Ωστόσο η ένταξη στην Ε.Ε. ανέσυρε το Κυπριακό από την αποτελμάτωση και υποχρεώνει πια την Τουρκία να συντελέσει στη διευθέτησή του, καθώς τώρα θα έχει ενώπιόν της την Ένωση με την οποία οφείλει να διαπραγματευθεί για τη συνέχιση της ευρωπαϊκής πορείας της, όπως δηλώνει πως επιθυμεί η νέα πολιτική ηγεσία της.

Οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους είναι έτοιμοι για την πολεμική επέμβαση στο Ιράκ, που, αν και εμφανίζεται ότι θα πλήξει το ολοκληρωτικό καθεστώς του Σαντάμ, θα επισωρεύσει και νέες εκατόμβες θυμάτων στους λαούς της περιοχής. Τα ζητήματα της περιοχής, μεταξύ των οποίων και τα δικαιώματα στην αυτοδιάθεση των Παλαιστινίων, των Κούρδων και των Κυπρίων μπορούν να λυθούν ακολουθώντας τον δρόμο της ειρήνης, όχι του πολέμου.

Στις συνθήκες αυτές γεννώνται ερωτηματικά σχετικά με τη βιασύνη όχι να λύσουν αλλά να κλείσουν το Κυπριακό. Η ελληνική πλευρά στο παρελθόν δεν έχει δεχτεί καλύτερες προτάσεις. Το Κυπριακό μπήκε σε τροχιά επίλυσης. Είναι δυνατόν στον τρίτο γύρο ο Ντενκτάς, ή μάλλον ο διάδοχός του, να παρουσιαστεί ευγενής, χωρίς τη γερασμένη πλέον κεμαλική αυθάδεια που τους εξασφάλιζε ο διπολισμός. Η Ελλάδα και ο Ελληνισμός στη νέα εποχή μπορούν να πετύχουν πολλά με υψηλή αυτοπεποίθηση, άνεση, χωρίς τους εκβιασμούς των εξουσιαζόντων.



Το νερό απειλεί τον θεσσαλικό κάμπο

του Σ. Λέτσιου

Τι κι αν οι βροχοπτώσεις είναι φέτος περισσότερες από κάθε άλλη χρονιά; Τι κι αν έχει πλημμυρίσει το μεγαλύτερο τμήμα του θεσσαλικού κάμπου; Οι αγρότες της Θεσσαλίας θα υποχρεωθούν να πούνε και πάλι «το νερό νεράκι». Και όσο κι αν η φράση αυτή ηχεί σαν απόσπασμα λαϊκίστικης ρητορικής, δεν μπορεί να διασκεδάσει ούτε την πραγματική εικόνα, ούτε τις ανησυχίες του αγροτικού πληθυσμού της περιοχής.

Μπορεί να έχουν συγκεντρωθεί περίπου 20 εκ. κυβικά μέτρα νερού στο φράγμα του Σμόκοβου, στην Καρδίτσα, και να βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο των τελευταίων χρόνων η στάθμη της λίμνης Πλαστήρα, ωστόσο λύση στα προβλήματα της άρδευσης δεν θα δοθεί. Κι αυτό επειδή, όπως έσπευσε να δηλώσει η νομάρχης Καρδίτσας, το νερό του Σμόκοβου δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εφόσον το φράγμα δεν είναι συνδεδεμένο με το αρδευτικό δίκτυο.

Ένα άλλο πρόβλημα που έχει σχέση με το ίδιο φράγμα είναι ότι κινδυνεύει να υποχωρήσει αν αυξηθεί κι άλλο ο όγκος του νερού, κάτι που δεν είναι καθόλου απίθανο να συμβεί καθώς συνεχίζονται οι βροχοπτώσεις.

Οι ελπίδες όλων των κατοίκων και των φορέων της περιοχής έχουν εδώ και πολύ καιρό εναποτεθεί στο Σμόκοβο, αφού δεν επαρκούν τα μικρά φράγματα κατά μήκος του Πηνειού στην Λάρισα, ενώ λύση δεν μπορεί να δώσει ούτε ο ταμιευτήρας στη λεκάνη της Κάρλας. Έτσι εδώ και αρκετούς μήνες στους θεσσαλικούς νομούς, εκτός από την πλήρη αξιοποίηση του Σμόκοβου, γινόταν συζήτηση για την εκτροπή επίσης του Κερασιώτη ποταμού στην λίμνη Πλαστήρα.

Σύμφωνα όμως με μετρήσεις της Διεύθυνσης Εγγείων Βελτιώσεων Τρικάλων, η επιφανειακή συσσώρευση νε-



ρού δεν είναι τόσο σημαντική, όσο είναι αντίθετα η παρατηρούμενη μείωση του υδροφόρου ορίζοντα. Γι αυτό οι αρμόδιες υπηρεσίες προτείνουν την ανόρυξη γεωτρήσεων σε ασβεστολιθικές περιοχές της πεδιάδας, ώστε να εμπλουτισθεί με νερό ο Πηνειός.

Τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της ξηρασίας των θερινών μηνών και της έναρξης από τον Μάιο των αρδεύσεων από τα υπάρχοντα υπόγεια νερά, παρατηρείται μια πτώση της πιεζομετρικής επιφάνειας κατά 10-12 μέτρα, έναντι της σταθερής πτώσης των 3-6 μέτρων που σημειωνόταν πριν.

Έτσι το πρόβλημα οξύνεται συνεχώς και δεν αποκλείεται να ξαναδούμε περιστατικά όπως αυτά του περασμένου καλοκαιριού, όταν αγρότες από χωριά της Καρδίτσας απαγόρευαν την χρησιμοποίηση νερού από τους αγρότες της

Λάρισας και των Τρικάλων.

Η λύση του προβλήματος φαίνεται απλή: κατασκευή μικρότερων φραγμάτων και σύνδεσή τους με τους κεντρικούς ταμιευτήρες, ώστε να καταλήγει το νερό στις καλλιέργειες. Οι νομαρχίες όμως υποστηρίζουν ότι τα έργα αυτά είναι της αρμοδιότητας των αρμόδιων υπουργείων, καθώς οι ίδιες δεν διαθέτουν τα απαραίτητα κονδύλια για την κατασκευή τους.

Συνεπώς οι περισσότεροι προσβλέπουν με ελπίδα στο φράγμα του Σμόκοβου, στο οποίο όμως δεν έχουν γίνει τα έργα για την καταστολή της πίεσης του νερού, πράγμα που κρύβει πολλούς κινδύνους αν αυξηθεί ο όγκος του νερού που συγκεντρώνει, οπότε οι καταστροφές που θα ακολουθήσουν ίσως να είναι πολύ χειρότερες από τις φυσικές θεομηνίες.

Το φαινόμενο του «παράπλευρου πολέμου»

του Αλέξανδρου Καζαμία

Αν ο милитарισμός είναι η πρώτη προσφυγή στον πόλεμο όταν τα διπλωματικά μέσα δεν έχουν ακόμα εξαντληθεί, τότε ο «παράπλευρος πόλεμος» είναι το έσχατο στάδιο του милитарισμού. Πρόκειται για έναν τύπο λανθάνοντος πολέμου χωρίς άλλη αιτία πέρα από την πραγματοποίησή του: αντί να στρέφεται ενάντια στον πραγματικό εχθρό, στοχεύει σε έναν τρίτο –κυρίως ανυπεράσπιστο– στόχο που δεν αποτελεί απειλή. Σκοπός του είναι ο παραδειγματισμός του εχθρού μέσα από την επιβολή συλλογικών αντιποίνων σε αθώους. Είναι η ίδια η κρατική τρομοκρατία σε μαζική μορφή, ή αλλιώς μια ελεγχόμενη γενοκτονία. Ο милитарισμός του δεν προκαταλαμβάνει μια διπλωματική κρίση προτού αυτή οδηγηθεί σε αδιέξοδο: τη δημιουργεί εκ του μη όντος. Κι εκείνοι που τον διεξάγουν δεν μεγιστοποιούν απλώς τις «παράπλευρες απώλειες» για να τρομοκρατήσουν το στρατό που πολεμούν: όλος ο πόλεμός τους αποβλέπει μόνο στις παράπλευρες απώλειες. Παράπλευρος πόλεμος κατά του Ισραήλ ήταν η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ το 1990, ενώ η επικείμενη επίθεση των ΗΠΑ στο Ιράκ είναι ο παράπλευρος πολέμος τους κατά της αλ-Κάιντα.

Η αντεκδίκηση μέσα από την επιβολή συλλογικών αντιποίνων για τον παραδειγματισμό του εχθρού είναι μια πρακτική τόσο παλιά όσο και η ίδια η τέχνη του πολέμου. Σύμφωνα με τον καθηγητή Φριτζ Καλσχόβεν του πανεπιστημίου του Λέιντεν, αυτή η μορφή στρατιωτικής ανταπόδοσης έχει καθιερωθεί εθιμοτυπικά «όταν ένα εμπόλεμο μέρος έχει πληγεί από τον εχθρό και θεωρεί ότι το πλήγμα αποτελεί οξεία παράβαση... των κανόνων της ένοπλης σύρραξης». ¹ Όπως σωστά παρατηρεί, τα συλλογικά αντίποινα «δε χρειάζεται και συνήθως δεν είναι δυνατό να απευθυνθούν σε εκείνα τα άτομα... που είναι υπεύθυνα για την οξεία παράβαση, οπότε τείνουν κυρίως να επιβάλλονται σε ανθρώπους που είναι «αθώοι» σε σχέση με τη συμπεριφορά αυτή». ²

Ως γνωστόν η πρακτική αυτή χρησιμοποιήθηκε συστηματικά από τους Ναζί

για την καταστολή των επιθέσεων που δέχονταν οι κατοχικές δυνάμεις τους από τις αντιστασιακές οργανώσεις του β' παγκοσμίου πολέμου. Στην Ελλάδα, είναι γνωστή η μαζική εκτέλεση 696 ανδρών στα βουνά των Καλαβρύτων το Δεκέμβριο του 1943 από το γερμανό στρατηγό Λε Σουίρ ως ανταπόδοση για την απαγωγή και εκτέλεση 78 στρατιωτών του απ' τους αντάρτες της Πελοποννήσου. ³ Αν και τα συλλογικά αντίποινα απαγορεύονται ρητά από την Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης του 1949 (Επιπρόσθετο Πρωτόκολλο I: 1977, αρ. 20, 51, 55), αντιρρήσεις κατά της απαγόρευσής αυτής έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς από τις ΗΠΑ, τη Βρετανία και το Ισραήλ, ιδιαίτερα δε όταν πρόκειται για αντίποινα σε πλήγμα που προκλήθηκε από «παράνομες μεθόδους ή όπλα». ⁴ Σε κάθε περίπτωση όμως τα συλλογικά αντίποινα θεωρούνται από το διεθνές δίκαιο ως «έγκλημα πολέμου».

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΚΟΓΚΡΕΣΟΥ ΣΤΙΣ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2001

Η επιθυμία των ΗΠΑ να ανταποδώσουν την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου μέσα από την επιβολή συλλογικών αντιποίνων ποτέ δεν ήταν επτασφράγιστο μυστικό. Την επόμενη των επιθέσεων ο Ρεπουμπλικανός γερουσιαστής Ρίτσαρντ Σέλμπυ είχε δηλώσει ρητά ότι «οι ΗΠΑ πρέπει να επιδιώξουν ανταπόδοση όποιο κι αν είναι το κόστος αυτής», ενώ παρόμοια άποψη διατύπωσε την ίδια μέρα και ο συνάδελφός του από την Αριζόνα, Τζων Μακκίν, λέγοντας ότι η επίθεση «αποτελεί πράξη πολέμου που απαιτεί ισχυρή ανταπόδοση». Σύμφωνα με το CNN, τη μέρα εκείνη όλα τα μέλη του Κογκρέσου, Ρεπουμπλικανοί και Δημοκρατικοί, «ορκίστηκαν να αντεκδικηθούν την τρομοκρατική επίθεση παραμένοντας ενωμένοι». Ακόμη και ο πρώην Δημοκρατικός υποψήφιος για την προεδρία, ο Αλ Γκορ, παρά την αντίθεσή του στον πόλεμο κατά του Ιράκ, δήλωσε ρητά στις 23 Σεπτεμβρίου 2002 πως «δεν πρέπει να επιτρέψουμε σε τίποτα να μειώσει την προσήλωσή μας στην εκδίκηση για τους 3.000 Αμερικανούς που δολοφονήθηκαν».

Αν και η ίδια η κυβέρνηση Μπους απέφυγε τη χρήση των λέξεων «εκδίκηση», «ανταπόδοση» ή «αντεκδίκηση», η κηρυξη «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» εκ μέρους της στις 18 Σεπτεμβρίου 2001 απέβλεπε στην επιβολή συλλογικών αντιποίνων με το πρόσχημα ότι αποτελούν «παράπλευρες απώλειες» του πολέμου. Αυτό άλλωστε φαίνεται από το γεγονός ότι, με εξαίρεση το Ισραήλ που ήδη κατηγορείται επισήμως για επιβολή συλλογικών αντιποίνων, ⁵ κανένα άλλο κράτος δεν κήρυξε «πόλεμο» κατά της τρομοκρατίας, περιλαμβανομένης και της Ινδονησίας που υπέστη στις 12 Οκτωβρίου 2002 τη δεύτερη μεγαλύτερη τρομοκρατική επί-



θεση των τελευταίων δεκαετιών. Σημείο κλειδί αποτελεί η εξ αρχής αποσαφήνιση εκ μέρους του προέδρου Μπους στο τηλεοπτικό του μήνυμα στις 18 Σεπτεμβρίου 2001 ότι «οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να κάνουν διάκριση ανάμεσα στους τρομοκράτες που διέπραξαν αυτές τις πράξεις και σε εκείνους που τους προστατεύουν». Με άλλα λόγια, τα συλλογικά αντίποινα αρχίζουν από εκεί όπου «ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» θα περιλάβει κι όλους αυτούς τους απροσδιορίστου αριθμού «ηθικούς αυτουργούς» της αλ-Κάιντα έτσι όπως θα τους ορίσουν οι ΗΠΑ, όχι στα δικαστήρια, αλλά στο πεδίο της μάχης.

Βεβαίως τη στιγμή που η κυβέρνηση Μπους παραμένει ιδιαίτερα επιφυλα-

κτική απέναντι στον κίνδυνο νομικού ολισθητήματος που θα μπορούσε να οδηγήσει κάποιο από τα μέλη της στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, συνάμα προσπαθεί να δείχνει σ' όλες τις κατευθύνσεις ότι αντεκδικείται παραδειγματικά σε πείσμα του διεθνούς δικαίου. Αυτό φάνηκε όταν στον πόλεμο του Αφγανιστάν, στις 16 Οκτωβρίου 2001, ο εκπρόσωπος του Πενταγώνου δε δίστασε να εξηγήσει πως σκοπός της επιστράτευσης των βομβαρδιστικών AC-130 ήταν «να επιδράσει ψυχολογικά πάνω στους Ταλιμπάν για να κατανοήσουν τη σοβαρότητα του σφάλματός τους». Επίσης φάνηκε όταν ο Ντόναλντ Ράμσφελντ αρνήθηκε να διατάξει έρευνα στην περίπτωση της δολοφονίας 16 Αφγα-

νών που δε σχετίζονταν ούτε με την αλ-Κάιντα ούτε με τους Ταλιμπάν λέγοντας «ας μην τους αποκαλούμε "αθώους"». Δεν ξέρουμε ποιοι είναι», (New York Times, 22.2.2002). Άλλωστε δεν είναι διόλου τυχαίο ότι οι ΗΠΑ εξασφάλισαν τον περασμένο Ιούλιο ανανεώσιμη εξαίρεση ενός έτους από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο του ΟΗΕ με το επιχείρημα ότι αποτελεί «μια δομή που μπορεί να μετατρέψει την πολιτική κριτική του διεθνούς ρόλου των ΗΠΑ σε βάση για ποινικές δίκες Αμερικανών».

Η ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ «ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ»

Η απροκάλυπτη προβολή του στοιχείου της αυθαιρεσίας στον τρόπο με τον οποίο οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν τη διεθνή νομιμότητα και τους κανόνες του πολέμου δεν πηγάζει διόλου από κάποια αποτυχία πολιτικής: είναι ένας απόλυτα συνειδητός και εσκεμμένος στόχος της στρατηγικής τους. Σε αντίθεση με τον Μπλερ, που διαρκώς τονίζει την ανάγκη «συγκράτησης των ΗΠΑ μέσα στο πλαίσιο της νομιμότητας», ο λόγος που ωθεί τις ΗΠΑ έξω απ' τη νομιμότητα αυτή είναι η επιθυμία τους να δείξουν ότι τον πόλεμο στο Ιράκ τον επιδιώκουν όχι για «δεοντολογικούς», αλλά για «εθνικούς» λόγους. Δεν είναι διόλου συμπτωματικό ότι δε βρέθηκε κανένας να διαψεύσει τον πρίγκιπα Χάσαν Μπιν Ταλάλ της Ιορδανίας όταν αποκάλυψε στο BBC ότι ο αντιπρόεδρος Ντικ Τσένεϋ του είπε κατ' ιδίαν πως οι ΗΠΑ στοχεύουν το Ιράκ «γιατί είναι εύκολος στόχος». Πρόκειται για επιλογή πολιτικής, διότι μαζί με την ανάγκη επίδειξης δύναμης κι επιβολής ηγεμονίας, οι ΗΠΑ μεριμνούν ιδιαίτερος για να δείχνουν διαρκώς ότι διατηρούν ένα αποκλειστικό «δικαίωμα» στη διεξαγωγή του πολέμου αυτού ως το μόνο θύμα της επίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου. Όπως άλλωστε παρατηρεί ο καθηγητής Καλσκόβεν, τα συλλογικά αντίποινα, αν και απαγορευμένα απ' τη Συνθήκη της Γενεύης, στο εθιμοτυπικό δίκαιο θεωρούνται ως ένα «δικαίωμα» κατά τη διεξαγωγή ενός πολέμου⁶ και είναι αυτό ακριβώς το δικαίωμα που οι ΗΠΑ επιμένουν να δείχνουν ότι διεκδικούν.

Ο λόγος γι' αυτό ωστόσο δεν πηγάει τόσο από μια επιλογή της ίδιας της Ουάσιγκτον όσο από την ίδια τη λογική του παραδειγματισμού στην οποία οι ΗΠΑ υποχρεώνονται να προσφύγουν μετά την ήττα τους από την αλ-Κάιντα: ένα παράδειγμα που δε μπορεί να προβληθεί ως τέτοιο είναι αδύνατο να παραδειγματίσει. Με άλλα λόγια, αν οι ΗΠΑ είχαν πραγματικά στοιχεία που να αποδείκνυναν πως το Ιράκ αποτελεί μια απειλή κατά της ασφάλειάς τους, ή έστω άφηναν να φανεί ότι αυτό πραγματικά πιστεύουν, τότε ο βομβαρδισμός του δε θα μπορούσε να παραδειγματίσει. Απλώς θα εκλαμβάνονταν ως ένας δεύτερος πόλεμος, ανεξάρτητος από την 11η Σεπτεμβρίου, ο οποίος, τουλάχιστον για τις ΗΠΑ, θα θεωρούνταν ότι πηγάει όντως απ' την ανησυχία τους για τα όπλα μαζικής καταστροφής. Άλλωστε σ' αυτήν την παρερμηνεία κατέληξε τον περασμένο Σεπτέμβριο ο Αλ Γκορ όταν κάλεσε τον πρόεδρο Μπους «να διπλασιάσει τις προσπάθειές του κατά της αλ-Κάιντα... παρά να μετατοπίζει την προσοχή... σε έναν νέο πόλεμο κατά του Σαντάμ». Όμως αυτό που δεν καταλαβαίνει ο Γκορ είναι πως μέσα στην πλήρη αδυναμία τους να εντοπίσουν τον Μπιν Λάντεν, ο μόνος πόλεμος που μπορούν οι ΗΠΑ να κάνουν ενάντια του είναι αυτή η παραδειγματική επιβολή μαζικών αντιποίνων σε έναν όλως διόλου άσχετο στόχο που δεν προβάλλει καμία απειλή.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Όσοι πιστεύουν ότι ο επικείμενος πόλεμος των ΗΠΑ κατά του Ιράκ είναι ανεξάρτητος από τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», διαπράττουν ένα απ' τα δύο παρακάτω σφάλματα: είτε

—όπως ο Γκορ και η πλειονότητα των Ευρωπαίων—⁷ εγκρίνουν ουσιαστικά τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» και γι' αυτό θεωρούν πως ο βομβαρδισμός του Ιράκ είναι μια εσφαλμένη παρεκτροπή· είτε —όπως πολλοί μέσα στην αριστερά— πιστεύουν ότι οι ΗΠΑ μπαίνουν στο Ιράκ για να ελέγξουν τα πετρέλαιά του.

Και οι δύο ερμηνείες αυτές όμως είναι ανεπαρκείς. Η πρώτη, διότι δεν μπορεί να εξηγήσει γιατί ο Μπους έπρεπε να περιμένει ως την 11η Σεπτεμβρίου προτού στραφεί κατά του Σαντάμ, μιας και τα ίδια αυτά που του προσάπτονται σήμερα λέγονταν και το Νοέμβριο του 2000, όταν ο Μπους ανήρθε στην προεδρία. Η δεύτερη, διότι δε μπορεί να εξηγήσει ούτε γιατί οι ΗΠΑ δεν είδαν τα πετρέλαια μέχρι την 11η Σεπτεμβρίου, αλλά ούτε και γιατί θα πρέπει τώρα να πολεμήσουν ξοδεύοντας 200 δισ. δολάρια, ενώ θα μπορούσαν να χαλαρώσουν περαιτέρω το πρόγραμμα «πετρελαίου αντί τροφίμων» ρίχνοντας κατακόρυφα την τιμή του βαρελιού στα 18-20 δολάρια.

Κι ένα ακόμη ερώτημα για τους φίλους του εκχυδαϊσμένου μαρξισμού: ο ηγεμονικός έλεγχος της Μέσης Ανατολής, που προϋποθέτει την εξάρθρωση της δημοφιλέστατης πλέον στην περιοχή αλ-Κάιντα, γιατί είναι άραγε ένα κίνητρο λιγότερο ματεριαλιστικό απ' το πετρέλαιο; Εδώ η Διεθνής Οργάνωση Ιατρών Κατά του Πυρηνικού Πολέμου υπολογίζει τους νεκρούς ενός αμερικανικού πολέμου στο Ιράκ ανάμεσα σε 48.000 και σε 261.000· χρειάζεται σώνει και καλά να λέγεται διαρκώς πως πίσω από τα νούμερα αυτά κρύβεται το πετρέλαιο για να κινητοποιηθεί η ευαισθησία του κάθε αντικαπιταλιστή;

Βεβαίως θα υπάρξει θέμα μοιρασιάς των πετρελαίων, όμως ο πόλεμος αυτός

γίνεται τελικά για κάτι πολύ χειρότερο και πιο υλικό από τα αποθέματα των μαύρων λάκκων: γίνεται πρωτίστως για τις χιλιάδες των πτωμάτων των νεκρών του, γι' αυτές τις ζωτικής σημασίας «παράπλευρες απώλειες» που πρέπει να φανούν στο χώμα ως μαρτυρία των δεινών που φέρνει στον καιρό μας ο αντιαμερικανισμός. Και οι Ναζί επάνω στα Καλάβρυτα δεν έκαναν τις μαζικές τους εκτελέσεις για τα πετρέλαια: τις έκαναν για να βλέπουν μεγάλοι και μικροί όλα τα δεινά που προκαλεί η αντιφασιστική Αντίσταση έως ότου έρθει κάποτε μια μέρα που θα τη μισήσουν και θα την καταραστούν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Fritz Kalshoven, «Reprisals» στο Bernard Krouchner, *Crimes of War: What the Public Should Know*, Editions Autrement, Παρίσι 2002, <http://www.crimesofwar.org/thebook/>
2. Στο ίδιο. Επίσης, Daoud Kuttab, «Collective Punishment», *Crimes of War*, ό.π.
3. Mark Mazower, *Inside Hitler's Greece*, Yale Univ. Press, Yale 1993, σ. 179.
4. Daoud Kuttab, «Collective Punishment», *Crimes of War*, ό.π.
5. Dan Thurley, «Collective Punishment: The Human Voices», Διεθνής Αμνηστεία, 21 Απρ. 2002. Διεθνής Αμνηστεία Ολλανδίας: «Israeli Military Action is Collective Punishment», Άμστερνταμ, 12 Απρ. 2002.
6. Fritz Kalshoven, «Reprisals», ό.π.
7. Σε αντίθεση με το Ιράκ, η πλειονότητα των Ευρωπαίων στήριξε τον πόλεμο στο Αφγανιστάν. Οι δημοσκοπήσεις έδειχναν ποσοστά 73% για τη Γαλλία, 65% για τη Γερμανία, 68% για τη Βρετανία. Βλ. Philip Gordon, «Bridging the Atlantic Divide» στο *Foreign Affairs* 82:1, Ιαν.-Φεβρ. 2003, σ. 78.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ
(1500-1800)



Όλουεν Χάφτον

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (1500-1800)**

ΕΝΑ ΕΡΓΟ ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ

ΝΕΦΕΛΗ — ΙΣΤΟΡΙΑ



Μανόλης Αναγνωστάκης

• Υ.Γ. •

• ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

Μεγάλο κρατικό βραβείο
λογοτεχνίας 2002

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ποιος απειλεί την Τουρκία;

του Τάκη Διαμαντή

Σημαντική η απόφαση της τουρκικής βουλής, με την οποία δεν γίνεται δεκτή η διέλευση αμερικανικών στρατευμάτων με προορισμό το Ιράκ. Σημαντική βεβαίως σημειολογικά, στο βαθμό που η Τουρκία εμφανίζεται για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες να αντιστέκεται στις βουλές της Ουάσιγκτον, διότι ουσιαστικά δεν φαίνεται ότι θα έχει καθοριστικό ρόλο, αφού σε καμία περίπτωση δεν θα είναι αυτή που θα αποτρέψει τον σχεδιαζόμενο πόλεμο.



Κατ' αρχήν ή ίδια η κυβέρνηση της χώρας έχει τη δυνατότητα, αν θέλει –και θέλει–, να επιχειρήσει μια αλλαγή της απόφασης, αλλά και από την άλλη πλευρά ο πρόεδρος Μπους μπορεί να αρχίσει τον πόλεμο χωρίς την Τουρκία, με την οποία πάντως θα «συναντηθούν» αναπόφευκτα στο αμέσως προσεχές μέλλον.

Έτσι κι αλλιώς όμως, το επικοινωνιακό χαστούκι ήταν αρκετά ηχηρό για τους Αμερικανούς, οι οποίοι –να σημειώσουμε– πριν από ένα μόλις μήνα προκάλεσαν σοβαρούς τριγμούς στο ΝΑΤΟ με την πρότασή τους να παρασχεθεί από τη Συμμαχία στρατιωτική υποστήριξη στην Τουρκία για την περίπτωση πιθανής ιρακινής αντεπίθεσης.

Το ΝΑΤΟ βεβαίως διασώθηκε, χάρη

στον ελιγμό που έγινε την τελευταία στιγμή με τον παραμερισμό της Γαλλίας και με μια μεσοβέζικη απόφαση, η οποία πάντως επί της ουσίας ικανοποίησε το αμερικανικό αίτημα. Τι σήμαινε όμως πρακτικά η αμερικανική πρόταση και πόσο πραγματικά κινδυνεύει η Τουρκία από μια ιρακινή επίθεση;

Η Ουάσιγκτον είχε πάντα ως πρώτο μέλημά της τον πλήρη έλεγχο της Ευρώπης, την οποία σε κάθε ευκαιρία χρησιμοποίησε σαν προκάλυμμα –και λίγο-πολύ συνένοχο– στις πολιτικές της αποφάσεις και ενέργειες. Ο πρόεδρος Μπους όμως από την αρχή εμφανίστηκε αποφασισμένος να ξεκαθαρίσει το τοπίο σχετικά με την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ, οπότε μια ανταρσία εκ μέρους των Ευρωπαίων θα δημιουρ-

γούσε μεν πρόβλημα, ωστόσο ήταν και αναμενόμενη, όπως φάνηκε από τη σπουδή των Αμερικανών για τη διεύρυνση τόσο του ΝΑΤΟ όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις ανατολικές χώρες, οι οποίες για διάφορους λόγους θεωρούν ότι έχουν να κερδίσουν περισσότερα από την Αμερική παρά από την Ευρώπη.

Παρ' όλα αυτά, η αρνητική στάση των Γάλλων και Γερμανών, σε μια στιγμή κατά την οποία ο Μπους χρειαζόταν περισσότερο από οτιδήποτε άλλο την έξωθεν καλή μαρτυρία για τα επιθετικά σχέδιά του, προκάλεσε εκνευρισμό στον αμερικανό πρόεδρο, αλλά και φόβο ότι η κίνηση αυτή θα μπορούσε να βρει και άλλους οπαδούς που θα μπορούσαν να σταματήσουν τα σχέδια αυτά, οπότε αποφάσισε με τα τσιράκια του –Βρετανούς και Ισπανούς– να προχωρήσει στη διάσπαση των Ευρωπαίων κατ' αρχήν, με τη δημιουργία αντάρτικου μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πράγμα που επιτεύχθηκε με την περίφημη «επιστολή των 8». Το δεύτερο βήμα ήταν να πειθαναγκαστούν οι Ευρωπαίοι –όχι μόνο να αποδεχτούν τα σχέδια Μπους, αλλά και να συμμετάσχουν έστω και έμμεσα σ' αυτά– με την βοήθεια των μηχανισμών του ΝΑΤΟ. Έτσι εφευρέθηκε ο κίνδυνος ενός πιθανού ιρακινού χτυπήματος κατά της Τουρκίας, οπότε ζητήθηκε η συνδρομή όλων των χωρών μελών της Συμμαχίας για την αντιμετώπισή του.

Τελικά, μετά από πιέσεις, εκβιασμούς και διαδικαστικά «τρικ», το ΝΑΤΟ συμφώνησε ότι ο κίνδυνος είναι πιθανός και ορισμένες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, είναι έτοιμες να αποστείλουν στρατιωτικό υλικό στην Τουρκία για την αντιμετώπισή του.

Κινδυνεύει όμως πραγματικά η Τουρκία; Βεβαίως όχι. Αντίθετα η Αγκυρα εδώ και αρκετό καιρό παίζει κρυφτούλι με την Ουάσιγκτον σε ένα χοντρό παζάρι, με στόχο να πετύχει α) να δεχτεί, έναντι ισχυρών οικονομικών

ανταλλαγμάτων, την είσοδο στο έδαφος της περίπου 60.000 Αμερικανών για τη δημιουργία δεύτερου μετώπου κατά του Ιράκ, β) να στείλει μαζί με τους Αμερικανούς και μια ισχυρή τουρκική δύναμη στο βόρειο Ιράκ, τάχα για την αποτροπή μεγάλου κύματος προσφύγων και γ) να εξασφαλίσει ότι η δύναμη αυτή θα είναι αυτόνομη διοικητικά και δεν θα ελέγχεται άμεσα από τους Αμερικανούς.

Απ' όσα μάλιστα έχουν γίνει γνωστά μέχρι τώρα, η τουρκική στρατιωτική ηγεσία σχεδιάζει να στείλει τη δύναμη αυτή σε βάθος περισσότερο από 300 χιλιόμετρα στο ιρακινό έδαφος –περίπου όσο από την Αθήνα μέχρι την Λάρισα–, αν και από την άλλη πλευρά οι Αμερικανοί αρνούνται μεν να επιτρέψουν την αυτονομία της τουρκικής δύναμης, επειδή όμως κατανοούν τους φόβους της Άγκυρας για ενδεχόμενη απόπειρα δημιουργίας κουρδικού κράτους, υποσχονται ότι θα δώσουν στους Τούρκους την αρμοδιότητα του αφοπλισμού των Κούρδων του βόρειου Ιράκ.

Η ειρωνεία είναι ότι, ανεξάρτητα από τη συμφωνία Άγκυρας-Ουάσιγκτον, τα τουρκικά σχέδια για το βόρειο Ιράκ θα πραγματοποιηθούν έτσι κι αλλιώς, αφού και η ελάχιστη πιθανότητα να αποτραπεί ο «πόλεμος» στηρίζεται στην προϋπόθεση ότι θα πρέπει να αποχωρήσει από την εξουσία ο Σαντάμ Χουσεϊν, που σημαίνει ότι στη χώρα θα δημιουργηθεί χάος, το οποίο είναι αμφίβολο αν οι Αμερικανοί και Βρετανοί θα μπορέσουν να θέσουν υπό έλεγχο.

Στο βαθμό μάλιστα που οι Κούρδοι του Ιράκ εδώ και αρκετό καιρό αποκαλούν την περιοχή τους «αυτόνομο Κουρδιστάν» και συζητούν με την ιρακινή αντιπολίτευση –ήδη έχουν κάνει και σχετικές συμφωνίες– για τη δημιουργία ομοσπονδίας, είναι βέβαιο ότι οι συγκρούσεις με την Τουρκία θα είναι αναπόφευκτες, με ό,τι θα σημαίνει αυτό για την ευρύτερη περιοχή.

Σε μια τέτοια περίπτωση όμως είναι βέβαιο επίσης ότι η υποστήριξη που σχεδιάζουν οι χώρες μέλη του ΝΑΤΟ –εάν δοθεί τελικά– δεν θα είναι πλέον για την αντιμετώπιση επίθεσης από το Ιράκ, αλλά συμμετοχή στον πόλεμο του τουρκικού στρατού εναντίον των Κούρδων.



Φαντάσματα της οθωμανικής και κεμαλικής κληρονομιάς

του Ευάγγελου Αρεταίου

Το κόμμα της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης (ΑΚΡ) ήρθε στην εξουσία σε μια από τις κρίσιμότερες στιγμές της ιστορίας της σύγχρονης Τουρκίας, καθώς καλείται να αντιμετωπίσει επείγοντα πλέον προβλήματα, που έχουν τις ρίζες τους στην περίοδο των αλλαγών στην οθωμανική αυτοκρατορία, στις αρχές του 19ου αιώνα (Τανζιμάτ), και που «κληροδοτήθηκαν» σχεδόν αυτούσια στην κεμαλική Τουρκία, φτάνοντας μέχρι σήμερα.

Στην εξωτερική πολιτική, η τουρκική κυβέρνηση πρέπει καταρχήν να αντιμετωπίσει το θέμα του Ιράκ, που ξυπνά τις μνήμες της διάλυσης της οθωμανικής αυτοκρατορίας και μαζί τους ένα από τα «φαντάσματα» που η σύγχρονη Τουρκία αρνήθηκε πεισματικά μέχρι σήμερα να διευθετήσει: το κουρδικό ζήτημα.

Οι εξελίξεις στην περιοχή και στο μετὰ Σαντάμ Ιράκ θα αναγκάσουν αναπόφευκτα την Άγκυρα να δει με διαφορετικό πνεύμα το Κουρδικό και να αναθεωρήσει τις αυταρχικές απόψεις της συντηρητικής γραφειοκρατίας και του στρατού όσον αφορά στους Κούρδους, όχι μόνο του Β. Ιράκ αλλά και της Τουρκίας.

Η ιρακινή κρίση φέρνει επίσης αντιμετώπο για άλλη μια φορά το κρατικό και στρατιωτικό κατεστημένο με την «ψύχωση» της συνθήκης των Σεβρών και τις συντηρητικές απόψεις περί «περικύκλωσης» της Τουρκίας από «ξένες δυνάμεις» που την «απειλούν».

Η σημερινή κυβέρνηση καλείται επιτακτικά πλέον, λόγω της ιρακινής κρίσης αλλά και του Κυπριακού, να δώσει ένα τέλος στην «ψύχωση» αυτή και να διευθετήσει οριστικά τις σχέσεις της με τις χώρες στα νοτιοανατολικά της σύνορα, σχέσεις που φέρουν ακόμα ανεξίτηλα τα ίχνη από τις πληγές της οθωμανικής και στη συνέχεια της τουρκικής πολιτικής στην περιοχή.

Διότι την ίδια στιγμή το κόμμα της Δι-

καισύνης και της Ανάπτυξης καλείται ακόμα να δώσει ένα τέλος και στο Κυπριακό, άλλο ένα παράδοξο «φάντασμα» του παρελθόντος, που οι απαρχές του βρίσκονται στα τέλη του 19ου αιώνα και που έφτασε στο αποκορύφωμά του το 1974, όταν η τότε τουρκική κυβέρνηση του ονειροπόλου Μπουλέντ Ετζεβίτ αποφάσισε να αποκλίνει από το αυστηρό κεμαλικό δόγμα της μη εμπλοκής της Τουρκίας στις εκτός των συνόρων της περιοχές, ακόμα και αν απειλούνται τουρκικοί πληθυσμοί.

Παρά την μετέπειτα αυθαίρετη νόθευση της κεμαλικής θεώρησης της εξωτερικής πολιτικής και τον σφετερισμό της από ορισμένους, ο Κεμάλ Ατατούρκ, σε πλήρη αντίθεση με τον Ενβέρ Πασά, ήταν απόλυτα αντίθετος σε οποιαδήποτε πολιτική «αλυτρωτισμού» και την ίδια πολιτική συνέχισε πιστά ο Ισμέτ Ινονού, που είχε αρνηθεί να εμπλακεί στρατιωτικά στην Κύπρο.

Τόσο στην κουρδική διάσταση της ιρακινής κρίσης, όσο και στο Κυπριακό, ρόλο καταλύτη διαδραματίζει η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας και κυρίως η προσήλωση των φιλελεύθερων ελίτ αλλά και του πυρήνα της ηγεσίας του ΑΚΡ στην προοπτική αυτή.

Η βαθιά προσήλωση, έστω και του μικρού αυτού αριθμού τούρκων διανοομένων και πολιτικών, στην ευρωπαϊκή προοπτική δίνει για πρώτη φορά στην τουρκική πολιτική ιστορία ανέλπιστες δυνατότητες διευθέτησης των μακρο-

χρόνιων αυτών προβλημάτων, αλλά και προώθησης ριζικών μεταρρυθμίσεων που είναι πλέον απαραίτητες για τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό της τουρκικής πολιτικής, πολιτείας και κοινωνίας.

Οι αντιστάσεις όμως είναι τόσο ισχυρές όσο μεγάλα είναι και τα συμφέροντα που διακυβεύονται, και τα «φαντάσματα» στην εξωτερική πολιτική αλλά και στην εσωτερική σκηνή, όπως οι πολύπλοκες σχέσεις του κεμαλικού κράτους με τη θρησκεία, αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του συντηρητικού κρατικού δόγματος.

Η σημερινή συγκυρία έχει στοιχεία κάθαρσης αρχαίας τραγωδίας, καθώς το ίδιο το κόμμα της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης, που καλείται να απαλλάξει την Τουρκία από τα «φαντάσματα» της οθωμανικής και της κεμαλικής κληρονομιάς, είναι δημιούργημα του παράδοξου της κληρονομιάς αυτής.

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ «ΟΧΙ»

Η απόρριψη των αιτημάτων της Ουάσιγκτον από την τουρκική Εθνοσυνέλευση εξέπληξε τις ΗΠΑ αλλά και την Άγκυρα, και επιβεβαίωσε όσους προειδοποιούσαν τις τελευταίες εβδομάδες ότι το ρήγμα στους κόλπους του κυβερνώντος κόμματος είναι βαθύ.

Οι αγορές αντέδρασαν αμέσως αρνητικά ενώ, δυο μόλις μέρες μετά την απόρριψη, η ανακοίνωση του προϋπο-

λογισμού για το έτος 2003 προκάλεσε δυσμενή σχόλια και μεγάλες εφημερίδες έγραφαν στα πρωτοσέλιδά τους: «Ό,τι δεν κατάφεραν να πάρουν από τον Μπους το πήραν από το λαό» και «70 εκατομμύρια Τούρκοι ζωντανές ασπίδες κατά του πολέμου».

Η άρνηση της Εθνοσυνέλευσης να δώσει άδεια για την ανάπτυξη αμερικανικών στρατευμάτων στο τουρκικό έδαφος και για την αποστολή τούρκων στρατιωτών στο Β. Ιράκ, ικανοποίησε τη συντριπτική πλειοψηφία της τουρκικής κοινής γνώμης αλλά έγκριτοι δημοσιογράφοι και αναλυτές εξαπέλυσαν σταδιακά σκληρή κριτική εναντίον της κυβέρνησης.

Οι περισσότεροι επικριτές του διδύμου Ερντογάν-Γκιουλ θεωρούν ότι η ηγεσία του κόμματος της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης έδωσε υπερβολικές ελπίδες στις ΗΠΑ, γνωρίζοντας ωστόσο τις αντιδράσεις που θα συναντούσαν στους κόλπους του κόμματος, και σημειώνουν ότι ο τουρκικός στρατός κράτησε μια περίεργα διακριτική στάση σε ένα θέμα που αφορά άμεσα την ασφάλεια της χώρας.

Οι ίδιοι επικριτές επισημαίνουν ότι η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να εισέλθει στον πόλεμο και λόγω της εύθραυστης οικονομίας της χώρας, αλλά κυρίως για να μπορέσει η Άγκυρα να ελέγξει τις εξελίξεις στο Β. Ιράκ και ν'

αποτρέψει το εφιαλτικό γι' αυτήν σενάριο ίδρυσης κουρδικού κράτους στην περιοχή.

Ωστόσο δεν απουσιάζουν καυστικά σχόλια και κατά της διοίκησης Μπους, που με τις ασφυκτικές πιέσεις της έδωσε μια ιδιαίτερα αρνητική εικόνα στην Τουρκία, ενώ πολλοί εκτιμούν ότι η απόρριψη των αμερικανικών αιτημάτων ενισχύει ακόμα περισσότερο την Άγκυρα, που φαίνεται τώρα να ξαναθέτει στις ΗΠΑ το θέμα των σαφών εγγυήσεων για το ρόλο που θα διαδραματίσει στην μετά Σαντάμ εποχή αλλά και στο μέλλον των Κούρδων του Β. Ιράκ.

Η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στην τουρκική πολιτική σκηνή είναι τόσο αβέβαιη που κανείς δεν τολμά να πει με σιγουριά αν η κυβέρνηση θα υποβάλει εκ νέου το σχετικό νομοσχέδιο. Πάντως φαίνεται ότι όλα θα αποφασιστούν μετά την 9η Μαρτίου, οπότε γίνονται οι συμπληρωματικές εκλογές στο Σιίρτ, που θεωρητικά τουλάχιστον θ' ανοίξουν το δρόμο για τον πρωθυπουργικό θώκο στον Ταγίπ Ερντογάν.

Πολλοί εκτιμούν ότι τελικά θα υποβληθεί έναν νέο νομοσχέδιο, παρεμφερές με το προηγούμενο, και η Τουρκία θα εμπλακεί στη σύρραξη. Όλοι όμως αναρωτιούνται πια κατά πόσο η διοίκηση Μπους θα μπορέσει να κάνει υπομονή περιμένοντας την τελική απόφαση της Τουρκίας.

Πυρηνική απειλή

Η απειλή ενός νέου ολοκαυτώματος που θα επηρεάσει άμεσα ολόκληρο τον πλανήτη, απλώνεται όλο και περισσότερο, καθώς, στο πλαίσιο της έντονης κινητικότητας που αναπτύσσεται με αφορμή την αναμενόμενη αμερικανική επίθεση κατά του Ιράκ και της προετοιμασίας ορισμένων χωρών που θεωρούν ότι αποτελούν τους επόμενους στόχους της Ουάσιγκτον, ορισμένοι αρχίζουν να προετοιμάζονται ακόμα και για πυρηνικά χτυπήματα.

Πρώτη στη σειρά έρχεται η Βόρειος Κορέα, η οποία εδώ και αρκετό καιρό έχει αποφασίσει να αποχωρήσει από τη διεθνή συνθήκη ελέγχου των πυρηνικών, ενώ στις προειδοποιήσεις των Αμερικανών απαντά απειλώντας με χρήση του πυρηνικού οπλοστασίου που διαθέτει.

Για του λόγου το αληθές μάλιστα, η Πιον Γιανγκ προχώρησε πρόσφατα στην εκτόξευση ενός πυραύλου στη θάλασσα, έξω από τα χωρικά ύδατα της Ιαπωνίας, η οποία πιστεύεται άλλωστε ότι θα αποτελέσει τον κύριο στόχο μιας βορειοκορεάτικης απάντησης σε ενδεχόμενη επίθεση των ΗΠΑ.

Παράλληλα έθεσε σε λειτουργία έναν πυρηνικό σταθμό

παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο κέντρο της χώρας, προκαλώντας τις άμεσες αντιδράσεις κυρίως του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ενώ προ ημερών απείλησε ότι θα σπάσει την εκεχειρία που ισχύει από τον τερματισμό του κορεατικού πολέμου στην δεκαετία του '50.

Η Βόρειος Κορέα, μια μικρή σε μέγεθος αλλά πολυπληθής και φτωχή χώρα που αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα, διαθέτει ωστόσο πυρηνικά, τα οποία, αν χρησιμοποιήσει, μπορεί να πλήξει καίρια στόχους ακόμα και στις ΗΠΑ, πράγμα που γνωρίζει η Ουάσιγκτον για το λόγο αυτό και αποφεύγει αυτή τουλάχιστον την στιγμή να διατυπώσει απειλές για στρατιωτική επίθεση ή για προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας για τη λήψη άμεσων μέτρων.

Ωστόσο για πολλούς αναλυτές είναι περισσότερο από βέβαιο ότι μετά την επίθεση κατά του Ιράκ, η Βόρειος Κορέα θα είναι ο αμέσως επόμενος στόχος των Αμερικανών - ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Τ.Κ.Δ.

ΙΝΔΙΑ: Παράπλευροι κίνδυνοι

Οι αλυσιδωτές εκρήξεις, που πολλοί αναλυτές πιστεύουν ότι θα ακολουθήσουν ένα «πόλεμο» στο Ιράκ, είναι πολύ πιθανό να επεκταθούν και στην Ινδία, αυτή τη μεγάλη σε έκταση χώρα, στη νότια Ασία, η οποία έτσι κι αλλιώς βρίσκεται μονίμως σε εμπόλεμη κατάσταση με το γειτονικό Πακιστάν, για την αμφισβητούμενη περιοχή του Κασμίρ.

Αυτή τη στιγμή η στάση της ινδικής κυβέρνησης σε ό,τι αφορά στον επικείμενο «πόλεμο» κατά του Ιράκ παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με την αντίστοιχη ελληνική, καθώς και αυτή χαρακτηρίζεται από διγλωσσία, όπως φάνηκε από την πρόσφατη επίσκεψη που πραγματοποίησε εκεί ο πρόεδρος της ελληνικής Βουλής Απόστολος Κακλαμάνης:

Στις συνομιλίες που έγιναν, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι απέφευγαν να θίξουν το θέμα και μόνον έπειτα από επανειλημμένα «ενοχλητικά» ερωτήματα του κ. Κακλαμάνη προέβησαν σε γενικόλογες διακηρύξεις υπέρ της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών ανά τον κόσμο. Προέβαλαν μάλιστα ως πρότυπο τη δική τους στάση έναντι του Πακιστάν, το οποίο ωστόσο έδειξαν να θεωρούν εφιαλτήριο της τρομοκρατικής δράσης που αναπτύσσουν μουσουλμάνοι εθνικιστές στο εσωτερικό της Ινδίας με αφορμή το θέμα του Κασμίρ.

Η εικόνα αυτή όμως της σύγχυσης και του ενδόμυχου φόβου υπήρχε και σε μια συζήτηση που έγινε στα μέσα του περασμένου μήνα στο κοινοβούλιο της χώρας, όπου το κόμμα του Κογκρέσου, με ηγέτιδα τη Σόνια Γκάντι, κατέβαλε επίπονες προσπάθειες, συνεπικουρούμενο από το ΚΚ Ινδίας, για ένα ψήφισμα που θα καταδίκαιζε τις αμερικανικές πολεμικές προετοιμασίες, χωρίς όμως να το καταφέρει. Κι αυτό παρότι στη διάρκεια της συζήτησης ο υπουργός οικονομικών Γιασβάντ Σίνχα επεσήμανε ότι «η ολοκλήρωση και η αποτελεσματικότητα των ελέγχων των επιθεωρητών είναι πολύ σημαντικό θέμα και οι επιθεωρητές πρέπει να έχουν ανεμπόδιστη δυνατότητα να εκτελέσουν την αποστολή



τους» και επέμεινε ότι πάντως τον τελευταίο λόγο για μια στρατιωτική δράση στο Ιράκ θα πρέπει να έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Λίγο νωρίτερα εξάλλου, κατά τη διάρκεια κοινοβουλευτικού ελέγχου, ο πρωθυπουργός Ατάλ Μπιχάρι Βαγιαπί είχε δηλώσει στο σώμα ότι η Ινδία αντιτίθεται σ' έναν πόλεμο μεταξύ ΗΠΑ και Ιράκ, όπως αντιτίθεται σ' έναν πόλεμο μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν.

Πολιτικοί παρατηρητές όμως εκτιμούν ότι η Ινδία επίσημα απομακρύνεται από τις θέσεις που είχε σε τέτοια θέματα κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όταν πρωτοστατούσε στο Κίνημα των Αδεσμεύτων. Κι αυτό γίνεται αμέσως κατανοητό τόσο από τις έντονες αντιθέσεις που κυριαρχούν στο εσωτερικό της χώρας, όσο και από τη θέση της στο διεθνές σκηνικό, ιδιαίτερα μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11ης Σεπτεμβρίου:

Στην επιχείρηση κατά του Αφγανιστάν το μουσουλμανικό Πακιστάν αναγορεύθηκε σε υπ' αριθμόν ένα σύμμαχο των ΗΠΑ και αναμένεται να παραμείνει στη θέση αυτή, εφόσον εξυπηρετεί τα στρατηγικά συμφέροντα των Αμερικανών, ενώ αντίθετα, όπως υποστηρίζε-

ται, η Ινδία έμεινε στο περιθώριο, να διαμαρτύρεται, μάταια, για την τρομοκρατία που εισάγεται από το Πακιστάν και τροφοδοτείται από το μουσουλμανικό στοιχείο στο εσωτερικό της.

Σύγχυση λοιπόν και φόβος, αλλά και μια ισχυρή δόση πικρίας – πράγματα τα οποία όμως οδηγούν πού; Κατά τους παρατηρητές, σε μια συμπλεγματική συμπεριφορά δουλοπρέπειας έναντι των Αμερικανών στο εξωτερικό, ενώ στο εσωτερικό σε άνοδο του ινδουϊστικού εθνικισμού, σε συνδυασμό με κάποιες διαφαινόμενες αντιδυτικές τάσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κάποιου βανδαλισμού, που διέφυγαν της προσοχής των μέσων ενημέρωσης και διαπράχθηκαν την ημέρα του Αγίου Βαλεντίνου από εθνικιστές ινδουϊστές εναντίον καταστημάτων που πουλούσαν ευχετήριες κάρτες, με πρόσχημα την «προστασία των εθνικών αξιών».

Η Ινδία, μια χώρα με ιστορία και παράδοση αιώνων, που καταλαμβάνει περισσότερα από 3 εκ. τετραγωνικά χιλιόμετρα και αποτελείται από δύο ντουζίνες περίπου κρατίδια με συνολικό πληθυσμό γύρω στο ένα δισ. ψυχές, συγκεντρώνει ένα μίγμα πολλών εθνοτήτων, με διαφορετικές γλώσσες και κυρίως θρησκείες –την ινδουϊστική, τη βουδιστική και τη μουσουλμανική– οι οποίες πολλές φορές έγιναν αιτία εσωτερικών τριβών και συγκρούσεων.

Ορισμένοι από τους πολιτικούς ηγέτες πιστεύουν ότι πρέπει να επιδιώξει η Ινδία να καταστεί μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, σε μια απέλπιδα προσπάθεια να αναβαθμίσει τη διεθνή θέση της και να εξασφαλίσει –θεωρητικά τουλάχιστον– την εδαφική κυριαρχία της.

Διαφορετικά, όπως λέγεται, οι ΗΠΑ και μαζί ο Θεός, ο Σίβα, ο Βούδας και ο Αλλάχ θα πρέπει να βάλουν το χέρι τους σ' αυτή την περιοχή του πλανήτη, όπου οι άνθρωποι πεθαίνουν από την πείνα, ενώ από την άλλη πλευρά ένας πακτωλός χρημάτων ξοδεύεται για την κατασκευή πυρηνικών όπλων.

Μ.Γ.Β.

Η λοβοτομή της ανθρωπότητας

της Δώρας Τσόγια

Τι καλύτερη προετοιμασία για έναν πόλεμο –ή για πολλούς– από ένα χάπι που θα κάνει τους ανθρώπους να σκοτώνουν χωρίς τύψεις, να υφίστανται βιασμούς χωρίς αναμνήσεις ή να πολεμούν χωρίς σκέψεις; Αν φανταστούμε έναν κόσμο όπου τα πάντα επιτρέπονται αλλά τίποτα οδυνηρό δεν εγγράφεται στη μνήμη, ίσως καταλάβουμε πόσο τρομακτική είναι η προοπτική της ανακάλυψης ενός τέτοιου φαρμάκου από τα εργαστήρια των Ηνωμένων Πολιτειών. Ακόμα πιο τρομακτικό είναι το γεγονός ότι η εφεύρεση αυτή ενδέχεται να συνδεθεί με το αμερικανικό Πεντάγωνο

Με τον Α' αλλά κυρίως με το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καθιερώθηκε μια νέα διαταραχή, γνωστή ως Διαταραχή Μετα-Τραυματικού Άγχους, που παρουσιάζει συμπτώματα όπως εφιάλτες, αναβίωση της τραυματικής εμπειρίας, αποφυγή παρόμοιων συνθηκών κ.λπ., και την οποία αναπτύσσουν μερικά από τα άτομα που έχουν υποστεί κάποιο τραύμα. Παρόλο που με την αναγνώρισή της βοηθήθηκαν αρκετοί στρατιώτες που αλλιώς θα θεωρούνταν απλώς δειλοί, η καθιέρωση της διαταραχής αυτής είχε έναν διαφορετικό σκοπό: όχι την ίδια τη θεραπεία, αλλά την αποκατάσταση των στρατιωτών με στόχο την άμεση επιστροφή τους στο μέτωπο (Herman, 1992).

Παρόμοιους αλλά πιο φιλόδοξους στόχους μοιάζει να έχει και το νέο «ψυχολογικό» παρασκεύασμα που τελεί υπό κατασκευή εδώ και αρκετό καιρό στις ΗΠΑ. Όπως αναφέρει σε άρθρο του ο Erik Baard στο *The Village Voice*, («The guilt-free soldier», 22-28 Ιαν. 2003), σε πέντε διαφορετικά ερευνητικά κέντρα (δηλ. στα πανεπιστήμια της Καλιφόρνια, Νέας Υόρκης, Κολούμπια, Χάρβαρντ, και στην Ιατρική Σχολή του Πρώντσε στο Πουέρτο Ρίκο) ερευνάται η παραγωγή ενός φαρμάκου που αν δοθεί αμέσως μετά από μια τραυματική εμπειρία υπό τη μορφή χαπιού ή εμβολίου, θα μπορεί να μειώσει τη συναισθηματική επίδραση της εμπειρίας, και κατ' επέ-

κταση την ίδια την ανάμνηση του γεγονότος. Αυτό θα συνέβαινε μπλοκάροντας την έκκριση στον εγκέφαλο, και συγκεκριμένα στην αμυγδαλή, χημικών ουσιών που συνδέονται με τα αισθήματα του φόβου, της ενοχής και του θυμού. Δεν είναι γνωστό αν οι έρευνες αυτές χρηματοδοτούνται και από κάποια εξωτερική πηγή, όμως ο ερευνητής από το Κολούμπια, Eric Kandle, βραβευμένος με Νόμπελ Φυσιολογίας και Ιατρικής το 2000, όταν ρωτήθηκε αν η έρευνά του στηρίζεται από το Πεντάγωνο, απάντησε «όχι, αλλά είστε ευπρόσδεκτος να τους μιλήσετε για μένα»!

Ας υπενθυμίσουμε ότι ο Egas Monitz πήρε το βραβείο Νόμπελ Φυσιολογίας και Ιατρικής το 1949 για τη βελτίωση της μεθόδου της λοβοτομής, δηλαδή της τομής του μετωπιαίου λοβού μέσω χειρουργικής επέμβασης, με στόχο την άμβλυνση των συμπτωμάτων ψυχικών διαταραχών (κατάθλιψη, άγχους, σχιζοφρένειας) ή απλώς των διαταραχών συμπεριφοράς. Το αποτέλεσμα ήταν από «επιτυχές» (σε λιγότερο από το 1/3 των ασθενών) έως θανατηφόρο, αλλά και στις καλύτερες των περιπτώσεων ο ασθενής έχανε τελείως τη συναισθηματική πλευρά της προσωπικότητάς του, τον αυθορμητισμό και τη βούλησή του. Παρ' όλα αυτά, όταν τα ψυχιατρικά άσυλα είχαν γεμίσει από ασθενείς μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, χιλιάδες λοβοτομές άρχισαν να εκτελούνται σε όλο τον κόσμο: απ' το 1949 γίνονταν πε-

ρίπου 5.000 κάθε χρόνο στην Αμερική. Θύματα ήταν πολύ συχνά και πολιτικοί αντιφρονούντες, όπως στη Σοβιετική Ένωση. Η πρακτική αυτή σταμάτησε –αν και ακόμα όχι τελείως– χάρη στην εμφάνιση ηπιότερων μεθόδων άμβλυνσης των ενοχλητικών (για τον ασθενή ή την κοινωνία) συμπτωμάτων, όπως των ηρεμιστικών στη δεκαετία του 1950. Μήπως όμως το χάπι της λήθης, ή «του διαβόλου» όπως το αποκαλεί η Θ. Τσώλη (*Το Βήμα*, 16/02/03), είναι τελικά η νέα απάντηση στο ίδιο ζητούμενο, δηλαδή στην αποσύνδεση των εμπειριών του ανθρώπου από τις συναισθηματικές του αντιδράσεις, έως ότου καταντήσει ένας απόλυτα ψυχρός παρατηρητής του εαυτού του;

Βεβαίως το ηθικό ζήτημα που τίθεται εδώ έχει τεράστιες διαστάσεις: πρώτον, αφορά στα ίδια τα θύματα τραυματικών εμπειριών, δεύτερον στους θύτες –αν υπάρχουν–, τρίτον, στις κοινωνικές ενέργειες/κινητοποιήσεις που προκαλούνται από τις προηγούμενες ομάδες, και τέταρτον, στο νόημα που μπορεί να έχει η αγωνιώδης αναζήτηση ενός τέτοιου φαρμάκου από κυβερνήσεις και ιδιαίτερα την αμερικανική.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ Α-ΛΗΘΕΙΑΣ

Η πιο γνωστή φράση που ακούγεται από ανθρώπους που έχουν υποστεί τραύμα είναι «θα ήθελα να πάρω ένα χάπι που να τα κάνει όλα όπως πριν». Η κλινική εμπειρία διδάσκει ότι, παρότι ένα τέτοιο αίτημα είναι κατανοητό, βασικός στόχος της όποιας ψυχοθεραπείας θα έπρεπε να είναι να βοηθήσει τα άτομα αυτά να συμφιλιωθούν με την ιδέα ότι αυτό δεν είναι εφικτό, και όταν το καταφέρουν, να δουν ότι δεν είναι καν θεμιτό. Στη φάση της θεραπείας προσπαθούν να επεξεργαστούν τα τραύματά τους και να αντιμετωπίσουν τον εαυτό τους και τον κόσμο σύμφωνα με την ανανεωμένη κοσμοθεωρία τους – που μπορεί να είναι και το μόνο θετικό σε μια τέτοια κατάσταση.

Το χάπι, αν πετύχαινε αυτό που επιδιώκει, θα έφτανε μόνο σε βραχυπρόσθεση λύση στο επίπεδο των εμφανών αυτών συμπτωμάτων, κι όχι στη βαθύτερη αλλαγή που έχει υποστεί ο ψυχισμός του ατόμου από την τραυματική εμπειρία. Επίσης, πολλοί συμφωνούν ότι η μνήμη και όχι η λήθη βοηθάει στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των τραυμάτων και γενικά στην ψυχική εξέλιξη του ατόμου. Η Τζαβάρα (1996) θεωρεί ότι «η ατομική μνήμη είναι η μόνη επιφάνεια εγγραφής ενός ολόκληρου πολιτισμού και ιστορίας, και αφήγηση ο μόνος τρόπος εκτύπωσης». Η Βιδάλη (1999), σε μια ψυχαναλυτική προσέγγιση αφηγήσεων για γεγονότα της Εθνικής Αντίστασης και του Εμφυλίου, υποστηρίζει ότι σε περιπτώσεις αποσιώπησης «το αποκηρυγμένο υλικό της μνήμης δεν μπορεί να εμφανιστεί αλλά ούτε και καταστρέφεται», και προσθέτει ότι η τραυματική εμπειρία δεν μπόρεσε να ανακληθεί στη μνήμη ή να μεταφερθεί σε λόγο, και επομένως να συμβολοποιηθεί και να γίνει αντικείμενο επεξεργασίας από το άτομο, κάτι που αποτελεί και απαραίτητο στοιχείο στη θεραπεία περιπτώσεων πένθους ή/και τραύματος (Garland, 1998). Καταλήγει, όπως άλλωστε και πλήθος ψυχαναλυτικών θεωριών, ακόμα και του ίδιου του Freud, ότι αυτό που έχει απωθηθεί, στο βαθμό που δεν μπορεί να μετατραπεί σε αφήγηση, συνεχίζει να καθορίζει και να διαταράσσει το άτομο ή ακόμα και γενιές ολόκληρες (η λεγόμενη Διαγενεαλογική Διάδοση του Τραύματος). Τέλος, ο Hassoun (1996) υποστηρίζει ότι η μετάδοση των σημαντικών βιωμάτων ως ανάγκη αποδεικνύεται διαχρονικά και σε όλους τους πολιτισμούς και λαούς, και ότι όταν αυτή απαγορεύεται δεν μπορεί πλέον να συντελεστεί καμιά διεργασία πένθους, οπότε και η ψυχική υγεία διαταράσσεται.

Πρέπει επίσης να αναλογιστούμε ότι μόνο με την ανάμνηση των γεγονότων και της αλήθειας (μη-λήθης) και με αφορμή την αίσθηση αδικίας και το θυμό οργανώνονται και κινητοποιούνται οι βετεράνοι των πολέμων υπέρ της ειρήνης, οι κακοποιημένες γυναίκες εναντίον της βίας, και γενικά όλα τα θύματα –ή ακόμα και οι μετανιωμένοι θύτες– κάθε τραυματικής εμπειρίας – αν

αυτή δεν έχει προκληθεί από φυσικά φαινόμενα (π.χ. σεισμούς, καρκίνος), ή αμφιλεγόμενης ενοχής θύτες (π.χ. τροχαίο). Άλλωστε μόνο έτσι μπορεί να μετουσιωθεί το τραυματικό βίωμα σε κάτι που να δίνει νόημα στη ζωή όσων συνδέθηκαν μ' αυτό.

ΟΙ ΨΥΧΟΧΕΙΡΟΥΡΓΟΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Και ο ρόλος της Αμερικής; Είναι άραγε σύμπτωση η εντατικοποίηση των παρπάνω ερευνών στη χώρα που κινεί τα παγκόσμια νήματα; Ας σημειωθεί ότι από τους 5 ερευνητές μόνο ο Gregory Quirk από τη σχολή του Πουέρτο Ρίκο εξέφρασε κάποιες ηθικές ανησυχίες για τον τρόπο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί η έρευνα αυτή, και παραδέχτηκε ότι «οπωσδήποτε ο στρατός θα ενδιαφερόταν για κάτι τέτοιο». Είναι πράγματι ανησυχητική η περίπτωση να υπάρχουν τόσο επικίνδυνοι στρατιώτες που να μη φοβούνται καν τις τύψεις από τα εγκλήματά τους.

Το πιο ανησυχητικό όμως είναι ότι μια τέτοια εφεύρεση θα διευκολύνει ουσιαστικά τον πόλεμο μέσω της δήθεν αναίρεσης των ψυχολογικών του συνεπειών επάνω στους στρατιώτες. Και εν τέλει, πόσο διαφέρει αυτή η τακτική από το να βομβαρδίζεται ένας λαός και ταυτόχρονα να στέλνονται φάρμακα και μαρμελάδες, από το ίδιο χέρι, για την «επούλωση» των στερησέων του σε τροφές; Τη στιγμή μάλιστα που οι ΗΠΑ θέτουν βέτο στην παροχή φτηνότερων φαρμάκων στις τριτοκοσμικές χώρες, μπορούμε να αναλογιστούμε πόσο διαθέσιμο ένα τέτοιο χάπι θα μπορούσε να γίνει σε άλλους στρατούς πέραν των Νατοϊκών.

Ένα τέτοιο φάρμακο ίσως να ήταν χρήσιμο σε κάποιες περιπτώσεις: α) αν η χορήγησή του περιοριζόταν σε άτομα που δεν έχουν ελπίδα να βοηθηθούν από άλλους φορείς, β) αν γνωρίζαμε εκ των προτέρων ποια από τα θύματα τραυματικών εμπειριών είναι επιρρεπή στην ανάπτυξη της λεγόμενης Μετα-Τραυματικής Διαταραχής, και γ) αν είχαμε εμπιστοσύνη στις κυβερνήσεις για τον τρόπο με τον οποίο θα το χειρίζονταν. Η ανησυχία μας πηγάζει κυρίως από αυτό το τρίτο σημείο, δηλαδή από τη γνωστή κατάχρηση τέτοιων μέ-

σων απ' αυτούς που έχουν την εξουσία, όχι μόνο μίας χώρας, αλλά και σ' ολόκληρο τον πλανήτη: Στην Ιαπωνία, φερ' ειπείν, το μεγαλύτερο ποσοστό λοβοτομών έγινε σε παιδιά που απλώς συμπεριφέρονταν άσχημα στο σχολείο, ενώ σε πολλές χώρες η μέθοδος αυτή είχε καθιερωθεί ως μέσο απόκτησης άδειας εξόδου απ' τα ψυχιατρεία.

Η πιο εφιαλτική όμως προοπτική είναι πως ίσως τελικά σε όλους τους πολέμους που μέλλεται να συμβούν αρχίσει να καθιερώνεται ένα νέο είδος στρατιώτη με πλήρως διαστρεβλωμένη τη σχέση του απέναντι στην πραγματικότητα. Διότι το ζητούμενο δεν είναι η κατάργηση των ψυχολογικών επιπτώσεων μιας τραυματικής εμπειρίας για έναν στρατιώτη που σκοτώνει, αλλά ο περιορισμός της ίδιας της εμπειρίας του πολέμου και των συνθηκών που τον δημιουργούν. Κι αυτό δεν μπορεί να γίνει με τη λήθη των φρικαλεοτήτων του, αλλά αντιθέτως θα απαιτεί πάντα τη διαρκή ενίσχυση και τη σωστή χρήση της μνήμης τους. Η λήθη, αν μη τι άλλο, θα εντείνει τη φρίκη του πολέμου, επειδή ακριβώς οι ψυχολογικές του επιπτώσεις θα έχουν εξαφανιστεί. Όμως όλες οι άλλες επιπτώσεις του είναι αδύνατο να αμβλυνθούν μόνο και μόνο επειδή διαγράφηκαν απ' τις μνήμες των στρατιωτών. Έτσι, σ' έναν πόλεμο που κανείς δεν πρόκειται να θυμάται –ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι τόσο τα θύματα όσο κι οι θύτες λαμβάνουν το χάπι της λήθης–, τα ακρωτηριασμένα πόδια και χέρια και οι νεκροί πώς είναι δυνατό να αποκατασταθούν; Κι αυτά σαφώς θα είναι πολύ περισσότερα αν οι στρατιώτες πολεμούν χωρίς καμιά ανάμνηση από τη φρίκη του προηγούμενου πολέμου τους. 

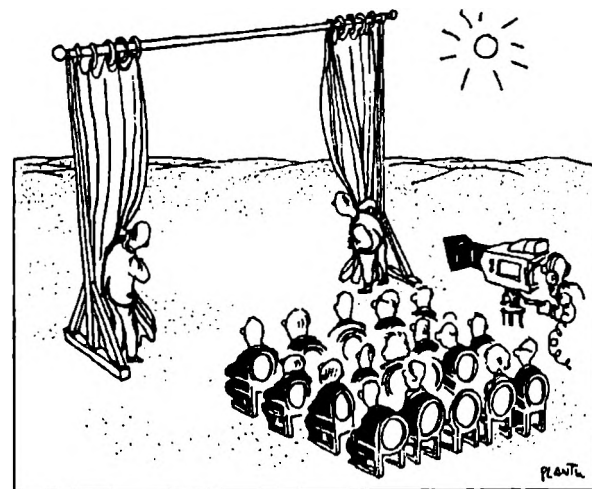
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βιδάλη Άννα, *Είμαστε άραγε εμείς;*, Εξάντας/Τρίαψης Λόγος, 1999.
Τζαβάρα Ελένη, «Επώνυμοι τόποι κι ανώνυμοι νεκροί», *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 55, 1996.
Hassoun Jacques, *Το κοντραμπάντο της μνήμης*. Εξάντας/Τρίαψης Λόγος, 1996.
Herman J. L., *Trauma and recovery: from domestic abuse to political terror*, Pandora, London 1992.
Garland, C., *Understanding trauma from a psychoanalytic perspective*, Duckworth, London 1998.

Μεταξύ βαρβαρότητας και καλαισθησίας

του Γιάννη Παπακώστα

Ο τηλεοπτικός κανιβαλισμός, συγκείμενος από βία, από άκρως κακόγουστα και εντυπωσιακά σόου, μετατρέπεται σε μηχανή εντυπωσιασμού και απαξίωσης της ενημέρωσης, και κατ' επέκταση σε προσβολή του πολίτη. Ο πολίτης ολοένα και περισσότερο οδηγείται σε πνευματική αποχαύνωση και στον εθισμό με αποτέλεσμα να αναζητά ολοένα και περισσότερο θεαματικά επεισόδια, προκειμένου να κορέσει την ακόρεστη δίψα του και να διασκεδάσει την ανία του. Αυτή είναι η κουλτούρα μιας μεγάλης μερίδας τηλεοπτικών εκπομπών: κουλτούρα εθισμού και ευτέλειας – οπότε η ενημέρωση αναμειγνύεται με το σχόλιο και το σχόλιο με το κουτσομπολιό κι έτσι αντί για ειδήσεις παρακολουθούμε κακόγουστα στιγμιότυπα.



Δεν είναι τυχαίο επομένως ότι πέρα από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, όπως άλλωστε είχε και αρμοδιότητα, και αυτή η Ένωση των δημοσιογράφων στις 14 Σεπτεμβρίου 2002 αναγκάστηκε να εκδώσει αυστηρή ανακοίνωση, στην προσπάθειά της να συγκρατήσει τον εκτραχιλισμό και την ασυδοσία, τον άκρατο κιτρινισμό και τη βαρβαρότητα.

Από την ανακοίνωση της Ε.Σ.Η.Ε.Α., η οποία απαιτεί σεβασμό από τους δημοσιογράφους στον πολίτη, ήτοι: αξιοπρέπεια, δημοσιογραφική δεοντολογία, αποφυγή της χυδαιολογίας και της γλωσσικής βαρβαρότητας, θα σταθώ στο τελευταίο σημείο: στο φαινόμενο της κακοποίησης της γλώσσας μας.

Δεν χρειάζεται ίσως να πω ότι το μεγαλύτερο αγαθό που έχουμε ως έθνος, είναι η γλώσσα μας. Μια γλώσσα όμως που καθημερινά βλέπουμε να κακοποιείται από μια μερίδα αδέξιων χειριστών, οι οποίοι, από ολοφάνερη άγνοια ή και προσπάθεια εντυπωσιασμού προβαίνουν σε κάθε είδους σολοικισμούς

και βαρβαρισμούς. Έχω κατά καιρούς καταγράψει τέτοια φαινόμενα, τα οποία θα μπορούσαν να συστήσουν σε λίδες ολόκληρες. Και όμως. Η διαμεσολαβητική λειτουργία των Μ.Μ.Ε. διενεργείται μέσω της γλώσσας, πράγμα που σημαίνει ότι τα Μέσα αποτελούν έναν από τους μη θεσμοθετημένους φορείς γλωσσικής αγωγής, ο οποίος ωστόσο παρέχει πρότυπα γλωσσικά.

Στο άρθρο 15 του Συντάγματος μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι η «ραδιοφωνία και η τηλεόραση πρέπει να εξασφαλίζουν την ποιοτική στάθμη των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική τους αποστολή και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας». Επίσης στον Νόμο 2328/95 ορίζεται «ότι η ΕΡΤ και οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την ορθή χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους δημοσιογράφους και τους συντελεστές των ενημερωτικών ή επιμορφωτικών εκπομπών, κατά την διατύπωση των κειμένων που εκφωνούνται κατά την παρουσίαση των ψυχαγωγικών».

Στο ίδιο άρθρο ορίζεται επίσης ότι οι σταθμοί έχουν την «υποχρέωση να οργανώνουν μια σειρά τουλάχιστον 15 εκπομπών, ελάχιστης διάρκειας τριά-

ντα λεπτών η μία, κάθε εξάμηνο, για την προβολή της ελληνικής γλώσσας ή την εκμάθησή της από ξένους ή αναλφάβητους». Εξάλλου ο κώδικας δεοντολογίας του Ε.Σ.Ρ. στο άρθρο 2 περιλαμβάνει και τη διάταξη ότι «η σύνταξη, η παρουσίαση και οι υπότιτλοι των εκπομπών πρέπει να τηρούν με προσοχή τους γενικά παραδεκτούς κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού της ελληνικής γλώσσας».

Είναι αλήθεια ότι τα κρατικά κανάλια με τον ένα ή τον άλλον τρόπο υλοποίησαν ή υλοποιούν τις διατάξεις του Νόμου. Όχι όμως και τα ιδιωτικά, τα οποία και παρουσιάζουν τις περισσότερες γλωσσικές αποκλίσεις – μερικά μάλιστα κραυγαλέες.

Ο δημοσιογραφικός λόγος, όταν δεν διακρίνεται για την ευκρίνεια και την καλλιέργεια, και ό,τι αυτή συνεπάγεται, είναι δυνατόν, περισσότερο κι από τον έντυπο λόγο, να έχει δυσμενή επίδραση στη γλωσσική καλλιέργεια του κοινού και ιδίως των νέων.

Και το ερώτημα που προκύπτει είναι: Υπάρχει λύση ή βρισκόμαστε σε μια δίμη βαρβαρότητας, από την οποία δεν μπορούμε να ξεφύγουμε; Μήπως η παγκόσμια διάσταση του προβλήματος καθιστά αφελή ρομαντισμό την όποια

Το κείμενο αυτό αποτελεί τμήμα της εισήγησης του Γ. Παπακώστα στο «Διεθνές Συνέδριο: Η Ποιότητα στην Τηλεόραση» (28-30 Νοεμ. 2002).

προσπάθεια αντιμετώπισής του στο εθνικό μας έστω επίπεδο;

Θα ήταν ασυγχώρητη μοιρολατρία η προσχώρηση σε μια τέτοια αντίληψη. Προφανώς και βρισκόστε σε μια εφιαλτική δίνη βαρβαρότητας. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν μπορούμε να βγούμε από το αδιέξοδο, αντιπαραθέτοντας σ' αυτή τη βαρβαρότητα την ευλογία της αισθητικής και της καλαισθησίας – μιας καλαισθησίας που την προσδιορίζει η ποιοτική στάθμη των προγραμμάτων.

Χωρίς βέβαια να αγνοούμε τις αδυσώπητες παρενέργειες, έχουμε τεράστια περιθώρια παρεμβάσεων στην κατεύθυνση του αισθητικού αντίδοτου τόσο με ρυθμιστικούς κανόνες από τη μεριά της πολιτείας όσο και με αυτορρυθμιστικούς δεοντολογικούς κανόνες απ' τη μεριά των αμέσως εμπλεκομένων με τα «Μέσα» και πρωτίστως των λειτουργών τους (δημοσιογράφοι), πάντοτε προσέχοντας την εναρμόνιση κρίσιμων δικαιωμάτων, όπως η κατοχύρωση της ελευθερίας των «Μέσων», αλλά και η προστασία του ανυποψίαστου πολίτη. Το πρώτο δεν πρέπει να γίνεται κερκόπορτα της ασυδοσίας (του πλέγματος συμφερόντων και εξουσιών πίσω από τους δημοσιογράφους, αλλά και διαμέσου αυτών) και το δεύτερο κερκόπορτα λογοκριτικών παρεμβάσεων (με πρόσημα την προστασία του πολίτη).

Θεωρώ ότι η δύναμη για την περιστολή του φαινομένου εναπόκειται σε δύο κυρίως παράγοντες: Πρώτον στον κοινωνικό έλεγχο, ο οποίος θα προέλθει από τον ίδιο τον πολίτη, που έχει και τη δύναμη να επιβάλλει τη θέλησή του. Κι αυτό είναι πολύ απλό: γίνεται με το πάτημα ενός κουμπιού. Η απόσταση όμως από την ανοχή ίσαμε το πάτημα του κουμπιού είναι πολύ μεγάλη. Αποτελεί συνάρτηση της παιδείας και των αισθητικών απαιτήσεων. Για να πάρει όμως μια τέτοια δύσκολη απόφαση ο θεατής, απαιτείται, εκτός από την παιδεία που κουβαλάει μέσα του, ενημέρωση και καλλιέργεια ώστε από μόνος του να είναι σε θέση να διακρίνει το ποιοτικό από το κίβδηλο. Κι αυτός ο ρόλος εναπόκειται πρωτίστως στα κρατικά κανάλια, τα οποία χρηματοδοτούνται κυρίως από τους πολίτες: Χρηματοδοτούνται, ώστε με επιλεγμένα και ανταγωνιστικά προγράμματα να πα-

ρεμβαίνουν στα πολιτισμικά πράγματα της χώρας μας και να προβάλλουν το αισθητικώς ωραίο. Θα μπορούσε ωστόσο να τεθεί και το θλιβερό ερώτημα: Είναι άραγε τόσο εύκολο να ανταγωνιστεί κανείς τη χυδαιότητα και το λαϊκισμό, τη φτηνία και την ασυδοσία;

Ο δεύτερος παράγοντας, τον οποίο υπαινίχθηκα ήδη, είναι η αυτορρύθμιση – αυτορρύθμιση που θα προέλθει από τον ίδιο τον δημοσιογράφο. Θεωρώ ότι κανένας κώδικας δεοντολογίας δεν μπορεί να αντισταθμίσει τα πράγματα, αν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι δεν θωρακίσουν με τη θέλησή τους τον ίδιο τους τον εαυτό και το επάγγελμά τους και επίσης αν, επικαλούμενοι τον Νόμο και τους Κώδικες δεοντολογίας που συνέταξε το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, δεν χαράξουν τα όρια απέναντι στους ασφυκτικούς εναγκαλισμούς του επιχειρηματία-εργοδότη τους, ο οποίος μπορεί και να μην γνωρίζει καν τη λειτουργία των Μέσων από μέσα – για να παλιλογήσω.

Η ανάγκη αυτή προβάλλει πολύ πιο έκδηλη σήμερα. Και προβάλλει, γιατί από μια έρευνα που ήρθε πρόσφατα στα χέρια μου –μου την ενεχείρησε η συνάδελφος στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, η δημοσιογράφος κ. Εύη Δεμίρη– τα πράγματα δεν είναι και πολύ ενθαρρυντικά. Η έρευνα έγινε τον Φεβρουάριο του 2002 από την V.P.R.C. κατ' εντολήν του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ελληνίδων Δημοσιογράφων σε δείγμα 400 δημοσιογράφων και αποτελείται από 80 σελίδες. Παραθέτω μερικά παραδείγματα: Στα ερωτήματα, αν «τα γεγονότα συμβαίνουν όπως τα δείχνει η τηλεόραση», το 45,1% απάντησε ότι αυτά είναι *Αρκετά διαφορετικά* και το 21% *Εντελώς διαφορετικά*. Το 66% δηλαδή θεωρεί ότι η εικόνα που δίνεται είναι παραλλαγμένη. Στο ερώτημα *δε αν τα Μ.Μ.Ε. μπορούν να ασκούν εξουσία*, το 53,9% απάντησε *Ναι*, ενώ σε ανάλογο ερώτημα αν «οι δημοσιογράφοι ασκούν σήμερα ελεύθερα το επάγγελμά τους, ή δέχονται παρεμβάσεις κατά την άσκησή τους», το 79,8% απάντησε ότι κατά την άσκηση του έργου τους *δέχονται επεμβάσεις*. Είναι οι επεμβάσεις των καναλιών, τα οποία θεωρούν τον δημοσιογράφο υπάλληλο, άρα δυνάμει υποκεί-

μενον στις δικές τους επιδιώξεις. Εξόχως ανησυχητικές είναι εξάλλου οι απαντήσεις στο ερώτημα: «*Πόσο ανεξάρτητη πιστεύετε ότι είναι από την εξουσία του χρήματος*», η απάντηση είναι: 43,8%: *Λίγο ανεξάρτητη* και το 39%: *Καθόλου*. Το 82,8% δηλαδή θεωρεί ότι υπάρχει οικονομική εξάρτηση. Στο ερώτημα επίσης «*Τι χαρακτηρίζει σήμερα τα Ελληνικά Μ.Μ.Ε.*», η απάντηση είχε δύο σκέλη: Το πρώτο σκέλος είναι: «*Εξάρτηση από οικονομικά συμφέροντα*» και το δεύτερο: «*Κατάχρηση εξουσίας*» και μόνον το 1,5% απάντησε ότι γνώρισμά τους αποτελεί *η ποιότητα* και 2,5% η «*Δημοκρατική ευαισθησία*».

Στην έρευνα υπήρχε –και τελειώνω μ' αυτό– και ένα πολύ ανησυχητικό ερώτημα: Είναι το εξής: «*Στο επάγγελμά σας υπάρχουν διεφθαρμένοι δημοσιογράφοι*». Και η απάντηση, σε ποσοστό 48,1%, ήταν: *Αρκετοί*. Αυτά από τους δημοσιογράφους για τους δημοσιογράφους.

Θέλω όμως να τελειώσω με κάτι πιο αισιόδοξο. Θεωρώ ότι το θολό αυτό τοπίο των Μ.Μ.Ε. θα ξεκαθαρίσει από τη στιγμή που, με βάση ποιοτικά κριτήρια, θα αρχίσει η επεξεργασία των φακέλων για τη χορήγηση νέων αδειών – δουλειά οπωσδήποτε υπεύθυνη και επίπονη, αλλά αναγκαία. Είναι μια διαδικασία, στην οποία θα δοκιμαστούν πρόσωπα και θεσμοί.

FAGOTTO
MUSIC

Τεχνολογίες για τη Μουσική
Μουσικά Όργανα
Εκδόσεις

Υπολογιστές APPLE



Εξουσιοδοτημένος Αντιπρόσωπος

Διδότου 19

106 80 - Αθήνα

Τηλ: 3640688

Fax: 3647829

E-mail: fagotto@otenet.gr

Από τη μια η επαίσχυντη τρομοκρατία Από την άλλη, τι;

του Αλέκου Τζιόλα

Η απάντηση δεν είναι δύσκολη, πιστεύω. Από την άλλη μεριά υπάρχει ο άλλος πόλος του μακρόκοσμου, που εμπεριέχει αλλά και συντηρεί τον πρώτο και που θα μπορούσε πρόχειρα ν' αναλυθεί στο σύστημα, στις αρχές που το διέπουν, στους πολιτικούς σχηματισμούς που το καθιστούν ενεργό, και στη διαφθορά.

Το σύστημα έχει βέβαια τα γνωστά σε όλους μας χαρακτηριστικά: Τις τεράστιες ανισότητες, είτε σε εθνικό είτε σε παγκόσμιο επίπεδο, την εξάρτηση της ζωής των πολλών από τους λίγους, τη διαγεγραμμένη πια απειλή καταστροφής του πλανήτη και του ανθρώπινου γένους συνακόλουθα, εξαιτίας της κερδοσκοπίας των λίγων ισχυρών της γης. Κι ενώ ως είδος απειλούμαστε από την εφαρμογή της βασικής αρχής του συστήματος, που είναι ο ανταγωνισμός, ατομικός ή εθνικός, η αρχή αυτή εξακολουθεί να προβάλλεται ως πρώτη αξία του ανθρώπου και να διέπει τη ζωή όλων μας με το αιτιολογικό ότι η ύπαρξή της, αποτελώντας για άτομα και έθνη ισχυρό κίνητρο ανάληψης οικονομικών δραστηριοτήτων, συντείνει στην οικονομική τους άνοδο, χωρίς να υπολογίζεται όμως το καίριο ηθικό θέμα που ανακύπτει είτε με την αλλοτρίωση της ανθρώπινης συνείδησης είτε με τη βαρβαρότητα των κοινωνικών ανισοτήτων είτε με την απειλή της ίδιας της επιβίωσης του ανθρώπινου γένους.

Γιατί ο ανταγωνισμός έχει εξ ορισμού ως εννοιολογικά συστατικά την ατομοκεντρικότητα, την υποσκέλιση του συνανθρώπου και την προσωπική ανάδειξη, που ισοδυναμεί με επικράτηση. Σκοποί, αξίες και αρχές του συλλογικού βίου ανατρέπονται τότε και ισχύουν μόνο οι ατομοκεντρικές σκοπιμότητες, που καθιστούν «τον άνθρωπο για τον άνθρωπο λύκο». Αλλά τότε δεν παράγεται πολιτισμός, γιατί εκπίπτει στον ατομοκεντρισμό της βαρβαρότητας. Πολιτισμός παράγεται, μας βεβαιώνει η ιστορία, όταν ο άνθρωπος καλλιεργείται και

ωθείται να ενεργεί για το σύνολο.

Με βάση λοιπόν τη βασική αρχή του συστήματος, προς την οποία συμμορφώνονται άτομα, σύνολα και θεσμοί, είναι θεμιτό να επιδιώκεται η ευημερία των λίγων και μόνο, όπως και να επιτυγχάνεται αυτή εις βάρος των πολλών, οπότε θεμιτή είναι και η αναπαραγωγή των καταστάσεων που εγκυμονούν ακόμα και άμεση απειλή για το ανθρώπινο είδος. Για ν' αποφευχθεί δε κάθε διατάραξη στη λειτουργία του συστήματος, έχει επενδυθεί αυτό με τέτοιον εξοπλισμό, ώστε να φαντάζει στα μάτια όλων μας αδιατάραχτο. Ο απροσμάχητος εξοπλισμός του επιτελεί βέβαια κι έναν άλλο ζωτικό ρόλο: Όταν τα όρια δράσης του ανταγωνισμού εξαντλούνται, χωρίς να έχει τελεσφορήσει η οικονομική εξόντωση του αντιπάλου, που είναι ο συνάνθρωπος, γίνεται χρήση του εξοπλισμού, οπότε ο ανταγωνισμός παίρνει χαρακτήρα ένοπλο κι εξοντώνεται ο αντίπαλος με πόλεμο, αφού το παν είναι η εξόντωσή του. Σήμερα με τις ένοπλες επεμβάσεις της Αμερικής και του NATO απανταχού της γης ο ανταγωνισμός βρίσκεται σ' αυτή τη φάση.

Κι ενώ ο ανταγωνισμός δεν προσιδιάζει σε ανθρώπινα όντα, το σύστημα, που τον έχει ως πυρήνα του, εξακολουθεί να ισχύει και να παράγει το αποτέλεσμά του. Από τη βιολογική ανάγκη της αυτοσυντήρησης ή της αναπαραγωγής, από την ανασφάλεια και την ελπίδα επιβίωσης ή και πλουτισμού ως το θρησκευτικό συναίσθημα και τον αθλητισμό, όλα υπόκεινται στην κερδοσκοπία. Οι πνευματικές ή πολιτιστικές αξίες ευτελίζονται παντελώς κι αυτές, προκειμένου να

εμπορευματοποιηθούν. Η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη, όντας και αυτή όχι αυτοσκοπός, αλλά μέσον, είτε τη δούμε στη σαρκική της διάσταση είτε στην πνευματική, μετατρέπεται σε εμπόρευμα. Η κλασική πορνεία, ξέρουμε, είναι το αντιπροσωπευτικό δείγμα εκμετάλλευσης της σαρκικής ανθρώπινης φύσης. Η εκμετάλλευση αυτή σήμερα όχι μόνο έχει προσλάβει ευρύτερες διαστάσεις, αλλά έχει περιλάβει και τις τρυφερές ηλικίες ανεξάρτητα από το γένος. Σε ό,τι αφορά την πνευματική ανθρώπινη φύση, η εκμετάλλευσή της δεν παρέχει βέβαια σεξουαλική τέρψη, λόγω της άυλης υφής της, εκτός αν πρόκειται για γυναίκα, οπότε «υλοποιείται» ο συνδυασμός του τερπνού μετά του ωφελίμου, παρέχει όμως κέρδη και είναι τότε δυνατή η ρευστοποίησή της σε οικονομικές απολαβές, πράγμα που την καθιστά ανταλλάξιμη και αυτή με την προσφορά εργασίας. Έτσι ο επιστήμονας σήμερα και η επιστήμη γενικά υποτάσσονται στη βούληση του εργοδότη, χάνοντας κάθε αυτονομία και καταντώντας εμπορεύσιμο προϊόν. Σε πολλές περιπτώσεις το ίδιο ισχύει και με την τέχνη ή τους καλλιτέχνες.

Γιατί ο καπιταλισμός ως σύστημα έχει το προνόμιο να μη γνωρίζει φραγμούς κι έχει τη δυνατότητα είτε να καλύπτει επί κερδοσκοπία το κενό της κάθε ανθρώπινης ανάγκης, είτε να καθιστά ζωτικές όχι μόνο τις πραγματικές ανάγκες, αλλά και τις τεχνητές, είτε να εκβιάζει ανθρώπινες υπάρξεις σε γδύσιμο κυριολεκτικό και ηθικό, προκειμένου να τις ανταμείψει με προσφορά εργασίας. Έτσι πλήθος ανθρώπων πλουτίζει μέσω της ασύστολης εκμετάλλευσης των ανθρώπινων αναγκών, όπως επίσης ένα άλλο μεγάλο πλήθος μετέρχεται ανεπιφύλακτα ως μέσο πλουτισμού και τη διαφθορά, ενώ οι υπόλοιποι απελπισμένα αγωνίζονται να διασωθούν αναζητώντας και αυτοί ευκαιρίες για χρήση ανά-

λογων μέσων. Μέσα από τέτοιες λοιπόν «ηθικές» διεργασίες επήλθαν η σημερινή κοινωνική διαστρωμάτωση με τις τεράστιες ανισότητες, η επέκταση του «χάρτη της διαφθοράς» σε όλη την έκταση της συμβίωσης ανθρώπων και η δυστυχία του μεγαλύτερου μέρους του ανθρώπινου πληθυσμού.

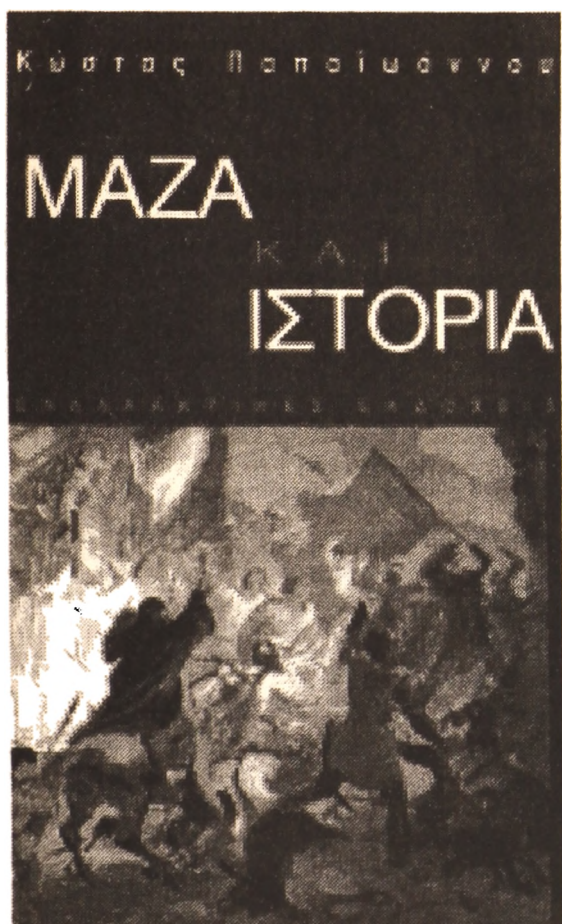
Τα συγκεκριμένα πρόσωπα που κατά καιρούς παρελαύνουν στην παγκόσμια ή στην εθνική μας σκηνή ως διαπλεκόμενα είναι απλή προσωρινή εκπροσώπηση μιας διαπλοκής, που διαρκεί εσαεί. Η οποιαδήποτε εξατομίκευση της εκπροσώπησης αυτής δεν έχει για μας καμιά σημασία. Σημασία έχει ότι αυτά αναπαράγονται αδιάκοπα και πως η επιλεκτική και λίαν ενδεχόμενη τιμωρία κάποιων από αυτούς που συλλαμ-

βάνονται είναι προκαταβολικά υπερ-σοσταθμισμένη από την έκταση της κλοπής που έχουν διαπράξει. Για του λόγου το αληθές, αν υπολογίσει κανείς σε μεροκάματα τα δώδεκα χρόνια που έκανε ο Κοσκωτάς στη φυλακή σε σχέση με τα τεράστια ποσά που «υπεξαίρεσε», θα προτιμούσε ο καθένας μας να βγάξει τέτοιο «μεροκάματο» έγκλειστος παρά ελεύθερος, αφού έξω δεν πρόκειται να το βρει πουθενά. Για την άλλη δωδεκαετή «κάθειρξη», που ισχυρός οικονομικός παράγοντας και πρόεδρος αθλητικού σωματείου την «εκτίει» μεταξύ του σπιτιού του και των γραφείων του σωματείου, για λόγους «ασθενείας», δεν έχουμε κάτι να πούμε. Τι να πούμε;

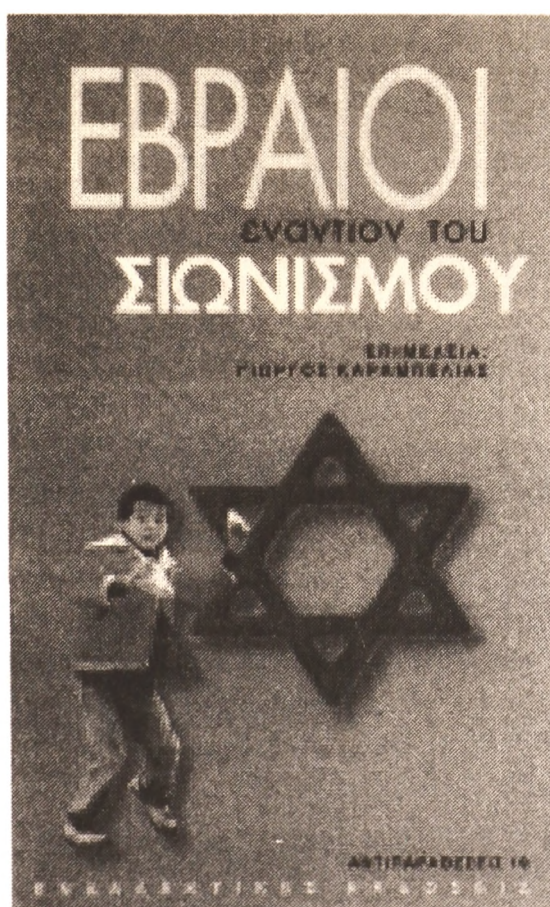
Σαν αναλογίζομαι πάντως πόσο κακό

έχει κάνει το σύστημα αυτό στον κατακτημένο ανθρωπισμό μας, καταλήγω με πικρία στη διαπίστωση ότι ζούμε την εποχή της ηθικής άλωσης της ανθρωπίνης συνείδησης. Γιατί από τα πανάρχαια χρόνια γίνεται προσπάθεια είτε με τις θρησκείες είτε με τους νομικούς εξαναγκασμούς είτε με την τέχνη και την παιδεία να καλλιεργηθεί ο άνθρωπος ηθικά και να διαμορφώσει κοινωνική συνείδηση, ώστε να βελτιώνει τις συμβιωτικές του σχέσεις και να προάγει την ύπαρξή του. Κι ό,τι οικοδομήθηκε με μόχθους και αίμα χιλιετιών, έρχεται σήμερα ο καπιταλισμός, ως καθολικό σύστημα ανθρωπίνης συμβίωσης, να το καταλύσει, επαναφέροντας την ανθρωπινή συνείδηση στην αρχέγονη ατομοκεντρική και «κανιβαλική» της διάσταση.

εναλλακτικές εκδόσεις



ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΙΩΑΝΝΟΥ
ΜΑΖΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ



ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ
ΤΟΥ ΣΙΩΝΙΣΜΟΥ
Επιμέλεια: Γιώργος Καραμπελιάς



ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
ΤΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ"
ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΕΝΝΕΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΤΟΥ Π. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΤΟΝ ΙΩΝΑ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Η λευκή ψήφος

Από τον φίλο Ναπολέοντα η επιστολή που ακολουθεί:

Τολμήσατε στο «editorial» να χαρακτηρίσετε την αντιπροσωπευτική δημοκρατία φαρσοκωμωδία.

Κι άλλες φορές τής έχετε επιτεθεί (όχι άδικα...), ποτέ όμως τόσο άμεσα, τόσο ωμά.

Δεν έχω δει όμως, τόσα χρόνια –από το υπ' αριθ. 1 τεύχος που το έχω «κορνιζώσει»–, την πρόταση του Αντί, είτε με ποιο πράγμα αδικαθιστούμε την αντιπροσωπευτική δημοκρατία είτε πώς την κάνουμε να πάψει να είναι φαρσοκωμωδία.

Δεν μπορώ να πω ότι είμαι ιδιαίτερα ευτυχής γι' αυτό.

Αν υπάρχουν δημοσιεύματα του Αντί που μου ξέφυγαν παρακαλώ «ανακαλέστε με στην τάξη» υποδεικνύοντάς τα μου.

Αρχαιόθεν. Ξέρετε ότι έχω αρχειοθετημένα όλα τα τεύχη.

Αυτά για την ιστορία. Στο ζουμί τώρα:

Απ' όλες τις ...-κρατίες η ΔΗΜΟ-κρατία φαίνεται να κατέχει ένα ανυπέρβλητο «σκορ»:

Όλες οι άλλες είναι χειρότερες της.

Αλλά πολλή κουβέντα γίνονταν και γίνεται ανάμεσα στην άμεση και την αντιπροσωπευτική. Και γι' αυτήν την τελευταία, αν η ψήφος που την «παράγει» θα είναι επιτακτική ή αντιπροσωπευτική.

Αν δηλαδή ο εκλεγόμενος αντιπρόσωπος έχει καθορισμένο πλαίσιο αποφάσεων (το πρόγραμμα του κόμματος, ας πούμε) είτε αποφασίζει κάθε φορά ελεύθερα κατά συνείδηση... πριν από μας για μας... «ελεγχόμενος» ανά 4ετία.

Πουθενά δεν έχει εφαρμοστεί η επιτακτική εντολή κι ούτε πρόκειται, όπως προβλέπω: Τα προβλήματα της κοινωνίας

είναι πολύ σύνθετα για να μπορούν να λύνονται με προδιαγεγραμμένες μεθόδους, εγκρινόμενες με μια ψηφοφορία, κάθε 4 χρόνια.

Για τον ίδιο ακριβώς λόγο «δεν περνάει» η άμεση δημοκρατία: Παρότι πολλοί υποστηρίζουν ότι είναι εύκολο (τώρα με τα ηλεκτρονικά μέσα) να ψηφίζουμε όλοι για όλα... παραμένει το ανυπέρβλητο πρόβλημα να είμαστε όλοι ενήμεροι για όλα... Και να θέλουμε ν' ασχοληθούμε με όλα...

Η πρότασή μου:

Να «στρατευτεί» το Αντί στην υπόθεση της αποκατάστασης της δημοκρατίας. Παγκοσμίως, προφανώς.

Κι η αποκατάσταση αυτή, όσο το παλεύω χρόνια τώρα, δεν μπορεί να γίνει με άλλον τρόπο εκτός από την καθιέρωση του λευκού ως ψήφου ισότιμης με τις αρνητικές ή θετικές για κάποιο ζήτημα, είτε αυτό είναι «πού θα πάμε διακοπές» είτε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ «σκοτώνουμε ή όχι κάμποσους Ιρακινούς για να μάθουν να (μην) ανέχονται τον Σαντάμ που τους επιβάλαμε... ή για να μάθουν τι θα πει να κατέχουν τόσο μεγάλα αποθέματα πετρελαίου...»

Την ιδέα μου την έβαλε ο αείμνηστος* Α. Παπανδρέου με τη θέση του, το 1973, στο δημοψήφισμα της χούντας. Λευκό είπε.

Λεπτομέρειες, άλλη φορά.

Δεν θα πάψει η Δημοκρατία να είναι φαρσοκωμωδία, αν δεν εκπαιδευτούμε, ως λαός, στη Δημοκρατία, στην ισότητα της βούλησης και της γνώμης.

* Και θα εκπαιδευτούμε όλοι, πάτερ φαμίλιες, επιχειρηματίες, προϊστάμενοι, συνδικαλάρες, πολιτικοί στη δημοκρατία, μόνον αν χωνέψουμε (και βάλουμε σ' εφαρμογή) τι θα πει λευκό σε μια ψηφοφορία, για οποιοδήποτε θέμα.

Πριν γράψω το «απόφθεγμα» για την έννοια του λευκού, θα σημειώσω τις πρακτικές συνέπειες της εφαρμογής του:

1. Σε γενικές συνελεύσεις, σε αποφάσεις επί θεμάτων προγραμματικών και δράσης εν γένει του φορέα, η υπερίσχυση του λευκού σημαίνει *Επανάληψη της διαδικασίας* με άλλους εισηγητές και άλλες προτάσεις.

Ο μπαμπάς θέλει βουνό, η μαμά θάλασσα. Τα παιδιά ψηφίζουν λευκό, γιατί δεν τους αρέσει καμία απ' τις δύο προτάσεις. Σε νέα συζήτηση επί του «Πού κάνουμε διακοπές» τα παιδιά (αλλαγή εισηγητών) προτείνουν να μείνουν στην πόλη τους και να περάσουν το καλοκαίρι με βόλτες στη λίμνη και τάβλι στα καφενεία με τους φίλους τους (άλλη εισήγηση) και... άντε... εκδρομές πότε-πότε σε βουνά και θάλασσες.

Υπέροχη οικογενειακή δημοκρατία.

Από κει αρχίζει η εκπαίδευση στις δημοκρατικές (όχι φαρσοκωμωδικές) διαδικασίες.

2. Σε εκλογές αντιπροσώπων, ο αριθμός των λευκών αφαιρεί έδρες εκλεγόμενων και υποχρεώνει για τις έδρες αυτές –ή το σύνολο των εδρών, αν έχει απόλυτη πλειοψηφία– σε νέες εκλογές με άλλους υποψήφιους που έχουν επιλεγεί με άλλη διαδικασία απ' αυτή που ακολούθησαν τα κόμματα ή οι παρατάξεις.

Σκεφτείτε τι χαστούκια θα 'τρωγαν οι συνδικαλάρες κι οι πολιτικάντηδες, αν το λευκό θεωρούνταν έγκυρη ψήφος και δεν ταυτιζόταν με τα άκυρα στις εκλογές.

3. Σε οικονομικά θέματα το ποσοστό του λευκού δεσμεύει ανάλογο τμήμα (του προϋπολογισμού π.χ.) για επανακατανομή με άλλη εισήγηση σε άλλους τομείς από τους αρχικούς.

Δύστυχε Χριστοδουλάκη, τι θα τραβούσες...

Καταλαβαίνετε λοιπόν εσείς, οι ενημερωτικές δυνάμεις του φίλτατου Αντί, πόσο παιδευτικά θα λειτουργούσε η καθιέρωση του λευκού ως ισότιμης έγκυρης ψήφου;

Τόσο παιδευτικά και ωραία που να μετέτρεπε την φαρσοκωμωδική δημοκρατία σε δημοκρατία.

Και το «απόφθεγμα»:

Η καθιέρωση του λευκού ως ισότιμης έγκυρης ψήφου σε όλα τα επίπεδα είναι το «εργαλείο» που θα μετατρέψει τη φαρσοκωμωδική δημοκρατία σε δημοκρατία.

Αγάπη - αφοπλισμός - ειρήνη
Ναπολέον

Μια καταγγελία

Από τον Στέφανο Μπεκατώρο, ποιητή-βιβλιοθηκάριο:

Σας καταγγέλω ένα φρικτό γεγονός, όνειδος και στίγμα για τον πολιτισμό και την ανθρωπιά μας, που συνέβη την Κυριακή 2.2.2003 και ώρα 12 το μεσημέρι. Για την αλήθεια του μπορούν να μαρτυρήσουν όσοι παρακολουθούν τον ραδιοσταθμό ΣΚΑΪ, αλλά και πλήθος φιλόζωοι που το έμαθαν από άλλες πηγές. Το κεντρικό δε πρόσωπο, που το επροκάλεσε δεν ετόλμησε να το διαψεύσει ή να μηνύσει (αντιθέτως τους απείλησε) όσους τον κατήγγειλαν δημόσια ή με τηλεφωνήματα και φαξ (ένας εξ αυτών είμαι και εγώ).

Στο νοσοκομείο «Σωτηρία» κοντά στο Εφημερείο και ενώπιον των παρευρισκομένων υπαλλήλων και ασθενών, εξελίχθηκε η ακόλουθη σκηνή: Ένα κουταβάκι ενάμισυ μηνών έπαιζε αμέριμνο, όταν

ξαφνικά πλησίασε κάποιος «κύριος» και εν ψυχρώ εσήκωσε το πόδι του, το εκλώτσησε με δύναμη, το έστειλε στον απέναντι τοίχο και το συνέθλιψε. Το φτωχό πλασματάκι ξεψύχησε με ουρλιαχτά. Οι εκπληκτοι θεατές έπαθαν σοκ, έμειναν άφωνοι και όταν κάποιος μπόρεσε να μιλήσει εκφράζοντας την οργή του και να πει: «Τι έκανες βρε;», ο «κύριος», δηλαδή ο εγκληματίας, συστήθηκε θρασύτατα: «Ξέρεις ποιος είμαι εγώ; Ο υποδιοικητής του νοσοκομείου».

Αυτός ήταν λοιπόν ο «κύριος», ο υποδιοικητής, ένας από εκείνους τους λεγόμενους μάνατζερ, τους ως το κόκαλο κομματικούς ως επί το πλείστον, που έστειλε η παρούσα κυβέρνηση για να «σώσουν» τα νοσοκομεία μας! Ονομάζεται Χάρης Μηλιώτης και υπήρξε διοικητικός υπάλληλος του Υπουργείου Υγείας και Προνοίας, είναι δε ιδρυτικό μέλος της κομματικής οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ του Υπουργείου και επί σειράν ετών κομματικός συνδικαλιστής της ΠΑΣΚΕ. Τοποθετήθηκε από το κόμμα στο ιδιαίτερο γραφείο του πρώην υπουργού κ. Κρεμαστινού και τώρα είναι υποδιοικητής στο «Σωτηρία». Τον φαντάζομαι πριν από χρόνια, επί Α. Παπανδρέου, με πασοκικοκουτσαβάκιχο μουστακάκι, που κατόπιν εντολής το εξύρισε για να προσομοιωθεί με το «εκσυγχρονιστικό» ΠΑΣΟΚ.

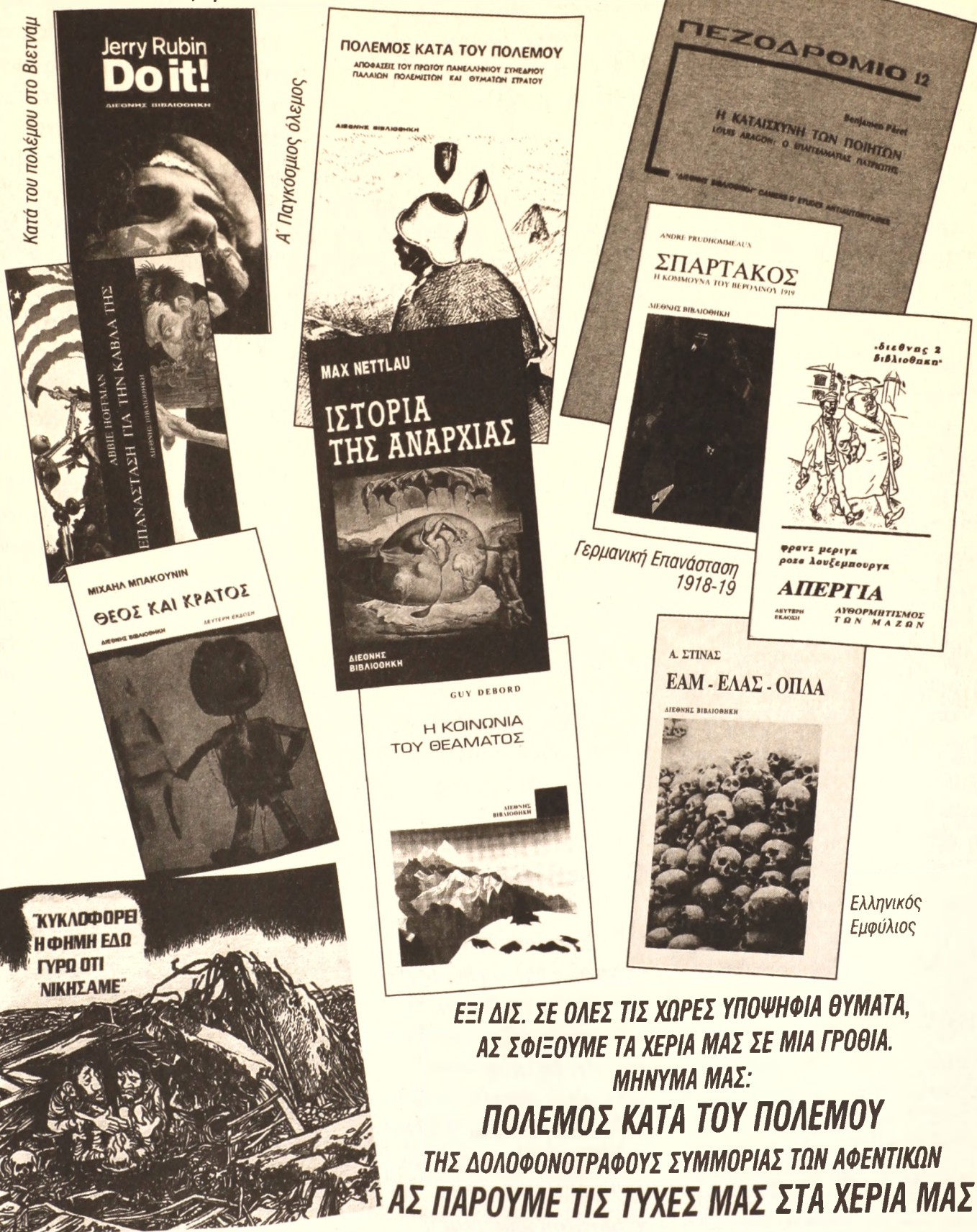
Όταν οι παριστάμενοι, αγανακτισμένοι, τον καταγγείλανε στον ΣΚΑΪ και έβγαλε το συμβάν στον αέρα η δημοσιογράφος κυρία Φιλίνα Δημητρά (τηλ. 210.4800170), απάντησε θρασύτατα ότι βρίσκεται στο νοσοκομείο για να εξυπηρετεί... μόνο ανθρώπους (κανονικά ο «κύριος» μονάχα για μπόγιας κάνει ή για δήμιος), δεν διέψευσε δε την αλήθεια της καταγγελίας! Όμως αλίμονο στους ανθρώπους, και μάλιστα στους ασθε-

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΝΑΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΧΘΡΟΣ Ο ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

ΚΑΤΩ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
ΚΑΤΩ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΑΤΩ Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Αντιπολεμικά βιβλία



ΕΞΙ ΔΙΣ. ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΘΥΜΑΤΑ,
ΑΣ ΣΦΙΞΟΥΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΓΡΟΘΙΑ.

ΜΗΝΥΜΑ ΜΑΣ:

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΟΤΡΑΦΟΥΣ ΣΥΜΜΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΦΕΝΤΙΚΩΝ
ΑΣ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΙΣ ΤΥΧΕΣ ΜΑΣ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ

Εκδόσεις - Βιβλιοπωλείο: Δελφών 2 & Λιδότου Τ.Κ. 10680, Αθήνα, Τηλ./Fax: 210 3608635

νείς και στους γέροντες, όταν τους αποστείλει η μοίρα να εξυπηρετηθούν από ένα ον χωρίς ανθρωπιά!

Αλλά δεν σταματάει εδώ η «φιλάνθρωπη» κτηνωδία του «σοσιαλιστή» υποδιοικητού (που «ιδεολογικά» θυμίζει τον «ανθρωπιστικό» πόλεμο των νατοϊκών στην Σερβία και στο Κοσσυφοπέδιο): Όταν το γεγονός πέρασε στη δημοσιότητα και έγινε γνωστό από φιλοζωικές οργανώσεις, άρχισε να απειλεί τους υπαλλήλους του νοσοκομείου, μάρτυρες του συμβάντος, ότι όποιος τον καταγγείλει επωνύμως θα τον απολύσει! Βάζει μάλιστα «δικούς» του ανθρώπους να καταγγείλουν αναληθώς ότι τους εδάγκωσαν αδέσποτα σκυλιά που ζουν στο προαύλιο του νοσοκομείου (ποιος ευθύνεται γι' αυτό;).

Άνθρωποι της περιοχής με πληροφόρησαν επίσης ότι πριν από μερικές ημέρες βρέθηκαν στην περιοχή του νοσοκομείου δηλητηριασμένα ανυπεράσπιστα ζώακια. Υποψιάζεστε κάποιον; Συσχετίζετε μήπως τα συμβάντα στο «Σωτηρία» με την ομαδική δολοφονία άλλων αδέσποτων ζώων στο Ζάππειο; Μήπως υπάρχει κυβερνητικό επιτελικό σχέδιο για την ταχύτατη, «αθόρυβη» και οικονομική εξολόθρευση των αδέσποτων της Αθήνας αλλά και της Αττικής; Ίσως το σχέδιο να επεκταθεί και σε ολόκληρη την Ελλάδα; Συγχαίρω τους πολιτικούς εγκεφάλους ενός τέτοιου σχεδίου, όπως και τους εγκεφάλους του Δήμου Αθηναίων (πράγμα που καταγγέλθηκε και για την περίπτωση του Ζαπλείου), οι οποίοι δεν φημίζονται και πολύ για το πολιτιστικό και πνευματικό τους επίπεδο. Με το σχέδιο αυτό – ίσως, όπως λέγεται, για να «χαρούμε» μια «καθαρή» Ολυμπιάδα – θα δώσουμε, ως κοινωνία και ως Πολιτεία, μιαν ακόμη αποδειξη των κατακτήσεών μας στον τομέα του πολιτισμού και

της ανθρωπιάς!

Καλώ τον υπουργό Υγείας και Πρόνοιας να μας ενημερώσει αν έλαβε γνώση του ζητήματος και αν απέλυσε τον πρασινοφρουρό κτηνάνθρωπο. Καλώ τα κόμματα, που τόσο κόπτονται για το περιβάλλον (τα ζώα και γενικώς η ζωή, άραγε αποτελούν μέρος του περιβάλλοντος), να κάμουν σχετικές ανακοινώσεις και επερωτήσεις στο Κοινοβούλιο. Καλώ τους συμπολίτες να στοχαστούν βαθύτερα γύρω από τα θέματα «ανθρωπιά» και «ζωή». Καλώ την Εκκλησία να αφήσει τους εκβιαστές και να ασχοληθεί με τους βιαστές της ανθρωπίνης φύσεως και της ζωής της ίδιας. Ο Κύριός μας Ιησούς έδειξε με την ζωή και τον λόγο Του αγάπη για τα ζώα και επεσήμανε την προτεραιότητα του σεβασμού προς την ζωή, για την οποία είναι τόσο ουσιαστικό το ενδιαφέρον του ώστε την θέλει, ύστερα από τον θάνατό της, να ανασταίνεται και να καταξιώνεται σε μιαν αναστημένη πλάση. Προς το παρόν ζούμε στην Κόλαση των Πρασίνων.

Στέφανος Μπεκατώρος,
εκ μέρους φίλων των ζώων
και της ζωής

Οι εκβιασμοί

Ο Σ. Σωτηρόπουλος στην επιστολή του αφού αρχικά αναφέρεται στη δίκη της 17N και υπενθυμίζει την άποψή του, ότι δηλαδή «την τελευταία 20ετία δεν υπάρχει 17N όπως όλοι οι Έλληνες την είχαν στο μυαλό τους... αλλά διάφοροι κατά περίπτωση κρατικοί ή ιδιωτικοί παράγοντες χρησιμοποίησαν το “προσωπείο” της πραγματικής (της δεκαετίας του '70 και αρχών της δεκαετίας του '80) 17N κατά το δοκούν», συνεχίζει:

Και για να μη νομιστεί ότι αυτή μου την άποψη την λέω τώρα για πρώτη φορά, επισημαίνω ότι την εξέφρασα σε ανύποπτους χρόνους σε άρθρο μου στην εφημερίδα *Ριζοσπάστης* (29-7-1989), όπου μίλησα «για την κλαγγή των όπλων της 17N» σε σχέση με το σκάνδαλο των αξονικών τομογραφιών στο ΙΚΑ, στην απόπειρα της δολοφονίας του συναδέλφου μου ανθρωπιστή γιατρού αείμνηστου Ζαχαρία Καψαλάκη. Ως γνωστόν ο Ζαχαρίας Καψαλάκης ήταν πρωταγωνιστής στο θέμα εξυγίανσης των αξονικών τομογραφιών στο ΙΚΑ, με κύριο ανταγωνιστή τον μεγαλοεπιχειρηματία Γεώργιο Αποστολόπουλο του «Ιατρικού Κέντρου» (που στήριζαν ο τότε Διοικητής του ΙΚΑ Θ. Κατσάνεβας και ο Υποδ/ντής Χρ. Σμυρλής – σημερινοί βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, ενώ παράλληλα είχαν οι ίδιοι δημόσια εκφράσει την εχθρότητά τους εναντίον του Καψαλάκη. Με την ευκαιρία να πω ότι την ίδια εποχή ο διωκόμενος τότε ως εκβιαστής Γρ. Μιχαλόπουλος με πρωτοσέλιδο στην εφημερίδα του εξεθείάζε τον κ. Κατσάνεβα...). Επίσης την άποψή μου είχα καταθέσει (ο ίδιος με κάλεσε) στον αείμνηστο Εισαγγελέα Δημ. Τσεβά, του οποίου το πόρισμα ως γνωστόν βρίσκεται στα αζήτητα..., παρομοίως δε και στον τότε Δ/ντή της εφημερίδας *Έθνος* αείμνηστο Αλ. Φιλιππόπουλο που κι αυτός, αν και έφερε στην επιφάνεια το μέγα οικονομικό σκάνδαλο των αξονικών τομογραφιών καταγγέλλοντας τη διοίκηση ΙΚΑ, υπαναχώρησε για τον φόβο των Ιουδαίων... Αυτοί οι δύο σπουδαίοι Έλληνες, κοσμήματα της δικαιοσύνης και της δημοσιογραφίας αντίστοιχα, είχαν υιοθετήσει ή

άκουσαν με προσοχή την άποψή μου.

Σήμερα (χωρίς να μπαίνω σε λεπτομέρειες, αφού κανέναν δεν ενδιαφέρουν) που βρισκόμαστε μπροστά στον οχετό «των αποκαλύψεων των εκβιαστών», η αλλοπαρμένη «τρελή» άποψή μου φαίνεται να ταιριάζει... γάντι. Γιατί τι άλλο μπορεί να είναι οι φερόμενοι ως εκβιαστές εν ονόματι της πρωτογενούς 17N, παρά η «μαϊμού» 17N της δεύτερης περιόδου μετά το 1985; Πάντως για να εκφράσω και μία λογική σκέψη, διερωτώμαι μήπως αυτό που γράφεται καθημερινά στις εφημερίδες και λέγεται από όλα τα ΜΜΕ ως «οχετός αποκαλύψεων εκβιαστών» είτε σε σχέση με τη 17N είτε γενικώς και αορίστως, μήπως ήταν ένα προκαταλυμμα καπνού εν όψει της μεγάλης διεξαγόμενης ήδη δίκης της έγκλειστης στον Κορυδαλλό «μαρίδας», για να μην αποκαλυφθούν τα «μεγάλα ψάρια» που γέννησαν και εξέθρεψαν την πραγματική 17N; Μήπως τα καλά μεθοδευμένα κοινωνικοπολιτικά παιχνίδια με Μιχαλόπουλους, Ψωμιάδηδες, Σαλιαρέληδες κ.λπ., συγκαλύπτουν τρανταχτά ονόματα που θα έβγαιναν σε μία σωστή, αποκαλυπτική και δίκαιη δίκη; Μήπως η επίσημη, προκλητική και επιδεικτική, εμφάνιση προ μηνός στο μέγαρο Μαξίμου του κ. Θόδωρου Αγγελόπουλου σημαίνει κάτι; Μήπως η επιλεκτική ηλεκτρονική προπαγάνδα με διαρροές από την αστυνομία και την δικαιοσύνη, προοιωνίζουν τον δια παντός ενταφιασμό των πραγματικών ενόχων της 17N και των άλλων συναφών τρομοκρατικών οργανώσεων; Λέω, μήπως; **Σωτήρης Χ. Σωτηρόπουλος, Γιατρός, Εκδότης του περιοδικού «ΔΙΒΡΗ»**

Απόκριες και ελληνικός αθλητισμός

Γράφει ο Νίκος Πρωινός



Και πάλι η τάξη βασιλεύει στο ποδοσφαιρικό στερέωμα. Εξηγούμαστε: ο Τσουκαλάς, έχοντας επανέλθει δριμύτερος στο T.V. Magic του κυρ-Σωκράτη, δίνει κάθε απόγευμα την ορθή γραμμή που κινδύνευε να χαθεί. Ο μπούλης του Πρωταθλητή, πιστός εντελοδόχος, την αντιγράφει και τα παπαγαλάκια τους στα λοιπά έντυπα την αντιγράφουν.

Η παράγκα ποτέ δεν πεθαίνει. Εμείς δεν είχαμε την παραμικρή αμφιβολία. Δείτε για παράδειγμα τι έγινε στους δυο αγώνες (πρωτάθλημα-κύπελλο) μεταξύ Ολυμπιακού-ΠΑΟΚ: Σφυρίχτηκε ένα πέναλτι που μόνο ο διαιτητής είδε, κατακυρώθηκε γκολ όπου η μπάλα μάλλον δεν πέρασε τη γραμμή, και δεν αποβλήθηκε ο Ζε Ελίας που έχει καταντήσει ο φόβος και ο τρόμος των αντιπάλων.

Οι διαιτητές είδαν μόνο τα μισά από τις πυγμαχικές επιδόσεις του Καρεμπέ ρίχνοντάς τον στα μαλακά. Καπάκι και η διαιτησία με την Προοδευτική, όπου ακυρώθηκε κανονικό γκολ της γηπεδούχου για να μη ζοριστούν οι αντίπαλοι. Και να σκεφτεί κανείς ότι και οι Κορυδαλλιώτες εθήτευσαν κατά παράγκα μεριά. Ας πρόσεχαν...

Κατά τ' άλλα στον αγώνα Άρη-Παναθηναϊκού πράσινοι οπαδοί πέταξαν φωτοβολίδες εναντίον των οπαδών του Άρη, αυτοί απάντησαν με πέτρες και καθίσματα και για άλλη μια φορά αποδείχτηκε η γενική ξεφτίλα του ελληνικού πρωταθλήματος.

Όσο για την ΕΠΑΕ, την ΕΠΟ και την ΚΕΔ, κοιμούνται ύπνο βαθύ και προσποιούνται τους ξύπνιους όταν θίγονται τα συμφέροντα του πατερούλη (τους). Δε λέμε ονόματα, δε θίγουμε υπολήψεις. Τα ευκόλως εννοούμενα παραλείπονται.

Τι κάνει η υπουργάρα μας; Έχει ντέρτια το άτομο. Από τη μια η λαίδη Ιωάννα τού παραχώνεται συνέχεια, από την

άλλη τα μαγαζιά της Θεσσαλονίκης είναι καταχρεωμένα και πού να βρεθεί «επενδυτής»; Και οι ψήφοι είναι πολλοί, μα πάρα πολλοί.

Στην ΑΕΚ κάποιοι εξακολουθούν να παραμυθιάζουν τους φιλάθλους με μοντέλα αυτοδιαχείρισης που θα ζήλευε κι ο μακαρίτης ο Καστοριάδης. Οι Original συνεχίζουν να βρίζουν τον «προδότη» Μπάγιεβιτς, και μετά τον αποκλεισμό τους από το ΟΥΕΦΑ, τα 'χωσαν και στη Βανδή που... επηρεάζει τον Ντέμη!!

Ο Παναθηναϊκός πέρασε στον επόμενο γύρο αποκλείοντας την Άντελεχτ, αλλά εξακολουθεί να έχει ως μέγα βαρίδι τον Φιλίππιδη, που η φιλοδοξία του για την πολιτική τον μπερδεύει γενικώς. Κι όσο βλέπω τον Παπουτσή ανεπάγγελο, τα παίρνω στο κρανίο...

Πριν προλάβει ο κακομοίρης ο Σούμποτιτς να πει δόξα τω Θεώ με τη νίκη του (στο μπάσκετ) στο πρωταθλητριών, έκανε τη «στραβή» στο ελληνικό πρωτάθλημα κόντρα στον Μακεδονικό. Άντε πάλι το βοήθα Παναγιά μου. Δε σου πάει το λιμάνι Λεφτεράκι...

Το διαβάσαμε (στην Άποψη) και δεν το πιστεύαμε. Η λαίδη Ιωάννα σχεδιάζει ασανσέρ στο Καλλιμάρμαρο. Θα μου πείτε είναι δυνατό να συμβεί κάτι τέτοιο; Άμα θέλει η νύφη (Ιωάννα) κι ο γαμπρός (Σημίτης), τύφλα να 'χει ο πεθερός (Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο).

Ξαφνικά ενεφανίσθη η ξεχασμένη υφυπουργός κ. Κούρκουλα, υπεύθυνη(;) για τον εθελοντισμό (του 2004), με οράματα, προγράμματα και γενικώς. Και πάλι το μέγα δίλημμα. Να γελάσουμε ή να κλάψουμε; Έλα μου ντε!

Φυσικά αναγνωρίζουμε ότι Απόκριες έχουμε κι ο καθένας μπορεί να λέει ό,τι γουστάρει. Σε δυο μέρες ξεκινά η Σαρακοστή, οπότε κάθε κατεργάρης στον πάγκο του.



ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Ταξική τέχνη;

Έγραφε η Ελένη Βακαλό: «...Οι μοντέρνοι δεν καταργούσαν την αισθητική γενικώς. Έβαλαν εναντίον μιας δεδομένης αισθητικής συνδεδεμένης με την αναπαράσταση και ζητούσαν να την αντικαταστήσουν με μια νέα αισθητική, αυτοαναφορική θα έλεγα... Το ανακάτεμα των στυλ που έγινε το κατ' εξοχήν γνώρισμα του μεταμοντερνισμού ιδίως στην αρχιτεκτονική αποτελεί μια τέτοια διαπίστωση και μια τέτοια ειρωνεία. Επανερχόμαστε στην ιστορία; Όχι. Η ιστορία τώρα αποτελεί υλικό προς ελεύθερη χρήση. Δεν παρέχει παράδειγμα...».

Αυτή η περιφρόνηση μιας ιστορικής τάξης πραγμάτων και αυτός ο «χαρούμενος μηδενισμός», όπως θα 'λεγε ο Lyotard, περί τις επιλογές και τις ταξινομήσεις κυριαρχούν και στη σημερινή ελληνική, εικαστική πραγματικότητα. Όπως συχνά επαναλαμβάνει ο φίλος μου ο Θανάσης, η τέχνη και η διαχείρισή της έχει μετακινηθεί προς τα «βόρεια προάστια» της κοινωνικής κλίμακας και λειτουργεί μονόπλευρα έχοντας ως αποδέκτες της τους happy few (δημιουργούς, curators, συλλέκτες – αδιάφορο). Θα 'λεγε κανείς ότι δημιουργείται μια νέα ταξικότητα από την ανάποδη, με εμπλεκόμενους στην τέχνη και προβαλλομένους μέσα απ' την τέχνη κυρίως τους ευκατάστατους γόνους πολύ ευκατάστατων οικογενειών, οι οποίοι ως τέτοιοι φέρουν και ένα ειδικό στίγμα σε ό,τι εκφράζουν ή εκπροσωπούν. Φαίνεται ότι η εν πολλοίς αυτονόητη εξίσωση της ιδιοκτησίας του καλλιτεχνικού προϊόντος με τον πλούτο συμπαρασύρει σε ταυτίσεις μάλλον ανορθολογικές και σαφώς αντι-ιστορικές. Δηλαδή πλούτος ίσον ευαισθησία περί την τέχνη· όπερ άτοπον. Αλλά είπαμε: Εμείς βιώνουμε την περιφερειακότητά μας με νεοπλουτισμό και πτωχαλαζονική επιδειξιμανία. Σταδιακά στις γκαλερί, τα μουσεία, τις επιτροπές, το curatorial stuff, τα περιοδικά τέχνης και γενικότερα στην καλλιτεχνική αγορά προωθούνται οι κλώνοι της εγχώριας νομενκλατούρας, οι οποίοι πλέον έχουν σπουδάσει ιστορία τέχνης ή μουσειολογία ή artmarketing ή κάτι συναφές τέλος πάντων, στην αλλοδαπή, όπως παλιότερα σπούδαζαν ναυπηγική, ψυχολογία, ή κοινωνιολογία. Η τέχνη είναι μόδα και ως τέτοια θα υποστεί τις κοινωνικο-ιδεολογικές μεταλλάξεις της· θα καταστεί trendy, χαριτωμένα ασήμαντη, ή ασήμαντα χαριτωμένη, θα υποστηριχθεί από κονσόρτσιουμ, τράπεζες, εφοπλιστικούς κύκλους ή το ΥΠ.ΠΟ. το ίδιο και θα την αγοράσει μια γκάμα ανθρώπων που θα εκκινεί από τον Ιωάννη Κωστόπουλο και θα καταλήγει στον συνονόματό του Πέτρο. Αυτή η νέα «τάξη πραγμάτων», βαθύτατα ταξική στην υπερταξικότητά της, θα ενσταλάξει, ενσταλάζει ήδη, ένα περίεργο δηλητήριο στον χώρο των δημιουργών, αναδιατάσσοντας καλλιτεχνικά μεγέθη και αξίες και εφαρμόζοντας ένα είδος «ταξικής» αλληλεγγύης. Τα παραδείγματα γύρω σας πολλά· και επίκεινται πολλά περισσότερα. Η ελληνική τέχνη εκσυγχρονιζόμενη γίνεται Yuppies Art. Όπως Αμερική! Η κατάργηση όρων και ορίων αποστέλλει τα τελευταία «προϊόντα» στη Biennale και διαγράφει τα ιστορικά παραδείγματα.

Αυτές τις μέρες δείχνουν στην Αθήνα οι Χαρβαλιάς, Ζουρούδης, Ντοκατζής, Λοϊζίδου, Κοντοσφύρης, Χανδρής, Χρηστέα και Κυριαζή, ενώ στη Θεσσαλονίκη ο εξαιρετικός Μάριος Ελευθεριάδης. Η «ταξική» όμως διεκπεραίωση της τέχνης πρεσβεύει άλλα. Σπολλάτη της!

Μάνος Στεφανίδης

1. Ελένη Βακαλό, Μοντέρνο - Μεταμοντέρνο, Συνθέσεις και Αποστάσεις, εκδ. Σχολής Βακαλό, Αθήνα 2001.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Την Τρίτη 4/3 εγκαινιάστηκε στο «Εργοστάσιο» της ΑΣΚΤ (Πειραιώς 265) μεγάλη αναδρομική έκθεση του ζωγράφου **Δημήτρη Περδικίδη** (1923-1989). Η έκθεση, που τιτλοφορείται «Ο Δ. Περδικίδης και η τέχνη της Ισπανικής Πρωτοπορίας», επιχειρεί να δώσει μια σφαιρική εικόνα της πορείας του έλληνα καλλιτέχνη, που από το 1953 έως τα μέσα της δεκαετίας του '80 έζησε και εργάστηκε στην Ισπανία, συμμετέχοντας ενεργά στα πρωτοποριακά κινήματα της ευρωπαϊκής τέχνης των δεκαετιών του '60 και '70.

- Τη νέα δουλειά του **Κώστα Τσόκλη** μπορείτε να δείτε στο χώρο τέχνης Εικαστικός Κύκλος (Χαρ. Τρικούπη 121). Η έκθεση, που εγκαινιάστηκε στις 3/3 και θα διαρκέσει έως τις 29/3, περιλαμβάνει 27 έργα, κυρίως ατμοσφαιρικά, υποβλητικά τοπία.

- **Εξπρεσιονιστικές**, αφαιρετικές τοπιογραφίες μεγάλων διαστάσεων του αυστριακού ζωγράφου **Herbert Brandl**, που ζει και εργάζεται στη Βιέννη, παρουσιάζει τις μέρες αυτές και μέχρι τις 12/4 και η γκαλερί Bernier - Eliades, (Επταχάλκου 11, Θησείο).

- **Μια σημαντική** έκθεση φωτογραφίας παρουσιάζει μέχρι και τις 30/4 το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (πρώην εργοστάσιο ΦΙΞ): Πρόκειται για μια επιλογή φωτογραφικών έργων του αρχιτέκτονα και φωτογράφου **Μανώλη Μπαμπούση**, της περιόδου 1973-2003.

- **Δύο ενδιαφέρουσες** εκθέσεις φωτογραφίας παρουσιάζει και το Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης: Τις εκθέσεις «Provincia antiqua» του ιταλού φωτογράφου **Gabriele Basilico** και «Διακοπές στο σπίτι μου» του γάλλου φωτογράφου **Jean Dieuzaide**.

- Στις 26/2 εγκαινιάστηκε στη γκαλερί «Χάρητος» (Χάρητος 42, Κολωνάκι) η έκθεση «**Ερήμην**», που οργάνωσε και επιμελήθηκε η Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν. Η έκθεση περιλαμβάνει άγνωστη δουλειά 12 γνωστών εικαστικών δημιουργών και θα διαρκέσει έως τις 26/3.



Κορυφαίοι δημιουργοί του 20ού αι. από τη συλλογή των Marlborough Galleries

Μια πολύ σημαντική έκθεση διοργάνωσε και παρουσιάζει τις ημέρες αυτές το Μουσείο Φυσίρα (Μονής Αστερίου 3 & 7, Πλάκα) με την υποστήριξη των Marlborough Galleries του Λονδίνου, της Νέας Υόρκης και της Μαδρίτης: Πρόκειται για την έκθεση «Representing the World - Κορυφαίοι δημιουργοί του 20ού αι. από τη συλλογή των Marlborough Galleries». Περιλαμβάνει έργα διακεκριμένων ζωγράφων του 20ού αι. που συνεργάστηκαν με τη Marlborough Gallery του Λονδίνου - των Frank Auerbach, Francis Bacon,

Fernando Botero, Steven Campbell, Steven Conroy, Lucien Freud, Dieter Hacker, Bill Jacklin, Ken Kiff, R.B. Kitaj, Oskar Kokoschka, Christopher Le Brun, Raymond Mason, Celia Paul, Paula Rego, Clive Smith, Manolo Valdés και Chen Yifei.

Η γκαλερί Marlborough Fine Art, που ιδρύθηκε το 1946 στο Λονδίνο, ξεκίνησε τη δραστηριότητά της με εκθέσεις «κλασικών σύγχρονων» καλλιτεχνών -γερμανών εκπαιδευτιστών και γάλλων εκπαιδευτιστών-, ενώ σύντομα άρχισε να ανακαλύπτει και να προωθεί τους πιο



δυναμικούς και πρωτοποριακούς καλλιτέχνες στη Βρετανία, διαδραματίζοντας έτσι σημαντικότατο ρόλο στα καλλιτεχνικά πράγματα. Η μεγαλύτερη υπηρεσία που πρόσφερε στη βρετανική τέχνη αφορά στην ανάληψη και εν-

θάρρυνση τριών από τους στηλοβάτες της λεγόμενης Σχολής του Λονδίνου: των Bacon, Auerbach και Freud. Το ενδιαφέρον της γκαλερί εστιαζόταν πάντοτε στην παραστατική ζωγραφική.

Στο καφέ του μουσείου γίνονται ειδικές προβολές για τη ζωή και το έργο των Auerbach, Bacon και Kitaj, ενώ στην κεντρική αίθουσα του κτηρίου της Μονής Αστερίου 7 εκτίθεται μια σειρά 22 λιθογραφιών της Paula Rego εμπνευσμένων από το μυθιστόρημα της Charlotte Brontë *Jane Eyre*, και προβάλλεται βίντεο για τη ζωή της καλλιτέχνιδος.

B O M B I Δ I A πολιτιστικής Α Φ Α Σ I Α Σ

- Όσοι κατάντησαν την τηλεόραση τέτοια που είναι, έχουν κάθε λόγο να την απαξιώνουν.
- Σχετικά τώρα με την απαγόρευση της τηλεοπτικής μετάδοσης: Μετά το όργιο επέρχεται αναγκαστικά ο κορεσμός κι ο έμετος. Ο Μανωλάκης πάντως δεν έχει κανένα πρόβλημα να ενημερωθεί αποκλειστικά από τις εφημερίδες.
- Και μην προς κακοφανισμόν σας, κ. Χατζηευαγγελάτε μου.
- Πάντως όταν εκλείπουν οι Μέντικοι είναι φυσικό να έρχονται στα πράγματα οι Σαβοναρόλες.
- Κύριε Βασίλη Κόκκινε...
- Σαβανώστε (συμβολικά) τους τηλε-ξερόλες λοιπόν!
- Πάνος Θεοδορίδης, γκραν μαίτρ του πολιτισμού του τρόμου. Απ'

- όπου περνάει, στάχτη και μπουρμπερε. (Ας όψεται ο Μπαρμπέρης της Μπουμπουλίνας.)
- Μπαρμπα-μπενι-μπαμπούλας του Μαραθώνος και των συναφών αγωνισμάτων. (Κι ας μην αγνοεί πως η Λαίδη Γιάννα είναι το μεγάλο του άλλοθι.)
- Πρόκειται για τον κύριο που μας υπόσχεται (ακόμη) ότι την 1η Αυγούστου του 2004 θα εγκαινιάσει το νέο Μουσείο της Ακρόπολης με τα εκθέματα του παλαιού μέσα συν τα Ελγίνεια...
- Είκοσι χρόνια ΠΑΣΟΚ, η μόνη πολιτιστική πολιτική τους ήταν να λαϊκίζουν περί της επιστροφής των Μαρμάρων. Ως προς τη σύγχρονη τέχνη πάλι, μάρμαρο να γίνει.
- Πάντως στους

Ολυμπιακούς Αγώνες η μόνη αρχαιότητα που θα λάμψει, λέγεται Γιάννα, σε χλαμύδα Guzzi.

- Το ζήτημα βέβαια είναι ποιος θα πληρώσει το λογαριασμό. Αλλά είπαμε: Λεφτά υπάρχουν. (Ας είναι καλά το Χρηματιστήριο που τους τα προμήθευσε.)

- Παράδειγμα το Γ'ΚΠΣ και πώς απορροφάται. (Σε όλα δικαιώνεται ο πρωθυπουργός μας.)

- Όπως σας προείπαμε, η Λυρική Σκηνή παρά τις επιτυχίες και τον ικανότατο διευθυντή της, τον Λουκά Καρυτινό, διέρχεται τον έσχατο κίνδυνο...

- Βλέπε η πολιτιστική λύμη του τόπου δεν ανέχεται ανταγωνιστές δίπλα στην «αυτοκρατορία» του.

- Και ο Μπαρμπέρης της κουλτούρας προγραμματίζει γι' αυτήν Μέγαρο και Υπόγειο.

- Εκεί δηλαδή που επενδύθηκαν ΔΟΛίως 60 δισεκατομμύρια ψωροδραχμαί από τον

κρατικό κορβανά, για ν' αποκτήσουμε γκαράζ που να τραγουδάει, να παίζει μουσική και ν' ανεβάσει τους Νιμπελούγκεν.

- Γκαράζ, όπερα και ο τάφος του Τουταγχαμόν σε οικονομική συσκευασία.

- Τα λέει, μόνος κι έρημος, ο Βασίλης Αγγελικόπουλος, δημοσιογράφος που διασώζει την τιμή των βουβών και άραχλων διανοουμένων μας.

- Εναντίον όλων αυτών που έχουν γράψει τον πολιτισμό στους βουβώνες τους.

- Αν κατάλαβα καλά, ο κ. Τζων Καλημέρης, πρώην σαϊνι της ιδιωτικής, προσελήφθη από την κρατική όχι για να εμφανίζεται ο ίδιος, αλλά για να εμφανίσει κάποιο πρόγραμμα βελτίωσης (της ΕΡΤ).

- Όπου βεβαίως γίνεται το έλα να δεις (και ελάτε ημέτεροι να σας αξιοποιήσουμε).

- Γνωστός παραγωγός μας

Οι μεγάλες μικρές

Βραβείο Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής

Το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου διοργανώνει στον κινηματογράφο Άστρον Filmcenter μία εβδομάδα (7-13 Μαρτίου) ειδικά αφιερωμένη στην ελληνική ταινία μικρού μήκους, η οποία έχει να επιδείξει τα τελευταία χρόνια υψηλό επίπεδο παραγωγής και αξιόλογη πορεία στο εξωτερικό. Το αφιέρωμα εστιάζει στις βραβευμένες ταινίες μικρού μήκους της τελευταίας πενταετίας.

Συνολικά θα προβληθούν 60 ταινίες. Για περισσότερες πληροφορίες: Άστρον-Filmcenter (τέρμα Αμπελοκήπων τηλ. 210-6922614).

Για τη στήριξη της ζωγραφικής και τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των καλλιτεχνών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Μουσείο Φρυσίρα θεσπίζει από το έτος 2003 ετήσιο Βραβείο Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής.

Δικαίωμα συμμετοχής έχουν ζωγράφοι - πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άνω των 18 χρόνων, που δεν έχουν συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας τους ως την 31η Δεκεμβρίου 2003. Προθεσμία υποβολής αιτήσεων: 30/4/03. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον κανονισμό συμμετοχής και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά: Μουσείο Φρυσίρα, Μονής Αστερίου 3 & Κυδαθηναίων, Πλάκα. Τηλ. 210 3234678, 210 3316027, Fax. 210 3316027: Κα Άσσου Χριστοφή και στην ηλεκτρονική διεύθυνση: education@frissirasmuseum.com



έλεγε ότι για ένα σίριαλ αξίας 400 εκατ. δρχ. κατέβαλε «αρμοδίως» 40 εκατ.!

• Δεν το πιστεύω με τίποτε! Κακοήθειες που λέγονται για να προσβάλουν το κύρος κάποιων ανεπίληπτων κυριών.

• Άσχετο: Έχετε οδηγήσει στο Κάιρο; Δεν πειράζει, οδηγείτε στην Αθήνα. Άσε που το Κάιρο δεν έχει λακκούβες.

• Καλά, δε μας λέγανε ότι αποκλειστήκαμε από την Eurovision λόγω της περσινής ξεφτίλας; Τώρα πώς άνοιξε η τύχη της Μαντούς;

• Η οποία προεκρίθη με διαφορά στήθους (και χωρίς στηθόδεσμο).

• Ε ρε γλέντια ο κ.

Καλημέρης, ο αναμορφωτής παρά τω Στάγκω και πρώην σύζυγος της νέας συζύγου του κ. Γιώργου Λιάνη. (Στο ΠΑΣΟΚ γενικώς αυτό τον καιρό διανύουν τη σεξουαλική τους επανάσταση.)

• Αφού μας πήδησαν καλά-καλά...

• (Ένα χωριό κατά βάθος η Αθήνα· τούνελ ένα

πράγμα.)

• Ας αλλάξουμε λίγο κλίμα: Τι θα ήταν καλλιτεχνικά σήμερα μια «εθνική σχολή»; Η χρήση ενός παγκοσμιοποιημένου κώδικα ο οποίος όμως έχει λάβει υπ' όψη τα ισχύοντα, εντόπω, πολιτιστικά συμφραζόμενα.

• Παράδειγμα η έκθεση του Χάρη Κοντοσφύρη στη «γκαλερί 3», οι παραστάσεις του Τάσου Μπαντή, του Στάθη Λιβαθηνού και του Σωτήρη Χατζάκη στον Ψυρρή, η αγωνία του Κυριάκου Κατζουράκη να χωρέσει στη ζωγραφική, τη φωτογραφία και το video-ντοκουμέντο με τους παρίες μετανάστες της Κουμουνδούρου...

• Επίκεινται, για τρίτη συνεχή φορά, η έκθεση και η απονομή του βραβείου ΔΕΣΤΕ η οποία γίνεται κάθε δύο χρόνια:

• Η επιτροπή προέκρινε έξι καλλιτέχνες: τους Νίκο Αλεξίου, Απόστολο Γεωργίου, Δημήτρη Κόζαρη, Νίκο Ναυρίδη, Μαρία Παπαδημητρίου και Νίκο Τρανό.

• Μέλη της επιτροπής είναι η Κατερίνα Κοσκινά,

Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, Ρένα Παπασπύρου, Γιώργος Τζιρτζιλάκης, Μαρίνα Φωκίδη.

• Καλά όλ' αυτά τα δίκαια, αλλά πώς γίνεται να επιλέγουν αυτούς τους πανάξιους καλλιτέχνες και να στέλνουν στη Biennale την Σία Κιαράξαμε;

• Είδαμε ότι ο «Θησέας» του Αβραμόπουλου απομακρύνθηκε από το Σύνταγμα. Με το καλό και οι λοιπές «προτομές» των αρχαίων ημών από την πλατεία Κοτζιά, τον Εθνικό Κήπο και το Ζάππειο.

• Η Αθήνα με τόσα έργα θα γίνει το 2004 Ριβιέρα (αν επιβιώσει ως τότε).

• Προς το παρόν με τόσες τρύπες είναι απλώς Γραβιέρα.

• Θυμάμαι ακόμη το συνταρακτικό συλλαλητήριο εναντίον του πολέμου και σκέφτομαι τις λεπτομέρειές του:

• Τον Λάλα στην πορεία (γιατί όχι;), τις χιλιάδες χιλιάδων διαδηλωτές (οι οποίοι πάντως ψήφισαν Καρατσαφέρη κι όχι Γλέζο)...

• Τον Μίκη πάλι, στις

επάλξεις (μέχρι την επόμενη συνεργασία του με την κυβέρνηση, την «Πολιτιστική» ή τον ΔΟΛ).

• Τα παιδιά με τα μαύρα που νομίζουν πως είναι οι μόνοι κατέχοντες το φως το αληθινό και που τιμωρούν την εξουσία σπάζοντας βιτρίνες ή γιουχαϊζοντας μπάτσους εν υπηρεσία.

• Και δίνοντας στην εξουσία πλήρη ελευθερία για να θεσπίσει νέους νόμους προς σωφρονισμόν μας.

• (Για το καλλό μας, που τραγούδαγε ο Μηλιώκας).

• Παιδιά, η διαρκής επανάσταση ξεκινά πρώτα απ' τα μυαλά μας.

• Ένας εκσυγχρονιστής συνευρίσκεται με μία της κεντροαριστεράς. (Ναι, μα το Θεό!). Πώς σου φάνηκα;

• Ρωτάει μετά ο ανασφαλής... Σαν ταινία του Αγγελόπουλου, του χαμογελάει αυτή.

• Δηλαδή διάρκεια, βάθος πεδίου και... πάμε για «Χρυσό Φοίνικα»;

• Όχι μωρό μου, απλώς δεν κατάλαβα τίποτε!

• Καληνύχτα, κ. Καλημέρη μου...

Μανωλάκης ο βομβιστής

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ



ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΤΑΜΙΤΗΣ

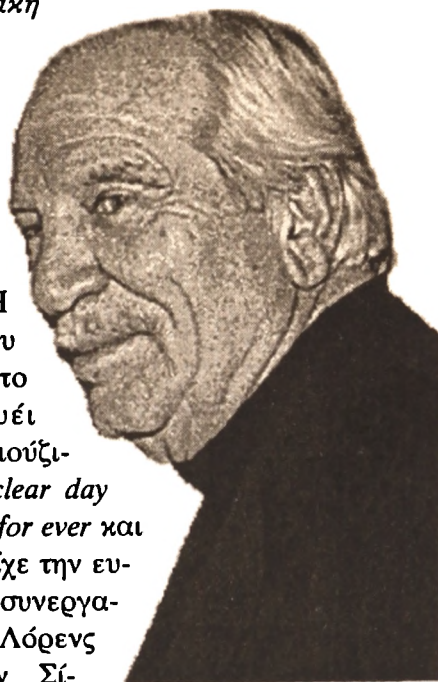
Την Τετάρτη 26 Φεβρουαρίου έφυγε από τη ζωή ο Δημήτρης Ποταμίτης. Σκηνοθέτης, ηθοποιός, συγγραφέας, μεταφραστής και ποιητής ο θρυλικός Άνθρωπος-Ελέφαντας, την δεκαετία του '70 θεωρήθηκε και υπήρξε μία από τις ελπίδες ανανέωσης του ελληνικού θεάτρου. Απόφοιτος της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου, ο κυπριακής καταγωγής καλλιτέχνης, ίδρυσε το Θέατρο Έρευνας το 1973 στα Ιλίσια υπηρετώντας πιστά και με σεμνότητα για περίπου τριάντα χρόνια αυτό που ο ίδιος θεωρούσε τέχνη και προσπαθώντας παράλληλα να διαπαιδαγωγήσει θεατρικό κοινό μέσω της Παιδικής του Σκηνης που ανέβαζε κυρίως δικά του έργα. Πριν από τρεις μήνες αναγκάστηκε να κλείσει το θεάτρό του λόγω της κρατικής

αδιαφορίας. Έφυγε πικραμένος από τον τρόπο που τον αντιμετώπιζε η πολιτεία: «Δεν είμαι πια της μόδας», είχε πει ο ίδιος σε μια από τις τελευταίες του συνεντεύξεις, «τη δεκαετία του '70 ήμουν ένα είδος σούπερ σταρ της ποιότητας σήμερα αντιμετωπίζομαι ως παρωχημένος ή περιθωριακός».

ΤΙΤΟΣ ΒΑΝΔΗΣ

Ο Τίτος Βανδής, ηθοποιός με καριέρα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και με μεγάλους αγώνες υπέρ της Αριστεράς έφυγε στις 23 Φεβρουαρίου σε ηλικία 85 ετών. Ο Τίτος Βανδής πέρασε τα παιδικά του χρόνια στο Παρίσι και στη Λωζάνη. Αργότερα εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε στο Ωδείο Θεσσαλονίκης και στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου και συνεργάστηκε με τους σημαντικότερους ανθρώπους του θεάτρου μας. Το *Ποτέ την Κυριακή*

του Ζυλ Ντασέν τού άνοιξε το δρόμο για μια καριέρα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η πρώτη του εμφάνιση στο Μπρόντγουέι ήταν στο μιούζικαλ *On a clear day you can see for ever* και αργότερα είχε την ευκαιρία να συνεργαστεί με τον Λόρενς Ολίβιε, τον Σί-



ντεϋ Πουατιέ, τον Γούντν Άλεν, τον Τζακ Λέμον και πολλούς άλλους σημαντικούς καλλιτέχνες. Στην Ελλάδα μετακόμισε οριστικά το 1981 και εργάστηκε στο θέατρο, στον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Ο τελευταίος του θεατρικός ρόλος ήταν το 1997 στον μονόλογο *Κλάρενς Ντάροου* του Ντέιβιντ Ρίντελς, ενώ στην τηλεόραση εμφανιζόταν στην τηλεοπτική σειρά της ET1 «Παππούδες εν δράσει» (2000).

ΜΙΜΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΗΣ

Το Σάββατο 1η Μαρτίου έφυγε και ο Μίμης Κουγιουμτζής, ο μαθητής και διάδοχος του Καρόλου Κουν, μαζί με τον Γιώργο Λαζάνη, στο



Θέατρο Τέχνης. Από το 1959 δούλεψε ως ηθοποιός, σκηνοθέτης και δάσκαλος στο Θέατρο Τέχνης, αφιερώνοντας τη ζωή του στην τέχνη. Μέχρι και λίγες ημέρες πριν συνέχιζε να κάνει πρόβες και σχέδια για το μέλλον. Η τελευταία του σκηνοθεσία, το *Μια φορά και ένα λεπτό* που παίζεται τώρα, είναι μια συρραφή βασισμένη σε ρώσικα παραμύθια και αποτελεί μια επιβεβαίωση της στάσης ζωής που διατηρούσε, όπως δήλωνε και πριν από δύο μήνες σε συνέντευξή του: «Οι ζωντανοί όσο ανασαίνουν ρισκάρουν».

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

ΝΤΙΝΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

Στα 82 του «έφυγε» από ανακοπή της καρδιάς την περασμένη Παρασκευή 28 Φεβρουαρίου και κηδεύτηκε την επομένη -τόσο «βιαστικά» και τόσο «αθόρυβα»- στο νεκροταφείο της Ραφήνας ο Ντίνος Δημόπουλος. Σεμνός από τη φύση του και απ' την πεποίθησή του. Μακριά από τον «χυδαίο» θόρυβο της σύγχρονης δημοσιοσχεσίτικης αγοράς. Ευγενής, με τη σημασία που έχει το άθροισμα έμφυτων και καλλιεργημένων αρετών ήθους και παιδείας. Όσοι τον γνωρίσαμε, λιγότερο ή περισσότερο, και σε διάφορες ηλικιακές και δημιουργικές φάσεις της ζωής του, την ίδια εικόνα, την ίδια άποψη διατηρούμε γι' αυτόν τον γοητευτικό και συνάμα ακάματο εργάτη του λόγου και της εικόνας. Τον φύσει και θέσει δημοκράτη και προοδευτικό άντρα, έναν από τους... προτελευταίους που απόμειναν της μεγάλης εκείνης γενιάς των δεκαετιών '50 και '60 του ελληνικού κινηματογράφου ο οποίος, όπως έγραφε και ο διευθυντής

του Φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης Μισέλ Δημόπουλος, πριν δυό χρόνια στο τιμητικό αφιέρωμα που έγινε στον εκλιπόντα σκηνοθέτη, «... είχε -και έχει- μian ανεπανάληπτη λαϊκή αποδοχή. Παρά την πληθωρική τηλεοπτική εκμετάλλευση, είναι ακόμα και σήμερα ανεξάντλητη πηγή λαϊκής διασκέδασης».

Αυτό τον κινηματογράφο υπηρέτησε ο Ντίνος Δημόπουλος με 48 ταινίες, αρχίζοντας με το *Οι ουρανοί είναι δικοί μας* (1953) και τελειώνοντας με *Τα δελφινάκια του Αμβρακικού* (1993). Σαραντα χρόνια πίσω από την κάμερα! Ανάμεσά τους βρίσκονται: *Το αμαξάκι*, *Το κλωτσοσκούφι*, *Μανταλένα*, *Η Λίζα και η άλλη*, *Δεσποινίς Διευθυντής*, *Αμόκ*, *Τζένη-Τζένη*, *Κοντσέρτο για πολυβόλα*, *Πυρετός στην άσφαλτο*, *Μια Ιταλίδα στην Κυψέλη*, *Κοινωνία ώρα μηδέν*, *Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια* κ.ά. Στις προοπτικές του υπήρχε και το εγκεκριμένο από το ΕΚΚ σενάριό του (2001) *Οι εραστές της Μύρινθας* να

γυριστεί σε ταινία, βασισμένο στο ομότιτλο μυθιστόρημά του.

Πέρα από τη σκηνοθεσία στον κινηματογράφο, σκηνοθέτησε δύο σίριαλ στην τηλεόραση, έγραψε σενάρια που σκηνοθέτησαν άλλοι συνάδελφοί του, έγραψε πέντε θεατρικά έργα, κυκλοφόρησε δώδεκα λογοτεχνικά βιβλία μεταξύ των οποίων και το αυτοβιογραφικό *Ένας σκηνοθέτης θυμάται* (1998), ενώ πλήθος είναι οι σκηνοθεσίες που έκανε παιδικού θεάτρου.

Γεννήθηκε το 1921 στο χωριό Πάλαιρο της Αιτωλοακαρνανίας. Σπούδασε στη δραματική σχολή του Γιαννούλη Σαραντίδη και έκανε το ντεμπούτο του ως ηθοποιός στους *Χαμένους αγγέλους* του Ν. Τσιφόρου (1948) και στη *Θύελλα στο Φάρο* του Γρηγ. Γρηγορίου (1950). Ίδρυσε και δίδαξε σε δική του δραματική σχολή. Ήταν παντρεμένος με την ηθοποιό Φλωρέττα Ζάννα η οποία είχε παίξει και σε πολλές ταινίες του.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Παρατεταμένως χιονιάς στους δρόμους, υψηλές κινηματογραφικές «θερμοκρασίες» μέσα στις αίθουσες. Θερμοκρασίες που χαρίζουν οι ταινίες ετούτων των εβδομάδων και όχι η αμφίβολη κεντρική δέρμανση των αιθουσών. Το βαρύ πυροβολικό των οσκαρικών υποψηφιοτήτων συναντιέται με εξωτικές σινεφιλικές δημιουργίες. Κι από κοντά τους και η αναμφίβολα καλύτερη φετινή ελληνική ταινία. Μάλιστα ξεκινάμε από αυτήν, μιας και «αν δεν παϊνέψεις το σπίτι σου, θα πέσει και θα σε...».

Μέρες κινηματογραφικής ευφορίας

Νά λοιπόν μια ελληνική ταινία που δεν χρειάζεται να το φέρεις γύρω-γύρω για να βρεις αρετές και να κάνεις πως δεν βλέπεις τις ελλείψεις, προκειμένου να καταλήξεις –με αγαθή προαίρεση– σε ένα συνηγορητικό «δια ταύτα». Η ταινία *Θα το μετανιώσεις* της Κατερίνας Ευαγγελάκου είναι μια υποδειγματική περίπτωση ευφρόσυνης «υφαρπαγής» του θεατή από το αποτέλεσμα, γιατί αυτό που σχεδίασε η δημιουργός (υπεύθυνη και για το σενάριο) ήταν αυτό που εισέπραξε και το κοινό. Ασφαλώς ένα σχέδιο, που η υλοποίησή του όμως ήταν μια παρατεταμένη έμπνευση η οποία παραμέριζε κάθε συμβατική λύση από αυτές που επιβάλλει η εγκεφαλική επεξεργασία.

Ο έρωτας είναι ο «τροχονόμος» της ταινίας της Ευαγγελάκου, ο έρωτας που ακόμα κι όταν δεν χαρίζεται σε όλους τους ήρωες που προσφεύγουν σ' αυτόν, η αισιοδοξία είναι το επιστέγασμα, ένα ευδιάκριτο φωτοστέφανο που κάνει την καθημερινότητα πολύτιμο περιεχόμενο της ζωής μας. Το Μαράκι μόλις σαρανταρίζει βρίσκεται έγκυος από τον κατά πολύ νεώτερό της εραστή της. Είναι ό,τι πιο σημαντικό της έχει μέχρι αυτή τη στιγμή συμβεί στη ζωή της. Αντί για λαμπρές σπουδές και ανάλογη καριέρα περιορίζεται στην επιτυχημένη δική της συνταγή πάστα-φλόρας που φτιάχνει στο ιδιόκτητο ζαχαροπλαστείο της μικρής πόλης στην



Το Μαράκι (Μάνια Παπαδημητρίου) στην ταινία της Κατερίνας Ευαγγελάκου *Θα το μετανιώσεις*.

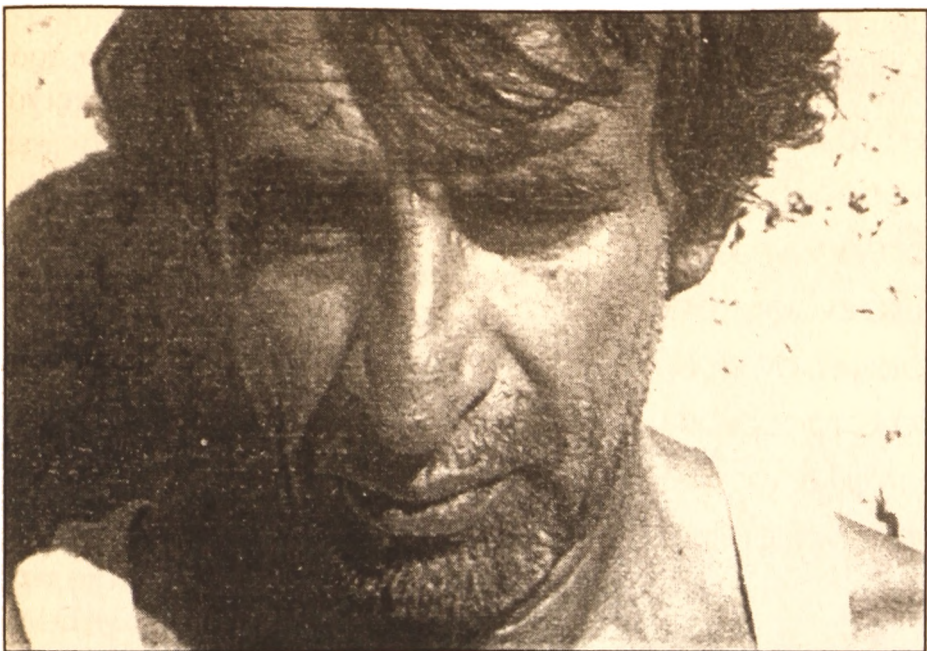
οποία ζει με τη «μισοφευγάτη» και αντροφοβική, χήρα μάνα της (Υβόννη Μαλτέζου). Υπάρχουν δυό ακόμα, παντρεμένες αυτές, αδελφές που ζουν σε άλλη πόλη. Σοκαρισμένο το Μαράκι από το αναπάντεχο, πέφτει ξερή καταμεσής της πλατείας της πόλης της. Καμιά προσπάθεια να συνέλθει δεν φέρνει αποτέλεσμα. Ούτε ο αστυνόμος, ούτε η μάνα της, ούτε οι περίεργοι. Άλλοτε, από αλλού θα έρθει το «θαύμα»...

Έτσι κι αλλιώς η ταινία μισεί τα δράματα: Ύμνος στη μαγική καθημερινότητα που «αναπαισθήτως» συμβαίνει, διαφεύγει και χάνεται ανεπιστρεπτί.

Όλα όσα συμβαίνουν κι όσα –κινηματογραφική αδεία– αναβιώνουν στη σκέψη της αναίσθητης και περιγράφουν την περασμένη δική της ζωή και των δικών της, συναπαρτίζουν ένα από τα πιο απολαυστικά συναξάρια που αξιώθηκε ο ελληνικός κινηματογράφος τα τελευταία χρόνια. Όλοι οι ρόλοι, πρωτεύοντες και έσχατοι (π.χ. ο Χρήστος Δήμας, ζαχαροπλάστης) διαθέτουν ταυτότητα αυθεντικότητας. Άλλωστε η παρατεταμένη λιποθυμιά που παθαίνει το Μαράκι (Μάνια Παπαδημητρίου) είναι το σεναριακό πρόσχημα για να ανοίξουν οι σκηνοθετικοί ασκοί της Ευαγγελάκου: Συμβάντα αιφνιδιασμού, συμβάντα ανατροπών, συμβάντα ευφρόσυνου σαπένς, συμβάντα ερωτικής ίντριγκας, παιχνιδίσματα μιας αιωρούμενης, ανάμεσα στο πιθανό και το απίθανο, καθημερινότητας. Ένα σινεμά στέρεο, με τρόπους δοκιμασμένους, που ξέρουν να «παγιδεύουν» το θεατή. Και βέβαια παρότι η αφήγηση ρέει, τίποτα στην ταινία δεν είναι πρόχειρο, φτιαγμένο στο πόδι. Έμπνευση, κόπος και γνώση προσφέρθηκαν αφειδώλευτα. Και τέτοιο αποτέλεσμα μόνο από πλούσιο απόθεμα ψυχής και ψυχικής υγείας μπορούσε να προκύψει. Δεν είναι τυχαίο ότι πέρα από τη Μάνια Παπαδημητρίου, απολαύσαμε μια κυριολεκτικά «αναγεννημένη» Υβόννη Μαλτέζου και έναν ισάξιο Χρήστο Στέργιογλου.

* * *

Ετούτη η κυριολεκτικά εξωτική –στην αντισυμβατικότητά της– πρώτη ταινία του νεαρού μεξικάνου σκηνοθέτη Κάρλος Ρεϊγάδας (1971) με τον περίεργο τίτλο *Japon* (προφέρεται *Χαπόν*), δεν έχει να κάνει σε τίποτα με τον ρεαλιστικό (με συχνές συναναστροφές με το νατουραλισμό) αφηγηματικό κινηματογράφο που με κυρίαρχο τρόπο τον εκπροσωπεί η αμερικανική παραγωγή και σχεδόν ολόκληρη η Ευρωπαϊκή. Στο *Japon* τον πρώτο λόγο τον έχει η φύση. Υποβλητική στους όγκους και τις εκτάσεις της, ωστόσο με την αίσθηση της αφιλόξενης, γι' αυτό και κάποτε απωθητική. Οι «σκοτωμένοι» χρωματισμοί δημιουργούν μια συναισθηματική



Ο Αλεξάντερ Φερέτις, ο πρωταγωνιστής του *Jarom*.



Ο Τζακ Νίκολσον στο *Σχετικά με τον Σμιντ*.

αλλά και διαφορούμενη ασάφεια· από την επική διάσταση του βλέμματος στους δυσανάγνωστους συμβολισμούς. Δεν είναι το στόρυ που κάνει την ταινία να αναβλύζει πλούσια ποίηση. Είναι η πηγή του μαγικού ρεαλισμού, όταν διαπιστώνεις ότι δεν ενδιαφέρεσαι για το τι συμβαίνει αλλά το γιατί συμβαίνει. Η διαρκής πορεία προς την υπέρβαση, με την παρέμβαση της καθολικής εκκλησίας σε ένα περίεργο παγανιστικό συνταίριασμα (που το εντείνει η μουσική του Μπαχ και του Arvo Part) με τη φύση, είναι αυτή –στο μέτρο που συμβαίνει– που δικαιώνει τη σπουδαία αξία της ταινίας.

Ο ανώνυμος, μεσήλικας άντρας, ψυχικά παραιτημένος και σακάτης από το ένα του πόδι, αποσύρεται κάπου στη μεξικάνικη ύπαιθρο, με την απόφαση, όπως δηλώνει, να θέσει τέρμα στη χωρίς νόημα ζωή του. Οι κουβέντες του δείχνουν διανοούμενο. Θα τον φιλοξενήσει μια γριά, στην ετοιμόρροπη αποθήκη, σε μια απόκρημνη άκρη του χωριού. Βαθμιαίες αλλαγές, που προκαλούνται από τον καινούργιο τρόπο της ζωής του, τον οδηγούν σε μια επαναποδοχή της ζωής στο όνομα πιο σημαντικών αξιών. Συνταρακτική στο θρησκευτικό της συμβολισμό η σαρκική επαφή του άντρα με την ηλικιωμένη. Δεν είναι τυχαίο ότι το όνομά της είναι Ασέν από το Ascension, που θα πει: εξύψωση – αυτήν δηλαδή που μπορεί να προσφέρει το σώμα της μητέρας-εκκλησίας. Ό,τι ακολουθεί είναι ένα καθαρτήριο ρέκβιεμ: Ο θάνατος είναι μια κατάφαση. Η συχνή χρήση υπερρεαλι-

στικών παρεμβάσεων θυμίζουν τη μεξικανική περίοδο του Μπουνιουέλ και το σινεμά του Ραούλ Ρουίζ.

* * *

Ποιος λίγο, ποιος πολύ, σχεδόν όλοι μας αποτελούμε και το πρόσωπο και το προσωπίο του κ. Σμιντ. Και αυτό αποκαλύπτεται όταν έρθει η ημέρα «μηδέν», όταν τελειώσει η βιοποριστική μας θητεία και φορέσουμε από την κρεμάστρα το «κοστούμι» του συνταξιούχου. Αλίμονο σ' αυτούς που δεν φρόντισαν να έχουν έτοιμη «γέφυρα» για το πέρασμα από τον έναν τρόπο ζωής στον επόμενο. Γιος Ελλήνων μεταναστών ο νεαρός σκηνοθέτης Αλεξάντερ Πέιν (ή Παπαδόπουλος) μετέφερε με ακρίβεια και με πλήθος λεπτομέρειες (αυτό θα πει γερό σενάριο) στην οθόνη το ομώνυμο μυθιστόρημα του Λούις Μπέγκλι *Σχετικά με τον Σμιντ*. Ταινία άνιση, ακόμα και με χαλαρές επαναλήψεις, αλλά και μεγάλα διαστήματα αξιοπρόσεκτης ψυχογράφησης, αξιόπιστης αναπαράστασης της αμερικάνικης μεσοαστικής ενδοχώρας. Ο κ. Σμιντ λοιπόν, στέλεχος μεγάλης ασφαλιστικής εταιρείας, συνταξιοδοτείται. Αποχαιρετιστήρια δεξίωση από τους συναδέλφους του και το «χάος» της απραξίας. Ακολουθεί ο απρόσμενος θάνατος της γυναίκας του και η πιστοποίηση του χάσματος που τον χωρίζει με τη μοναχική του η οποία ετοιμάζει το γάμο της, στην άλλη άκρη της Αμερικής και που δεν δέχεται να γηροκομήσει τον πατέρα της. Μέχρι εκεί η ταινία είναι πολύ αξιόλογη. Στη συνέχεια μετατρέπεται σε ένα περίεργο ρόουντ μούβι, με όχι

και εντυπωσιακές καινοτομίες. Πάντα, βέβαια, με τις εξαιρέσεις.

Εκείνο που είναι απολύτως βέβαιο είναι ότι χωρίς την παρουσία του Τζακ Νίκολσον (αυτού του όντως ιερού τέρατος της υποκριτικής) η ταινία θα ήταν... χλιαρό χαμομήλι. Όταν αυτός απουσιάζει από το πλάνο, ο θεατής αδημονεί. Χάρη και μόνο σ' αυτόν ο άσημος Γουώρεν Σμιντ συμβολοποιείται. Γίνεται άθροισμα κοινών γνωρισμάτων της ανθρώπινης περιπέτειας. Πικρός, αδέξια τρυφερός, αδαής, ετοιμοπόλεμος, τσιγκούνης, «μικροαστός», κουρασμένος, διαθέσιμος και βέβαια έκπληκτος για τον άλλο –θαυμαστό– κόσμο που ποτέ του δεν τον υποψιάστηκε. Είναι, ενδεχομένως, αδικία αλλά η ενδιαφέρουσα αυτή ελεγεία στη σπαταλημένη ζωή δεν μπορεί να λειτουργήσει αξιολογικά χωρίς τον Τζακ Νίκολσον. Πρόκειται για ένα ρόλο, και μια απόδοση, υστεροφημίας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Διόρθωση

Θα τρίζουν τα κόκαλα του μακαρίτη του Ουλιάνοβιτς-Λένιν, αλλά τι να κάνουμε· δίχως τους γνωστούς «δαίμονες» δεν υπάρχει και η τέχνη της τυπογραφίας. Στο τεύχος 781/7.2.03 του *Αντί* ο τίτλος (στη σελίδα 43) της κριτικής του κινηματογράφου: «Η βία, αυτή η μαμμή της ιστορίας» έγινε... μαμά. Προφανώς θεωρήθηκε ότι επρόκειτο για ανεμογκάστρι, οπότε και δεν χρειαζόταν μαμμή.



Το συγκρότημα των Tiger Lillies δημιουργήθηκε πριν από 8 χρόνια στο Λονδίνο και έχει χαρακτηριστεί ως «το αναρχικό μπρεχτικό μπλουζ γκρουπ των εγκληματικών ευνούχων». Πήρε το όνομά του από μια πόρνη του Σόχο, με το όνομα Lillie, που φορούσε τигρέ δερμάτινα ρούχα και βρέθηκε κάποια στιγμή δολοφονημένη... Οι παραστάσεις τους στην Αθήνα πέρα από μουσικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και έντονο θεατρικό ενδιαφέρον, αφού προσπαθούν να συνδυάσουν, και ως ένα βαθμό το καταφέρνουν, πληθώρα τεχνικών του θεάματος. Η παράσταση φιλοδοξεί να είναι ένα ολοκληρωμένο μουσικό - θεατρικό δράμα.

Variété

Ο τίτλος της παράστασης ωστόσο δεν είναι τόσο παραπλανητικός όσο δηλώνεται στο πρόγραμμα. Αποτελεί όντως ένα «Variété» – ένα Variété των μέσων που χρησιμοποιούνται: Από τη μακραίωνη και πάντα επιτυχημένη παράδοση του ταχυδακτυλουργού-μάγου επί σκηνής, το τσίρκο και τα ακροβατικά, από την παντομίμα που συνοδεύει το τραγούδι και που καταλήγει να την συνοδεύει το τραγούδι κερδίζοντας τις εντυπώσεις, έως τον πρωταγωνιστή κλόουν που προσπαθεί να αναδείξει και να δείξει την τραγική πλευρά του – μια πλευρά που συνδυάζει τρυφερότητα, ευαισθησία, επιθετικότητα και οργή τόσο προς τους συνεργάτες του επάνω στη σκηνή όσο και προς τους θεατές.

Η παράσταση έχει στηριχθεί στον τελευταίο δίσκο των Tiger Lillies «Circus

Songs». Ο Martyn Jacques, ιδρυτής, τραγουδιστής και ακορντεονίστας του συγκροτήματος, βαμμένος και ντυμένος σαν κλόουν, με το ακορντεόν να γίνεται προέκταση του σώματός του, παίζει το ρόλο του ραψωδού-αφηγητή. Οι «ηθοποιοί» καλούνται να βιώσουν, να ερμηνεύσουν τα τραγούδια με μοναδικό τους όργανο το σώμα. Η ποθητή μετάβαση ολοκληρώνεται. Η ατμόσφαιρα συνεχώς μεταβάλλεται. Από τα βερολινέζικα καμπαρέ στα μιούζικ χολ του Παρισιού, από τους τσιγγάνικους καταυλισμούς στις αίθουσες χορού της Βιέννης, από την τρυφερότητα, τον έρωτα και τις λεπτές αποχρώσεις του συναισθήματος περνάμε στη βία, στη σκληρότητα, στην αποκρουστικότητα της καθημερινότητας και στον πόνο. Προσπαθεί μέσα από την επιφανειακή κενότητα και την υπονόμηση των αι-

σθημάτων να προκαλέσει τα ακριβώς αντίθετα συναισθήματα. Λύσεις δεν προτείνονται, αλλά δεν είσαι και ακριβώς σίγουρος για τα προβλήματα που θίγει. Αποτελεί κυρίως μια κραυγή διαμαρτυρίας της καταπιεσμένης ευαισθησίας προς όλες τις κατευθύνσεις.

Μιούζικαλ, τσίρκο, καμπαρέ, ροκ, πανκ, μπρεχτικές απηχήσεις, λαϊκή παράδοση – όλα έρχονται να συμβάλουν στην παράσταση των Tiger Lillies. Οι ήχοι τους αντίστοιχα κινούνται από τη μια ατμόσφαιρα στην άλλη, από μια κατάσταση στη διαμετρικά αντίθετή της. Τσιγγάνικα μοτίβα και τζαζ, γαλλικό σανσόν, όπερα, αμερικανικό μιούζικαλ, ροκ μπαλάντες, φολκ μελωδίες. Κάποτε οι αντιθέσεις καταφέρνουν να «ταράξουν», να «ευαισθητοποιήσουν» το κοινό. Κάποτε οι αλλαγές αυτές δεν είναι τόσο δραστικές. Στο σύνολό της όμως πρόκειται για μια ιδιόρρυθμη, μια ενδιαφέρουσα παράσταση, ικανή να κεντρίσει και να συνεπάρει το θεατή, συνδυάζοντας τη μουσική και το θέαμα, υποβάλλοντας ατμόσφαιρες, δηλώνοντας τις θέσεις των συντελεστών της: *Μ' αρέσει να βάζω φωτιά σε σπίτια και σ' εργοστάσια επίσης. Μ' αρέσει να καίω οτιδήποτε. Είναι τέλειο να καις πράγματα. Βιβλιοθήκες και μουσεία – και τα δύο έχουν λαμπαδιάσει. Μ' αρέσει να καίω πράγματα, αυτή είναι η αλήθεια μου. Θα 'θελα να το κάνω μόδα ανάμεσα στους νέους, και τότε ο κόσμος μπορεί να τελείωνε. Δε θα 'χε πλάκα να χτυπήσει η πένθιμη καμπάνα του πολιτισμού μας και να τον βλέπουμε να καίγεται στην Κόλαση;*

ΕΡΩΤΑΣ - ΕΝΑ ΠΟΤΗΡΙ ΝΕΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΑΤΡΟΥ ΤΕΛΕΙΑ

Νέες ομάδες μόνες ψάχνουν

Ο μεγάλος αριθμός θεάτρων που υπάρχει στην Αθήνα και οι ευκαιρίες που παρέχει δεν είναι αρκετά, όπως φαίνεται, για να καλύψουν τις ανάγκες των νέων καλλιτεχνών που πασχίζουν να «φανούν», να «ανακαλυφθούν» από το κοινό και την κριτική μέσα στο πλήθος των χιλιάδων ηθοποιών και σκηνοθετών που αριθμεί σήμερα η θεατρική κοινότητα.

Από το αίτημα αυτό και απ' αυτή την αγωνία δημιουργούνται νέες ομάδες με σκοπό να μας μιλήσουν στο όραμά τους, να μας αποδείξουν την αξία τους.

Σ' αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η προσπάθεια της Εταιρείας Θεάτρου ΤΕΛΕΙΑ. Η ομάδα συστήθηκε από νέους ηθοποιούς που θέλησαν να προχωρήσουν σε κάτι που οι ίδιοι θα επιλέξουν και που θα τους αφορά. Τα μονόπρακτα της ρωσίδας συγγραφέως Λουντμίλα Πετρουσέφσκαγια *Έρωτας* και *Ένα ποτήρι νερό* ήταν η επιλογή τους. Μια εύστοχη επιλογή καθώς πρόκειται για δύο δυνατά κείμενα, κείμενα με σφυγμό, που διατρέχο-



νται από φαινομενική ηρεμία ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για μία ένταση που «περιμένει», που παραφυλάει όπως ο λύκος, που οδηγεί τις καταστάσεις στα άκρα και τα πρόσωπα στις οριστικές αποφάσεις. Τаланτεύσεις, ερωτήματα, αγωνίες, επιλογές μένουν μετέωρα σαν απειλές πάνω από τα κεφάλια των ηρώων. Ακόμα και όταν τα μονόπρακτα ολοκληρώνονται δεν μπορεί κανείς να είναι σίγουρος για το σωστό και το λάθος.

Ακριβώς επειδή ο Μανώλης Ιωνάς, η Μαρία Μαλταμπέ, η Σοφία Λιάκου και η έμπειρη Χριστίνα Κουτσουδάκη στο πλάι τους, είχαν όρεξη, πάθος και πίστη στη δουλειά τους και στην επιλογή τους η παράσταση έχει αλήθεια, ζωή, νόημα.

Στον Έρωτα, σε μετάφραση Κωστή Σκαλιόρα, ο Μανώλης Ιωνάς και η Μαρία Μαλταμπέ ερμηνεύουν δύο νεαρά παιδιά από τη Ρωσία που παντρεύονται χωρίς να ξέρουν στην πραγματικότητα το λόγο: Είναι έρωτας ή έτσι θέλουν να νομίζουν; Είναι ανάγκη, συμφέρον ή απελπισία; Στο Ένα ποτήρι νερό, σε μετάφραση Ηούς Μαρμαρινού, η Χριστίνα Κουτσουδάκη αγωνίζεται να ξεχωρίσει την αλήθεια από τη φαντασία.

Η πραγματικότητα των ηρώων της Πετρονυόφσκαγια μπορεί αρχικά να μοιάζει μακρινή, πολύ διαφορετική από τη δική μας. Όμως οι ερμηνείες των ηθο-

ποιών κατάφεραν να μεταφέρουν το συναίσθημα, τα ερωτήματα, τις αγωνίες αυτών των ηρώων στην Αθήνα, στην Ελλάδα του σήμερα. Κατάφεραν να μας πείσουν ότι μπορεί το κοινωνικό «περιτύλιγμα» να είναι διαφορετικό, αλλά τα βασικά ζητήματα που αφορούν στην ανθρώπινη ύπαρξη παραμένουν πάντα ίδια, πάντα απαιτητικά και δεσποτικά στις ζωές μας.

Αυτός όμως που πίστεψε λιγότερο σ' αυτό το εγχείρημα φαίνεται να είναι ο σκηνοθέτης της παράστασης Νίκος Σακαλίδης. Αρκέστηκε σε μια πρώτη ανάγνωση του κειμένου και σ' ένα συμβατικό στήσιμο. Έχοντας και πείρα και ταλέντο, έδωσε μια κατεύθυνση στην παράσταση και κίνησε τους ηθοποιούς στη σκηνή. Από εκεί και έπειτα αποσύρθηκε. Τους άφησε μόνους να αναμετρηθούν με τις δυνάμεις τους.

Τα σκηνικά και τα κοστούμια του Νίκου Κασαπάκη κινήθηκαν κυρίως στο συμβατικό πνεύμα του σκηνοθέτη, προσφέροντας ωστόσο ένα ειρωνικό νοσταλγικό πνεύμα στην ατμόσφαιρα.

Συνοψίζοντας θα έλεγα πως η συγκεκριμένη παράσταση θέτει ένα ερώτημα: Μήπως αυτή η έλλειψη πίστης στα νέα παιδιά ακόμα και από τους νέους σχετικά σκηνοθέτες αποτελεί ένα μέτρο για τη δυσκολία ανανέωσης της καλλιτεχνικής δημιουργίας;

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

CLAUDE MOSSÉ

Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΛΟΝΤΑΚΗΣ

Συγγραφέας - Φιλολόγος



Λίγοι άνθρωποι έχουν εξάψει τόσο τις φαντασίες, όσο ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Μακεδόνας που σε δέκα χρόνια, από το 334 ως το 323 π.Χ., κυριέψε την τεράστια Περσική Αυτοκρατορία του Δαρείου και οδήγησε το στρατό του ως τις άγνωστες όχθες του Ινδού. Άλλαξε όμως την όψη του κόσμου; Μόλις πέθανε η μυθική αυτοκρατορία του διαλύθηκε, θύμα των φιλοδοξιών των στρατηγών του. Η Κλωντ Μοσέ που έχει αφιερώσει με πάθος ολόκληρη τη ζωή της στην ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας έσκυψε πάνω στην εξέλιξη της εικόνας του Αλεξάνδρου μέσα από τους αιώνες. Από τον ένδοξο απόγονο του Δία ως τον απόλυτο μονάρχη. Μια αναγκαία ανάγνωση που υπολογίζει το φανταστικό και τη θέση του μέσα στην εξέλιξη των κοινωνιών.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 210 36.27.318

www.papadimasbooks.gr

e-mail: papadimas@atp.gr

«Και ζήσαν αυτοί καλά και μεις καλύτερα». Σε στιγμές κρίσιμες, στις μεγάλες απογοητεύσεις, φαίνεται πως είναι παρήγορο να στρέφεται κανείς στις καθαρές λύσεις των παραμυθιών. Το έργο του Ζιρωντού *Η τρελή του Σαγιώ* γράφτηκε μέσα στις φωτιές του πολέμου σαν παραμύδι, σαν μια καταγγελία της διαφθοράς και των υπόγειων κινήτρων αλλά και σαν υπέρβασή τους στο χώρο της φαντασίας.

Η πόλη - κόσμος

Το Παρίσι του μεσοπολέμου λοιπόν κινδυνεύει! Μια φατρία από χρηματιστές, επενδυτές και τυχοδιώκτες απειλεί να σκάψει στα υπόγειά του για να ανακαλύψει... πετρέλαιο. Ευτυχώς που πρέπει να περάσουν πρώτα από το υπόγειο διαμέρισμα μιας εκκεντρικής κυρίας, που αν και ντύνεται κάπως παράταιρα και εκτός εποχής, αν και εκφράζεται κάπως παράξενα, είναι η μόνη ικανή να τους σταματήσει. Πώς; Ρίχνοντας όλους τους «άθλιους» της οικουμένης στο τσουκάλι ή, μάλλον, στους παρισινούς υπονόμους.

Γραμμένο το 1943, το έργο του Ζιρωντού είναι μαζί παραμυθόδραμα, κωμωδία-μπαλέτο και θεατρική φαντασμαγορία. Είναι ταυτόχρονα και μια καυστική πολιτική σάτιρα. Ναι, μοιάζει ιδιόρρυθμη αυτή η σύζευξη. Αλλά σαν τον Αριστοφάνη, ο Ζιρωντού έχει το δικαίωμα να χτίσει μια ουτοπία-φυγής, στην οποία το όνειρο και ο έρωτας (επιτέλους!) θριαμβεύουν. Τις ομοιοτητες αυτών των δύο λυρικών κωμωδιογράφων, ανάμεσα, ας πούμε, στην *Ειρήνη* και στην *Τρελή*, δε θα τις βρούμε μόνο στην «παρέλαση των κακών» στο τέλος, για να πάρουν το μάθημά τους, ή ακόμα στον απόηχο του Χορού, που στην *Τρελή* εκπροσωπείται από τους θαμώνες ενός παρισινού καφεeneίου. Υπάρχει στη διάθεση και των δυο να μιλήσουν για τον κόσμο, ξεκινώντας από την πόλη. Η φαντασία τους περιπλανάται στα σοκάκια της, στους δήμους και στα καφeneία της. Και υψώνεται. Αθήνα του χρυσού αιώνα ή Παρίσι του Φωτός – και οι δυο γράφουν για μια πόλη που δεν υπάρχει πια, που δεν θα υπάρξει, και που ποτέ ίσως δεν υπήρξε όσο και έτσι που την αγάπησαν.



Στο κέντρο αυτής της «αόρατης πόλης» βρίσκεται η Τρελή του Σαγιώ. Αν και στα ελληνικά ο χαρακτηρισμός παραπέμπει σε ασθένεια (έστω και με κάποια ρομαντική χροιά), ο όρος από μόνος του και το πρόσωπο της Τρελής, ακουμπά στους τύπους του άγγλου «foul», του αλαφροίσκιωτου γελωτοποιού, του σκοτεινού και αγγελικού αρλεκίνου. Το χαμόγελο αυτής της γυναίκας είναι ταυτόχρονα σημάδι ειρήνης με τον κόσμο, σύσπαση αγωνίας και ίχνος του τρόμου. Οι θαμώνες του καφeneίου είναι πράγματι πιο έξυπνοι από τους αδίστακτους εκμεταλλευτές του παρισινού πετρελαίου. Όχι μόνο γιατί οι πρώτοι σέβονται την Τρελή. Αλλά γιατί οι τελευταίοι δεν τη φοβούνται.

Η Τρελή του Σαγιώ είναι μια σκηνο-

γραφία εν δράσει. Είναι από μόνη της μια «άλλη», καθηλωτική παρουσία. Γι' αυτό ο σκηνογράφος της παράστασης του Ζιρωντού έχει πολύ δουλειά. Πρέπει να δείξει στη σκηνή αυτό το βασίλειο της ποιητικής ύπαρξης, που στις πλατείες λάμπει μέσα στην εκκεντρικότητά της, αλλά στα υπόγεια αποκτά μια άλλη, τρομακτικότερη ατμόσφαιρα. Στο κάτω-κάτω αυτοί οι τρελοί του κόσμου δεν είναι μονάχα γραφικές παρουσίες. Αποτελούν ρωγμές του πραγματικού, μέσα από τις οποίες μπορούμε για μια στιγμή να δούμε το μυστήριο σε όλο του το φρικαλέο δέος.

Το Εθνικό αποφάσισε να παρουσιάσει το έργο του Ζιρωντού, ίσως παρορμούμενο από την επικαιρότητά του (ο πόλεμος για το πετρέλαιο είναι δα των πυλών), ίσως ακόμα για να συνεχίσει μια παράδοση, που έχει αποκτήσει το Κοτοπούλη, παρουσίασης έργων με φορτισμένο το σκηνογραφικό τους μέρος. Ο σκηνοθέτης Κοραής Δαμάτης, πατώντας στη δοκιμασμένη μετάφραση του Γιάννη Ιορδανίδη και στα υπερρεαλιστικής αίσθησης σκηινικά του Απόστολου Βέττα (ειδικά το δεύτερο σκηινικό του υπογείου ήταν θαυμάσιο), προσπάθησε να αποδώσει το ποιητικό κλίμα του έργου. Τα κατάφερε κάπως στο δεύτερο, πιο ζοφερό, μέρος της παράστασης. Το πρώτο «μποέμικο» μέρος του καφeneίου υπήρξε σαφώς λιγότερο πειστικό.

Αυτή όμως η διάκριση δεν ξορκίζει μια αίσθηση πλήξης που υπήρχε σε όλη την παράσταση. Η σχετικά αδύναμη διανομή του έργου (από την οποία ξεχωρίζει φανερά ο Μίμης Χρυσομάλλης), η ανεπάρκεια της Αντιγόνης Βαλάκου στον κεντρικό ρόλο (που δεν είναι ο ρόλος της ηλικιωμένης ενζενύ), η υπερβολική έμφαση στην «επικαιρότητά» του, γυρνούσαν σε βάρος της παρουσίας του. Ειδικά στο πρώτο μέρος η ποιητική φρεσκάδα της Τρελής, ακόμα και η στοχαστική αγαθότητά της, αποδόθηκαν ως απλοϊκότητα και αφέλεια. Φοβούμαι μάλιστα ότι τελικά τα σπασμένα τα πληρώνει το ίδιο το έργο του Ζιρωντού. Αυτή η Τρελή του Σαγιώ εμφανίζεται στο κοινό του Κοτοπούλη ως μια άλλη Μαίρη Πόπινς.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ὡς τις 28 Φεβρουαρίου λειτούργησε στο Βυζαντινό Μουσείο έκθεση με πάνω από χίλιες συμμετοχές επαγγελματιών και σπουδαστών στον διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για εφήμερες κατασκευές στις ελληνικές πόλεις όπου θα διεξαχθούν οι Αγώνες του 2004. Στην πολύ όμορφα στημένη έκθεση παρουσιάστηκαν συνολικά 370 μελέτες, χωρισμένες σε έξι κατηγορίες. Στο άμεσο μέλλον θα εκδοθεί και σχετικός κατάλογος.

Εφήμερη για πάντα

Ο πετυχημένος διαγωνισμός που προκήρυξε η Πολιτιστική Ολυμπιάδα μέσω του Δικτύου Αρχιτεκτονικής του ΥΠΠΟ (Μαρία Θεοδώρου) κινητοποίησε 493 έλληνες αρχιτέκτονες (επαγγελματίες και σπουδαστές), έφερε στην Αθήνα μερικές διεθνείς φίρμες για κριτές, και πρόσφερε την ευκαιρία σε μια ομάδα αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ (από καιρό δοκιμασμένη για τις ικανότητές της) να ζωντανέψει το εσωτερικό της (ακόμα αμήχανα ανολοκλήρωτης) επέκτασης του Βυζαντινού Μουσείου με μια πνευματώδη έκθεση. Πρόκειται για τους/τις: Κ. Κοτζιά, Σ. Λαδά, Λ. Παπαδόπουλο, και Κ. Φιλοξενίδου.

Αν δεχτούμε πως οι αριθμοί δηλώνουν κάτι, από τα 34 συνολικά βραβεία και επαίνους που δόθηκαν, μόλις τρεις ελληνικές συμμετοχές κατέκτησαν επαίνους. Είναι οι Παναγιώτης Νικολαΐδης (ημιυπαίθριες εκθέσεις), Σπυρίδων Παπαδημητρίου (σηματοδότης), και Ευαγγελία Μανίτσα (γεννήτρια). Σφαγείο; Δύσκολο να απαντηθεί το ερώτημα, καθώς δεν μπορούμε να μαντέψουμε την προέλευση των (ακόμα ανώνυμων) συμμετοχών που δεν διακρίθηκαν ούτε, φυσικά, το πώς λειτούργησε η πολυπρόσωπη κριτική επιτροπή. Οι σχετικές λίστες και τα πρακτικά θα κυκλοφορήσουν προσεχώς. Όμως κάποια γενικότερα συμπεράσματα μπορούν ήδη να βγουν από τις προδιαγραφές, τις προτάσεις και τις διακρίσεις που δόθηκαν.

Οι έξι κατηγορίες των εφήμερων κατασκευών (πλατφόρμα εκδηλώσεων,

υπαίθριο θέατρο, σηματοδότες δραστηριοτήτων, γεννήτριες αναψυχής, ημιυπαίθριος χώρος εκθέσεων, χώρος δημιουργικών δραστηριοτήτων) είχαν εξ ανάγκης διάφορα κοινά σημεία, καθώς χαρακτηρίζονται από συγγενικές σχεδιαστικές αρχές όπως της τεχνολογικής επάρκειας (τυποποίηση, συναρμολόγηση-αποσυναρμολόγηση και δυνατότητα μεταφοράς), της ένταξης στον σύγχρονο αστικό ιστό (συμπληρώσεις σε κενά και σε δημόσιους ανοιχτούς χώρους της πόλης), και του συμβολικού περιεχομένου (έκφραση στόχου που υπηρετείται, εικονογράφηση του σύγχρονου πνεύματος).

Εύκολα κανείς παρατηρούσε πως όσοι παρασύρθηκαν από μια αρχαιόπληκτη εικονογραφία (τι τράβηξε πάλι εκείνη η Ακρόπολη!) ή από μια κουλτούρα “νεότητας και χαράς” οδηγήθηκαν γρήγορα στο κιτς. Αλλά και όσοι πήραν πολύ στα σοβαρά την υπόθεση της τεχνολογικής επιτήδευσης οδηγήθηκαν εξίσου γρήγορα σε πολύπλοκες, βαριές υπερ-κατασκευές, αδικαιολόγητα σύνθετες που μόνο κατ’ όνομα έμοιαζαν εφήμερες. Βέβαια, υπήρχε παράλληλα άφθονη εφαρμογή σαγηνευτικών προτάσεων με χρήση εξελιγμένων προγραμμάτων σχεδίασης. Το καινούργιο(;) εργαλείο σε όλο του το μεγαλείο. Όμως συχνά, αν και χάσμα οφθαλμών, πολλές τέτοιες υπερ-σχεδιασμένες προτάσεις ήταν αφάνταστα πολύπλοκες και δυστυχώς κενές περιεχομένου – κάτι σαν αέρινος αφρός.

Σε ένα άλλο επίπεδο, μπορούσε κανείς να ξεχωρίσει εκείνες τις προτά-

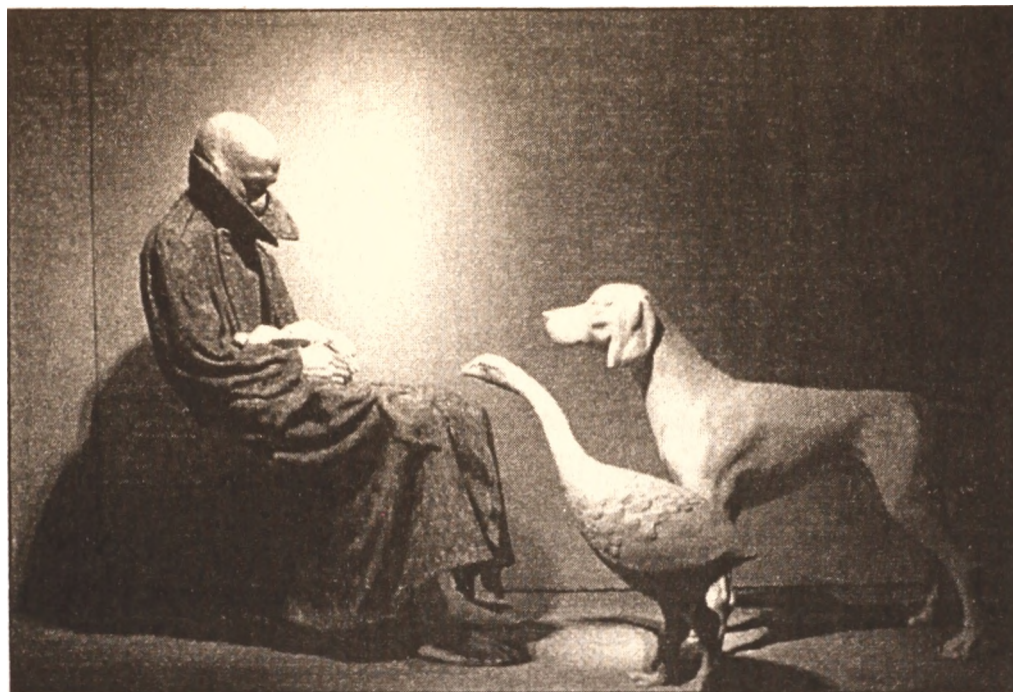
σεις που δεν είχαν καμιά σχέση με τον “τόπο” και το “γεγονός” και εκείνες που έκαναν φιλότιμες προσπάθειες να “ενταχθούν” κάπου. Πιο δύσκολο ήταν βέβαια αυτό το τελευταίο, και μάλλον δίκαιο μαχαίρι: πολλές προτάσεις που δοκίμασαν να δείξουν πώς ακριβώς εντάσσονται στην πόλη (ως κολάζ σε κοντινές ή μακρινές λήψεις στην Αθήνα, ή σε αεροφωτογραφίες) ήταν καταστροφικές.

Τι απομένει; Παρατηρώντας, πάλι, ιδιαίτερα τις διακρίσεις στο διαγωνισμό, θα μάντευα πως βραβεύτηκε η πρωτοτυπία μακριά από την εκζήτηση, η σχεδιαστική καθαρότητα, η τόσο δύσκολη στην κατάκτησή της απλότητα. Εκείνος που βγαίνει σίγουρα κάπως ζαλισμένος, μετά από τόση ώρα περιπλάνηση στους “λαβύρινθους” του Δαιδάλου και του Μινώταυρου (άλλο ένα ευφυολόγημα των σχεδιαστών της έκθεσης), αποκομίζει την ευχάριστη ανάμνηση από ορισμένες τέτοιες κατασκευές που διαθέτουν εκείνη την ακαταμάχητα πετυχημένη συνθετική “συνταγή” ερμηνείας των τόσο σκληρών περιορισμών του ζητούμενου. Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της “μόνιμης” και “μνημειακής” αρχιτεκτονικής, πετυχημένες λύσεις είναι όσες δείχνουν αβίαστες και σχεδόν “πηγαίες” (χωρίς αναγκαστικά να είναι), με εσωτερική λογική που τις κάνει “προφανείς” (αλλά στην πραγματικότητα, τόσο αφάνταστα δύσκολες στην επινόηση). Σε αυτές θα κατέτασσα το θέατρο της Μ. Moreno (Ιταλία) με τις 3 επιμήκειες και σπαστές “γλώσσες” με σειρές καθισμάτων, τη φινετσάτη πλατφόρμα της ομάδας του Α. Aymonino (Ιταλία, έπαινος) πάνω στην αρχή του γιαπωνέζικου οριγκάμι, τον σηματοδότη της Α. Regnault (Γαλλία, βραβείο) με τις 3 σύνθετης καμπυλότητας μορφές που οργανώνουν ένα γλυπτό περιβάλλον, και τον χώρο δραστηριοτήτων του Α. Pargelos (Γαλλία, έπαινος) με τον κύβο που διαλύεται και ανασυντίθεται με τα αποσπάσματά του. Δεν τα πήγαν δόλου κακά ούτε οι άλλες δύο ελληνικές συμμετοχές (μέσω ΗΠΑ) των Α. Γραμενόπουλου (βραβείο) και Λ. Καλλιπολίτη (έπαινος), και τα δύο στην κατηγορία των χώρων δραστηριοτήτων.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Τι είναι τέχνη; Η αντισυμβατική πράξη που ισορροπεί ανάμεσα στον κίνδυνο και την ελευθερία σαν ακροβάτης· που κερδίζει το χρόνο της αμφισβητώντας τον εαυτό της· που γνωρίζει πως, ενώ οι αλήθειες είναι πολλές, ο δρόμος που οδηγεί σ' αυτές παραμένει αποκλειστικά ένας.

Άνοιξη!



Έργο του
Παντελή
Χανδρή.

Ο λόγος σφυροκοπάει την εικόνα μέχρι τελικής θραύσεως.

Θ. Χατζόπουλος

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΠΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΗΜΕΡΑ;

Μια σειρά σημείων που ορίζουν έναν τόπο ως απουσία. Θέλετε παραδείγματα; Ιδού ένα απελπισμένο «τοπίο» της νεοτερικότητας: Το 1959 ο Paul Celan πηγαίνει να συναντήσει τον T.W. Adorno νύχτα στο βουνό, αλλά ο τελευταίος δεν εμφανίζεται. Αποτέλεσμα αυτής της «απουσίας» το έργο *Gespräch im Gebirg* (Διάλογος στο Όρος). Και γιατί απελπισμένο; Γιατί μετά το Άουσβιτς η συγγραφή ποιημάτων –δηλαδή η παραγωγή τέχνης– αποτελεί βαρβαρότητα (...*Das Schreiben von Gedichten nach Auschwitz Barbarei bedeutet*). Κι όμως από την αυγή του ρομαντικού τοπίου ο Hölderlin αντιτείνει: *Αλλά ό,τι μένει, είναι οι ποιητές που το θεμελιώνουν* (*Was bleibt aber, stiften die Dichter*). Και ο δικός μας κορυφαίος διερωτάται: «Αν δεν είχαμε την ποίηση Κύριε!». Σ' αυτό το τοπίο της μελαγχολίας ευτυχώς που η τέχνη αντιστέκεται

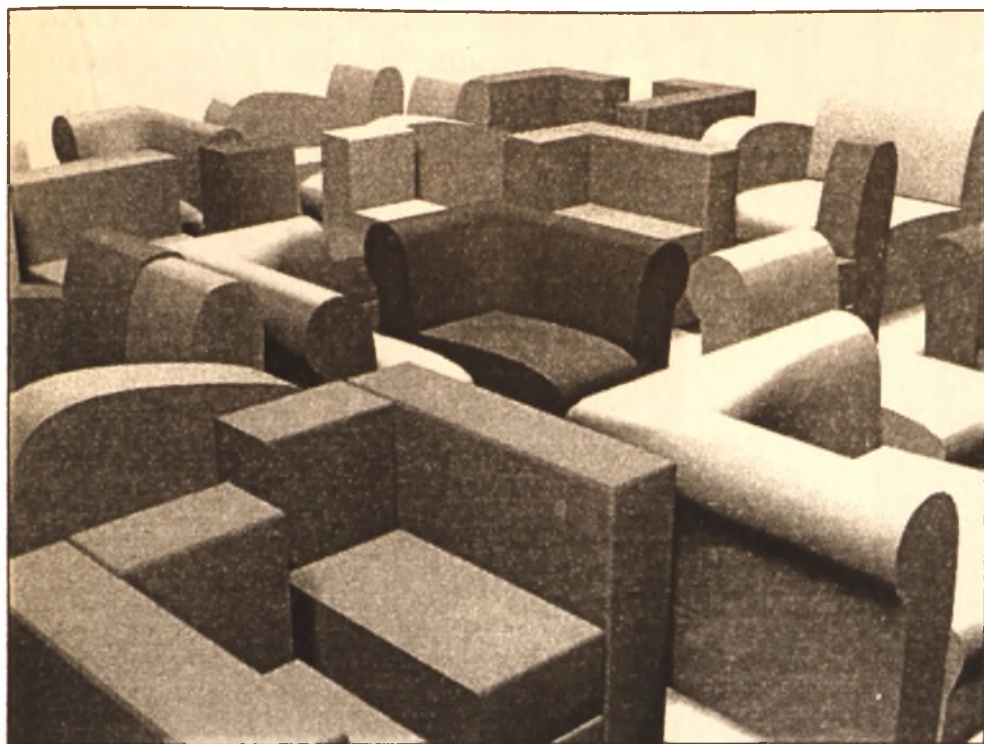
(όταν συμβαίνει αυτό). Ο γράφων αισθάνεται ευχάριστη προσμονή, καθώς είδε και χάρηκε πολλές και εξαιρετικά εύστοχες εκθέσεις κατά το τελευταίο διάστημα. Σύγχρονοι δημιουργοί που ανατρέπουν τα standards ευχάριστα και αποδεικνύουν ότι ο χώρος αυτός –παρότι αβοήθητος και ακαθοδήγητος– παράγει εκπλήξεις εις πείσμα των οίωνων και της τυφλής τα ώτα τον τενον ηγεσίας του πολιτισμού.

Μια «τοπιογραφία» με υπαινικτικά σημεία και ρεαλιστικά σύμβολα έστησε στη γκαλερί Αντωνοπούλου ο Παντελής Χανδρής με τον τίτλο «Υπόστασις» επιτυγχάνοντας ένα άκρως υποβλητικό-ποιητικό αποτέλεσμα. Επρόκειτο για ένα θεατρικό περιβάλλον που περιελάμβανε πολλαπλές περσόνες του δημιουργού, σκυλιά και πουλιά. Πρωταγωνιστές εδώ είναι ο θύτης, το θήραμα και –κυρίως– οι εναλλασσόμενοι ρόλοι τους. Ο καλλιτέχνης επιμένει στα εκμαγεία του εαυτού του ως Medlent (Medium Talent) ακολουθώντας τους τρόπους του G. Segal, του M. Kirpenberger ή του Γ. Λάππα. Οι ομοι-

ότητες σταματούν όμως ως εδώ. Ο Χανδρής, ώριμος και τρυφερός, αφήνει τη δεξιοτεχνία του να στήσει ένα μαγικό «τοπίο», η σιωπή του οποίου διατυπώνει με ενάργεια τον αρχέγονο μύθο της ύπαρξης. Ασχέτως των φροϋδικών ερμηνειών του καλλιτέχνη του ίδιου για το έργο, ότι δηλαδή ο κυνηγός εκπροσωπεί το «εγώ», το πουλί το «υπερεγώ» και ο σκύλος το «εκείνο», το οπτικό αποτέλεσμα διατηρεί τη γοητεία του και χωρίς ψυχαναλυτικά δεκανίκια. Σε μένα πάλι θύμισε τον Beuys και τη δράση του. «Πώς να εξηγήσεις εικόνες σ' έναν νεκρό λαγό». Ούτως ή άλλως το συν της έκθεσης αυτής προκύπτει απ' το ότι ο δημιουργός αφομοιώνει γόνιμα τις επιδράσεις, διατηρεί την πίστη του στο ιερό των πραγμάτων και συνεχίζει συνθέτοντας ποιητικά σύνολα. Απ' τις «Φωλιές» και τα «Τρόπαια» ως τα «Καλειδοσκόπια» η απόσταση είναι μεγάλη αλλά χαρακτηρίζεται από εσωτερική συνέπεια.

ΕΙΣΑΙ ΤΟ ΑΛΛΟ ΜΟΥ ΜΙΣΟ

Ένα αστικό, εσωτερικό τοπίο παρουσίασε στο ARTIO και ο Γιώργος Χαρβαλιάς με πληθώρα συμπαραδηλώσεων, με στέρεη γνώση του περιττού, με γλυκόπικρο χιούμορ, επιστρατεύοντας γνώσεις οικιακής οικονομίας, μορφότυπους του design, και συμπαραθέτοντας την πάλη των τάξεων με την πάλη των... φύλων. Πάλι! Μια εγκεφαλική κατασκευή εκ πρώτης όψεως, που προέκυπτε από έναν υπολογιστή, έκρυβε πολλά αυτοβιογραφικά στοιχεία αλλά και αναφορές στον κινηματογράφο του Antonioni και στο θέατρο του Edward Alby: «Ποιος φοβάται τον φόβο των σχέσεων;», «Ποιος τελικά αναλαμβάνει το κόστος της απώλειας ή της απουσίας;». Το έργο, πέρα απ' το βιωματικό του στοιχείο, στοχάζεται πάνω στην –πιθανή– φόρμα μιας μετανεοτερικότητας που έχει συνείδηση των εκφραστικών της αδιεξόδων και των –ανέξοδων– ευκολιών της, και που απευθύνεται έντιμα στον ενεργό θεατή του σήμερα ασχέτως τόπου ή ταυτότητας. Ο Χαρβαλιάς με υποδειγματικό τρόπο και σχεδιαστική ακρίβεια τεμαχίζει τρία τυπικά μοντέλα καθιστικών τα οποία λειτουργούν ως modulus και παράγει 128 μέλη από πλαστική δερματίνη. Οι αποχρώσεις προκύπτουν απ' τα



Έργο του Γιώργου Χαρβαλιά.



Από την «Κεντρική Αγορά» του Δημήτρη Ντοκατζή.

τρία βασικά χρώματα και παραπέμπουν στον λογότυπο του Bauhaus, ενώ ο «ρεαλισμός» της σύνθεσης αναφέρεται ευθέως στην παθολογία της αναπαράστασης (The Pathology of Representation) και στις πολιτιστικές συμβάσεις που καταγράφονται μέσω αυτής ακριβώς της ανα-παράστασης. Ο Χαρβαλιάς και εδώ καταθέτει την ψύχωσή του –ή καλύτερα το αίσθημα ευθύνης– ως προς την ερμηνεία του (όποιου) μηχανισμού και της σχέσης του με το υποκείμενο. Η ανθρωπογεωγραφία του μας πλοηγεί από την κρεβατοκάμαρα στο σαλόνι και σε όλα τα πολιτισμικά-πολιτικά του συμπαρομαρτούντα. Το πρόβλημα τελικά έγκειται στο πώς διαχειριζόμαστε έναν κυρίαρχο μηχανισμό και μια κατεστημένη συμπεριφορά. Στο διχοτομημένο «τοπίο» του Χαρβαλιά υπάρχουν δύο πρωταγωνιστές όπως και στο «Περιμένοντας τον Γκοντό». Πρόκειται για έναν αγχωμένο πιλότο και μια προδομένη σαραντάρα (η γυναίκα μεταιχμιακής ηλικίας του Γ. Μαρκόπουλου). Οι άνθρωποι φθείρονται και καταντούν σκιές στον τοίχο ενώ τα έπιπλα λάμπουν άφθαρτα. Η έκβαση του δράματος; Άδηλη. Βλέποντας το περιβάλλον του ARTIO, θυμήθηκα τη γνωστή φράση του πάπα του ρωσικού φορμαλισμού, του Μπαχτίν, σχετικά με τη διακειμενικότητα, (έννοια σύμφωνα με την οποία κάθε κείμενο απορροφά και μεταμορφώνεται από πολλά άλλα κείμενα): «Μπαίνεις σ' ένα σπίτι κι

ενώ νομίζεις ότι είσαι ο πρώτος, το σπίτι είναι γεμάτο από φωνές άλλων». Και σκιές, θα συμπληρώναμε.

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΤΗ ΣΙΩΠΗ

Έγραφε ο Georges Bataille το 1927: «Εύχομαι ο εραστής της τέχνης να την αγαπά όπως αγαπά ο φετιχιστής ένα παπούτσι». Στη γκαλερί «Στίγμα» είδα μια εξαιρετική έκθεση που φοβάμαι ότι δεν προσέχτηκε όσο της άξιζε. Η Μαρία Χρηστέα με τις «Αέναες Πορείες» της έκανε θεαματική είσοδο στο χώρο της videoart παρουσιάζοντας ένα άψογο, κινηματογραφικά και υφολογικά, έργο-περιβάλλον και βάζοντας τα γυαλιά στους θεωρούμενους μαιτρ του είδους στον τόπο μας. Σύλληψη, αφήγηση, ροή της εικόνας, montage, πλαστική διατύπωση, κορύφωση – όλα συνεργούσαν σε μια εντυπωσιακή συνύπαρξη ζωγραφικής σκέψης και video διατύπωσης. Ακόμη και το fiction του έργου, ασύνηθες όσο και κάπως μελοδραματικό, είχε διατυπωθεί με κινηματογραφική γνώση και μέτρο. Η Χρηστέα καθοδήγησε τους ηθοποιούς της σ' ένα κλίμα Μπέρκμαν της Μεσογείου με τους «Ασύμμετρους κύκλους» και απέσπασε ένα υψηλό αισθητικό αποτέλεσμα καταλήγοντας σ' ένα είδος «μιχτό αλλά νόμιμο». Εντυπωσιακή επίσης ήταν η φωτογραφική σύνθεση η «Πόλη» με το παραμορφωμένο αστικό τοπίο και συνακόλουθα τις παραμορφωμένες ζωές που περικλείει, όπως επίσης και η «Αέναη Πορεία», ένα βί-

ντεο που παρέπεμπε στον Carlos Saura και τον «Ματωμένο Γάμο» του. Κατ' ουσίαν η Χρηστέα από την πρώτη της έκθεση στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών (1987) ως το «περὺγωμα» που παρουσίασε το 1996 στον «Κρεωνίδα» θέτει το οντολογικό πρόβλημα της μορφής ως μονάδας επικοινωνίας και πώς αυτή ενθυλακώνεται στο χώρο: Πώς προκύπτει, γιατί υπάρχει, ποιες δυνάμεις την συγκροτούν. Άρα η εξελικτική πορεία από το ζωγραφισμένο ανάγλυφο ως την τρισδιάστατη κατασκευή με «σώμα» το φως και «ψυχή» τη σκιά, και από εκεί στην κινούμενη, όσο και αυτοπειθαρχημένη εικόνα είναι απόλυτα νόμιμη. Αυτό που πάντως εντυπωσιάζει στο έργο της είναι η εκφραστική πολυμορφία, ο βαθύτατα συγκινησιακός του χαρακτήρας και η υποταγή των όποιων μέσων σε μια κυρίαρχη ιδέα. Συχνά η αποσπασματικότητα των εικόνων –θραυσματικότητα των σχέσεων, καταδολίευση των αισθημάτων, σύγχυση των φύλων– λειτουργεί σαν ένα μουσικό continuum που σταμάτησε αιφνίδια· ο ήχος, παρότι δεν ακούγεται, δονεί ακόμη τον χώρο, υπάρχει. Στη δουλειά της Χρηστέα, παρά τον έλεγχο των μέσων, υπάρχει ένας κάπως φιλολογικός φόρτος που προκύπτει ίσως από την ανάγκη της να μιλήσει συνολικά και μέσα από σύμβολα (Κύκλος της ζωής, Οίκος, Αέναη Πορεία). Όμως η δυναμική των εικόνων της είναι τόσο πειστική ώστε η όποια ένσταση εντέλει παρέλκει.



Από τις «Αέναες Πορείες» της Μαρίας Χρηστέα.



Έργο της Barbara Visser.

ΑΝΟΙΞΗ ΚΑΙ ΣΤΟΥ ΨΥΡΡΗ

Το αθηναϊκό Down Town έχει εδραιωθεί πλέον ανάμεσα στο Θησείο και το Μοναστηράκι, όπου και η avant-garde των ελληνικών γκαλερί: «ARTIO», «Στίγμα», «Els Hanappe», «Α.Δ», «Antonopoulou», «The Breeder», «Unlimited», «Bernier/Eliades», «Επί Κολωνώ», και πρόσφατα το «Οξύμωρον» όπου και η θριαμβευτική επανεμφάνιση ενός δημιουργού που δεν είναι καθηγητής σε κάποια σχολή Καλών Τεχνών, δεν έχει σταλεί σε μικρή ή μεγάλη Biennale και βέβαια δεν τον έχει συμπεριλάβει το ΕΜΣΤ στις εκθέσεις ή τις συλλογές του. Πρόκειται για τον **Δημήτρη Ντοκατζή** και την «Κεντρική Αγορά» του, ένα video-περιβάλλον που πραγματεύεται με καταγιστικούς ρυθμούς τη μετάλλαξή μας ως κοινωνίας σε γιαλαντζί μητρόπολη που υποδέχεται μετανάστες από τις (ανύπαρκτες) αποικίες της: Πολιτισμικές διαφορές, ταυτοτικά χαρακτηριστικά, μακρινοί τόποι που αντανάκλονται στην Ευριπίδου και την Αθηνάς, άνθρωποι σε δύσκολους καιρούς, ρήγματα στον κοινωνικό ιστό και παιχνίδια σχετικά με την αξία και την υπεραξία των αισθημάτων, η νέα, παμφυλετική πατρίδα μας και οι «νεοσύλλεκτοι» συμπατριώτες μας, η ανεκτικότητα και η κρίση της σ' έναν χώρο που οφείλει να επαναδιεκδικήσει τις αξίες του Διαφωτισμού. Προσωπικά αν μ' ενοχλεί

κάτι βαθύτατα, αυτό σχετίζεται με την *ταύτιση της έννοιας της πατρίδας και της έννοιας της ιδιοκτησίας*. Και από τη σκοπιά αυτή ο Ντοκατζής τραγουδώντας στο δεύτερο βίντεό του για τη «Γαλανόλευκη», έκανε διάννα. Πρόκειται για το τραγουδάκι που έλεγε κάθε πρωί μαθητής στ' Ανάβρυτα κατά την προσευχή και την έπαρση. Χωρίς έπαρση τώρα ο ίδιος μελετά με διεισδυτικό βλέμμα και τρυφερό χιούμορ ένα σπαρταριστικό, ανθρωπολογικό υλικό και μας δείχνει τους όρους και τα όρια του παιχνιδιού.

Τι είναι άρα «τοπιογραφία» σήμερα; Η «Κεντρική Αγορά» ιδεών και κοινωνικοπολιτικών σχέσεων του Δημήτρη Ντοκατζή. (Γράφω και ακούω στο «Τρίτο» το μουσικό θέμα της ταινίας του Αγγελόπουλου «Αιωνιότητα και μια μέρα» της Ελένης Καραϊνδρου από την Καμεράτα. Άνοιξη στα πολιτιστικά μας πράγματα, αρκεί αυτά να μην ποδηγετούνται από α-νόητες αρχές.)

Στον Πολυχώρο «Επί Κολωνώ» είδα τις φωτογραφίες της **Ράνιας Καραμούζη** με τίτλο «Οικογενειακό Άλμπουμ» και χάρηκα την ακρίβεια των διατυπώσεών της μέσα από μίαν οπτική σχεδόν ασκητική. Ασπρόμαυρη εικόνα και Photoshop συνθέτουν τους τρυφερούς εφιάλτες και σκιαγραφούν τη ματαίωση μιας family reunion.

Αναμένουμε τη συνέχεια. Κι άλλη μια εικαστική φωτογράφος μας περίμενε

στην «Els Hanappe» για να μας πει ότι ο «κόσμος ανήκει στους πρωινούς». Πρόκειται για την Barbara Visser και την αισιόδοξη προσέγγισή της στις εικόνες και τις αντανάκλασεις τους που δημιουργεί το πρωινό φως στις πόλεις του Βορρά. Φωτογραφία-ντοκουμέντο με στοιχεία από road-movie και cinema direct, αντιτίθεται στην οποιαδήποτε μεταφυσική του κάδρου και επιμένει πως η πραγματικότητα περιέχει a priori και την ανατροπή της.

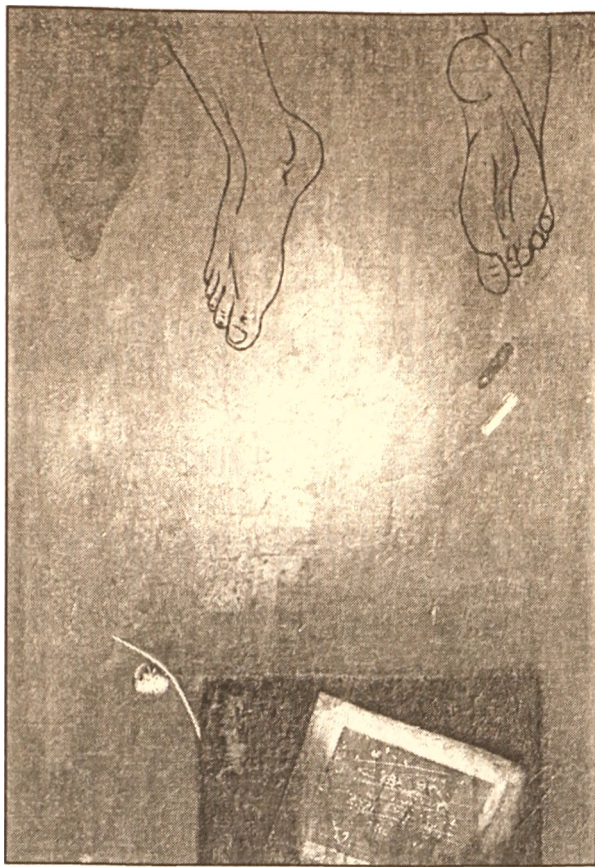
Το είπαμε κι άλλοτε: Το «Out look», δηλαδή μια σύγχρονη, διεθνιστική τέχνη με νέες ιδέες, νέους δημιουργούς και πειραματικό-αντιδογματικό χαρακτήρα είναι ήδη εδώ. Μόνο που κάτι τέτοιο δεν εκπορεύεται από την «αυθεντία» ή την «αλαζονεία» του ενός, ούτε από το –σχετικότατο– κύρος κάποιου κρατικού θεσμού αλλά από την όσμωση καλλιτεχνών και ατομικής πρωτοβουλίας. Από κάτω κι όχι από πάνω: Στο «Breeder Projects» ο **Βαγγέλης Βλάχος**, ανήσυχος καλλιτέχνης και curator, δείχνει μια σειρά συνομηλίκων του από το Λος Άντζελες, συνδυάζοντας οπτικές παρεμβάσεις και συγγραφικές απόπειρες ώστε να ψηλαφηθεί μια διαδικασία. Ο τίτλος της ανοιχτής αυτής αντιπαραβολής: «Project Space». Όπως ο ίδιος ο Βλάχος υποστηρίζει, η ιδέα βασίζεται σε μια σειρά e-mails που αντάλλαξε με τον Ντάνιελ Μαρτίνεζ κατά τη διάρκεια προετοι-

μασίας μιας παλιότερης ιδέας του «Project Space» από κοινού με το «Deep River», έναν μη κερδοσκοπικό χώρο που λειτούργησε από το 1997 ως το 2002 στο Λος Άντζελες. Η έκθεση αυτή δεν πραγματοποιήθηκε τότε, αλλά τώρα καρποφόρησε γνωρίζοντάς μας κάποιες αξιοπρόσεκτες περιπτώσεις νέων δημιουργών από τη δυτική ακτή. Προσωπικά ξεχώρισα την Corrina Peiron και την Emilie Halpern, αλλά κυρίως εισέπραξα ένα αισιόδοξο όσο και αντισυμβατικό κλίμα, μια κοινότητα δράσεων, απόψεων ακόμη και ατομικών συμπεριφορών. Κάτι απόλυτα αναγκαίο για να επιτευχθεί η απαραίτητη δι-εθνική όσμωση και μια επικοινωνία χωρίς καπελώματα υπεροχής.

ΣΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ ΒΕΛΟΝΙ

Γράφει ο Θανάσης Χατζόπουλος στο τελευταίο του δοκίμιο «Αναγραμματισμοί στη Σιωπή» (εκδ. Πόλις): «Ο Θεός είναι ένα όνομα για την τύχη και για την ατυχία. Η ομορφιά είναι ένα όνομα για τον κανένα, ένα όνομα για όλους.» Εμείς πάλι συνειδητοποιούμε συχνά πόσο δύσκολο και επικίνδυνο πράγμα είναι η ομορφιά και, το κυριότερο, πόσο επιρρεπές σε παραναγνώσεις και παραισθητικές εμμονές.

Στη «γκαλερί 3» είδαμε την τελευταία και πιο άρτια –ως τώρα– έκθεση του **Γιάννη Στεφανάκι**, μιαν ευφάνταστη και πολυεπίπεδη επιστροφή στην παιδικότητα με λύσεις ζωγραφικές ή κατασκευαστικές που οδηγούσαν σ' ένα θεατρικό όλον. Η συγκίνηση που εκ των πραγμάτων απορρέει από ένα τέτοιο θέμα, δεν καταλήγει –προς τιμήν του– στο εύκολο μελό, ενώ ο καλλιτέχνης ενσωματώνει στο έργο του με γνώση και πειθώ έρευνα παλιότερων ομοτέχνων του όπως είναι λ.χ. ο Κωνσταντίνος Γραμματόπουλος. Μ' εφελτήριο ένα ξύλινο θρανίο και μια σβούρα ο Στεφανάκις οπτικοποιεί αναμνήσεις και ανασυστήνει το τοπίο μιας εποχής και μιας ηλικίας, παράγοντας εικόνες που χαρακτηρίζονται από πλαστική αυτάρκεια και των οποίων το σύνολο συνομιλεί γόνιμα με προτάσεις άλλων συνομηλίκων του δημιουργών όπως είναι ο Άγγελος Σκούρτης, ο Μάριος Σπηλιόπουλος, ο Πάρις Χαβιάρας ή ο Νίκος Κόκκαλης. Ο Στεφανάκις ανέστησε



Έργο του Γιάννη Στεφανάκι.

μιαν απολεσθείσα παιδικότητα και έδειξε τις διαστάσεις που μπορεί να πάρει το έπος του καθημερινού.

Αλλά και εκτός Αθηνών ήρθε η Άνοιξη. Το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, καρπός του πείσματος κάποιων ιδιωτών και της συνέργειας συλλεκτών και καλλιτεχνών που πρόσφεραν έργα, εγκαινίασε πρόσφατα τις νέες του πτέρυγες δείχνοντας τριακόσια τριάντα περίπου έργα από τις συλλογές του και τιμώντας τόσο τον Ιόλα όσο και τον Χάρη Αντωνίου. Στην έκθεση κυριαρχούν ένα γοητευτικό αλαλούμ αλλά και κάποιες νησίδες ιστορικοτεχνικών προτάσεων (όπως π.χ. η αίθουσα Αχιλλέα Απέργη, ή η γενιά του '60). Πάντως αυτή η ανοιχτή πρό-



Έργο της Ράνιας Καραμούζη.

ταση έχει περισσότερο ενδιαφέρον από μια προκάτ άποψη που θα εκβίαζε την ιστορία καλά και σώνει. Το ΜΜΣΤ καταγράφει τα καλλιτεχνικά μας δρώμενα σε μιαν εποχή μετάβασης και στηρίζεται στην εθελοντική προσφορά και στην αγάπη παρά σε θεσμικές εξασφαλίσεις και κρατικές σφραγίδες, παραμένοντας ένα βαλκάνιο μουσείο.

Αν μάλιστα επικρατεί «ανιστορικότητα» στη δική του έκθεση που απαρτίζεται από δωρεές, τι να πει κανείς για το ΕΜΣΤ στο Φίξ και τα τελευταία του αποκτήματα για τα οποία δαπανήθηκαν υψηλά ποσά από τον κρατικό κορβανά; (Μόνο για τα έργα του Τσόκλη δόθηκαν 18 εκατομμύρια δρχ.) Σύγχυση, σκοπιμότητα, αφέλειες, και έντονη η διάθεση συμβιβασμών ανάμεσα στο δέον και το politically correct. Έτσι ο Kabakon συνυπάρχει με το ζεύγος Κοκκινίδη, ο Σόρογκας με τον υιό Κονταράτο και ο Κεσσανλής δεσπόζει σε δύο αίθουσες διότι αυτό επιτάσσει η μουσειολογική δεοντολογία(;) – τουλάχιστον όπως την αντιλαμβάνονται οι διοικούντες το ΕΜΣΤ. Κρίμα. Αν κάτι πάντως οφείλει να ξεχωρίσει κανείς, αυτό είναι η λιτή όσο και πολύτιμη αίθουσα του Παντελή Ξαγοράρη και της Μπίας Ντάβου, δωρεά και προσευχή μαζί του Ζάφου Ξαγοράρη. Βλέπετε τα μοναδικά πράγματα βρίσκονται εκτός οικονομικών συναλλαγών.

Και κάτι τελευταίο. Ξέρετε τι κοινό έχουν όλες, μα όλες οι παραπάνω εκθέσεις που ακροθιγώς ανέφερα και οι χώροι που τις παρουσίασαν; Δεν τις έχουν επισκεφθεί ποτέ ούτε ο υπουργός Πολιτισμού, ούτε ο πρόεδρος, ούτε η διεύθυνση του ΕΜΣΤ, ούτε ο πρόεδρος, ούτε η διεύθυνση της «Πολιτιστικής Ολυμπιάδας», ούτε αρκετά απ' τα μέλη της εικαστικής επιτροπής του ΥΠΠΟ, ώστε να μορφώσουν γνώμη για το τι συμβαίνει σήμερα στον τόπο μας.

Έτσι όμως δεν βάφονται αυγά, ούτε διαμορφώνεται στρατηγική με συνέπεια και βάθος χρόνου. Είναι και η τυφλότητα που υπαινίχθηκα στην αρχή. Ακριβοδίκαια λοιπόν οι διάφορες αστειότητες στις Biennale και αλλού. Κάποιοι εξακολουθούν να συγχέουν τα ιδιωτικά βίτσια με τις δημόσιες αρετές.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Αυτό που λείπει από το ελληνικό εικαστικό τοπίο είναι η συλλογικότητα, είναι οι ομάδες που διεισδύουν και καταγράφουν τα πράγματα, που με τα έργα τους και την προσωπική τους στάση εκφέρουν γνώμη, διεκδικούν το λόγο.

Περί επικοινωνίας, μελαγχολίας και λοιπών δαιμονίων



Δημήτρης Ζουρούδης, Μεγάλη αναταραχή θauμάσια κατάσταση.

Οι Δημήτρης Ζουρούδης, Γιάννης Σκαλτσάς και Βασίλης Βλασταράς είναι φίλοι πάνω απ' όλα, με ξεχωριστή ο καθένας ιδιοσυγκρασία, με κοινά οράματα, αλλά και διαφωνίες. Τυχαίνει όμως να είναι και οι τρεις τους καλλιτέχνες που μας έχουν συνηθίσει στην από κοινού παρουσίαση των έργων τους. Η ιδέα γεννήθηκε το 1996, όταν οι τρεις τους υποχρεώθηκαν να αφήσουν το εργαστήριο όπου εργάζονταν. Αυτό έγινε και η αιτία για να κάνουν ένα μικρό αριθμό εκθέσεων με τον τίτλο «Ένεκα εξωδίκου».

Σήμερα συνεχίζουν να παρουσιάζουν μαζί τις δημιουργίες τους –παλαιότερες, αλλά και πιο νέες– στον τεχνοχώρο «Το Μήλο», χρησιμοποιώντας ο καθένας διαφορετικό εικαστικό λόγο. Η έκθεση φέρει τον τίτλο «3x3» και είναι στην ουσία ένας διάλογος «περί επικοινωνίας, μελαγχολίας και λοιπών δαιμονίων», όπως χαρακτηριστικά έχει ση-

μειώσει ο ιστορικός τέχνης Μάνος Στεφανίδης που επιμελείται την έκθεση.

Χωρίς κοινό θεματικό άξονα οι τρεις καλλιτέχνες προβάλλουν προσωπικούς προβληματισμούς πάνω στη σύγχρονη εικαστική πραγματικότητα με διάθεση σατιρική, μελαγχολική, ενίοτε αυτοσαρκαστική. Με άλλα λόγια καταφέρνουν να κάνουν ένα επίκαιρο σχολιασμό στο εικαστικό γίγνεσθαι της εποχής μας, χωρίς καμία προσδοκία το έργο τους να αποκτήσει χαρακτήρα πέθαν από αυτόν που τα ίδια τα υλικά που χρησιμοποιούν στις συνθέσεις τους υποδεικνύουν: εφήμερο και καταναλωσιμο· συστατικά που χαρακτηρίζουν άλλωστε και την εποχή μας.

Στις πολυμορφικές συνθέσεις τους, παρελθόν και παρόν συνομιλούν με τρόπο σκεπτικιστικό και περιπαιχτικό. Τα ιδεολογικά δεδομένα και οι αυθεντίες σήμερα εξακολουθούν να υπάρχουν, αλλά πλέον έχουν χάσει τον ισχυ-

ρό και συμβολικό χαρακτήρα τους, καθώς τοποθετούνται πλάι σε ευκαιριακά και ευκόλως αναλώσιμα προϊόντα μαζικής κουλτούρας και διαφήμισης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΑΣ

Στις πολυμορφικές εγκαταστάσεις του χρησιμοποιεί οικείες εικόνες της ποπ και γενικότερα της δημοφιλούς μαζικής κουλτούρας –από διαφημίσεις, φωτορομάντζα, κ.ά.–, αλλά και πίνακες-ορόσημα της ιστορίας της τέχνης, στις οποίες επεμβαίνει με διάφορες χημικές μεθόδους με αποτέλεσμα πολύχρωμες, kitsch εγκαταστάσεις/κατασκευές που προτείνουν μια νέα οπτική στην ήδη υπάρχουσα σημασιολογία του έργου τέχνης, ενώ περιέχουν αιχμές για να σκεφτεί κανείς το νόημα όλων αυτών των συμβόλων.

Παράδειγμα: σε μια από τις συνθέσεις του πάνω σε τοίχο, παρελθοντικοί ήρωες και νεοτετικοί πολιτικοί συνομιλούν με τον Ερμή του Πραξιτέλη, τους Δώδεκα Απόστολους του Λεονάρντο ντα Βίντσι, αλλά και με εφήμερες εικόνες, προϊόντα μαζικής κουλτούρας και διαφήμισης (pop art), υποδηλώνοντας ακριβώς την ιδεολογική σύγχυση του σύγχρονου κόσμου. Σε άλλα πάλι έργα του, δικές του ξυλόγλυπτες κατασκευές τοποθετούνται δίπλα σε έργα-σταθμούς στην ιστορία της τέχνης όπως το «Γεύμα στην χλόη» του Μανέ και το «L'origine du Monde» του Κουρμπέ (ζωγραφισμένα από τον ίδιο τον καλλιτέχνη), προσδίδοντάς τους μια νέα εννοιολογική διάσταση.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΖΟΥΡΟΥΔΗΣ

Στα έργα του Ζουρούδη –που αποτελούν στην ουσία ένα σχολιασμό πάνω στο πολιτικό-κοινωνικό γίγνεσθαι της εποχής μας– ψηφιακές μορφές τέχνης –φωτογραφία, υπολογιστής, video– και άλλα πειραματικά υλικά –καλώδια και επίδεσμοι– συνδυάζονται με παραδοσιακούς τρόπους εικαστικής δημιουργίας, όπως κέντημα και ζωγραφική, δημιουργώντας έργα που μας αποκαλύπτουν τον εσωτερικό κόσμο του καλλιτέχνη, τις αγωνίες και τα πάθη του για τον κόσμο που τον περιβάλλει. Ένα κόσμο μελαγχολικό όπου επαναστάτες, αγωνιστές, αλλά και άγιοι της ορθοδόξιας συνομιλούν, συνυπάρχουν ισότιμα στον ίδιο χώρο με γυμνά γυναικεία κορμιά που απεικονίζονται ως σύμβολα

ερωτικού πόθου. Στην ουσία τα έργα του σκιαγραφούν πρόσωπα, μνήμες και γεγονότα που έχουν απασχολήσει και πολιορκήσει τον καλλιτέχνη και που εξακολουθούν ακόμα και σήμερα να στοιχειώνουν τη σκέψη του.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΛΑΣΤΑΡΑΣ

Ο Βλασταράς επίσης χρησιμοποιεί μικτές τεχνικές –ζωγραφική, φωτογραφία, και γραφιστική– στις εγκαταστάσεις του, ενώ ταυτόχρονα πειραματίζεται πάνω στις μορφοπλαστικές ικανότητες των ετερόκλητων υλικών, π.χ. ασπληρές οριζόντιες και κάθετες γραμμές που φέρουν εμφανείς επιρροές γραφι-

στικής πάνω σε ξύλο, ή και σε χρυσόχαρτο. Γραμμικά, σχεδόν απλουστευτικά περιγράμματα –π.χ. ανάλυση της γεωμετρίας ενός οβελίσκου–, που σε συνδυασμό με έντονα χρώματα παραπέμπουν στον κόσμο των κινούμενων σχεδίων (cartoon). Εικόνες σαν γραφικά σε υπολογιστή που τοποθετούνται πλάι σε ιδιόχειρες κατασκευές ή και φωτογραφίες πορτρέτα του ίδιου του καλλιτέχνη που ποζάρει με προφανή διάθεση αυτοσαρκασμού ως ένας άλλος στρατηγός Δεκαβάλας – εμφανώς επηρεασμένος από το ρομαντισμό των ασπρόμαυρων ταινιών της δεκαετίας του '50.

Και οι τρεις μαζί παρουσιαζόμενοι

αποτελούν το δίχως άλλο ένα καλλιτεχνικό δυναμικό με ζωντανό, κοφτό, αλλά και παλλόμενο λόγο που διεκδικεί την προσοχή του θεατή. Και ομολογουμένως το καταφέρνουν με τα έργα τους – ασκώντας κριτική σε όλα εκείνα που τους ενοχλούν, αλλά και τους γοητεύουν.

Εν ολίγοις η έκθεση –στην ουσία μια μείξη ιστορίας, «ήδη υπάρχουσας» τέχνης και ποπ κουλτούρας– είναι μια έκθεση διαμαρτυρίας. Είναι μια μεταμοντέρνα εκδοχή τριών προσωπικών ιστοριών στο κατώφλι του 21ου αιώνα, που αξίζει να επισκεφτεί κανείς.

ΔΑΦΝΗ ΤΖΑΝΕΤΗ

Γιώργος Μανουσάκης

Πριν από ένα μήνα περίπου έφυγε ο ζωγράφος Γιώργος Μανουσάκης (1914-2003). Ο Μανουσάκης, θυμόσοφος και απέριτος, έζησε αθόρυβα αλλά ουσιαστικά, «συνομιλώντας» με τον Τσαρούχη, τον Μπαχαριάν, την Ιφιγένεια Λαγανά ή τη Νίκη Καραγάτση. Εμπειρικός της εικόνας, κατέστησε την εμπειρία του υψηλή έκφραση του ταπεινού. Αντί μνημοσύνου αναδημοσιεύουμε αποσπασματικά κάποιες σκέψεις του που φιλοξένησε το περιοδικό Λέξη τον Μάιο του 2001.

Μόναχον ή Παρίσι;

Υπήρξε μια εποχή, που ως μαθητής του γυμνασίου ακόμα, έκανα τα πρώτα μου δειλά βήματα στο χώρο της Τέχνης, με πληροφορίες (όχι πάντοτε έγκυρες) που τις αντλούσα από τις εφημερίδες, τα περιοδικά, και κυρίως τη φήμη για τους καλλιτέχνες – και όχι από τις καλλιτεχνικές εκδόσεις που την εποχή εκείνη ήσαν σπάνιες ή δυσεύρετες. Εμείς οι νέοι, που θέλαμε τότε να βρισκόμαστε στην πρωτοπορία και να μη δίνουμε την εντύπωση των καθυστερημένων, όπως οι σύγχρονοί μας ακαδημαϊκοί ζωγράφοι, είχαμε όλοι εστραμμένα τα βλέμματά μας προς βορράν. Πιστεύαμε ότι η Τέχνη εκπορεύεται από το Παρίσι. Το Παρίσι ήταν ο φάρος που φώτιζε το δρόμο μας, σε αντίθεση με τους ακαδημαϊκούς του Μονά-

χου, που εκτός από μια καλή και αξιοπρεπή θέση στην κοινωνία, το Μόναχον δεν ήταν σε θέση να τους προσφέρει τίποτε άλλο. Φυσικά την εποχή εκείνη, ούτε λόγος δεν μπορούσε να γίνεται για βυζαντινή ζωγραφική, για Κόντογλου και για Θεόφιλο, αν και για τον Θεόφιλο κάτι είχε αρχίσει από τότε να ψιθυρίζεται, αυτό όμως συνέβαινε γιατί πάλι το Παρίσι είχε προηγηθεί και είχε ανακαλύψει πρώτο τον δικό του Θεόφιλο, τον Douanier Rousseau. [...]

Απ' έξω περιμέναμε να έλθει το φως, κανείς δεν τολμούσε ακόμα να ψάξει να βρει την αλήθεια εντός του, σε μια άλλη πραγματικότητα που να ορίζεται από άλλες συντεταγμένες, διαφορετικές από εκείνες που ανεπαισθήτως μας είχαν επιβληθεί εκ των άνω και όχι επί ίσοις όροις. Ζούσαμε χωρίς αυτό να το έχουμε συνειδητοποιήσει ακόμα, σ' έναν κόσμο που δεν ήταν δικός μας, που προσδιόριζε εκείνος τις αξίες μας, ενώ εμείς αδυνατούσαμε να προσδιορίσουμε τις δικές του αξίες.

Ζούσαμε στον κόσμο της Δύσης, της μισαλλόδοξης, της αλαζονικής, που περιφρονούσε το Βυζάντιο και τον πολιτισμό του, ενώ αν μπορούμε εμείς σήμερα να μιλάμε για πολιτισμό, αυτό μόνον σαν συνέχεια του Βυζαντινού πολιτισμού μπορεί να εννοηθεί. Επιτρέπαμε στους άλλους, να μας κρίνουν, ή κρίναμε εμείς οι ίδιοι τον εαυτό μας, με κριτήρια που δεν ήσαν δικά μας, και μόνον

όταν οι ξένοι μιλούσαν με θαυμασμό για την αρχαία ελληνική τέχνη, πολύ λιγότερο όμως ή και καθόλου για το Βυζάντιο, μόνον τότε στρέφαμε τα βλέμματά μας προς τα μέσα και ανακαλύπταμε έκπληκτοι την «άγνωστη» Ελλάδα, που κρυβόταν επιμελώς, όχι μόνον πίσω από τους ακαδημαϊκούς του Μονάχου, αλλά και τους «πρωτοπόρους» του Παρισιού. Ποιος θα μπορούσε τότε να μιλήσει για την «άσχημη» μεταβυζαντινή ζωγραφική, τη λαϊκίζουσα, αν πρώτος ο Κόντογλου δεν μίλαγε γι' αυτήν; Ποιος θα μπορούσε τότε να μιλήσει για τον θεοπάλαβο Θεόφιλο, αν πρώτος ο Τσαρούχης δεν μίλαγε γι' αυτόν; Ποιος άλλος εκτός από τον Πικιώνη θα τολμούσε πρώτος να μιλήσει για την ταπεινή λαϊκή αρχιτεκτονική και τη μυθοπλαστική γλυπτική του Ροδάκη στην Αίγινα;

Φυσικά, η εμβέλεια που έχουν οι απόψεις και οι κρίσεις του Κόντογλου, του Τσαρούχη, του Πικιώνη κ.ά. δεν μπορεί να συγκριθεί με εκείνη των υμνητών της σύγχρονης γαλλικής, ή μάλλον κοσμοπολίτικης, ζωγραφικής της Δύσης. Γι' αυτό το λόγο η φωνή μας σήμερα αποκλείεται να ακουσθεί έξω από τα στενά όρια του τόπου μας. Αυτό όμως δεν έχει σημασία και δεν πρέπει να μας απασχολεί. [...] Εκείνο που έχει σημασία είναι η φωνή μας να υπάρχει, έστω και θαμμένη στη γη. Να κάνουμε ο καθένας το χρέος του, τίποτα άλλο.

Γ. Μανουσάκης

Παλατινή Ανθολογία

(Μια σύντομη επιλογή από τα σατιρικά επιγράμματα)

του Τζίμη Παπανικολόπουλου

1. ΤΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Το επίγραμμα κατάγεται από την απλή ταφική αναγγελία, και η πρώτη εμφάνισή του χάνεται στα βάθη του χρόνου. Στην αρχή μια σύντομη επιγραφή χαραγμένη στην πέτρα του τάφου μάς πληροφορεί για την ταυτότητα του νεκρού, αλλά με τον καιρό η επιγραφή αυτή πλουτίζεται με περισσότερα στοιχεία και εξελίσσεται σε ένα ολιγόστιχο ποίημα το οποίο δεν προορίζεται πλέον να χαραχτεί στο μνημείο του νεκρού. Στη συνέχεια, το σύντομο αυτό ποίημα θα διευρύνει τη θεματολογία του, και κατά τους Αλεξανδρινούς χρόνους θα καθιερωθεί σαν αυτόνομο ποιητικό είδος, δεδομένου ότι κατά την εποχή αυτή οι μεγάλες επικές και λυρικές συνθέσεις έχουν εξαντλήσει το μυθολογικό τους υλικό. Οι μακροσκελείς ιστορίες των αρχαίων θεών και οι περιπλανήσεις των ηρώων θα παραχωρήσουν τη θέση τους σε μια ποίηση χαμηλών τόνων, όπου με σοφή συντομία θα ιστορηθεί τώρα η γνώριμη και παραμελημένη περιπέτεια με πρωταγωνιστή τον Άνθρωπο και τα καθημερινά του πάθη.

2. Η ΠΑΛΑΤΙΝΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Η Παλατινή ή Ελληνική Ανθολογία είναι ένα τεράστιο ανθολόγιο με 4.500 επιγράμματα και καλύπτει 17 περίπου αιώνες, από τον 7ο π.Χ. μέχρι τον 10ο μ.Χ. αιώνα. Η Ανθολογία αυτή συγκροτήθηκε το 917 μ.Χ. από τον Κωνσταντίνο Κεφαλά, έναν λόγιο και φωτισμένο πρωτιερέα του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης, ο οποίος συγκέντρωσε όλες τις προηγούμενες ανθολογίες (του Μελέαγρου, του Φίλιππου, του Στράωνα, του Αγαθία κ.λπ.), και αφού κατέταξε το υλικό κατά είδη σε 15 βιβλία (ερωτικά επιγράμματα, επιτύμβια, προτρεπτικά, αναθηματικά, σκωπτικά κ.λπ.), μας παρουσίασε πάνω από 300 ποιητές, πολλοί από τους οποίους θα μας ήταν άγνωστοι. Στη συνέχεια το χειρόγραφο χάθηκε, και το 1606 ο γάλλος λόγιος Salmasius το ανακάλυψε ανάμεσα στους κώδικες της Παλατινής βιβλιοθήκης της Χαϊδελβέργης, απ' όπου και η Ανθολογία έμεινε γνωστή με το όνομα «Παλατινή».

Στα νέα ελληνικά δεν έχει γίνει καμιά σοβαρή μετάφραση και καμιά φιλολογικά έγκυρη έκδοση όλου του έργου, εκτός από ελάχιστες πρόσφατες –και ευτυχώς επιτυχείς– εξαιρέσεις οι οποίες όμως επιλεκτικά παρουσιάζουν τα πράγματα. Και τούτο διότι η πληθώρα των επιγραμμάτων και η απίστευτη θεματική ποικιλία παράγουν άνισα αποτελέσματα, από κοινοτοπίες μέχρι αριστουργήματα, οπότε το έργο της επιλογής να παρουσιάζεται ως νόμιμο δικαίωμα παρά ως μεταφραστική αδυναμία. Κάτι παρόμοιο ισχύει και σ' αυτήν εδώ τη σύντομη περιπλάνηση.

* * *

Ο Πλάτων υπήρξε κατά τη νεότητά του ποιητής, μα όταν αρ-

γότερα ασχολήθηκε με τη φιλοσοφία απεκήρυξε τις ποιητικές του δοκιμές και υποτίμησε τόσο τους ποιητές, ώστε τους απέβαλε και από την ιδανική του «Πολιτεία». Στην Π.Α. υπάρχουν με τ' όνομά του περί τα 27 επιγράμματα πραγματικά έξοχα, ο δε Μελέαγρος στην εισαγωγή του «Στεφάνου» του παρομοιάζει τον Πλάτωνα με χρυσό κλώνο (χρύσειον αείθειοιο Πλάτωνος κλώνο). Τα δύο επιγράμματα που παρουσιάζονται εδώ είναι από την Ανθολογία Πλανούδη η οποία ενσωματώνεται στην Π.Α. ως δέκατο έκτο βιβλίο:

Το Σάτυρο δεν σμίλεψε ο Διόδωρος.

Τον κοίμησε.

Αν τον αγγίξεις θα ξυπνήσει.

Δεν είν' ο Σάτυρος, αλλά το ασημί που κοιμάται. (Ανθ. Πλ. 248)

Και το άλλο, που μιλάει για το περίφημο άγαλμα της Κνιδίας Αφροδίτης του Πραξιτέλη:

Στα φουσκωμένα κύματα ταξίδεψε

από τα Κύθηρα στην Κνίδα, η Αφροδίτη

το άγαλμά της για να ιδεί.

Γύρω - τριγύρω κοίταξε και είπε:

Γυμνή, ο Πραξιτέλης πού με είδε; (Ανθ. Πλ. 160)

* * *

Σε ένα τόσο τεράστιο υλικό με 23.000 στίχους περίπου, είναι επόμενο να αποτύχει η θεματική κατάταξη, με αποτέλεσμα να προέλθει πλήθος παρανοήσεων, πράγμα για το οποίο ευθύνονται σε πολλές περιπτώσεις και οι λημματιστές των επιγραμμάτων (π.χ. το V-71 του Παλλαδά καταχωρίζεται ως ερωτικό ενώ πρόκειται για σατιρικό, ο δε σχολιασμός από τη σατιρική σκοπιά αποκαλύπτει ενδιαφέρουσες συνέχειες).

Ωστόσο ο κύριος όγκος των σκωπτικών και των σατιρικών είναι συγκεντρωμένος στο XI βιβλίο, κι αν παραβλέψει κανείς τα χιουμοριστικά ή τα λογοπαικτικά, θα διακρίνει επίκαιρες σατιρικές δοκιμές και διαχρονικές καταστάσεις:

Δράμι μυαλό αν είχε ο Βήσας θα πήγαινε να κρεμαστεί.

Μα από τη στιγμή που άρχισε να ρητορεύει δημοσίως έγινε λόγω βλακείας πλούσιος (Αντίοχος, XI-422)

Όταν όμως το λογοπαίγνιο επιστρατεύεται για να ενισχύσει τη σάτιρα, θα συναντήσουμε επιγράμματα όπως αυτό:

Και βουλευτής έγινες τώρα Αγαθίνε!

μα αυτό το «βήτα» που αγόρασες

πες μας για πόσο το παζάρεψες;

Γιατί πρωτύτερα ήταν «δέλτα». (Αποδίδεται στον Παλλαδά, XI-337)

(Σχόλιο: Σάτιρα και λογοπαίγνιο: Βουλευτής/δουλευτής, αλλά και το «Αγαθίνος» μάλλον επινοημένο με τα συνήθη παρεπόμενα.)

Σχετικό με το X-422 είναι και το επίγραμμα που ακολουθεί

με την επιθετική του σάτιρα:

Οι τρίχες αν σωπαίνεις είναι φρονιμάδα.

*Μα όταν μιλάς δεν είναι μόνο τρίχες,
αλλά μουνότριχες. (Άδηλον, XI-420)*

Και ο Νίκαρχος, ο επιθετικός και βωμολόχος Νίκαρχος –ο Κάτουλλος της Π.Α.– στο σημείο αυτό θα μας διασκεδάσει περισσότερο:

*Το στόμα σου κι ο κώλος σου Θεόδωρε, βρωμούν το ίδιο
λες κι είναι πράγμα φυσικό.*

*Πάνω στο στόμα και τον κώλο θα 'πρεπε να γράφουν
ποιο είναι ποιο,*

γιατί και τώρα που μιλάς, εγώ νομίζω κλάνεις.

(Σχόλιο: Στη Σούδα διαβάζουμε: «Θεοδώρους έλεγαν οι κωμικοί τους πρωκτούς, από Θεοδώρου τινός ουκ ευ της εαυτού χρησαμένης».)

Ο ίδιος ποιητής όμως θα συνεχίσει τη σάτιρά του με σοβαρότητα που ξαφνιάζει:

*Κουφός φιλονικούσε με κουφό
κι ένας θεόκουφος τους δίκασε.*

*Ο ένας έλεγε πως του χρωστάει ο άλλος πέντε νοίκια
κι ο άλλος φώναζε πως όλη νύχτα άλεθε.*

Τότε καλά-καλά τους κοίταξε ο δικαστής και λέει:

Γιατί μαλώνετε; Μάνα σας είναι.

Πρέπει κι οι δύο να την φροντίζετε.

(Σχόλιο: Πολλοί ξένοι μεταφραστές θεωρούν το επίγραμμα δυσνόητο. Ωστόσο ο μύθος είναι απλός: Άλλα λέει ο ένας κουφός και άλλα ο άλλος, ο δε θεόκουφος δικαστής παρεμβαίνει μοιράζοντας έτοιμες συμβουλές του τύπου: «τίμα τον πατέρα σου και τη μητέρα σου». Εδώ ο επιθετικός και βωμολόχος Νίκαρχος προβαίνει σε κοινωνική σάτιρα, όταν στο αλαλούμ του διαλόγου των κουφών προστίθεται ο εκπρόσωπος ενός κοινωνικού θεσμού, ένας δικαστής, ο οποίος είναι «...πολλώ μάλλον των δύο κωφότερος».)

Εκτός από το Δικαστή και ένας άλλος «κατεστημένος» δεν θα τη γλιτώσει:

«Ειρήνη πάσι» βγήκε ο επίσκοπος και είπε.

Μα πώς «Ειρήνη σ' όλους», όταν την έχει μόνος στα ιδιαίτερα; (Ανθ. Πλ. 19)

(Σχόλιο: Υπαινιγμός ότι τη φιλενάδα του επισκόπου την έλεγαν Ειρήνη.)

Αλλά στο χώρο της κοινωνικής κριτικής ο Παλλαδάς, ο πάμπτωχος αυτός γραμματικός θα παραμένει αξεπέραστος. Με νιτσεϊκή οξυδέρκεια και μακιαβελική ευστοχία θα περιγράψει επικίνδυνες μεταστροφές χαρακτήρων κατά τη μετάβαση από τον ιδιωτικό στο δημόσιο βίο:

*Μειλίχιος και έντιμος μαζί, κανέναν Κυβερνήτης
– το ένα αντίθετο με τ' άλλο.*

Κλέφτης είν' ο μειλίχιος, κι αδίστακτος ο έντιμος.

Με το ένα ή τ' άλλο πάθος,

κυβερνάς. (ΙΧ-393)

* * *

Όταν κάποιος ρώτησε τον Αντισθένη τι είδους γυναίκα να παντρευτεί, εκείνος του είπε: Αν πάρεις όμορφη θα την έχεις «κοινή», κι αν πάρεις άσχημη θα σου είναι «ποινή» (=τιμωρία). Πάνω σ' αυτό ο Πύρρων ο Ηλείος (ο οποίος πίστευε ότι «παντί λόγω λόγος αντίκειται») απάντησε ως εξής: «Αν πά-



ρεις όμορφη δεν θα σου είναι «ποινή», κι αν πάρεις άσχημη δεν θα την έχεις «κοινή». Σχετικό είναι και το εξής:

*Γριά ο Φιλίνος παντρεύτηκε στα νιάτα του
και τώρα γέρος, δωδεκάχρονη.*

Ουδέποτε στην ώρα του για το γνωστό καθήκον.

Άτεκνος έμεινε λοιπόν σπέρνοντας τότε στ' άκαρπα

*και τώρα παίρνοντας γυναίκα για τους άλλους
στερείται και τα δυο. (Λεωνίδας Αλεξανδρεύς, XI-70)*

Αλλά σχετική επίσης και η προειδοποίηση:

Όποιος σιτάρι βρει στο σπίτι του

δίχως να τ' αγοράσει

δεν θα 'ναι απ' της Αμάλθειας το κέρας

μα από της γυναίκας του το κέρατο (Καλλικτήρ Μανήσιος, XI-5)

Ο μισογυνισμός στον Παλλαδά έχει ως αφετηρία τη γυναίκα του την Ανδρομάχη, η οποία άλλοτε τον δέρνει και άλλοτε τον απατά, όπως μας βεβαιώνει ο λημματιστής του επ. ΙΧ-169 («νομίζω ότι κερατάς ην παρά ξένου»). Όμως η «άνδρο-μάχη» αυτή καταλήγει να είναι η επίγεια μούσα του και να τροφοδοτεί την τέχνη του με την καθημερινή της παρουσία:

*Του Αχιλλέα την ολέθρια οργή παντρεύτηκε ο δύστυχος
κι από την ίδια οργή η τέχνη μου αρχίζει... (ΙΧ-168)*

Το αποτέλεσμα της οργής αυτής δεν είναι μόνο η κοινωνική καταγγελία αλλά και κάποιοι αξιοσημείωτοι επαναπροσδιορισμοί:

*Κακή και σφαλερή έδειξε ο Όμηρος κάθε γυναίκα
πόρνη ή φρόνιμη, κι οι δύο καταστροφή.*

Φόνοι για τη μοιχεία της Ελένης

και για τη σύνεση της Πηνελόπης θάνατοι.

Έργο λοιπόν για μια γυναίκα η Ιλιάδα

κι η Πηνελόπη πρόφαση για την Οδύσσεια. (ΙΧ-166)

Ωστόσο, υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι ο μισογυνισμός του δεν αφορούσε το γυναικείο φύλο γενικώς αλλά μονάχα τη γυναίκα του, κι όσο για το κρασί, θα ήταν σύμφωνος με τον Ανακρέοντα:

Τον άργυρο τορνεύοντας Ήφαιστε

πανοπλία μην φτιάχνεις

μα το ποτήρι όσο δύνασαι βάθυνέ το από μέσα.

Και απέξω του σκάλιζε
όχι αστέρια και άμαξες ή τη θλίψη του Ωρίωνα,
αλλά αμπέλια κατάχλωρα
και σταφύλια που αντάμα γελούν
με τον όμορφο λυτρωτή μας το Διόνυσο. (Ανακρέων, XI-48)

Η φράση του Φιλήμωνος του νεώτερου: «Μονάχα στο γιατρό και στο συνήγορο επιτρέπεται να σε ξεκάνουν για να μην πεθάνεις (...αποκτείνειν μὲν, αποθνήσκειν δε μη), δεν ήταν δυνατόν να μην είχε ενδιαφέρουσες συνέχειες στο XI βιβλίο της Π.Α.:

Ο νεκροθάφτης Δάμων και ο Κρατέας ο γιατρός
ίδρυσαν συνωμοτική επιχείρηση.
Ο ένας, όσες κορδέλες έκλεβε απ' τα φέρετρα
για επιδέσμους θα 'στελνε στο φίλο του Κρατέα.
Κι απ' τη μεριά του ο Κρατέας θα 'στελνε για θάψιμο
όλους όσους πήγαιναν να τους γιατρέψει. (XI-125)
Στο ίδιο πνεύμα είναι και αυτό του Παλλαδά:
Όταν ο Μάγνος ο γιατρός επέθανε
τρόμαξε ο Άδης κι είπε:
«Ήρθε να μ' αναστήσει τους νεκρούς!» (XI-281)
Αλλά και του Νίκαρχου:
Χειρουργώντας
έσφαξε τον Ακεστορίδη ο Αγέλαος.
«Μα, αν ζούσε ο δύστυχος, θα κούτσαινε»
είπε.

Ο Αγαθίας («εις εκ των αρίστων επιγραμμάτων») όπως λέει ο Καβάφης) οργανώνει το επίγραμμά του με αφηγηματικό τρόπο και στα σατιρικά του χρησιμοποιεί την αρχαιόπρεπη γλώσσα ως τελετουργικό συμπλήρωμα της σάτιρας. Το επίγραμμα που ακολουθεί σατιρίζει με μοναδικό τρόπο το ύφος και τη σπουδαιολογία των μεγαλογιατρών της εποχής του:

Κατάκοιτος ήταν ο Αλκιμένης και τσακισμένος από πυρετό
με το λαιμό βραχνό απ' τους λαρυγγισμούς
με σφάχτες στα πλευρά λες και σπαθιά τον τρύπησαν,
και κοντανάσαινε μ' αναπνοή βαριά.
Κατέφθασε λοιπόν η αυθεντία ο Καλλίγνωτος, ο μεγαλόστομος πολυλογάς
που με ιατρική σοφία πρόσβαρη
όλες μπορούσε να προμαντεύει τις αρρώστιες
και τίποτα να μην προαναγγέλει το παραπανίσιο
εκτός από αυτό που θα γινόταν οπωσδήποτε.
Του Αλκιμένη την κατάκλιση παρατηρούσε
καθώς και του προσώπου του την έκφραση
και τον πασπάτευε προσεχτικά με την παλάμη
το κρίσιμο σημείο αναζητώντας,
σύμφωνα πάντα με τις επιταγές του Ιπποκράτη.
Ύστερα σοβαρός και με σεμνόπρεπο ύφος
την πρόγνωση του ανακοίνωσε στον Αλκιμένη:
«Εάν ο φάρυγγάς σου καθαρίσει,
οι άγριοι σφάχτες στα πλευρά κι ο πυρετός υποχωρήσουν
και η αναπνοή ξανάβρει το ρυθμό της,
από πλευρίτιδα, προς το παρόν δεν θα πεθάνεις.
Αυτό είναι για μας σημάδι καλύτερης.

Θάρρος!

Παρ' όλα αυτά το δικηγόρο φώναξε

κι αφού σωστά την περιουσία σου διαμοιράσεις
τέλειωνε με τις απανωτές του βίου σου σκοτούρες.
Κι όσο με το γιατρό που την καλή σου τύχη μάντεψε,
βάλτον, σε τελευταία μοίρα, κληρονόμο».

* * *

Η νεοελληνική φράση «αυτά που λες είναι φιλολογίες» διαθέτει ενδιαφέρουσα προϊστορία: Μετά τη δημιουργία των μεγάλων βιβλιοθηκών της Αλεξάνδρειας, η συσσωρευμένη γνώση απαιτούσε καταγραφή, αποκατάσταση, σχολιασμό κ.λπ., και άνδρες σοφοί με γνώση πολύτροπη, οι λεγόμενοι «Αλεξανδρινοί Γραμματικοί» θα αναλάβουν να αποκαταστήσουν το τεράστιο έργο των «εν πάση παιδεία διαλαμψάντων». Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται και ο Ερατοσθένης, ο πανεπιστήμων βιβλιοθηκάριος της Μεγάλης Βιβλιοθήκης, ο οποίος πρώτος εισάγει τον όρο «φιλόλογος» αλλά και για τον εαυτό του διεκδικεί τον αντίστοιχο τίτλο, ενώ ταυτόχρονα ορίζει τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες της φιλολογικής κριτικής με μία φράση που θα υιοθετούσαν οι φορμαλιστές των αρχών του εικοστού αιώνα: «ποιητήν γαρ πάντα στοχάζεσθαι ψυχαγωγίας, ου διδασκαλίας» (ψυχαγωγώ = ψυχάς ανάγω). Όμως μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση, ο γενναίος βηματισμός της αρχόμενης φιλολογικής επιστήμης δεν θα έχει συνέχεια, καθώς θα απουσιάσει η ενισχυτική προϋπόθεση του ελεύθερου στοχασμού. Την αυστηρή παράδοση των αλεξανδρινών γραμματικών (φιλόλογων) θα διαδεχθεί ένα κλίμα νεοπλουτισμού και ημιμάθειας, όπου η ουσιαστική παιδεία παύει να είναι σοβαρή επιδίωξη, είναι όμως αποδεκτό το προσωπείο της και τα τυπικά της διαπιστευτήρια, προσόντα που αποτελούν προϋπόθεση για την αναρρίχηση στα ύπατα αξιώματα της πολιτείας. Έτσι, οι επιτηδευμένοι τρόποι στην καθημερινή συμπεριφορά υποδηλώνουν υψηλά ενδιαφέροντα, τα ακατάληπτα αρχαϊκά μονοσύλλαβα -μων, σφιν, γουν, κ.λπ.- που στριμώχνονται και στον πλέον κοινότοπο διάλογο βεβαιώνουν ανώτερες σπουδές, ο κοντός χιτώνας που αφήνει ακάλυπτο τον έναν ώμο υπενθυμίζει αριστοκρατικό συνήθιο, και το φρεσκοφαλιδισμένο γένι συμπληρώνει -παρεμπιπτόντως δήθεν- την απαραίτητη κοκεταρία του παραγκωνισμένου σοφού.

Στο σημείο αυτό το επίγραμμα του Λουκιανού συνοψίζει τα παραπάνω:

Αν τρέφεις γένι για να παριστάνεις το σοφό
Πλάτωνα θα μας βγει κι ο τράγος. (XI-430)
Η σάτιρα όμως του Απολλιναρίου είναι καταλυτική:
Κάποτε, Γραμματικός, ήταν καβάλα σε γαϊδούρι
κι έπεσε
ή από τη γραμματική, για να το πούμε αλλιώς,
εξέπεσε.
Ύστερα έζησε κοινότοπη ζωή
μακριά από όσα δίδασκε χωρίς να ξέρει.
Αλλά ο Γλύκων έπαθε τ' αντίθετο:
Όχι γραμματική, μα ούτε την απλή γλώσσα δεν ήξερε,
φόρτωνε μόνο Λιβυκά γαϊδούρια
μα απ' τις πολλές φορές που έπεφτε από δαύτα
[ξέπεσε από μουλαράς],
και ξαφνικά Γραμματικός μας βγήκε.

* * *

Ενώ το μεταφραστικό πείραμα του Σ. Μενάρδου υπήρξε –κατά την έκφραση του Γ. Ιωάννου– «άλλη μία ακαδημαϊκή αποκαρδίωση», εντούτοις πολλοί –κατά τα άλλα αξιόλογοι– μεταφραστές συνεχίζουν να μεταγράφουν το επίγραμμα στους ήχους και τους ρυθμούς του δημοτικού τραγουδιού. Όση σχέση έχει η ποίηση του Καβάφη με το δημοτικό τραγούδι, άλλη τόση έχει η ποίηση των αρχαίων με τον δεκαπεντασύλλαβο. Η αρχαία προσωδία μόνο με τον εσωτερικό ρυθμό του ελεύθερου στίχου μπορεί να αποδοθεί και η περίπλοκη έκφραση (λόγω μετρικών περιορισμών) του αρχαίου επιγράμματος μόνο με την ελεύθερη διάταξη του μεταφρασμένου στίχου μπορεί να αντικατασταθεί, αν επιδίωξή μας είναι φυσικά η σαφήνεια του μεταφραστικού αποτελέσματος.

Υπάρχουν ακόμα και εκείνοι που ισχυρίζονται ότι το ηχητικό μεγαλείο της αρχαίας γλώσσας θα ακουστεί καλύτερα στη μετάφραση αν χρησιμοποιηθεί το ποιητικό δεκανίκι της ομοιοκαταληξίας. «Η ομοιοκαταληξία δεν είναι αναγκαιό παρακολούθημα ή ουσιώδες κόσμημα του ποιήματος και του καλού στίχου, αλλά ανακάλυψη μιας βάρβαρης εποχής για να διακοσμήσει μέτριο περιεχόμενο με ανάπηρα μέσα». Αυτά ισχυριζόταν ο Μίλτων από τα μισά κιόλας του 17ου αιώνα, και όσοι νεοέλληνες μετέφρασαν αρχαία ποίηση με ρίμα δεν με έπεισαν για το αντίθετο, εκτός από τις ελάχιστες περιπτώσεις που η ρίμα αποτελεί οργανική ανάγκη του ποιήματος. Και για να μην υποτεθεί ότι γενικολογώ, θα μεταφέρω εδώ ένα επίγραμμα από την ανθολογία Πλανούδη, όπου ένας νέος υποβάλλει ερωτήσεις στο άγαλμα της Ηχούς και εκείνο απαντά με τον τρόπο που «απαντά» η ηχώ.

Ηχώ αγαπημένη μου για πες κατι-τί!

– Τι;

Μια κοπελίτσα αγάπησα κι εκείνη δεν με θέλει.

– Θέλει.

Όσο κι αν φεύγει ο καιρός, για έργα καιρός δεν έρχεται.

– Έρχεται.

Τότε λοιπόν θα της το πεις πόσο την αγαπώ;

– Θα πω.

Για την εμπιστοσύνη σου χρήματα θα σου δώσω.

– Δώσε.

Και τι απομένει τώρα Ηχώ για την καλή μου Τύχη;

– Τύχη. (Γαυραδάς, Ανθ. Πλ. 152)

Κύρια μεταφραστική επιδίωξη λοιπόν, το ισοδύναμο αποτέλεσμα, και όπου υπάρχει ρίμα, τότε μονάχα θα πρέπει να «μεταφράζεται» και αυτή.

* * *

Ο Παύλος Σιλεντιάριος μαζί με τον Αγαθία το Σχολαστικό υπήρξαν οι τελευταίοι σπουδαίοι της Παλατινής Ανθολογίας. Θα τελειώσω τη σύντομη αυτή παρουσίαση με ένα επίγραμμα από το VII βιβλίο (Επιτύμβια), όπου υποτίθεται ότι κάποιος περαστικός σχολιάζει με αρκετό σκεπτικισμό την επιτύμβια επιγραφή του νεκρού:

– Τ' όνομά μου... – Τι είναι αυτό;

– Πατρίδα μου... – Κι αυτό τι είναι;

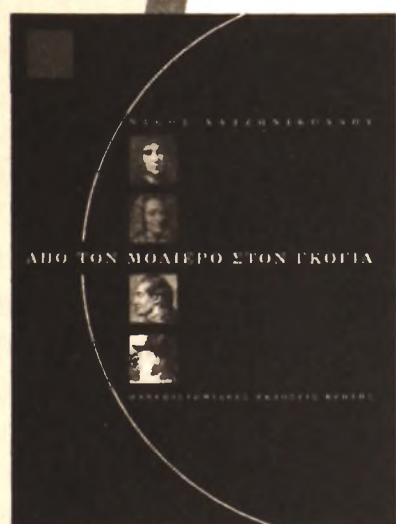
– Είμαι από ένδοξη γενιά... – Κι αν ήσουν από ταπεινή;

– Έφυγα απ' τη ζωή ένδοξα ζώντας... – Κι αν άδοξα;

– Και τώρα «ενθάδε κείμει»...

– Ποιος και σε ποιον τα λες αυτά;

(Π. Σιλεντιάριος, VII-307)



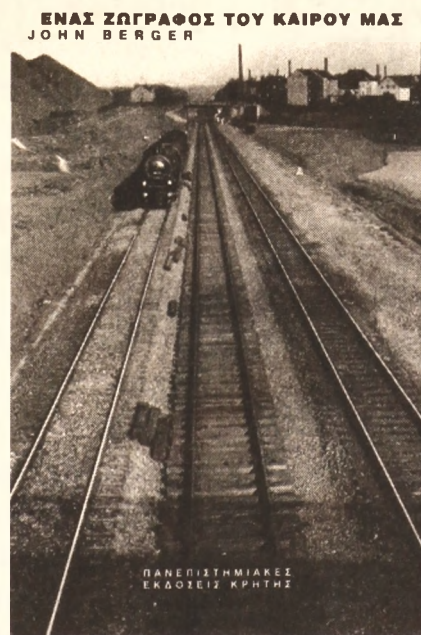
20,5 x 27,5 cm, σελ. 250 Τιμή: 22 ευρώ

Οι σχέσεις τέχνης, λογοτεχνίας και πολιτικής στα κρίσιμα 200 χρόνια της ευρωπαϊκής ιστορίας που οδηγούν από την απόλυτη μοναρχία του Λουδοβίκου ΙΔ' στις αστικές επαναστάσεις, αποτελούν το αντικείμενο των μελετών που δημοσιεύονται εδώ. Στο επίκεντρο όλων των προσεγγίσεων βρίσκεται το ζήτημα της ακτινοβολίας του Διαφωτισμού και της άσκησης κοινωνικής κριτικής μέσω της τέχνης.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΛΙΕΡΟ ΣΤΟΝ ΓΚΟΓΙΑ
ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας
Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 210 38 18 372, Fax: 210 330 1583



16 x 23,7 cm, σελ. 190

Τιμή: 16 ευρώ

Ο διάσημος συγγραφέας και ιστορικός της τέχνης Τζων Μπέρτζερ έδωσε με αυτό το μυθιστόρημα το συγκλονιστικό πορτραίτο ενός στρατευμένου καλλιτέχνη που παλεύει ασταμάτητα με τον εαυτό του και τις αμφιβολίες του. Η καθημερινότητα ενός πρόσφυγα καλλιτέχνη και οι αισθητικές και κοινωνικές απόψεις ενός ώριμου στοχαστή, συνθέτουν μια ιστορία γεμάτη προβληματισμούς οι οποίοι δεν έχουν χάσει την επικαιρότητά τους.

ΕΝΑΣ ΣΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ
JOHN BERGER



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας
Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 210 38 18 372, Fax: 210 330 1583

Η ιστορία της λογοτεχνίας εν τη γενέσει της

του Θανάση Ε. Μαρκόπουλου

Αλέξανδρος Αργυρίου,
*Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας και η
πρόσληψή της στα χρόνια του Μεσοπολέμου
(1918-1940), τόμοι Ι-ΙΙ,
Καστανιώτης, Αθήνα 2001.*

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η *Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας και η πρόσληψή της στα χρόνια του Μεσοπολέμου (1918-1940)* του Αλέξανδρου Αργυρίου με την αναμενόμενη συνέχειά της συνιστά μείζον εκδοτικό και συγγραφικό γεγονός. Πρόκειται για μια φιλόδοξη προσπάθεια που αναλαμβάνεται αποκλειστικά από ένα άτομο και σχεδιάζεται να ολοκληρωθεί σε επτά τόμους. Ύστερα από την έκδοση των δύο τόμων που αναφέρονται στη λογοτεχνία του Μεσοπολέμου, αναμένονται άλλοι πέντε, δύο για τα χρόνια 1876/1880-1917 κι άλλοι τρεις για την κατοχική περίοδο και τη μεταπολεμική, που φτάνει ως τις μέρες μας (1941-1985/2000). Έτσι η προκείμενη *Ιστορία* διαφοροποιείται από κάθε προηγούμενη ως προς την έκταση, έκταση που επιτρέπει στον συντάκτη της να ανοίξει όλα τα χαρτιά του, ώστε να φωτίσει από κάθε πλευρά το αντικείμενο της έρευνάς του.

Ασφαλώς κάθε εποχή διαβάσει με το δικό της τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα και την καλύτερη ίσως έκφραση αυτού του τρόπου συνιστούν οι Ιστορίες της λογοτεχνίας. Πέντε είναι οι σημαντικότερες συνολικές αναγνώσεις της ελληνικής λογοτεχνίας που επιχειρήθηκαν προπολεμικά και μεταπολεμικά: στα προπολεμικά χρόνια από τον Άριστο Καμπάνη (1925) και τον Ηλία Βουτιερίδη (τόμος Α': 1924, τόμος Β': 1925) και στα μεταπολεμικά από τον Κ.Θ. Δημαρά (1948), το Λίνο Πολίτη (1978) και το Μαρίο Βιττί (1987). Τώρα επιχειρείται μια καινούργια ανάγνωση, αυτή του Αργυρίου, ενός καθαρόαιμου κριτικού, που η σπουδαιότητά της, όπως δείχνει και η υποδοχή της από τη συντεχνία, φαίνεται αναμφισβήτητη.

Ο Αλέξανδρος Αργυρίου (Αλεξάνδρεια 1921) είναι ο πιο έγκυρος κριτικός της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, της γενιάς του, αλλά και ολόκληρης της μεταπολεμικής περιόδου. Στην επαγγελματική του ζωή υπήρξε επιτυχημένος πολιτικός μηχανικός ως Αλέξανδρος Κουμπής, αν και δίχως τις συσσωρευμένες πλούτου που συνδηλώνει ο τίτλος, ενώ άσκησε τη λογοτεχνική κριτική ως πάρεργο από το 1947 κ.ε. Πάρεργο τρόπος του λέγειν, μια και η αφοσίωσή του στη συγκεκριμένη δραστηριότητα υπερβαίνει κάθε ερασιτεχνισμό αλλά και κάθε συμβατικό επαγγελματισμό.

Προσπερνώντας τις δημοσιεύσεις του Αργυρίου στα εγκυρότερα περιοδικά της μεταπολεμικής περιόδου, που πρακτικά είναι αδύνατο να μνημονεύσουμε άλλωστε, αξίζει τον κόπο να επισημάνουμε τουλάχιστον τις πολλές και σημαντικές εργασίες του που πέρασαν σε εκδόσεις: τις αυτοτελείς καταρχήν: *Διάγραμμα εισαγωγής στην ποίηση του Σεφέρη* (1957), *Προτάσεις για την «Κίχλη»*. *Μια πρώτη προσέγγιση* (1961), *Η λογοτεχνική ζωή της Θεσσαλονίκης* (1962) (και οι τρεις σε ανάτυπα), *Νεωτερικοί ποιητές του Μεσοπολέμου* (1979), *Η πρώτη μεταπολεμική γενιά* (1982) (οι δύο τελευταίες στη σειρά των Εκδόσεων Σοκόλη *Η ελληνική ποίηση*), *Διαδοχικές αναγνώσεις Ελλήνων υπερρεαλιστών* (1983), *Αναψηλαφήσεις σε δύσκολους καιρούς* (1986), *Δεκαεπτά κείμενα για τον Σεφέρη* (1986), *Εισαγωγή στη μεταπολεμική πεζογραφία* (1988, στη σειρά του Σοκόλη *Η μεταπολεμική πεζογραφία*), *Ο πρωτοποριακός και τρισυνόστατος: Νικήτας Ράντος / Μ. Σπιέρος / Νίκος Καλαμάρης* (Ν. Calas) (1990), *Κείμενα περί κειμένων* (1955)· τις εισαγωγές και τις επιμέλειες κατόπιν: Ντίνος Γιωργούδης - Κ. Γεννατάς, *Ανθολογία μεταπολεμικών ποιητών* (1957), Θεόδωρος Ντόρρος, *Στου γλυτωμού το χάζι* (1981), Νικόλας Κά-

λας, *Κείμενα ποιητικής και αισθητικής. Συγκέντρωση και επιμέλεια* (1982)· τέλος, τις συμμετοχές σε συλλογικές προσπάθειες: *Δεκαοχτώ κείμενα* (1970), *Νέα Κείμενα* (1971), *Το γλωσσικό μας πρόβλημα* (1972), *Η κριτική στη νεότερη Ελλάδα* (1981), *Πρώτο Συμπόσιο Νεοελληνικής Ποίησης* (1981), *Σύγχρονη Τέχνη και Παράδοση* (1981), *Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία* (1982), *Ελληνισμός και Ελληνικότητα* (1983), *Η επίδραση των ιδεών του μαρξισμού στην Λογοτεχνία μας* (1984), *Κύκλος Σεφέρη* (1984), *Πενήντα χρόνια νεοελληνικής παιδείας. Η παρουσία του Κ.Θ. Δημαρά στην επιστήμη των νεοελληνικών γραμμάτων* (1985), *Έκτο Συμπόσιο Ποίησης* (1986), *Μνήμη εταίρων* (Στ. Δρομάζου, Ασημ. Πανσέληνου, Φούλας Χατζηδάκη, Ν. Καρύδη) (1986), *Συμπόσιο για τον Ελευθέριο Βενιζέλο* (1988), *Πρακτικά Συμποσίου Σεφέρη* (Αγιανάπα, 14-16 Απριλίου 1988· 1991), *Σαράντα χρόνια [της Νέας Πορείας]* (ειδικό τεύχος 4, 1995). Για όποιον εκπλήσσεται με την περίπτωση του Αργυρίου και απορεί πού βρήκε το χρόνο για μια τόσο πλατιά και εμβριθή ενασχόληση με τη λογοτεχνία, ο ίδιος αντιτάσσει πως υπήρχε και η νύχτα.

Ύστερα από όλες αυτές τις εργασίες είναι προφανές πως η *Ιστορία* έρχεται να στέψει τον αγώνα μιας ολόκληρης ζωής, δοσμένης στην υπηρεσία της αισθητικής του λόγου και των ιδεών. Η σημασία της είναι μεγάλη και έγκειται τόσο στον τρόπο με τον οποίο δομεί τα υλικά της όσο και στις αρχές που τη διέπουν.

Καταρχήν σε κάθε κεφάλαιο προτάσσεται ένα «Χρονικό» της υπό εξέταση περιόδου. Πρόκειται για μια σύντομη αναφορά στα εθνικά και πολιτικά γεγονότα της εποχής, με στόχο να προσδιοριστούν οι ιστορικές συνθήκες μέσα στις οποίες γεννιούνται τα λογοτεχνικά έργα. Έπεται «Το ερευνητικό πεδίο», στο οποίο καταχωρίζονται τα περιοδι-

κά και τα βιβλία ποίησης, πεζογραφίας και μελέτης, απ' όπου αντλείται το υλικό της σπουδής. Στη συνέχεια αναπτύσσεται το βασικό κείμενο της εργασίας. Εδώ σχολιάζονται τα κείμενα της λογοτεχνίας και της κριτικής και παρατίθενται δείγματά τους, έτσι ώστε να τεκμηριώνεται η γνώμη του συντάκτη και να αναδεικνύεται η πρόσληψη του λογοτεχνικού φαινομένου. Συχνά στο μέρος αυτό και σε ξεχωριστές ενότητες εξετάζονται τα περιοδικά της συγκεκριμένης φάσης και επισημαίνονται οι τάσεις του καθενός αλλά και οι συνάφειες ή οι αντιθέσεις των συνεργατών του. Ακολουθούν κατά περίπτωση ανακεφαλαιώσεις, σχόλια, υποθέσεις και πορίσματα, ενώ πάντοτε κλείνουν το κεφάλαιο τα «Βιβλιογραφικά σημειώματα», στα οποία καταγράφονται, σε μια απόπειρα ευρύτατης επιλογής, ποιήματα, πεζογραφήματα, κριτικές, σημειώματα και άρθρα που δημοσιεύτηκαν στα περιοδικά και τις εφημερίδες της υπό διερεύνηση περιόδου. Ο πρώτος τόμος μοιράζει τα χρόνια 1918-1935 σε πέντε κεφάλαια (1918-1922, 1923-1926, 1927-1930, 1931-1933, 1934-1935), ενώ ο δεύτερος αποτελείται μονάχα από ένα, που καλύπτει τα χρόνια 1936-1940, προφανώς γιατί σύμφωνα με τις ποσοτικές μετρήσεις την πενταετία αυτή δεσπόζει η ρήξη με την παράδοση.

Πέρα από το συγκεκριμένο τρόπο δόμησης της ύλης, στην ιδιαιτερότητα της *Ιστορίας* του Αργυρίου συμβάλλουν και οι αρχές στις οποίες στηρίζεται το όλο εγχείρημα, αρχές που βέβαια δεν είναι αμέτοχες στη γενικότερη οργάνωση του κειμένου.

1. Ιδιότυπη είναι πρώτα-πρώτα η αφετηρία του έργου. Η *Ιστορία* εκκινεί από τη γενιά του 1880, τη «γενιά του Παλαμά» ή τη γενιά του *Δημοτικισμού και των εξελικτικών μορφών του*, κατά τις εκφράσεις του συντάκτη της, τη στιγμή που οι προγενέστερες ξεκινούσαν από το 10ο μ.Χ. αιώνα ή και το 15ο (Βουτιερίδης). Δημιουργείται έτσι η εντύπωση ότι η ουσιαστική ελληνική λογοτεχνία για τον Αργυρίου δεν μπορεί να νοηθεί δίχως την, στον έναν ή τον άλλο βαθμό, εμπλοκή της δημοτικής στη λογοτεχνική δημιουργία. Άλλωστε η λογοτεχνία που διαβάζεται και σήμερα ως τη γενιά του 1880 ανάγεται ουσιαστικά. Μάλι-

στα η συγκεκριμένη *Ιστορία* είναι και η μόνη από όσες προαναφέρθηκαν που χρησιμοποιεί στον τίτλο της τον επιθετικό προσδιορισμό *ελληνικής* (λογοτεχνίας) και όχι *νεοελληνικής*. Πρόκειται άραγε για μια ισότιμη αντιμετώπιση των όρων ή μήπως λανθάνει κάποια άλλη ερμηνεία του ελληνικού εθνισμού; Δεν είναι καθόλου απίθανο, αν πάρουμε υπόψη μας ότι ο συνήθης όρος *νεοελληνική* προϋποθέτει μια ελληνική λογοτεχνία που δεν υπήρξε ποτέ.

2. Στο κέντρο της εν λόγω *Ιστορίας* δε βρίσκονται μονάχα οι μείζονες συγγραφείς, πεζογράφοι, ποιητές και κριτικοί, αλλά και οι ελάσσονες. Μια τέτοια επιλογή είναι εύστοχη και δίκαιη. Δίκαιη, γιατί αναδεικνύει μορφές που ξεχάστηκαν ή αγνοήθηκαν, και εύστοχη, γιατί απεικονίζει πιστότερα τις διεργασίες της εποχής.

3. Ποιητές και πεζογράφοι δεν παρουσιάζονται ολοκληρωμένα ευθύς εξαρχής αλλά σταδιακά, καθώς επανέρχονται από κεφάλαιο σε κεφάλαιο, όπως περίπου συμβαίνει και στη ζωή. Η τακτική αυτή έχει τα μειονεκτήματά της, υπηρετεί όμως αποτελεσματικά τον απώτερο στόχο του συντάκτη για μια καταγραφή των λογοτεχνικών συμβάντων τη στιγμή που συντελούνται.

4. Αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην κριτική που ασκήθηκε, που πάει να πει στην πρόσληψη του λογοτεχνικού φαινομένου. Τα ονόματα των κριτικών, σημαντικών και μη, ανασύρονται από τις σελίδες των περιοδικών, επισημαίνονται και παρατίθενται εκτεταμένα αποσπάσματα των κειμένων τους, ενίοτε σε μια σχέση αντιπαραθετική και συνεπώς άκρως διαφωτιστική.

5. Ο Αργυρίου δε διστάζει να ανατρέψει όρους και απόψεις που χρόνια τώρα κυριαρχούν στο πεδίο της φιλολογικής και της λογοτεχνικής κριτικής. Έτσι βλέπει με επιφύλαξη το χαρακτηρισμό «μεταπολεμικοί ποιητές», στο βαθμό που ορισμένοι τουλάχιστον από αυτούς κρατούν μια απόσταση «ασφαλείας» από το έργο του Παλαμά. Προτείνει για τη γενιά του μοντερνισμού της δεκαετίας του 1930, από το 1979 ακόμα, τον όρο «νεοτερική γενιά του Μεσοπολέμου» στη θέση του δεσπότης ως τώρα «γενιά του τριάντα», ο οποίος είναι ιδιαίτερα περιοριστικός,

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

FRANCISCO R. ADRADOS

Επίτ. Καθηγητής του Παν/μίου
Complutense της Μαδρίτης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ



Μετάφραση Alicia Villar Lecumberri
Επιμέλεια

Γ. Αναστασίου - Χρ. Χαραλαμπίκης

Η Ελληνική, η αρχαιότερη γλώσσα της Ευρώπης, έχει το προνόμιο να μιλιέται συνεχώς στον ίδιο περίπου γεωγραφικό χώρο επί 4000 χρόνια και να γράφεται αδιάκοπα εδώ και 3500 χρόνια.

Ο Καθηγητής Adrados παρακολουθεί την εξελικτική πορεία της ελληνικής γλώσσας από τα Ινδοευρωπαϊκά χρόνια ως τις μέρες μας με ελκυστικό τρόπο και βαθιά γνώση των πηγών, τις οποίες αξιοποιεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Το βιβλίο αυτό δεν ενδιαφέρει απλώς τον Έλληνα αναγνώστη, αλλά και κάθε ευρωπαίο πολίτη που θα ήθελε να ανακαλύψει τα μυστικά της γλώσσας του μέσα από το πλήθος των ελληνικών λέξεων που διασώζονται σε πολλές ευρωπαϊκές και άλλες γλώσσες.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

μία και, ως είθισται, περιλαμβάνει ορισμένους μονάχα, αν και επιφανείς, δημιουργούς. Ακόμα, επαναφέρει στο προσκήνιο και στηρίζει ξεχασμένες απόψεις, όπως αυτή του Γιάννη Κορδάτου για τον Κώστα Βάρναλη, πως ο ποιητής με βάση τη μελέτη *Ο Σολωμός χωρίς μεταφυσική* (1927) δεν είναι διόλου μαρξιστής σε αντίθεση με ό,τι πίστευαν και πιστεύουν ακόμα οι περισσότεροι.

6. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η καταγραφή της ύλης των περιοδικών. Ποιητές, πεζογράφοι και κριτικοί καταχωρίζονται με τα κείμενα που δημοσιεύουν σε περιοδικά δυσεύρετα στις μέρες μας, αν όχι απρόσιτα. Η αποθησαύριση αυτή είναι ξεχωριστής σημασίας για τους μελετητές της λογοτεχνίας και δείχνει το συστηματικό τρόπο με τον οποίο ο Αργυρίου άσκησε την κριτική εδώ και πάνω από μισό αιώνα.

7. Η σημαντικότερη ωστόσο διαφορά από τις προηγούμενες *Ιστορίες* είναι η προφανής απόπειρα του Αργυρίου να συνθέσει όχι μια μνημειακή *Ιστορία* αλλά μια «ζωντανή» απεικόνιση της εξελικτικής πορείας που ακολούθησε η ελληνική λογοτεχνία στο Μεσοπόλεμο. Για την επίτευξη αυτού του στόχου τεμαχίζονται καταρχήν τα 22 χρόνια της περιόδου σε πολύ μικρά τμήματα, γεγονός που επιτρέπει τον αποτελεσματικότερο έλεγχο του υπό εξέταση υλικού. Ακόμα, δε διαχωρίζονται οι συντελεστές της λογοτεχνικής εξέλιξης κατά το ανάστημά τους, εφόσον, όπως πιστεύει ο κριτικός, σ' αυτή συμβάλλουν τόσο οι σπουδαίοι όσο και οι λιγότερο σπουδαίοι λογοτέχνες και κριτικοί. Τέλος, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα περιοδικά της κάθε φάσης και καταγράφονται οι τάσεις, τα ρεύματα των ιδεών και οι ιδεολογικές συγκρούσεις. Άλλωστε, αν υπάρχει περίπτωση να ζωντανέψει μια εποχή, πώς αλλιώς θα μπορούσε να γίνει αυτό, αν όχι μέσω των περιοδικών, τα οποία λειτουργούν ως παλμογράφοι των ζυμώσεων του καιρού τους;

Τι διαφοροποιεί την *Ιστορία* του Αργυρίου από τις άλλες; αναρωτιέται ο Δημοσθένης Κούρτοβικ. Και απαντά ο ίδιος: *Η «συγχρονικότητά» της, η αποποίηση του προνομίου της επιλογής, με βάση υστερογενή κριτήρια, προς όφελος μιας πληρέστερης εποπτείας του ιστορικού υλικού. Ο Αργυρίου βάζει τον*

εαυτό του στη θέση ενός υποθετικού συγκαιρινού παρατηρητή που παρακολουθεί στενά τα λογοτεχνικά συμβάντα εν τη γενέσει τους και καταγράφει τον αντίκτυπό τους. Δεν παραιτείται εντελώς από κριτικές υποδείξεις και ύστερες σκέψεις. Αλλά κυρίως τον ενδιαφέρει να συλλάβει την ιστορική κίνηση της εποχής στο σύνολό της, πριν οι αμείλικτες (αλλά όχι και εξορισμού δίκαιες) επεμβάσεις του χρόνου απλοποιήσουν την εικόνα. [εφ. *Τα Νέα* - Βιβλιοδρόμιο (1-2/6/2002)].

Αυτός ο τρόπος παρουσίασης των γεγονότων της λογοτεχνίας, εν τη γενέσει τους, απαιτεί αναπόφευκτα την ανάδειξη της κριτικής σε ισότιμη τουλάχιστον θέση με την ποίηση και την πεζογραφία, όπως φαίνεται κι από την τιτλοφόρηση του έργου. Το λογοτεχνικό κείμενο δεν μπορεί να νοηθεί δίχως την υποδοχή που του επιφυλάσσουν οι αναγνώστες και πολύ περισσότερο οι έμπειροι αναγνώστες, όπως είναι οι κριτικοί, άποψη που συστηματικά εισήγαγε στην *Ιστορία* της λογοτεχνίας ο Αργυρίου, καθώς επισήμανε με άλλη ευκαιρία κι ο Βαγγέλης Χατζηβασιλείου (*Οδόσημα*, 1999, σ. 260). Ασφαλώς η αντίληψη αυτή εκφράζεται από έναν κριτικό και θα μπορούσε κανείς να δει με επιφύλαξη τη στάση του, να πει δηλαδή πως ο κριτικός ευλογεί τα γένια του, όπως θα έλεγε σε ανάλογη περίπτωση κι ο ίδιος ο Αργυρίου. Ωστόσο, με δεδομένη τη σημασία που έχει ο διαμεσολαβητικός ρόλος της κριτικής στην πρόσληψη του λογοτεχνικού έργου, δεν είναι άδικη η ανάδειξή της, αν και η παράθεση αποσπασμάτων από σχετικά κείμενα φαίνεται, σε μια πρόχειρη εκτίμηση, να καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι τα ποιήματα, τη στιγμή μάλιστα που τα πεζογραφήματα αποκλείονται ολότελα.

Στη διάσταση αυτήν της *Ιστορίας* του αποδίδει ο Αργυρίου την ειδοποιό διαφορά της από όλες τις προηγούμενες: *Τη διαφοροποίησή μου από τις υπάρχουσες ιστορίες νομίζω ότι την υπαινίσσεται η συνοδευτική φράση «... και η πρόσληψή της». Ωστόσο, με το σχηματικό αυτό τρόπο προσπάθησα ήδη από τον τίτλο να επισημάνω την ειδοποιό μου διαφορά. Δεν σκοπεύω να ιστορήσω τη «λογοτεχνία», αλλά τη λογοτε-*

*χνία και την απήχησή της. Δηλαδή εισάγω τον παράγοντα –ισότιμα; δεν θα το έλεγα ακόμη– κριτική. Επιχειρώ να δω και να δείξω το: πώς προσλαμβάνεται η λογοτεχνία από τους συνήλικούς της αναγνώστες –ο κριτικός δεν είναι παρά (επαρκής) αναγνώστης– και η σύγχρονη κριτική καταθέτει το μέτρο της απήχησής της. Δεν θέλω να μπω στο ολισθηρό πεδίο της αξιολόγησης της κριτικής, που θα μας μπλέξει χωρίς να μας βοηθήσει. Ανεξαρτήτως, λοιπόν, του κατά πόσον η κριτική είναι ισότιμη με τη λογοτεχνία, η θέση μου είναι ότι αποτελεί συμπλήρωμα στην εξιστόρησή της. Ικανοποιεί τη σχέση «έργου» και «ανάγνωσής» του. Στις υπάρχουσες *Ιστορίες* της λογοτεχνίας οι συντάκτες τους έχουν αποδώσει ελάχιστη θέση στους κριτικούς. Διότι, όπως ερμηνεύω το φαινόμενο, ο ιστορικός αναλαμβάνει ο ίδιος το ρόλο του κριτικού και αξιολογητή, κρατώντας απόσταση ασφαλείας. Πρόκειται για κανόνα που τηρούν όλες οι ιστορίες και δεν έχουμε λόγους να μην τον σεβαστούμε, τη στιγμή που αποδίδει. [Συνέντευξη στο Βαγγέλη Χατζηβασιλείου, εφ. *Ελευθεροτυπία* - Βιβλιοθήκη (21-6-2002)].*

Ο Αλέξανδρος Αργυρίου δηλώνει στην εισαγωγή ότι πρόθεσή του ήταν να παραδώσει ένα «εργαλείο δουλειάς» χρήσιμο για κάθε «αυτοτιμωρούμενο» της συντεχνίας. Αν αυτή ήταν η αρχική πρόθεση, δεν μπορούμε να μην παραδεχθούμε την επιτυχία του εγχειρήματος. Από δω και στο εξής καμιά συνθετική μελέτη της μεσοπολεμικής περιόδου δεν μπορεί να παρακάμψει την *Ιστορία* του Αργυρίου, αφενός για τις απόψεις που διατυπώνει και αφετέρου για τα παρατιθέμενα κείμενα κριτικής αλλά και για τη συστηματική καταγραφή της ύλης των περιοδικών, ύλης που συχνότατα δεν πέρασε στα βιβλία κι απόμεινε αναξιοποίητη στα σκονισμένα ράφια των βιβλιοθηκών και των υπογείων. Ο Αργυρίου τόσο ως κριτικός όσο και ως άνθρωπος είναι ένα παράδειγμα στους δύσκολους καιρούς μας και προσωπικά νιώθω ιδιαίτερα ευτυχής, που, κοντά στο μελετητή, γνώρισα και τον άνθρωπο στο συνέδριο «Η ποίηση της Θεσσαλονίκης στον 20ό αιώνα» (Θεσσαλονίκη, 6-7 Δεκεμβρίου 2001).

Ουτοπίες: Εφιάλτης / Λύτρωση

Νίκος Αναστασάτος - Σάκης Κουρουζίδης,
Ουτοπία. Μεγάλος Αδελφός ή Λύτρωση;,
Εκδόσεις «Ατραπός», Αθήνα 2002, σελ. 233.

Στη σειρά «Κείμενα Παιδείας», που επιμελούνται οι Καθηγήτριες του Πανεπιστημίου Αιγαίου Μαρία Καίλα και Έλενα Θεοδωροπούλου και ο Guy Berger απ' το Πανεπιστήμιο Paris VIII, κυκλοφόρησε πρόσφατα η μελέτη του Νίκου Αναστασάτου (Μολυβιάτη) και του Σάκη Κουρουζίδη *Ουτοπία. Μεγάλος Αδελφός ή Λύτρωση;*, με πρόλογο του Ευθύμη Παπαδημητρίου, Καθηγητή Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Στο βιβλίο αναλύονται, συγκρίνονται και γίνονται αφορμή συναγωγής χρήσιμων, επίκαιρων, παιδαγωγικών και πολιτικών συμπερασμάτων, οι ουτοπικοί σχεδιασμοί μιας λυτρωτικής και μιας εφιαλτικής ουτοπίας, των Κάλλεμπαχ και Όργουελ αντίστοιχα. Ο Όργουελ στο προφητικό μυθιστόρημά του, με τον τίτλο *1984*, μας έδωσε με συγκλονιστικό τρόπο την εικόνα μιας εφιαλτικής τεχνοκρατικής ουτοπίας, ενός μονοκομματικού κράτους που ελέγχει, με τη βοήθεια της τεχνολογίας και της επιστήμης, κάθε πτυχή της κοινωνικής και προσωπικής ζωής των υπηκόων του. Ο απόλυτος έλεγχος της πραγματικότητας, από τον «Μεγάλο αδελφό», εξουσιάζει όχι μόνο την ύλη, αλλά και το μυαλό των ανθρώπων, περιορίζοντας τον ορίζοντα της σκέψης τους, την ιστορική τους συνείδηση και κάθε στιγμή της ατομικής και συλλογικής τους ζωής. Από την άλλη πλευρά η θετική, φυσική οικοτοπία του Κάλλεμπαχ, συνοψίζοντας τα αιτήματα του ριζοσπαστικού οικολογικού κινήματος, οραματίζεται μια φανταστική, οικολογική, αποκεντρωμένη δημοκρατία που αντιστοιχούσε στα οικολογικά και κοινωνικά κινήματα της προτελευταίας δεκαετίας του εικοστού αιώνα.

Οι συγγραφείς του βιβλίου έχοντας υπόψη τους το μεγάλο παιδευτικό και εκπαιδευτικό ρόλο που θα μπορούσε να επιτελέσει η συ-

γκριτική, παράλληλη ανάγνωση των δύο ουτοπικών σχεδιασμών, του Κάλλεμπαχ και του Όργουελ, εργάστηκαν για να αναδείξουν τα καίρια σημεία των δύο έργων.

Εξετάζουν τις παιδευτικές τους αντιλήψεις που απορρέουν από συγκεκριμένα θέματα καθώς και το ρόλο που φαίνεται να διαδραματίζουν στις αντίστοιχες κοινωνίες: Αθλητισμός, ανθρώπινες σχέσεις, γυναίκες, εκπαίδευση, πολιτισμός, ιστορία, ηθική, μοντέλο πολίτη, θεσμοί, πειθαρχία, αυτοπειθαρχία, συμμετοχή, ευθύνη, πόλεμος, ιδέα πατρίδας, ρόλος εργασίας, ρόλος τεχνολογίας, ταχύτητα, δύναμη, μέγεθος, ποσότητα, τρόπος ζωής, διατροφή, φύση και εκπαίδευση.

Στο τελευταίο κεφάλαιο οι συγγραφείς καταθέτουν τα συμπεράσματά τους απ' την παράλληλη ανάγνωση-ανάλυση των δύο κειμένων. Στο ερώτημα ποιος απ' τους δύο –Όργουελ και Κάλλεμπαχ– επιβεβαιώθηκε ή «δικαιώθηκε» περισσότερο δεν δίνουν μονολεκτική απάντηση. «Ο Όργουελ 17 χρόνια μετά το 1984 και 53 από τότε που γράφτηκε δεν “ευτύχησε” να δει κάποιον “Μεγάλο Αδελφό”, να κυριαρχεί στον κόσμο. Ίσως στη θέση του ενός να υπάρχουν πολλοί μικροί... Μεγάλοι Αδελφοί. Απ' την άλλη πλευρά η “Οικοτοπιανή” κοινωνία του Κάλλεμπαχ δεν υπάρχει πουθενά υπάρχουν όμως αρκετές “Οικοτοπιανές νησίδες”».

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες είναι οι επισήμανσεις τους για τους κινδύνους αυταρχισμού που απειλούν τις σύγχρονες κοινωνίες. Κινδύνους που προέρχονται κυρίως απ' την οικονομία, την τεχνολογία και την κομματοκρατία. Η δική τους πρόταση εστιάζεται στη δημιουργία «χώρου» που θα αποσπασθεί από τα κόμματα, την οικονομία και την τεχνοκρατία, για να αναπτυχθούν οι εξωθεσμικές λειτουργίες της κοινωνίας, να αποκτήσουν υπόσταση και ρόλο πολίτες και κινήματα.

Ο Νίκος Αναστασάτος και ο Σάκης Κουρουζίδης μας προσέφεραν μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, διεισδυτική και επίκαιρη με-

Να δούμε για λίγο τα περιοδικά, κατά τη συνήθειά μας· μια συνήθεια που σχετίζεται με την πεποίθησή μας ότι τα περιοδικά φανερώνουν τον μέσο όρο του γραπτού πολιτισμού μας αλλά και τις ιδιαίτερες, συχνά μοναδικές, εκδοχές του:

1. *Τα Νεφούρια*, Ένα φυλλάδιο της «Διαμέτρου», από τη Χαλκίδα (τχ. 9, Πρωτοχρονιά 2003, Ιφιγενείας 7, Χαλκίδα 34 100)· ένα δεκαεξασέλιδο με το ιδιαίτερο στίγμα των επιλογών και του γούστου του Νίκου Τριανταφυλλόπουλου που το επιμελείται.
2. *Νέα Εστία* (τχ. 1752, Ιανουάριος 2003)· και διαλέγω τις «Σημειώσεις για τη “θεωρία” της μοντέρνας ποίησης» του Μανόλη Λαμπρίδη. Ωστόσο θα πρέπει να τονίσω πως το περιοδικό αυτό διατηρεί σε υψηλό επίπεδο το σύνολο των επιλογών του χάρη στη φροντίδα του διευθυντή του Σταύρου Ζουμπουλάκη.
3. *Πόρφυρας* (τχ. 105, Οκτ.-Δεκ. 2002, τ.θ. 206, Κέρκυρα) με ένα αφιέρωμα στις σχέσεις της μεταπολεμικής λογοτεχνίας και της Κύπρου.

■ Μεχωριστή η παρουσία του Μίλαν Κούντερα και αξιοπρόσεκτη η μεταγραφή σε θεατρικό λόγο του μυθιστορήματος του Ντιντερό «Ο Ιάκωβος ο μοιρολάταρης» που παρουσιάστηκε στο ΚΘΒΕ κατά τη θεατρική περίοδο 1998-99. Η σημερινή έκδοση *Ο Ιάκωβος κι ο αφέντης του. Φόρος τιμής στον*

Ντενί Ντιντερό σε τρεις πράξεις (εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2002) μας προσφέρει την ευκαιρία να μνημονεύσουμε την εξαιρετική μετάφραση της αείμνηστης ποιήτριας **Αμαλίας Τσακνιά** αλλά και να πληροφορηθούμε τις ενδιαφέρουσες απόψεις του συγγραφέα σχετικά με το εγχείρημα της μεταγραφής.

●λη η προσπάθεια της **Διαμάντης Αναγνωστοπούλου** στο βιβλίο της *Λογοτεχνική πρόσληψη στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση* (εκδ. Πατάκη, 2002) σχετίζεται με τους τρόπους που μπορεί η λογοτεχνία να λειτουργήσει με αμφίδρομο τρόπο μέσα στην τάξη των μικρών παιδιών της προσχολικής ηλικίας και του δημοτικού σχολείου· ένα θέμα σημαντικό και εξαιρετικά σύνθετο. Ο προσανατολισμός της σκέψης της παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί αξιοποιεί τις αναγνωστικές κυρίως θεωρίες και δεν μένει μόνο στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των κειμένων. Κατορθώνει να αναδειξει τη δημιουργική σχέση που μπορεί ένα λογοτεχνικό κείμενο να υποκινήσει στους μικρούς αναγνώστες και τη συμμετοχική πράξη που είναι δυνατόν μια τέτοια σχέση να πραγματώσει.

Ποιητικός στοχασμός και αναστοχασμός, πυρήνες που προηγούνται ή έπονται του ποιήματος, μια ιδιότυπη μορφή δοκιμιακού λόγου· όλα

λέτη, διδακτική και τερπνή συγχρόνως. Η επιστημονική μεθοδολογία, η πλούσια και λαγαρή γλώσσα, οι δεκάδες αναφορές σε λογοτεχνικά και φιλοσοφικά έργα καταδεικνύουν τον επιστημονικό χαρακτήρα του έργου, αποδεικνύουν την ευρυμάθεια των συγγραφέων και καθιστούν το βιβλίο προσιτό στο ευρύ κοινό, στο οποίο άλλωστε απευθύνεται, γιατί όπως άλλωστε γράφει στον πρόλογό του ο κ. Ευθύμης Παπαδημητρίου: «*Η γνώση της ιστορίας του ανθρώπινου πολιτισμού, της ιστορίας των ιδεών, –ίσως και των ουτοπικών σχεδιασμάτων της ανθρωπότη-*

τας– και ο σεβασμός των σύγχρονων οικολογικών αρχών, αν αξιοποιηθεί σωστά από την ανθρωπότητα, θα μπορούσε να ανοίξει καινούργιες προοπτικές για την κοινωνική επανοικοδόμηση και τη συμφιλίωση με τη φύση. Ο γνωστός Αμερικανός, ριζοσπάστης οικολόγος, Μ. Μπούκσιν χαρακτήρισε με επιγραμματικό και προφητικό τρόπο την κατάσταση και τις προοπτικές της ανθρωπότητας: Αν δεν πραγματοποιήσουμε αυτό που φαίνεται αδύνατο θα βρεθούμε αντιμέτωποι με το αδιανόητο.

Παναγιώτης Στυλ. Σκορδάς

Προσωπικότητα και Ιστορία

Claude Mossé,
Αλέξανδρος, Το Πεπρωμένο ενός Μύθου,
εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 2003.

Ο μύθος του Αλέξανδρου παρά τις εκατοντάδες εκδόσεις και τις χιλιάδες χιλιάδων σελίδες που συγγράφουν ειδικοί επιστήμονες ή απλώς amateurs του Μακεδόνα στρατηλάτη εκπολιτιστή, παραμένει ακόμη και σήμερα αλώβητος και ως προς το αίνιγμά του και ως προς τη γοητεία του. Η γαλλίδα ιστορικός Κλοντ Μοσέ συνέγραψε ένα συναρπαστικό κείμενο το οποίο ισορροπεί ανάμεσα στην επιστημονική ακρίβεια και το λογοτεχνικό χάρισμα. Η βιογραφία αυτή στηρίζεται αφενός στις κλασικές πηγές και στα αρχαία κείμενα αλλά και στα τελευταία πορίσματα της σύγχρονης έρευνας.

Ο Αλέξανδρος φωτίζεται και ως ένα χαρακτηριστικό υποκείμενο της Ιστορίας και ως το επιστέγασμα του αξιακού συστήματος των πόλεων-κρατών στον αρχαιοελληνικό κόσμο. Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται ως η υψηλή εκείνη συνείδηση που αντελήφθη την μετακύληση των ιστορικών συνθηκών εμπρός στις νέες προκλήσεις, τα κοινωνικοπολιτικά αδιέξοδα της ηπειρωτικής Ελλάδας και την παρακμή των δυναστειών της Ανατολής. Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται σαν ένας

μεταλαμπαδευτής πολιτισμού, ένας συνθέτης των ετερόκλητων στοιχείων, ένας οραματιστής που υπακούει στην ιστορική πρόκληση και που δημιουργεί ιστορία ο ίδιος αλλά κι ένας άνθρωπος που αγωνίζεται να υπερβεί τις αδυναμίες του.

Η Κλωντ Μοσέ, παραμερίζοντας τους μύθους και τις ιδεοληψίες που έχουν συσσωρευθεί δύο ολόκληρες χιλιετίες γύρω από αυτή την εκρηκτική προσωπικότητα, δηλώνει: «Ο άνθρωπος Αλέξανδρος θα μας μείνει για πάντα άγνωστος αφού δεν τον γνωρίζουμε παρά μόνο μέσα από το βλέμμα των άλλων». Στη συνέχεια η συγγραφέας επιχειρεί με τη σειρά της ένα ψυχογράφημα του «ισόθεου βασιλιά». Στοιχεία αντλεί από την οικονομική, κοινωνική ή πολιτική ιστορία, από τη λαογραφία, την γεωγραφία κ.λπ.

Διέπραξε ο Αλέξανδρος λάθη; Με ποια κριτήρια θα ζυγισθούν τα ιστορικά γεγονότα, διερωτώμαι, και με τι επιχειρήματα μπορεί να «ηθικολογήσει» κανείς απέναντι σε τέτοια μεγέθη. Σε τελική ανάλυση, υπό πεripτώσεις, ο μύθος μπορεί να επιβληθεί της αδήριτης ιστορικής πραγματικότητας, ο θρύλος να κατατροπώσει την πραγματικότητα· και τούτο προς όφελος όλων.

Μάνος Στεφανίδης

Λογοτεχνημένα σενάρια

Λάκης Παπαστάθης,
Η Νυχτερίδα πέταξε,
εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 2002.

Αυτό που με ξάφνιασε με το βιβλίο του Λάκη Παπαστάθη *Η Νυχτερίδα πέταξε* ήταν ότι πρόκειται μόλις για το πρώτο του. Η Μυτιλήνη, ιδιαίτερη πατρίδα του συγγραφέα, φημίζεται για το ούζο της, το λάδι της, τον

Θεόφιλο και τους λογίους της. Το σημαντικό είναι ότι δικαίως φημίζεται για όλα αυτά και πιο πολύ για τους τελευταίους. Αν αποφάσιζε κανείς να απαριθμήσει τους διάσημους και τους λιγότερο γνωστούς της λεσβιακής λογοτεχνίας, τελειωμό δεν θα 'χε. Αποδέκτες και συνεχιστές μιας μακρόχρονης παράδοσης, επιδίδονται με ταλέντο οι περισσότεροι σε κάθε είδος του γραπτού λόγου·

μυθιστοριογράφοι, ποιητές, παραμυθάδες, θεατρογράφοι, ραψωδοί, σατιρικοί. Έτσι η ευχάριστη έκπληξη ήταν ότι επιτέλους και ο Παπαστάθης πήρε την απόφαση να τιμήσει τη λαμπρή παράδοση της συνεχιζόμενης Λεσβιακής Άνοιξης.

Διακεκριμένος σκηνοθέτης του σύγχρονου ελληνικού κινηματογράφου (με νωπές ακόμα τις δάφνες από την ποιητική μεταφορά στην οθόνη του διηγήματος του Γ. Βιζυηνού «Το μόνον της ζωής του ταξείδιον») αλλά και βασικός συντελεστής της μακρόχρονης όσο και πολύτιμης (από το 1976) τηλεοπτικής εκπομπής «Παρασκήνιο», πέρασε το κατώφλι και της λογοτεχνίας και μάλιστα με άνεση. Δεκαεννέα λίγο-πολύ σύντομα διηγήματα αποτελούν το περιεχόμενο του βιβλίου. Κάποια έχουν ως τόπο δράσης τη Μυτιλήνη, κάποια άλλους ελληνικούς τόπους και κάποια άλλα την Αθήνα. Κάποια αποτυπώνουν συμβάντα τούτων των καιρών, ενώ άλλα είναι ανακαλέσματα της μνήμης. Συχνά έχεις την αίσθηση του αυτοβιογραφικού ή του πραγματικού περιστατικού και άλλοτε της μυθοπλασίας. Εκείνο όμως που κυριαρχεί σε όλα είναι η αμεσότητα. Η φροντίδα ενός λογοτεχνημένου «ρεπορτάζ». Πρωτεύει το γεγονός, πράγματα και καταστάσεις που συμβαίνουν, και οι λέξεις αρκούνται στο να τα αναπαριστούν. Οι λογοτεχνικές, φλύα-

ρες φιοριτούρες με τα πολλά επίθετα απουσιάζουν, ενώ πλεονάζουν τα ουσιαστικά και τα ρήματα. Από μια άποψη ο υποψιασμένος αναγνώστης δεν θα δυσκολευτεί πίσω από αυτή τη γραφή να αναγνωρίσει τον ασκημένο σεναριογράφο και τον σκηνοθέτη: Οι ιστορίες πρέπει να λέγονται με εικόνες. Και δεν είναι καθόλου εύκολη αυτή η γραφή. Απαιτεί να έχεις να πεις και να το λες λιτά, κοφτά, άμεσα. Έτσι κάνεις με τα «παραμύθια» της ζωής. Κι όταν το καταφέρνεις, ο λόγος σου –και το γραφτό σου– ρουφιέται, όπως ρουφιέται και το βιβλίο του Παπαστάθης. Ασκήσεις σκηνοθεσίας, με σκηνοθέτη τον αναγνώστη. Προίκα του η γλώσσα. Ζεστή, κρουστή, διαυγής. Γλώσσα παράδοσης ελληνικής, χωρίς νεολογισμούς και υπερβολές ενός δήθεν γλωσσικού mainstream (ήμαρτον, Θεέ μου). Προσωπικά πιστεύω, χωρίς να υποτιμώ τη θεματολογία των διηγημάτων και την τεχνική της γραφής του, πως εκείνο που κάνει λογοτεχνία αυτή τη γραφή είναι η γλώσσα της. Γλώσσα μνήμης, με αντοχή. Όλα τα διηγήματα με κέρδισαν, εντούτοις προσωπική μου αδυναμία στάθηκαν τα: «Κάθε Σάββατο στο Ντόλτσε», «Μόνο εσένα έχω στον κόσμο», «Κυριακή μεσημέρι» και «Νυχτερινή βόλτα στην αγορά».

Δημήτρης Χαρίτος

Η αμφιθυμία ως μυθιστορηματική αφήγηση

Γιαν Χένρικ Σβαν,
Η καταραμένη χαρά,
μετάφραση: Γιάννης Αλεξάκης,
επιμέλ.-επίμετρο: Μαργαρίτα Μέλμπεργκ,
εκδ. Εντευκτηρίου, Θεσσαλονίκη 2002.

Ο σουηδός πεζογράφος Γιαν Χένρικ Σβαν δεν είναι μεγάλος στην ηλικία (γεννήθηκε το 1959), αλλά τα επτά μυθιστορήματα που έχει έως σήμερα εκδώσει συγκροτούν συγκομιδή πολύπειρου συγγραφέα. Η καταραμένη χαρά είναι το δεύτερο μυθιστόρημά του, το οποίο δημοσιοποιήθηκε το 1987. Σε βιβλιοκρισία εκείνης της εποχής (Γέραν Ζάχρισον, εφ. Αφτομπλάντετ, 23.10.87) γίνεται λόγος για γλώσσα κυματιστή και ρυθμική, που τέρπει τον αναγνώστη. Η ελληνική μεταφραστική εκδοχή του μυθιστορηματικού κειμένου θεμελιώνεται σε μια γλώσσα ρέουσα που εγκιβωτίζει τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Αδυνατούμε να ελέγξουμε την πιστότητα της μετάφρασης του Γιάννη Αλεξάκη ως προς το γράμμα, αλλά αισθανόμαστε καίρια ότι πέ-

τυχε μια απόδοση ιδιαιτέρως λειτουργική ως προς το πνεύμα του πρωτοτύπου και μάλλον αυτό είναι το κομβικό σημείο δικαίωσης μιας μεταφραστικής δοκιμής.

Από το πληροφοριακά μεστό επίμετρο της Μαργαρίτας Μέλμπεργκ ο αναγνώστης μπορεί να αντλήσει βασικά στοιχεία για τη ζωή και τη συγγραφική πορεία του Γιαν Χένρικ Σβαν, αλλά και ειδικότερα για το μυθιστόρημα Η καταραμένη χαρά.

Η διττή συναισθηματική φόρτιση του αφηγήματος περικλείεται και στον τίτλο του. Χαρά και κατάρα μπορούν να συνυπάρχουν, αλλά εμφανώς αντιτίθενται και αναδίδουν αμφιθυμική αύρα. Ο τίτλος υπογραμμίζει μια συμβολικά φορτισμένη λεπτομέρεια της πλοκής: Ο αγαπημένος σκύλος του Λαρς (κεντρικός ήρωας) τραυματίζεται θανάσιμα. Προς στιγμήν ο Λαρς νιώθει καταραμένη χαρά πιστεύοντας ότι το σκυλί απέφυγε την οριακή στιγμή του θανάτου, αλλά η ελπίδα γκρεμίζεται και το ζώο ξεψυχά.

Το πρώτο μέρος διαδραματίζεται το 1950 στο λιμάνι της Δανίας Βόρτινμποργκ. Ο δε-

αυτά, ή ενδεχομένως και άλλα που μου διαφεύγουν, συνθέτουν το βιβλίο

Αναγραμματισμοί στη σιωπή (δοκίμιο ποιητικής) του Θανάση Χατζόπουλου (εκδ. Πόλις, 2002). Δεν πρόκειται πάντως για ανάλυση αλλά για έναν παράλληλο λόγο που προσανατολίζει τη σκέψη μας, χωρίς να εκτοπίζει την ποίηση από την πηγή της: «Κανένας δεν ξέρει σ' αυτόν το δρόμο. Όλοι μαθαίνουμε. Οι παλιοί να προσέχουν τους καινούριους και οι καινούριοι τους παλιούς. Τουλάχιστον έτσι θα έπρεπε. Η μαθητεία αγνοεί χρόνο και ηλικία».

Ρίχνω κλεφτές ματιές σε μια Ανθολογία σύγχρονων Κρητών ποιητών (επιμέλεια: Αντώνης Σανουδάκης, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2002). Η ιδέα της ανθολογίας με τοπικό κριτήριο δεν είναι καινούργια. Ωστόσο η παρούσα εκδόση κατορθώνει να συγκεντρώσει αξιόλογους ποιητές και ωραία ποιήματα. Οι δέκα ποιητές που ανθολογούνται, αν και κρητικοί, έχουν προ πολλού ανοιχτεί και αξιολογηθεί σε πανελλήνια κλίμακα και έχουν προσφέρει στη σύγχρονη ελληνική γραμματεία τα στοιχεία της ιδιαιτερότητάς τους με έναν τρόπο που υπερβαίνει πλέον τα γνωρίσματα της καταγωγής τους. Η ανθολογία λοιπόν ας θεωρηθεί ως μια καλή ευκαιρία να συναντηθούν εκ νέου οι κοντοχωριανοί!

Στη σειρά «Μια πόλη στη λογοτεχνία»: το *Ηράκλειο* (εκδ. Μεταίχμιο, 2002)· ο ποιητής **Χριστόφορος Λιοντάκης**, που είχε την ευθύνη για την επιλογή των κειμένων, διαμόρφωσε «μια πόλη παλίμψηστη», αυτό ακριβώς που είναι η *Ηράκλεια*, *Χαντάκ*, *Χάνδαξ*, *Κάντικα*, *Καντίντα*, *Κάντια*, *Κάστρο*, *Ηράκλειο*. Εικοσιτέσσερες ματιές ρίχνουν το βλέμμα τους στην πόλη και σχεδιάζουν, χωρίς να εικονογραφούν, το μέσα τοπίο και επιζητούν να μεταφέρουν την αίσθηση, την ατμόσφαιρα που πηγάζει από την πόλη και δεν αποσκοπούν στην περιγραφή της.

ο χαρτοκόπτης

καοκτάχρονος ναύτης *Λαρς* αποκόπτεται από το υπόλοιπο πλήρωμα, περιφέρεται στην πόλη, γνωρίζει τον ασυντρόφευτο *Βαγκν*. Από αυτόν ελκύεται. Αισθάνεται οικειότητα μαζί του, όμως δεν ενδίδει στις ερωτικές του προτάσεις. Η άρνησή του είναι σαφής, αλλά αμήχανη.

Το δεύτερο μέρος εκτυλίσσεται το 1985 στην *Κοπεγχάγη*. Ο *Λαρς* ηλικιακά ωρίμασε, ωστόσο συναισθηματικά και ως προς θεμελιώδεις άξονες κοινωνικοποίησης παρέμεινε όπως ήταν. Ο αναγνώστης μπορεί βέβαια να εικάσει ότι η μεσολαβούσα τριακονταπενταετία, που συμπίπτει με αφηγηματικό κενό, δεν συνέβαλε στη συναισθηματική μετάλλαξη του ήρωα. Ο *Λαρς* παραμένει αμήχανος, παγιδευμένος, μετέωρος, όντας πια αλκοολικός και κοινωνικά περιθωριοποιημένος.

Το δεύτερο μέρος του μυθιστορήματος περιλαμβάνει δύο κεντρικά επεισόδια, ενώ το χιούμορ της γραφής του δημιουργού από υποδόριο, ενίοτε μεταβάλλεται σε κραυγαλέα λειτουργικό: Όχημα που συγκλίνει στην πρόκληση του γέλιου είναι ένα ποδήλατο στην ερωτική ιστορία του *Λαρς* με τη *Λουίζ*. Στη δεύτερη ιστορία το γέλιο εκπηγάζει από την προσπάθεια του ήρωα, κωμική έως τα όρια της βαθιάς τραγικότητας, να προ-

φτάσει να παρευρεθεί στην κηδεία της μητέρας του.

Παρ' όλη την τριτοπρόσωπη αφήγηση, η οποία διανθίζεται και με αποτύπωση συνολικών των ηρώων, η εστίαση του κειμένου είναι κατά κύριο λόγο εσωτερική, δηλαδή κατά βάση εισπράττουμε την πλοκή μέσα από τη ματιά του *Λαρς*, οπότε το κείμενο κερδίζει σε ζωντάνια και φυσικότητα. Η αμηχανία, η διστακτικότητα και κυρίως η αμφιθυμία του κεντρικού ήρωα καθρεφτίζονται στη δομή του μυθιστορήματος: Δύο τμήματα, αφηγηματικό κενό μεταξύ τους που μπορεί να καλυφθεί μόνο με αναγνωστικές εικασίες, διχοτόμηση της πλοκής στο δεύτερο τμήμα του βιβλίου. Οι αντιφάσεις και η πολυπλοκότητα της ζωής, εναρμονισμένες στη δυναμική της πεζογραφικής γλώσσας, ενδυναμώνουν ένα αξιοπρόσεκτο αφηγηματικό κείμενο, το οποίο, χωρίς να εκδιώκει τα γνωρίσματα της ιθαγένειας, διασπά το κέλυφος της τοπικότητας και του καθορισμένου χρόνου, κατορθώνοντας να μεταδώσει μια έντονη αίσθηση διαχρονικής και υπερτοπικής φόρτισης, παρόλο που ως πλοκή διαδραματίζεται σε συγκεκριμένα χρονολογικά και τοπικά πλαίσια.

Δημήτρης Κόκορης

Δευκαλίων

Κυκλοφορεί το πολύ καλό φιλοσοφικό περιοδικό *Δευκαλίων*, που επιμελείται εξαιρετικά ο Αιμίλιος Καλιακάτσος των εκδόσεων «Στιγμή». Στο τεύχος 20/2 ξεχωρίζουμε τα άρθρα για τον «ελληνισμό του Ιουλιανού» του Σπύρου Ράγκου, για την «αριστοτελική ηθική ως οντολογία» της Τερέζας Πεντζοπούλου-Βαλαλά και μια μαχητική απάντηση του Γιώργου Φαράκλα στον Παναγιώτη Θανασά, με αφορμή μια επίσης μαχητική βιβλιοκριτική του δευτέρου για το βι-

βλίο του Φαράκλα *Γνωσιοθεωρία και μέθοδος στον Έγελο* (Εστία, 2000). Τα σοβαρά περιοδικά στο χώρο της φιλοσοφίας σπανίζουν και ο *Δευκαλίων* συνεχίζει μια προσπάθεια που άρχισε από τη Μεταπολίτευση και μετά, σε ένα πολύ καίριο γνωστικό πεδίο, το οποίο δυστυχώς στην Ελλάδα ελάχιστοι υπηρετούν με τρόπο πρωτότυπο.

Απόστολος Διαμαντής

Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε** Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε**

Γιώργος Βελουδής, *Γραμματολογία, θεωρία λογοτεχνίας*, (Πατάκης), Αθήνα 2002.

Διαμαντής Αξιώτης, *Πλωτές γυναίκες*, (Κέδρος), Αθήνα 2002.

Κέι Ουμάνσκι, *Η Βρομύλω και το μιούζικαλ*, (Εξάντας), Αθήνα 2002.

Συλλογικός Τόμος: Οι Ρομά στην Ελλάδα, (Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας), Αθήνα 2002.

Νίκος Κουνενής, *Δημόσια Εγγραφή*, (Κοχλίας), Αθήνα 2002.

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου, *Ονείρων κοινοκτημοσύνη*, (Νεφέλη), Αθήνα 2002.

Πέτρος Παπαγεωργίου, *Το δεύτερο μήλο της γνώσης*,

ή Η εξέλιξη του θεού, (Κέδρος), Αθήνα 2002.

Νίκος Λεβέντης, *Σκιερή πηγή*, (Εστία), Αθήνα 2002.

Mary Reed & Eric Mayer, *Έγκλημα στο Βυζάντιο*, (Γκοβόστη), Αθήνα 2002.

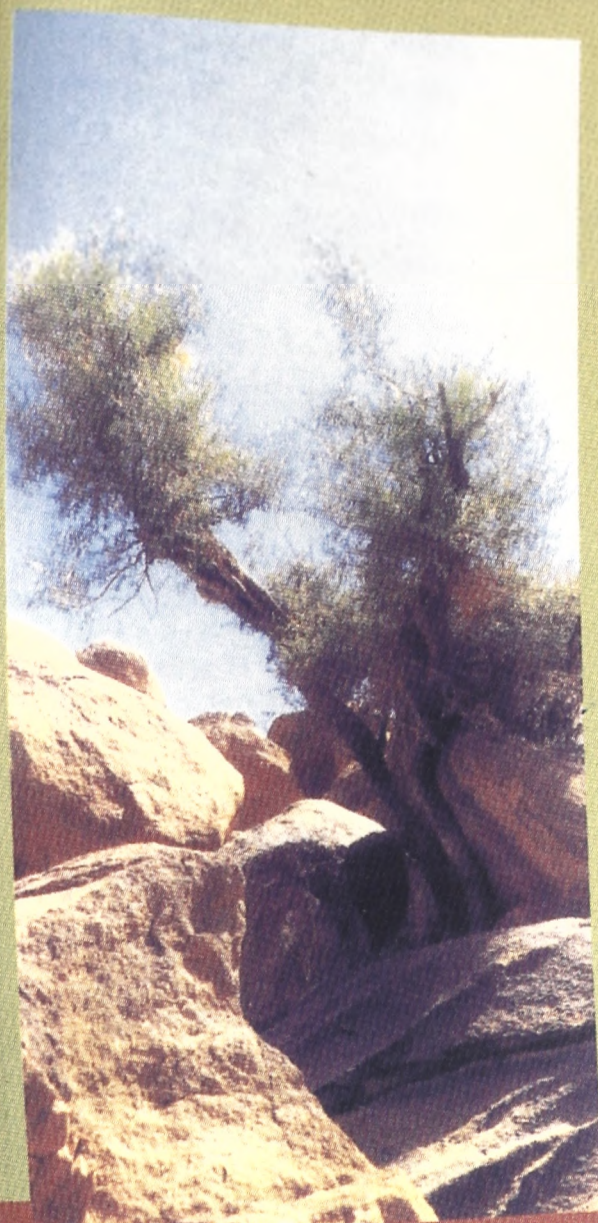
Marie Balmory, *Άβελ ή το πέρασμα της Εδέμ*, (Εξάντας-Νήματα), Αθήνα 2002.

Edmund Husserl, *Καρτεσιανοί στοχασμοί*, (Ροές), Αθήνα 2002.

Αλέξιος Γ.Κ. Σαββίδης, *Δοκίμια Οθωμανικής Ιστορίας*, (Παπαζήση), Αθήνα 2002.

Gilles Deleuze, *Ο Σπινόζα και τα προβλήματα της έκφρασης*, (Κριτική), Αθήνα 2002.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΩ ΚΟΚΟΒΛΗ



ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ
Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

ΣΕΙΡΑ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ
Εκδόσεις ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοβοκλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με την δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Όρεων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία που πρέπει να την γνωρίσει κάθε πολίτης. Ένα μάθημα εγκάρτερησης και ανθρωπιάς.

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:

ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ

Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21

τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr

17

βιβλιοπωλείον της

Αλέξης
Παπαχelas
Τάσος
Τελλογλου

Φάκελος 17 ΝΟΕΜΒΡΗ

Γιάννης
Πρετεντέρης
Η αναμέτρηση
Ζωή και θάνατος της 17 Νοέμβρη

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ
ΕΣΤΙΑ

